

Handlingsprogram 2017-2020

FORORD

I fjor sto vi i en situasjon der vi så store bølger komme imot oss. Økende arbeidsledighet, flyktningssituasjonen, momskrav mot Kilden teater- og konserthus og reduserte skatteinntekter var noen av de utfordringene vi stod overfor. Ett år senere kan vi si at ikke alle bølgene var like store. Arbeidsledigheten er for høy, men lavere en fryktet, momskravet ble kraftig redusert og skatteinntektene ble bedre enn budsjettet.

Bystyret vedtok handlingsprogram 2017-2020 (økonomiplanen) for Kristiansand kommune 14. desember 2016. Rådmannens forslag ble presentert 26. oktober 2016.

Handlingsprogrammet er i tråd med vårt ønske om å føre en ansvarlig økonomisk politikk, med nøktern pengebruk. Vi rustet kommuneøkonomien for magrere år ved å betale ned på gjeld og å sette av penger på bok.

Budsjettet støtter opp under kommuneplanens mål om at Kristiansand skal være en god by å leve i. Bystyret er spesielt opptatt av at kommunen sikrer gode oppvekstvilkår for barn og unge. Vi bruker penger på tidlig innsats, skolebygg og miljøtiltak for barn og unge. Vi staker ut en grønnere kurs for kommunen.

En god by å leve i handler også om folkehelse og gode kultur- og idrettstilbud. Tilrettelegging for Kristiansand kunsthall, ny kunstgressbane på Flekkerøya, planlegging av ny Kulturskole i sentrum er viktige tiltak for å gjøre Kristiansand til en god by å vokse opp og bo i. Ved å utbedre og bygge flere gang- og sykkelstier gjør vi det også enklere for folk å velge miljøvennlig og sunt.

Kristiansand er en foregangskommune innenfor helse- og omsorgssektoren. Bystyret ønsker å møte økte utfordringer i omsorgstjenesten gjennom å satse på velferdsteknologiske løsninger. Likevel vil vi trenge et nytt sykehjem og det er satt av penger til dette.

Med fortsatt høy lånegjeld er ikke dette tiden for store nye investeringer, men vedtatte skoleprosjekter, idrettshaller på Tveit og i Randesund ligger fast. Bystyret har fremskyndet rehabilitering og utvidelse av Kringsjø skole slik at den skal være ferdig til skolestart 2020. Det er også satt av midler til utvidelse av Havlimyra ungdomsskole i 2021 og rehabilitering av Gimlehallen.

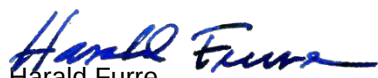
Veksten i arbeidsledighet gjør det nødvendig å ha fokus på næringsutvikling. Det siste året har vi gjort nettopp det. Vi arbeider med å legge til rette for innovasjon og nyskaping, samt bidra til å skape gode og forutsigbare rammer for næringslivet. Heldigvis ser vi at stadig flere velger å etablere nye næringsvirksomheter. Byen har fått nye, samlokaliserte og ivrige gründermiljøer.

Vi må konstatere at det foreløpig ikke er blitt noen kommunereform, men i løpet av våren 2017 vil vi kanskje se at Stortinget ønsker å slå sammen Kristiansand, Søgne og Songdalen. Det kan bli en spennende vår.

Kommunens kjerneoppgave er drift av tjenester. Hver dag er mange tusen mennesker avhengig av at kommunalt ansatte gjør en god jobb. Det ser vi igjen og igjen at de ansatte gjør.

Bystyret har vedtatt et ansvarlig budsjett som gjør at Kristiansand kommune er godt rustet til å møte fremtidige utfordringer og legge grunnlaget for fortsatt gode tjenester til innbyggerne.

Kristiansand, 29. januar 2017.

Harald Furre
Ordfører

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. HOVEDLINJER I HANDLINGSPROGRAMMET	6
2. DET KOMMUNALE STYRINGSSYSTEM	7
3. UTFORDRINGSBILDET TIL KRISTIANSAND	9
3.1 Viktige utfordringer	9
3.2 Økonomiske rammebetingelser	11
3.3 Omstilling og tilpasninger til kommunens rammebetingelser	12
4. OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANEN	14
4.1 Kommuneplanens satsingsområder	14
4.2 Tverrsektoriell oppfølging	14
4.3 En organisasjon i utvikling	16
4.3.1 Rammebetingelser	16
4.3.2 Arbeidsgivervirksomheten	19
4.3.3 Effektive og brukervennlige tjenester	23
4.3.4 Samfunnssikkerhet	25
5. HOVEDOVERSIKT OG FORDELING AV DRIFTSBUDSJETT OG INVESTERINGER	27
5.1 Fordeling av disponible inntekter – budsjettskjema 1 A	27
5.2 Hovedoversikt driftsbudsjett	28
5.3 Investeringsbudsjett 2017-2020	31
5.4 Lånegjeld 2017-2020	33
6. SEKTORVISE PRIORITERINGER	35
1. ØKONOMISEKTOREN	39
1.1 Hovedutfordringer	39
1.2 Hovedprioriteringer	39
1.3 Innsparingstiltak	40
1.4 Nye plan- og utredningsoppgaver	40
1.5 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	40
1.5.1 Sektorens totale driftsramme	40
1.5.2 Administrasjon	41
1.5.3 Revisjon og kontrollutvalg	43
1.6 Investeringer	43
1.7 En organisasjon i utvikling	43
1.7.1 Arbeidsgivervirksomheten	43
1.7.2 En fremtidsrettet og inkluderende sektor	44
1.7.3 Effektive og brukervennlige tjenester	46
1.8 Kirkelig Fellesråd	47
1.8.1 Hovedutfordringer	47
1.8.2 Hovedprioriteringer	47
1.8.3 Ressursbruk pr. tjeneste	48
1.8.4 Investeringer	49
2. OPPVEKSTSEKTOREN	53
2.1 Hovedutfordringer	53
2.2 Hovedprioriteringer	56
2.3 Endrede forutsetninger	61
2.3.1 Budsjettendringer	62
2.3.2 Innsparinger	66
2.4 Omprioriteringer	67
2.5 Nye plan- og utredningsoppgaver	67
2.6 Betalingssatser	68
2.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	68
2.7.1 Sektorens totale netto driftsramme	68
2.8 Barnehagetjenesten	74
2.8.1 Overordnede politiske utvalg og administrasjon	75
2.8.2 Barnehagetilbud og barnehagelokaler, skyss	75
2.8.3 Tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne, spesialpedagogisk hjelp og tilbud for minoritetsspråklige barn	76
2.9 Barn- og familietjenester	77
2.9.1 Virksomhetsadministrasjon	78
2.9.2 Barnevern	79
2.9.3 Tjenester til enslige mindreårige	79

2.9.4 Familiens hus – helse	80
2.10 Skoletjenestene	81
2.10.1 Grunnskole	82
2.10.2 Pedagogisk Psykologisk tjeneste (PPT)	83
2.10.3 Voksenopplæring	84
2.10.4 Skolefritidsordning (SFO)	85
2.10.5 Sentrale ansvar	86
2.11 Investeringsbudsjett	87
2.12 En organisasjon i utvikling	91
2.12.1 Arbeidsgivervirksomheten	91
2.12.2 En fremtidsrettet og inkluderende sektor	92
2.13 Oppfølging av vedtatte verbalforslag	94
3. HELSE- OG SOSIALSEKTOREN	99
3.1 Hovedutfordringer	99
3.1.1 Endringer i befolknings sammensetningen (demografiutvikling)	99
3.1.2 Endringer i sykdomsbildet og levekår	100
3.1.3 Endrede forutsetninger	103
3.1.4 Driftsutfordringer	103
3.2 Hovedprioriteringer	104
3.2.1 Økonomiske grep og tiltak i perioden	104
3.3 Innsparingstiltak	106
3.4 Omprioriteringer	107
3.5 Nye plan- og utredningsoppgaver	107
3.6 Betalingssatser	108
3.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	108
3.7.1 Sektorens totale driftsramme	108
3.7.2 Satsingsområder og mål	110
3.7.3 Det helsefremmende og forebyggende arbeidet	110
3.7.4 Boligarbeidet	111
3.7.5 Utvikling av bo- og tjenestetilbudet til den eldste delen av befolkningen	112
3.7.6 Fattigdomsforebygging	113
3.7.7 Ungdomsarbeidet	114
3.7.8 Integreringsarbeidet	115
3.7.9 Klima	115
3.8 Investeringsbudsjett	116
3.9 En organisasjon i utvikling	118
3.9.1 Arbeidsgivervirksomheten	118
3.9.2 Effektive og brukervennlige tjenester	121
3.9.3 En fremtidsrettet og utviklingsorientert sektor	123
3.10 Tilskuddsforvaltning	125
3.11 Virksomhetenes prioriterte innsats i perioden	125
3.12 Oppfølging av vedtatte verbalforslag	131
4. KULTURSEKTOREN	135
4.1 Hovedutfordringer	135
4.2 Hovedprioriteringer	135
4.3 Innsparingstiltak	136
4.4 Omprioriteringer	136
4.5 Nye plan- og utredningsoppgaver	136
4.6 Betalingssatser	137
4.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	137
4.7.1 Sektorens totale netto og brutto driftsramme	137
4.7.2 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder	140
4.7.3 Kulturdirektørens stab	143
4.7.4 Kristiansand folkebibliotek	144
4.7.5 Samsen kulturhus	144
4.7.6 Fritidsetaten vest	145
4.7.7 Fritidsetaten øst	145
4.7.8 Idrettsetaten	146
4.7.9 Kristiansand kulturskole	146
4.8 Investeringsbudsjett	147

4.9 En organisasjon i utvikling.....	150
4.9.1 Arbeidsgivervirksomheten	150
4.9.2 Effektive og brukervennlige tjenester	152
4.10 Oppfølging av vedtatte verbalforslag	153
5. TEKNISK SEKTOR.....	159
5.1 Hovedutfordringer.....	159
5.1.1 Byen som drivkraft.....	159
5.1.2 Byen det er godt å leve i	160
5.1.3 Klimabyen.....	160
5.1.4 Driftsutfordringer.....	161
5.2 Hovedprioriteringer	161
5.2.1 Byen som drivkraft.....	161
5.2.2 Byen det er godt å leve i	162
5.2.3 Klimabyen.....	162
5.2.4 Bystyrets vedtak	163
5.3 Innsparingstiltak.....	163
5.4 Nye plan- og utredningsoppgaver	163
5.5 Sektorens totale netto driftsramme	164
5.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder	164
5.7 Betalingssatser	169
5.8 Brukerundersøkelser	171
5.9 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste teknisk tjenester 5.1	173
5.9.1 Total netto driftsramme	173
5.9.2 Felles ledelse – teknisk direktør stab	175
5.9.3 Politisk styring og kontroll – by- og miljøutvalget	175
5.9.4 Branntjenesten	175
5.9.5 Feiertjenesten.....	176
5.9.6 Forurensningsvern – IUA	176
5.9.7 Ingeniørvesenets tjenester – Vei.....	176
5.9.8 Ingeniørvesenets tjenester – Andre	177
5.9.9 Kristiansand parkering.....	179
5.9.10 Plan-, bygg- og oppmålingsetaten	180
5.9.11 Servicetorget, team teknisk	181
5.9.12 By- og samfunnsenheten	181
5.9.13 Parktjenestene	182
5.9.14 Investeringsbudsjett for tekniske tjenester	184
5.10 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.2 Kristiansand eiendom.....	189
5.10.1 Total netto driftsramme	189
5.10.2 Administrasjon/Sivilforsvarstjenesten.....	191
5.10.3 Vaktmester / renholdstjenesten.....	191
5.10.4 Småbåthavnene	192
5.10.5 Investeringsbudsjett for Kristiansand Eiendom.....	193
5.11 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.3 Vann, avløp og renovasjon	197
5.11.1 Total netto- og brutto driftsramme (gebyrfinansiert).....	197
5.11.2 Ingeniørvesenets tjenester - Vann	197
5.11.3 Ingeniørvesenets tjenester - Avløp	198
5.11.4 Ingeniørvesenets tjenester – Merkantile tjenester	199
5.11.5 Ingeniørvesenets tjenester - renovasjon	199
5.11.6 Investeringsbudsjett for vann og avløp	200
5.12 En organisasjon i utvikling.....	203
5.12.1 Arbeidsgivervirksomheten	203
5.12.2 En fremtidsrettet og inkluderende sektor	206
5.13 Oppfølging av vedtatte verbalforslag	207
6.6 ORGANISASJONSSEKTOREN	213
6.1 Hovedutfordringer.....	213
6.2 Hovedprioriteringer	217
6.3 Innsparingstiltak.....	217
6.4 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste	218
6.4.1 Sektorens totale netto driftsramme	218
6.4.2 Politisk virksomhet.....	219

6.4.3 Administrasjon.....	219
6.5 Investeringsbudsjett	221
6.6 En organisasjon i utvikling.....	222
6.6.1 Arbeidsgivervirksomheten	222
6.6.2 Effektive og brukervennlige tjenester	224
6.7 Oppfølging av vedtatte verbalforslag	226
7. UTENOMSEKTORIELLE FORHOLD SEKTOR 9.....	227
7.1 Skatt på formue og inntekt	227
7.2 Eiendomsskatt	227
7.3 Statlig rammetilskudd	228
7.4 Momskompensasjon	232
7.5 Tilskudd til renter og avdrag	232
7.6 Integreringstilskuddet	234
7.7 Diverse fellesordninger.....	235
7.8 Pris og lønnsvekst	236
7.9 Kommunale Foretak	237
7.10 Netto renter, avdrag, lånegjeld og utbytte drift	238
7.11 Aksjeselskaper	240
7.12 Oversikt over fondsmidler	243
7.13 Investeringsbudsjettet	245
8. PROGRAM FOR OPPFØLGING AV VEDTATT PLANSTRATEGI FOR KRISTIANSAND 2016 - 2019	247
9. TILSKUDD OG TILSKUDDSDORDNINGER M.M.	249

Figur oversikt

Figur 1: Det kommunale styringssystem	7
Figur 2: Befolkningsutvikling i indeksert mot 1995	10
Figur 3: Demografikostnader Kristiansand 1000 kr 2017-2022	12
Figur 4: Korrigert netto driftsresultat 2009-2020 (i mill. kr)	17
Figur 5: Sentral disposisjonsfond 2009-2020	17
Figur 6: Netto lånegjeld 2009-2020 (i mill. kr)	18
Figur 7: Samlet lånegjeld.....	33
Figur 8: Befolkningsprognose 1-5 år	58
Figur 9: Befolkningsprognose 6-15 år	58
Figur 10: Prosentvis befolkningsvekst i aldersgrupper fra 67 år fordelt på kjønn	99
Figur 11: Prognostisert behov for vekst i årsverk, innen pleie- og omsorgstjenester	100
Figur 12: Fremskrevet antall demente i Kristiansand frem til 2040	101
Figur 13: Organisering teknisk sektor.....	159
Figur 14: Betalingssatser	170
Figur 15: Samlet lånegjeld.....	239

1. HOVEDLINJER I HANDLINGSPROGRAMMET

Hovedlinjene i handlingsprogram 2016-2019 følges i stor grad opp.

Det er budsjettert med en vekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd) på om lag 1,2 % i 2017 i forhold til 2016. Fra 2016 til 2020 er det en samlet vekst på 5,3 % (dvs. 230 mill. kr). Konsekvenser av revidert inntektssystem utgjør om lag 30 mill. kr i økte frie inntekter fra 2016 til 2017. Sammen med effektivisering av driften og redusert investeringsnivå, fører dette til økt økonomisk handlingsrom i perioden.

Det er vedtatt følgende disponering:

- avsetning til sentralt disposisjonsfond (20,3 mill. kr i perioden)
- avsetning til investeringsbudsjettet (170 mill. kr i perioden)
- avsetning til pensjonsutgifter (110,2 mill. kr fra 2016 til 2020)
- økt elevtall i grunnskolen (42,3 mill. kr fra 2016 til 2020)
- økt antall barn i barnehagene (15,3 mill. kr fra 2016 til 2020)
- økte kostnader særskilte tiltak barn i barnehagene (8 mill. kr årlig)
- økte utgifter til helse- og omsorgstjenestene (99,5 mill. kr fra 2016 til 2020)
- redusert eiendomsskatt til 5,8 promille i 2020 (28 mill. kr fra 2016 til 2020)

Innen helse- og sosial sektoren er det samlet sett investeringer på 241 mill. kr. Det er blant annet avsatt 114 mill. kr til nytt sykehjem som er planlagt realisert etter handlingsprogramperioden. I boligselskapets handlingsprogram er det avsatt 390,7 mill. kr i perioden til blant annet 40 omsorgsboliger for eldre til 160 mill. kr og 37 mill. kr til 9 nye boliger til utviklingshemmede. Det er videre avsatt 145 mill. kr til boliger for vanskeligstilte. Der planlegges videre oppvekstsenter for enslige mindreårige til 22 mill. kr.

Det er videre en satsing på opprustning av eksisterende skoler og nye skolebygg. Dette er de neste fire årene beregnet å koste 761 mill. kr. Bygging av ny skole på Kringsjø med flerbrukshall blir fremskyndet med 1 år til ferdigstillelse august 2020. Selv om kommunen har satset på rehabilitering av bygningsmassen er det fortsatt et betydelig etterslep på vedlikehold.

Det satses videre på Klimabyen ved å investere 811 mill. kr innen vann- og avløpsområdet.

Det økonomiske opplegget er stramt og er forutsatt innsparingskrav i sektorene. Økt press på omsorgstjenesten og grunnskole som følge av endret demografi, kompenseres ikke fullt ut i perioden. Presset på tjenestene vil dermed øke.

Målet om å redusere lånegjelden oppfylles. Netto lånegjeld er under taket i hele perioden og er på 5,517 milliarder i 2020 noe som er 153 mill. kr under taket. Følges dette opp vil kommunens økonomiske handlefrihet på sikt økes.

I vedtatt handlingsprogram 2017-2020 er det lagt opp til følgende netto driftsresultat:

I mill. kr.	2017	2018	2019	2020	Sum
Korrigert netto driftsresultat*	91,4	92,9	103,2	107,0	394,5
Avsetning til energiverksfondet (prisjustering)	-15,1	-15,1	-15,1	-15,1	-60,2
Avsetning til "pensjonsfond"	-65,1	-33,5	-36,1	-9,2	-143,9
Bruk/avsetning øvrige disp.(avsetn.=minus)	8,8	-9,3	-2,0	-17,8	-20,3
Overført til investeringsbudsjettet	-20,0	-35,0	-50,0	-65,0	-170,0

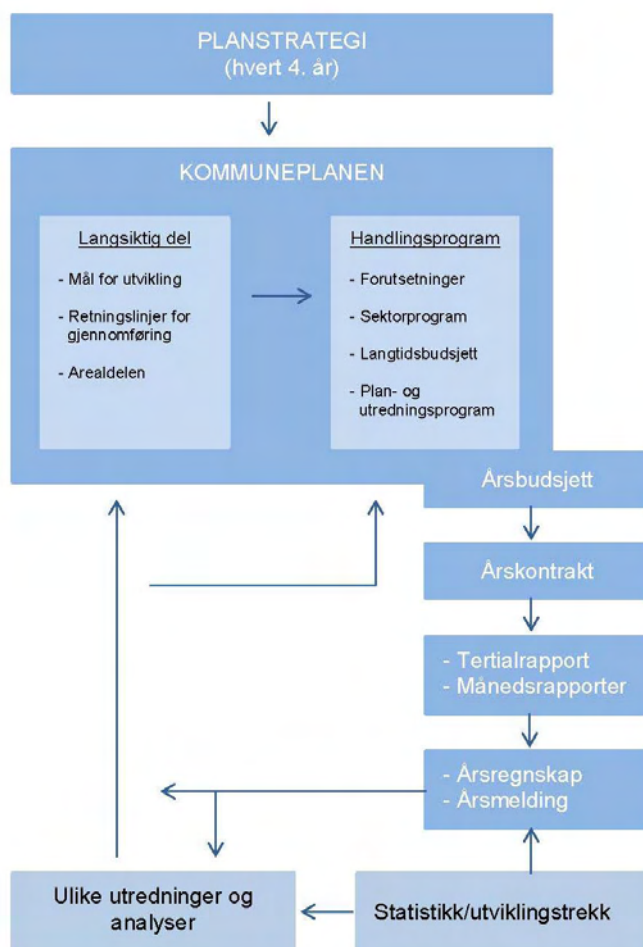
*Korrigert for bruk/avsetning bundne fond

2. DET KOMMUNALE STYRINGSSYSTEM

Behov og muligheter er i stadig endring. Arbeidet med innholdet i kommunens styringsdokumenter er en kontinuerlig prosess. Behovet for rulling av kommuneplanens langsiktige del vurderes hvert 4. år, mens handlingsprogrammet rulleres hvert år.

Resultater fra foregående år og tertialsvis rapporter i budsjettåret er viktig dokumentasjon for å vurdere om vedtatte mål er nådd og prioriteringer fulgt opp.

Kommunens årsrapport for 2015 har gitt viktig informasjon for arbeidet med handlingsprogrammet. Årsbudsjett for 2017 inngår som 1. år av handlingsprogrammet 2017 -2020.

Figur 1: Det kommunale styringssystem

Figuren illustrerer de viktigste styringsdokumenter i kommunens plan- og økonomistyring og sammenhengen mellom disse.

Handlingsprogrammet inneholder alle momenter på kommune- og sektornivå som skal vedtas av bystyret.

Kommunens ulike roller som tjenesteprodusent, forvalter/myndighetsutøver og samfunnsaktør påvirker handlingsprogrammets utforming. Handlingsprogrammet er strukturert i forhold til de tre satsingsområdene i kommuneplanen:

- Byen som drivkraft
- Byen det er godt å leve i
- Klimabyen

I tillegg er det i kommuneplanen et satsingsområde som tar for seg Kristiansand kommune som organisasjon, «En organisasjon i utvikling». Her beskrives gjennomgående strategiske grep for å sikre kommunens økonomiske handlefrihet, nødvendig omstilling, organisasjonsutvikling, og arbeidsgiverpolitikk.

Oppfølgingen innenfor satsingsområdene uttrykkes gjennom periodemål (mål i fireårsperioden) som er knyttet opp til retningsmålene i kommuneplanen. Periodemålene uttrykker mål innenfor ny satsing eller endring (mengde, økonomi eller kvalitet) både i tjenesteproduksjonen, kommunen som samfunnsaktør, tilrettelegger og myndighetsutøver der resultat pr. 2015/2016 er kjent.

Driftsmålene uttrykker en standard knyttet til den tjenesten som kommunen yter overfor brukere og i interne tjenester. Dette er mål som omfatter hele virksomhetens tjenesteyting.

Kommunal planstrategi vedtatt av bystyret 21.9.2016 innebærer at kommuneplanen skal revideres i to faser i bystyreperioden. Samfunnsdelen med overordnet arealstrategi revideres innen sommeren 2017. Deretter revideres arealdelen i tråd med samfunnsdelen.

Program for oppfølging av planstrategien viser en samlet prioritering av kommunens plan- og utredningsoppgaver med ansvarlig sektor samt framdrift på arbeidet.

På kommunens hjemmeside presenteres en egen nettside «Statistikkportalen». Statistikkportalen er egenprodusert og inneholder statistikk fra Statistisk sentralbyrå, Bønnøysundregistrene, Folkehelseinstituttet, Veivesenet og flere. Statistikken viser data for befolkningsutvikling, også på bydelsnivå og på noen tema på grunnkrets nivå. Portalen er i utvikling og skal dekke viktige utviklingstrekk for Kristiansand over tid. I tillegg presenteres KOSTRA-tall og Kristiansands utfordringsbilde 2016.

3. UTFORDRINGSBILDET TIL KRISTIANSAND

3.1 Viktige utfordringer

De viktigste utfordringene for byen og regionen fremover er store forandringer i demografien, omstruktureringer i næringslivet, endringer i sykdomsbildet og levekårsutfordringer i befolkningen generelt, integrering og fremtidige nye oppgaver til kommunene.

Globale megatrender som at vi lever lenger og blir flere eldre, temperaturendringer som følge av CO₂-utslipp, urbanisering, økt andel innbyggere under fattigdomsgrensen, økte flyktningsstrømmer og økende grad av ulykker og katastrofer vil også påvirke kommunen i stor grad.

Verdiskaping og vekst i endring – Kristiansandsregionens sentrale rolle

Kristiansandsregionens verdensledende teknologibedrifter innen olje- og gass og prosessindustri står for en vesentlig del av verdiskapingen på Sørlandet. I løpet av det siste året har situasjonen endret seg kraftig. Oljeprisen har falt historisk sterkt og fort, noe som påvirker landsdelens industri gjennom lav ordretilgang og kansellering av kontrakter. Det forventes en fortsatt nedgang i næringen. Dette gir store omstrukturingsbehov og behov for offensiv satsing for å sikre fortsatt vekst og at regionen blir attraktiv for kompetent arbeidskraft og næringsliv.

Kristiansand har en noe yngre befolkning enn gjennomsnittet for landet. Dette er både en mulighet og en utfordring. Det er viktig at regionen evner å skape nye og attraktive arbeidsplasser for den unge befolkningen for å unngå at disse flytter ut eller blir gående uten arbeid.

Storbyregionene i Norge opplever markant høyere vekst enn landet forøvrig. Denne utviklingen påvirker også Sørlandet, hvor veksten i Kristiansand og Kristiansandsregionen er sterkest. Kristiansand har hatt en vekst i folketall på 7,6 prosent i perioden 2010 - 2015. SSB sin middel nasjonale vekst gir en pekepinn på befolkningsveksten innen ulike aldersgrupper. Kristiansand forventes i følge denne å få en befolkningsvekst på 7,5 % frem mot 2022. Det tilsvarer en årlig vekst på 1,2 %. Innbyggertallet vil øke med om lag 6770 personer. Befolkningsveksten forventes å bli høyere i Kristiansand både i forhold til ASSS-kommuner og resten av landet.

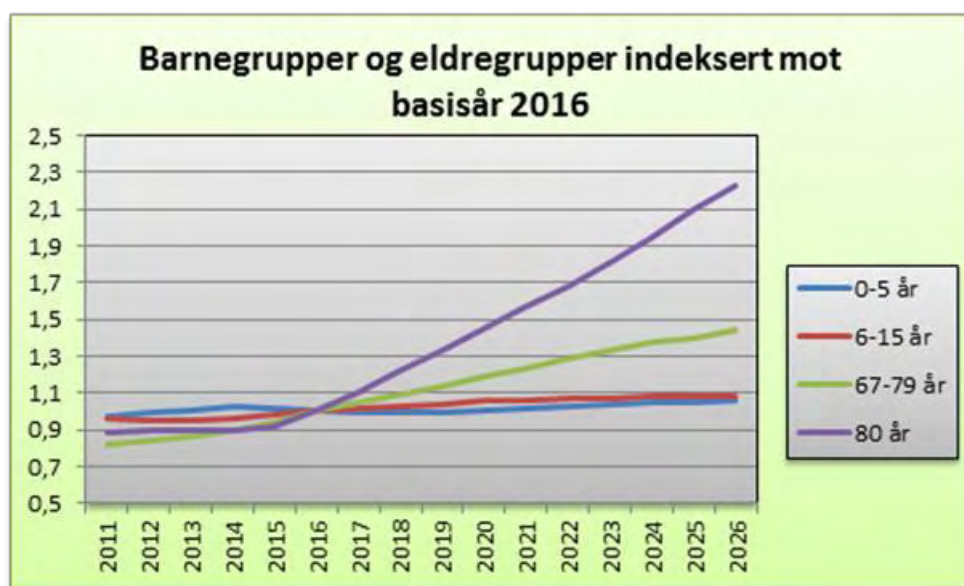
Kristiansandsregionen har på en del grunnleggende faktorer for vekst og verdiskaping, som sysselsetting og utdanningsnivå, et svakere utgangspunkt enn øvrige storbyregioner. Regionen bør derfor ha en sterkere vekst og satsing på tiltak som stimulerer sysselsetting og som bidrar til at flere tar høyere utdanning for å holde tritt med utviklingen i Norge og andre storbyregioner. I tillegg kommer utfordringene innen olje- og gassnæringen i regionen, med tilhørende ringvirkninger for annet næringsliv og samfunn.

Dette setter store krav til at kommunene i regionen evner å se utviklingen i et regionalt perspektiv. Både ut fra et klimaperspektiv og et næringsutviklingsperspektiv må vi bo tettere, og en økning av transportbehovet må løses med kollektivtrafikk, sykkel og gange.

Store utfordringer knyttet til demografi både på kort og lengre sikt

Innvandring er den viktigste faktor for befolkningsøkningen i Kristiansand, deretter kommer fødselsoverskuddet og deretter innenlands nettoinnflytting. Tallene for 2015 viser at netto innvandring er vesentlig redusert og at det er unge og barnefamilier som flytter ut. Befolkningsframskrivingen mot 2040 viser at kommunen står foran store utfordringer knyttet til demografi. Figuren nedenfor viser utviklingen for de enkelte aldersgrupper fra 2009 til 2026 med utgangspunkt (null-punkt) i 2016.

Figur 2: Befolkningsutvikling 2011-2026

Kilde: SSB, bearbejdet av Kristiansand kommune med noe redusert fødselsfrekvens og netto innflytting 600 pr. år.

Kommunens prognose med basisår 2016 viser at:

- Antall barn 0-5 år forventes å gå opp med 6,7 prosent fra 2016 til 2026. Dette tilsvarer en økning på om lag 40 barn per år, men først ingen økning før 2020. SSB sin 4xM prognose viser en økning på 11,4 % frem til 2016 og 4,6 frem til 2021. SSB antar en større netto innflytting enn kommunens prognose
- Fra 2016 til 2021 forventes antall barn 6-15 år å øke med 6,4 % og 8,7 % frem til 2026. I følge SSB sin 4xM-prognose er tallene hhv. 7,0 % og 9,5 %. Det er igjen SSB's antagelse om større netto innflytting som skaper forskjellen
- Antall personer 67 år og over forventes å øke med 13,4 % prosent frem mot 2021 og 29,1 % frem til 2026. Her er det minimale forskjeller mellom de to prognosene, ettersom det er samme dødelighetstall som ligger til grunn, og de eldre flytter vesentlig mindre enn yngre aldersgrupper.
- I følge begge prognoser forventes Kristiansand å nå 100 000 innbyggere i 2027

Den største demografiutfordringen er økningen i antall eldre. De kommende tiårene vil antallet alderspensjonister øke langt raskere enn antallet i arbeid. Dette vil øke den årlige forsørgerbyrden for den arbeidende delen av befolkningen. Frem til 2020 vil det være en moderat økning i antall eldre over 80 år. I årene fra 2020 til 2025 blir denne økningen betydelig. Fra 2030 skjer det i tillegg en markant økning av eldre som er over 90 år. Dette er begynnelsen på en bratt utvikling i antall eldre som fortsetter frem mot 2040, og er en start på en varig endring i befolkningssammensetningen.

Kraftig vekst i andelen eldre i befolkningen og relativt færre i yrkesaktiv alder vil gi rekrutteringsutfordringer og påvirke verdiskapningen og velferdsutviklingen. Den kraftige veksten i andelen eldre i befolkningen gir store endringer i sykdomsbildet og stort behov for arbeidskraft til pleie- og omsorg. Selv med en styrking av det helsefremmende og forebyggende arbeidet og bruk av nye metoder og teknologi i tjenestetilbudet, vil konsekvensene bli gjennomgripende.

Integrering, levkår og folkehelse

Kristiansand skiller seg negativt ut når det gjelder kvinner og innvandreres tilknytning til arbeidslivet, andel deltidssysselsatte og kvinners lønnsnivå. Undersøkelser viser at for mange barn og unge faller utenfor – i barnehage, skole og på fritidsarenaer. Fra 2015 har det vært en stor økning innvandring til Norge. Situasjonen kan utfordre kommunen både med hensyn til beredskap, mottaksapparat, inklusjon og det meste av kommunens tjenesteyting. En relativ stor andel har for øvrig liten eller ingen skolebakgrunn, noe som gjør veien inn i arbeidslivet særlig vanskelig.

Folkehelsestatusen i kommunen viser utfordringer knyttet til sosial ulikhet eller fattigdom som påvirker den sosiale bærekraften. Utjevning av ulikhet i helse og tiltak rettet mot fattigdomsproblematikk er

viktige bidrag når det gjelder kommunens muligheter til å håndtere de demografiske utfordringene. Det må legges til rette for en samfunnsutvikling som sikrer tilhørighet og inklusjon og som tar vare på sårbare grupper.

Behov for innovasjon og videreutviklet samarbeid i regionen

Rekrutterings- og sysselsettingssituasjonen i regionen vil også være avgjørende for kommunens økonomi og rammevilkår og hvor store prioriteringsutfordringene blir i kommunen. Behovet for omstilling og effektivitet øker og det må finnes løsninger på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Kommunens behov for innovative løsningene må ses i sammenheng med byutviklingen og utvikles sammen med næringsliv, akademia og andre sentrale aktører som påvirker byens utvikling.

Statlige reformer og flere og større oppgaver til kommunene

Samhandlingsreformens hovedintensjoner er videreført av regjeringen, blant annet gjennom Primærhelsemeldingen. Den foreslår en rekke tiltak med omfattende konsekvenser for kommunene. Nasjonale reformer medfører nye oppgaver til mer robuste kommuner. Hvordan kommune- og regionstrukturen og på Agder og nasjonalt, vil ha betydning for Kristiansands rolle for landsdelen og fremtidig samarbeid. Endelig beslutning blir tatt av Stortinget våren 2017.

Kristiansand er avhengig av vekstkraft i hele landsdelen, og må samarbeide internasjonalt, nasjonalt og regionalt for å ivareta sin sentrale rolle for landsdelen både innenfor fremtidig tjenesteyting og utvikling. Uavhengig av resultatene av pågående reformer må Kristiansand fortsatt være en sentral samfunns- og utviklingsaktør og en god vertskommune for universitet og kultur- og landsdelsfunksjoner for hele regionen.

3.2 Økonomiske rammebetingelser

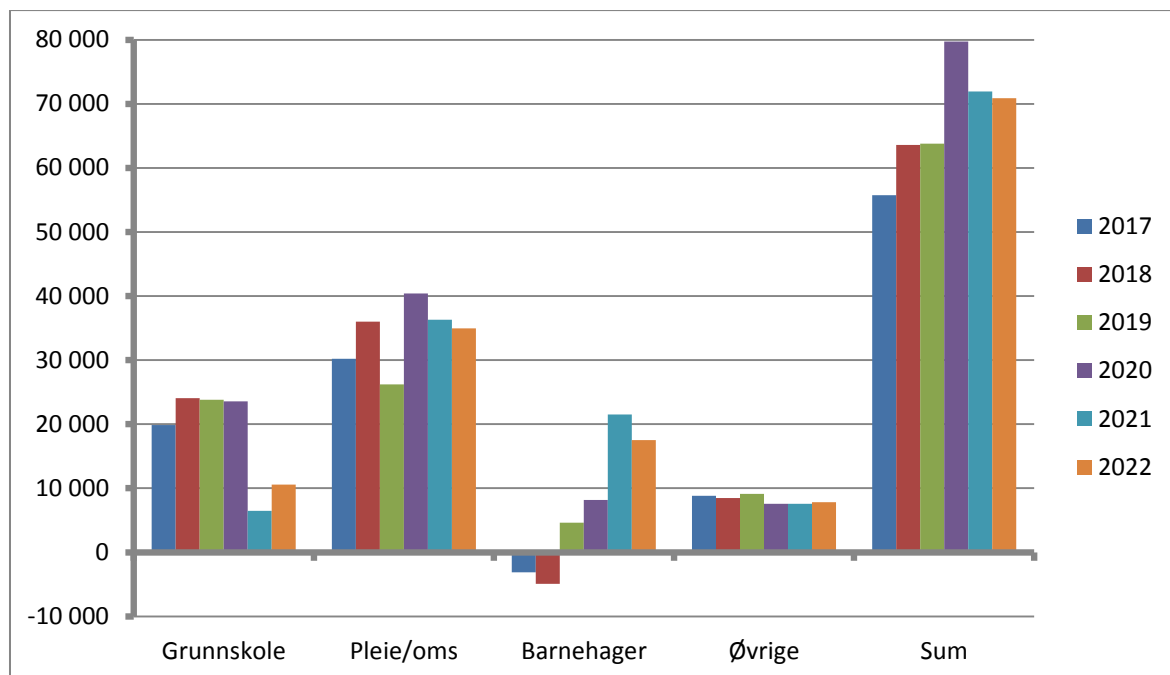
Kristiansand kommune har i de siste årene hatt en stram økonomi til tross for vekst i de frie inntektene (skatt og rammetilskudd). Dette skyldes økt press på tjenestene som følge av demografiske forhold, flere oppgaver, høyt investeringsnivå og økte pensjonsutgifter. Gapet mellom tjenester som tilbys, og innbyggernes forventninger er også økende. Kommunen må i større grad enn tidligere finne effektive løsninger, søke ny kunnskap og innovative tiltak i samarbeid med andre samfunnsaktører. Dette er også forventet av regjeringen.

Hovedutfordringen til Kristiansand har i mange år vært at veksten i de frie inntektene har blitt brukt til å betale renter og avdrag på lån. Siden gjeldstaket ble innført i 2013 er dette endret slik at veksten i frie inntekter i større grad kan disponeres til økte driftsutgifter og til å styrke kommunes økonomiske stilling.

Veksten i frie inntekter kompenserer for økte demografiutgifter fra 2016 til 2017. I følge beregninger som KS har gjort vil Kristiansand de neste 6 årene i gjennomsnitt måtte øke driftsutgiftene med om lag 68 mill. kr årlig for å kunne videreføre tjenestetilbudet på nivå med landsgjennomsnittets standard og dekningsgrader for 2016. Av dette kan i gjennomsnitt om lag 34 mill. kr årlig henføres til pleie og omsorg, om lag 18 mill. kr til grunnskole, om lag 8 mill. kr til øvrige sektorer og om lag 7 mill. kr til barnehager.

Kommunen er nødt til å legge opp reserver for å ta høyde for økte kostnader i pleie- og omsorgstjenesten framover.

Figur 3: Demografikostnader Kristiansand 1000 kr 2017-2022

Kilde: ASSS Kristiansandsrapport 2016

3.3 Omstilling og tilpasninger til kommunens rammebetingelser

Kristiansand kommune arbeider kontinuerlig med å effektivisere driften og har gjennomført betydelige innsparingstiltak de siste årene.

Innsparingskrav 2017-2020:

Sektor	2017	2018	2019	2020
Oppvekstsektor - skole	-3 200	-3 900	- 4 600	- 5 300
Oppvekstsektor - barnehage	-200	-390	-590	-780
Oppvekstsektor – barn- og familietjenesten	-380	-760	-1 140	-1 520
Helse- og sosialsektoren	-4 230	-7 460	-10 690	-12 920
Kultursektoren	-1 620	-2 640	-3 060	-3 480
Teknisk sektor inkl. energiprogram på KE	-3 880	-6 200	-6 880	-7 550
Organisasjonssektoren	-740	-2 470	-2 660	-2 840
Økonomisektoren	-230	-450	-680	-900
Reduserte kostnader ny avtale vedrørende innsamling av næringsavfall	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Totalt	-15 980	-25 770	-31 800	-36 790

Det må også tas hensyn til manglende kompensasjon for demografi for de fleste tjenester, noe som igjen innebærer at innsparingskravet i realiteten er vesentlig større. Dette gjelder i størst omfang for omsorgstjenesten og grunnskoletiltaket. Det er i tillegg ikke lagt opp til å kompensere lønns- og prisveksten fullt ut, men gi en kompensasjon tilsvarende det beløp kommunen mottar fra staten.

Økte skatteinntekter i 2015 og 2016 bidrar til at Kristiansand opparbeider seg betydelige reserver i form av fondsmidler. Det legges likevel opp til at det ved rulleringen av handlingsprogrammet 2018-2021 innarbeides ytterligere innsparingskrav for å styrke kommunens økonomiske stilling. Dette primært for å kunne øke bevilgningene til omsorgstjenestene for å møte demografiske utfordringer etter 2021.

Det er startet opp flere prosesser inneværende år som forventes å gi effekt ved neste rullering.

Drifts- og vedlikeholdstjenester på tvers av sektorene er under vurdering og det forventes at det er et innsparingspotensial ved at likeartede tjenester organiseres sammen. Dette er et omfattende prosjekt og det forventes at et innsparingskrav kan innarbeides ved rulleringen av handlingsprogram 2018-2021.

Det vil videre jobbes med å ta i bruk ny teknologi innen flere tjenester. Det er satt av midler til å utprøve nye løsninger innen omsorgstjenestene, men det ligger også mange muligheter innen administrative tjenester. Det er bl.a. satt av 10 mill. kr i handlingsprogramperioden til økt selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv, samt økt satsing på digitale skjema på nett som er integrert med fagsystem og tilgjengelig via ID-porten.

Det vil i større grad bli brukt kompetanse i egen organisasjon til å vurdere effektivitets og innsparingspotensial for ulike tjenester fremfor innleie av eksterne konsulenter. Det er etablert interne team bestående av rådgivere fra personal, it og økonomi som sammen med respektiv enhet foretar en systematisk gjennomgang av rutiner og systemer. Dette kan føre til omstillinger som vil gi mer effektive løsninger og en slik gjennomgang vil samtidig styrke egenkontrollen.

4. OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANEN

4.1 Kommuneplanens satsingsområder

Kommuneplanen «*Styrke i muligheter 2011 – 2022*» har tre satsingsområder:

1. Byen som drivkraft
Kristiansand er et attraktivt landsdelssenter, kjennetegnet av høy kompetanse og nyskapende næringsliv
2. Byen det er godt å leve i
Kristiansand er folkehelsebyen som inkluderer alle og gir rom for utfoldelse
3. Klimabyen
Kristiansand er klimanøytral i år 2050 og har et næringsliv som er ledende innen fornybar energi og effektivisering.

Satsingsområdene inneholder retningsmål «slik vil vi ha det», og for hver av disse noen strategier, «slik gjør vi det». Retningsmålene og strategiene danner grunnlaget for kommunens mer detaljerte årlige handlingsprogram og ressursbruk, uttrykt som periodemål på sektornivå. Vektleggingen av de ulike satsingsområdene avspeiler de ulike sektorenes hovedoppgaver tilpasset sektorens utfordringer og hvilke muligheter og virkemidler de har for å påvirke endring (valg av indikator).

4.2 Tverrsektoriell oppfølging

På bakgrunn av kommunens utfordringsbilde videreføres de tverrsektorielle periodemålene på kommunenivå om folkehelse og klimanøytral forvaltning. Dette er prioriterte områder som vil kreve en særlig samordnet felles innsats av kommunen dersom en skal nå målene i kommuneplanen. Selv om sektorene har noe ulik grad og mulighet til å påvirke utviklingen på folkehelse og klima har sektorene funnet egne indikatorer som de kan påvirke gjennom ulike tiltak. I tillegg samarbeider kultursektoren, oppvekstsektoren og helse- og sosialsektoren om felles periodemål knyttet til integreringsarbeidet.

Folkehelse

Satsing på folkehelse omfatter økt satsing for å unngå at ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv og arbeid for å redusere antall barnefamilier med lavinntekt. Når det gjelder ungdom som faller utenfor utdanning og arbeidsliv ser en på utviklingen innenfor andelen elever som gjennomfører videregående skole i løpet av 5-årsperioden, andel unge mellom 15-29 år som er helt arbeidsledige og andelen gutter som gjennomfører yrkesfag.

Tiltakene på sektornivå spenner fra å tilrettelegge for flere praksisplasser, antall lærlinger og ungdom i jobbtrening og tilbud på Gateakademiet, til bistand fra ungdomshelsetjenesten, forebyggende tverrsektorielt arbeid og å sikre at ungdom som trenger hjelp får dette. I tillegg kommer kommunens brede satsing innen grunnskoletilbudet og FLiK.

Årsaken til økende barnefattigdom henger sammen med at lavinntekt først og fremst rammer familier med innvandrerbakgrunn. Virkemidler for å redusere barnefattigdom ligger derfor i hovedsak på nasjonalt nivå. Kommunen bidrar innenfor et bedre koordinert og tverrfaglig samarbeid og oppfølging, generell satsing for at flere innbyggere er tilknyttet arbeidslivet og med tiltak som gjør at barn og ungdom i målgruppen vil være inkludert i de naturlige felleskapene gjennom å få tilgang til åpne møteplasser og kan delta i aktivitets- og fritidstilbud. («Nye mønstre, trygg oppvekst»)

Integrering

Kultur, helse- og sosial og oppvekstsektoren felles satsing på at nyankomne flykninger og innvandrere er bedre integrert i barnehage, skole, fritidsaktiviteter, arbeid og samfunnsdeltagelse er også viktig i et folkehelseperspektiv. Satsing på språkutvikling i barnehagen og at barna lærer bedre norsk fortsetter. Oppfølgings tiltak for enslige mindreårige prioriteres. Videre satses det blant annet på økt deltakelse i

fritidsgrupper for nyankomne minoritetsungdom, økning i kompetansebyggende kurs og arrangementer i regi av biblioteket, samt deltakelse i introduksjonsprogrammet.

Barn og unge

Satsing på barn og unge er et sentralt tema i forslag til planprogram for revisjon av kommuneplanens samfunnsdel som er lagt ut til offentlig høring. I tillegg til tverrsektoriell satsing på folkehelse omtalt ovenfor, legger årets handlingsprogram opp til en videreføring og økt satsing på barn og ungdom.

Det er utfordringer knyttet til integreringsarbeidet i ansvarsområdene overfor barn og unge både innen oppvekstsektoren og helse- og sosialsektoren. Det legges opp til en videreutvikling av ungdomsarbeidet og for et mer tverrsektorielt forebyggende arbeid for målgruppen og sikre at ungdommer som trenger hjelp i tilknytning til psykiske problemer, rusproblematikk eller sosiale utfordringer får rask tilgang til tilpassede tjenester. Helsesøster er en viktig ressurs som har blitt styrket de senere år. Det forebyggende arbeidet rettet mot drop-out fra videregående skole videreføres og tiltak som reduserer antall unge sosialhjelpsmottakere utvikles videre.

Oppvekstsektoren viderefører den målrettede satsingen på et sammenhengende læringsløp 0 – 16 år i et inkluderende felleskap (FliK). Innsatsen retter seg mot mange felt. Målet er bedre trivsel, bedre læring og redusert mobbing i læringsmiljø som inkluderer flest mulig barn innenfor ordinære rammer. På lenge sikt skal også tiltakene gi effekt ved at flere elever gjennomfører videregående skole.

Et godt språkmiljø i barnehage er dokumentert å være den enkeltfaktoren som har størst effekt i forhold til barns læreutfordringer og er den største faglige prioriteringen innenfor rammen av et inkluderende læringsmiljø.

Kultursektoren styrker kulturarenaer for barn og unge i lokalområdene i perioden. Innsatsen for å tilrettelegge for mangfoldige kulturopplevelser styrkes. Dette gjelder økt deltagelse av unge på tilbud i lokalområdene samt ferietilbud i regi av Fritidsetatene, deltagelse i aktiviteter på Samsen, kulturskolen og på biblioteket.

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter. - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Resultat 2015/16	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (18 -24 år) <u>Indikator:</u> - Andelen elever som gjennomfører videregående skole i løpet av 5-års periode er økt* - Andel unge mellom 15-29 år som er helt arbeidsledige holder seg stabil - Andelen gutter som gjennomfører yrkesfag er økt	74 % 4,4 % 59,7 %	74,5 % 4,4 % 60,2 %	76 % 4,4 % 61,7 %
2	Færre barnefamilier med lavinntekt (husholdninger <60 % av medianinntekt) 0-17 år* <u>Indikator:</u> Andel barn i lavinntektsfamilier øker ikke**	12,6 %	12,6 %	12,6 %

* Yrkesfag er normert til 4 år, mens studiespesialiserende er 3 år. Tallene som rapporteres tar foreløpig ikke hensyn til dette.

**Siste publiserte tall er fra 2014. Den viktigste driveren for indikatoren barn i lavinntektsfamilier er foreldres tilknytning til arbeidslivet. Med forventet økning i andel arbeidsledige må vi forvente en parallell økning i andel barn i lavinntektsfamilier.

Klima

Innenfor satsingsområdet *Klimabyen* er det valgt ut felles satsing på klimanøytral drift og forvaltning av kommunen og at kommunen legger til rette for klimavennlig adferd. Kommunen har større virkemidler for å kunne påvirke egen drift og forvaltning og kan gjennom ulike tiltak også påvirke til en mer

klimavennlig adferd. Dette omhandler redusert energibruk i formålsbygg (Energiprogrammet KE), innkjøpte produkter med miljømerking, at kommunen stiller miljøkrav i alle anskaffelsesprosesser dette er relevant for, oppfølging av miljøsertifiserte enheter og tilrettelegging for økt bruk av ladbare biler i kommunens tjeneste.

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggerne og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Resultat 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd			
	<u>Indikator:</u>			
	- Klimagassutslipp fra kommunens drift og forvaltning - Andel av innkjøpte produkter som er miljømerkede - Andel miljøsertifiserte leverandører til Kristiansand kommune - Andelen nullutslipps- eller ladbare biler i kommunal forvaltning (lette kjøretøy)	8188 tCO ₂ e* 7 % 54 % 7 %	Reduk- sjon 15 % Økning Økning	Reduk- sjon 30 % Økning Økning

*Tonn CO₂-ekvivalenter. Dvs. at alle ulike utslipp er gjort om til CO₂

4.3 En organisasjon i utvikling

4.3.1 Rammebetingelser

I vedtatt kommuneplan 2011-2022 fremgår følgende mål ("slik vil vi ha det") og strategier for å nå målet ("slik gjør vi det"):

Mål:

- Kommunens økonomiske handlefrihet skal økes og sikre et så godt velferdstilbud for kommunens innbyggere som mulig innenfor de økonomiske rammer.

Slik gjør vi det:

- Tilpasse driftsnivå, på kort og lang sikt, til inntektsrammene. Investeringene finansieres i større grad av egne midler. Det tilstrebes en netto resultatgrad på minimum to prosent, dvs. om lag 120 mill. kr.

Bystyret har vedtatt følgende overordnede måltall for økonomistyring i Kristiansand kommune:

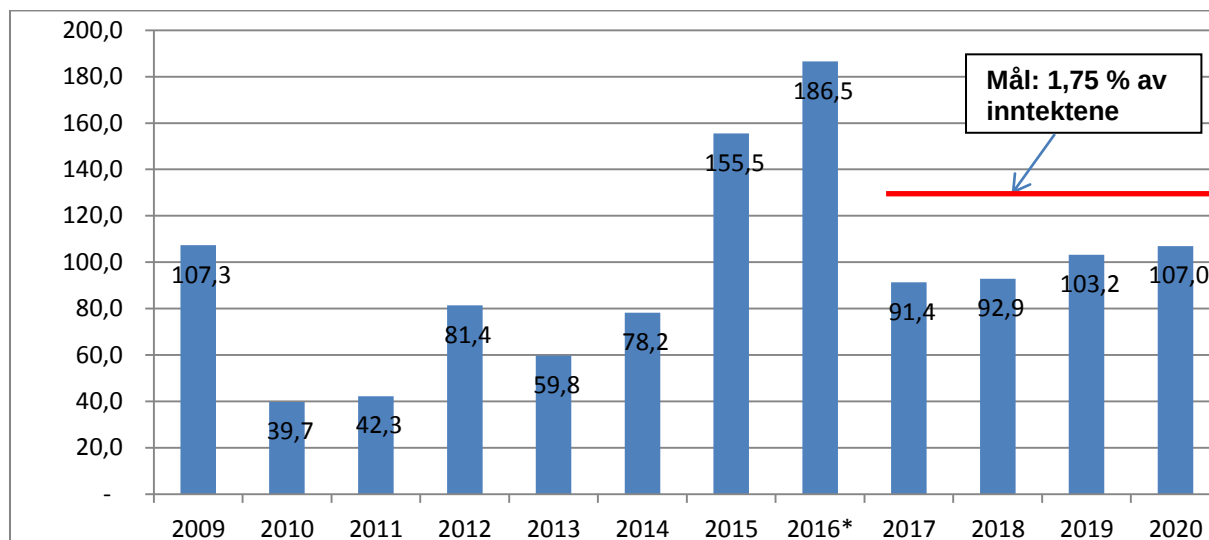
- Kommunens korrigerte netto driftsresultat bør være på 1,75 % av driftsinntektene dvs. om lag 110 mill. kr i 2017.
- Det sentrale disposisjonsfondet bør gradvis opparbeides til å utgjøre 2 % av sum driftsinntekter dvs. om lag 130 mill. kr.
- Det settes et tak på netto lånegjeld tilsvarende planlagt lånegjeld i 2013 dvs. 5,4 milliarder kroner i 2017 og 2018. Fra og med 2019 justeres lånetaket med 2,5 % årlig.
- Avkastingen på Energiverksfondet ut over budsjettert nivå (nominell vekst på 5,3 %) avsettes som buffer inntil det er opparbeidet en buffer på 10 % av fondets størrelse.
- Akkumulert premieavvik minus avsatte midler på fond for amortisering av premieavviket, opprettholdes på nivået i 2011 (243,5 mill. kr).

Korrigert netto driftsresultat (korrigert netto driftsresultat/sum driftsinntekter)

Kommunens korrigerte netto driftsresultat (netto driftsresultat korrigert for bruk/avsetning til bundne fond) skal det enkelte år i handlingsprogrammet som et minimum alltid være positivt. I henhold til bystyrets måltall bør det være på 1,75 % av driftsinntektene det vil si om lag 110 mill. kr i 2017. Merinntekter på skatt i 2016 bidrar til et godt netto driftsresultat i 2016. I handlingsprogramperioden forventes det et netto driftsresultat gjennomsnittlig på linje med måltallet.

Det viktigste virkemiddelet for å nå dette målet, er å redusere netto lånegjeld. Dette vil gradvis lette presset på driften og gi en mulighet for å nå målet om økt netto driftsresultat. I handlingsprogrammet økes korrigert netto driftsresultat fra 91,4 mill. kr i 2017 til 107 mill. kr i 2020 det vil si til om lag 1,7 % av driftsinntektene.

Figur 4: Korrigert netto driftsresultat 2009-2020 (mill. kr.)

*2016 er anslag

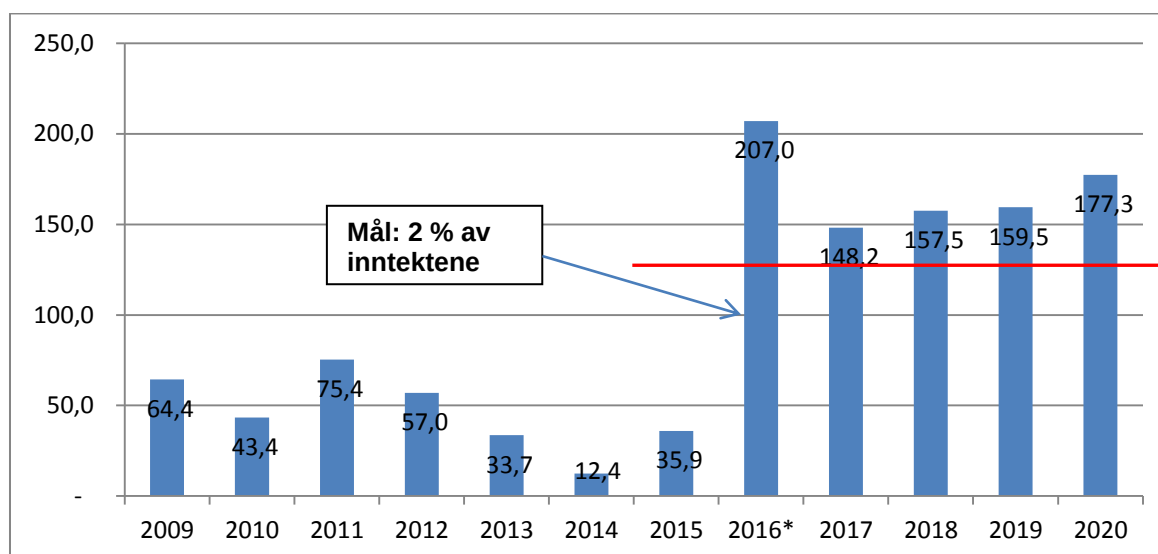
Korrigert netto driftsresultat er samlet sett på måltallet i perioden. Premieavviket forstyrrer imidlertid bildet noe. Justert for resultatmessige effekter av premieavvik og amortisering er resultatet lavere enn måltallet. I 2017 er det på 41,1 mill. kr stigende til 110,9 mill. kr i 2020.

Størrelse på det sentrale disposisjonsfondet

Det sentrale disposisjonsfondet bør utgjøre 2 % av sum driftsinntekter. Disposisjonsfondet forventes allerede i 2016 å bli vesentlig større enn måltallet. Årsaken til dette er blant annet økt skatteanslag med 49,8 mill. kr og økt rammetilskudd med 1,05 mill. kr i 2. tertialrapport 2016. I tillegg ble fondet tilført ekstraordinært utbytte fra Avfall Sør AS med 36,65 mill. kr på slutten av året.

Sentralt disposisjonsfond tilføres 20,3 mill. kr i 4-årsperioden i vedtatt handlingsprogram. Samtidig er det vedtatt å bruke 50 mill. kr av sentralt disposisjonsfond til redusert låneopptak i 2017. Det forventes at sentralt disposisjonsfond vil være på om lag 177 mill. kr i 2020.

Figur 5: Sentral disposisjonsfond 2009-2020 i mill. kr

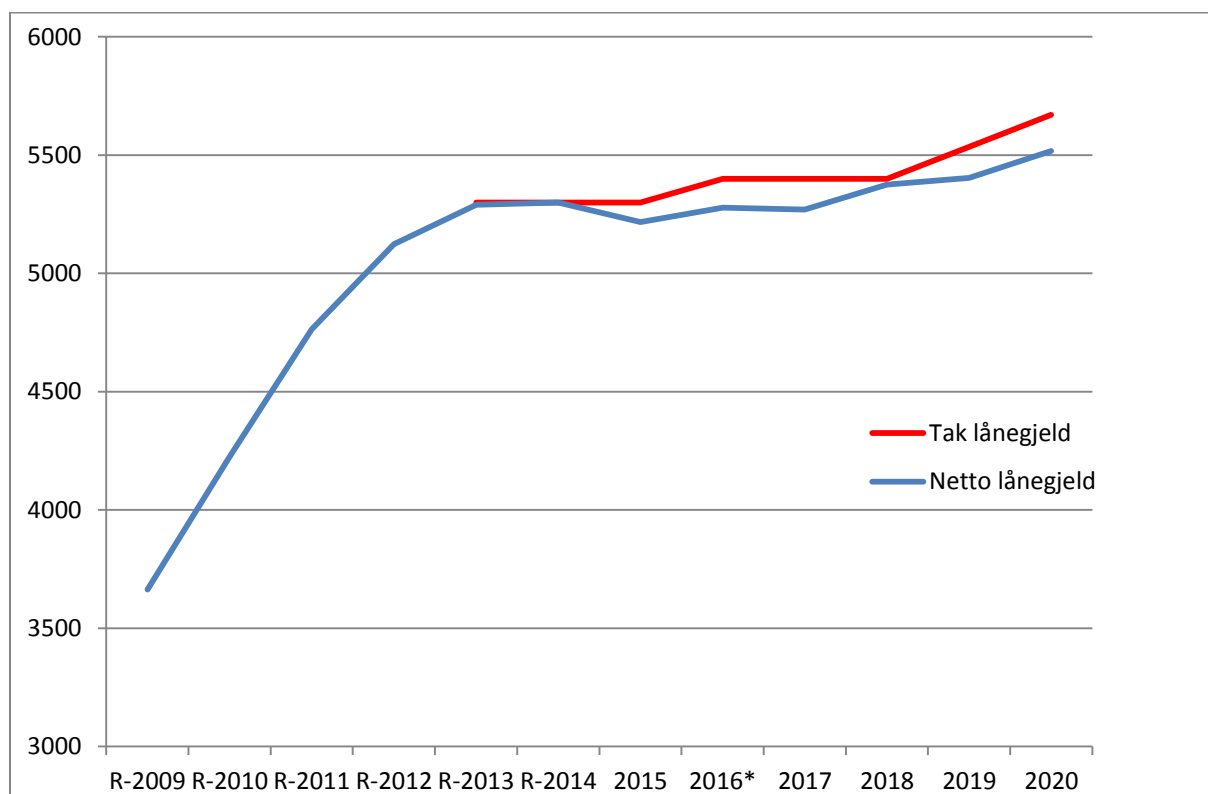
*2016 er anslag

Netto lånegjeld

Kommunens lånegjeld er høy og har som følge av et meget høyt investeringsnivå de siste årene økt betydelig. Bystyret har vedtatt et tak på netto lånegjeld på 5,4 milliarder kr i 2017 og 2018. Fra og med 2019 justeres lånetaket med 2,5 % årlig.

Netto lånegjeld er under taket (på 5,4 milliarder kr) i hele perioden og økes fra 5,278 milliarder i 2016 til 5,517 milliarder i 2020, som er 153 mill. kr under lånetaket.

Figur 6: Netto lånegjeld 2009-2020 (i mill. kr)

*2016 er anslag

Energiverksfondet – buffer

Energiverksfondet er ved inngangen til 2016 på 702,4 mill. kr. Det er budsjettert med en nominell avkastning på 4 % og at fondet tilføres et beløp tilsvarende prisstigningen. Det er lavere enn vedtatt måltall på 5,3 %. Det er vedtatt endringer i finansstrategien i bystyrets møte 23. november 2016. Foreløpige vurderinger fra våre rådgivere trekker i retning av ytterligere reduksjon i avkastningskravet.

Aksjemarkedet svinger og bykassen er sårbar i år der avkastningen er svakere enn budsjettert (for eksempel i 2008 og 2011). Det ble derfor fra 2012 opprettet et bufferfond som skal tilføres midler i år der realavkastningen er høyere enn budsjettert. Ved inngangen til 2016 var dette bufferfondet på 30,4 mill. kr. Avkastningen på Energiverksfondet i 2016 ble på 5 %.

Målet om å opprettholde realverdien fra opprettelsen samt å avsette meravkastning i forhold til budsjett, er fulgt opp. Dette gir kommunen en betydelig reserve som kan brukes dersom den økonomiske situasjonen endrer seg dramatisk.

Akkumulert premieavvik og avsatte fondsmidler

For omtale av ordningen med premieavvik vises til kapittel 7.7.

For likviditeten er det negativt at premieavviket øker betydelig og at årlig amortisering er lavere enn positivt premieavvik de første årene. Ideelt sett burde alt tidligere netto premieavvik blitt avsatt til disposisjonsfond for å unngå at likviditeten ble tappet. Med den svært vanskelige budsjettssituasjonen kommunen har hatt de senere årene, har dette dessverre bare delvis vært mulig å få til.

For ikke å svekke likviditeten ytterligere har bystyret vedtatt et mål om å opprettholde akkumulert premieavvik minus avsatte fondsmidler på nivået i 2011 (243,5 mill. kr). Dette måles nåes i 2016.

4.3.2 Arbeidsgivervirksomheten

I henhold til Kommuneplanen skal Kristiansand kommune ha omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon. Ledere i Kristiansand skal ha tillit til sine medarbeidere og gi rom for frihet, initiativ og medbestemmelse. Det forventes at medarbeiderne møter brukere med tillit og respekt, og tar ansvar for egen og andres trivsel (Arbeidsgiverpolitisk plattform, 2013).

Utfordringsbildet (kommunenivå):

- Det er en stor andel ansatte som jobber deltid.
- Fortsatt rekrutteringsutfordringer overfor sykepleiere.
- Ansatte i alderen 62 – 67 år går av med AFP.
- Skjev kjønnsfordeling på arbeidsplassene i kommunen (77 % kvinner).
- Sykefraværet i Kristiansand kommune er fortsatt høyt i enkelte sektorer og enheter.

Innenfor arbeidsgiverområdet er følgende prioritert i handlingsprogramperioden (kommunenivå):

- Beholde og rekruttere medarbeidere
- Likestilling, inkludering og mangfold
- Leder- og kompetanseutvikling
- Helsefremmende arbeidsmiljø

Medarbeiderundersøkelsen (MU) har vært gjennomført i Kristiansand kommune mellom 2007 og 2015. Indikatorene knyttet til denne er imidlertid tatt ut fra årets handlingsprogram. Kommunen har deltatt i arbeid med å utvikle en ny undersøkelse (10-faktor) sammen med KS og representanter fra storbynettverket. 10-faktor som kartleggings- og utviklingsverktøy vil være i bruk fra og med 2017, og nye indikatorer knyttet til denne blir en del av fremtidig handlingsprogram.

Beholde og rekruttere medarbeidere:

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Andel ansatte i heltidsstillinger er økt			
	<u>Indikator:</u> Andel medarbeidere i heltidsstillinger	44 %		
	• Kvinner	37 %	39 %	45 %
	• Menn	69 %	70 %	72 %
	<u>Indikator:</u> Gjennomsnittlig stillingsprosent	75 %		
	• Kvinner	72 %	74 %	78 %
	• Menn	84 %	85 %	87 %
2	Flere av kommunes ansatte står lengre i jobben			
	<u>Indikator:</u> Andel ansatte, 62-67 år, på AFP*	21 %	25 %	25 %
	• Kvinner	26 %		
	• Menn	22 %		

Kilde: Corporater og KKP

Aktuelle tiltak i perioden på sektornivå:

- Legge til rette for økt bruk av heltidsstillinger. Skape en heltidskultur i organisasjonen.
- Øke kompetansen i organisasjonen på rekruttering
- Iverksette tiltak for å rekruttere flere menn til kvinne dominerte yrker som f.eks. barnehager og sykehjem
- Vurdere å etablere ordning for å kunne ansatte flere med nedsatt funksjonsevne jfr. IA-avtalen delmål 2

Likestilling, inkludering og mangfold:

En organisasjon i utvikling				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunen har oppnådd en mest mulig balansert sammensetning når det gjelder kjønn, etnisitet, alder og funksjonsevne blant personalet på hver arbeidsplass <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling blant ansatte - Kvinner - Menn <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling i lederstillinger (enhetsledere) - Kvinner - Menn <u>Indikator:</u> Andel med innvandrerbakgrunn (landgruppe 2)* - Kvinner - Menn <u>Indikator:</u> Antall på praksisplass/arbeidstrening fra NAV, introduksjonsprogram og andre (økning i antall sammenlignet med 2016)	77 % 23 % 67 % 33 % 15 % 76 % 24 % -	76 % 24 % 67 % 33 % 16 % 70	75 % 25 % 67 % 33 % 17 % >70

Kilde: Corporater

*Kilde: SSB. Andel med innvandrerbakgrunn omfatter innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Aktuelle tiltak i perioden på sektornivå:

- Sektorene utarbeider tiltak i henhold til vedtatt strategisk plan for likestilling, inkludering og mangfold (vedtatt i Bystyret 25.3.2015).
- Sektorene skal som hovedregel tilby heltidsstillinger ved nyansettelser.

Leder- og kompetanseutvikling:

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Lederne og kommunens medarbeidere har kompetanse til å møte aktuelle utfordringer <u>Indikator:</u> Andel enheter som har utarbeidet kompetanseplaner.	-	90 %	95 %

Aktuelle tiltak i perioden:

- Videreutvikle lederopplæringsprogram i tråd med samfunnsutviklingen og et mer mangfoldig personale.
- Utarbeide kompetanseplaner som avklarer kompetansebehovet.

Helsefremmende arbeidsmiljø:

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Arbeidsmiljøet er helsefremmende og det jobbes aktivt for å få ned sykefraværet. <u>Indikator:</u> Sykefravær (i % av årsverk) - Kvinner - Menn	7,8 % 8,8 % 5,0 %	7,8 %	7,5 %

Kilde: Corporater

Aktuelle tiltak i perioden:

- Utarbeide samlet tiltaksplan innen IA, HMS og 10-faktor (KS sin nye medarbeiderundersøkelse)
- Ta i bruk Visma HRM sin ferie- og fraværsmul for å sikre bedre oppfølging av sykefravær (unntatt notusbrukere)
- Sikre tettere oppfølging av sykmeldte og ansatte i fare for å bli sykmeldt.
- Utarbeide bedre analyse av fraværstall for å kunne iverksette målrettede tiltak.

4.3.3 Effektive og brukervennlige tjenester

Utfordringsbildet:

- Digital kommunikasjon med brukere/innbyggere for å sikre riktige tjenestetilbud.
- Integrering mellom ulike datasystemer/programvarer.
- Variert satsing på digitalisering.
- Kjennskap til innbyggernes og ansatte vurderinger av forbedring av tjenester
- Tjenestetilbud til innbyggere med ulik bakgrunn og behov.
- Bevissthet om etikk.

Regional drivkraft i utvikling av digitale tjenester

Digitalisering skjer på alle områder i offentlig sektor, og IKT spiller en stadig større rolle både når det gjelder å understøtte kommunens tjenesteleveranser, dialogen med innbyggerne og i kommunens egne administrative prosesser. Digitale løsninger er ment å forenkle tilgangen til kommunens informasjon og tjenester. Innbyggere og næringsliv skal få tilgang til kvalitetssikret informasjon gjennom et bedre og raskere møte med kommunen, og kommunens ansatte skal ha tilgang til velfungerende IKT-systemer som effektiviserer og forenkler arbeidet.

Internettbaserte tjenester brukes i stadig større omfang. Ny kommuneportal, lansert i mars 2015 er en del av satsingen på å forenkle tilgangen for innbyggerne til kommunens informasjon og tjenester. Denne er blant annet tilpasset bruk på alle mobile flater.

Stortingsmeldingen Digital agenda for Norge påpeker at nettbaserte tjenester skal være hovedregelen for forvaltningens kommunikasjon med innbyggere og næringsliv. Videre står det at egnede tjenester tilbys digitalt og skal være den primære måten å kommunisere med forvaltningen på. Hovedmålet er at innbyggere og næringsliv faktisk ønsker å ta et «digitalt førstevalg».

I langtidsstrategiene for Kommunenes Sentralforbund 2012–2016, står det som interessepolitisk strategiområde at «KS skal legge grunnlag for at kommunesektoren har tilstrekkelig økonomi og handlingsrom til å gi innbyggerne gode velferdstjenester, og har rammebetingelser og verktøy til å løse store samfunnsutviklingsoppgaver».

Kristiansand kommune har ambisjon om å være en regional drivkraft innenfor digitalisering og IKT. Dette bygger på KS sin visjon i Digitaliseringsstrategien om å levere digitale tjenester som gir innbyggere og næringsliv et reelt digitalt førstevalg.

Kommunen har etablert et tverrsektorielt Digitaliseringsprogram, som skal sikre en helhetlig satsning og utvikling av digitale løsninger. Digitaliseringsprogrammet vil inneholde prosjekter som skal støtte opp om økt digital dialog med innbyggere og næringsliv, og utvikling av digitale verktøy til støtte i selve tjenesteytingen. SvarUT-prosjektet har allerede implementert elektronisk utsendelse av post for Kemnerkontoret. Dette arbeidet videreføres nå i henholdsvis Plan-, bygg- og oppmålingsetaten og Oppvekstsektoren.

For å få størst mulig gevinst av at innbyggere benytter seg av kommunens selvbetjeningstjenester på nett må kommunen arbeide videre med digitale skjemaer som en integrert del av virksomhetenes arbeidsprosesser. Denne utviklingen vil også frembringe et behov for sikker pålogging og enhetlig presentasjon av de digitale tjenestene på nett. En samlet porteføljestyling av IKT-prosjekter vil bidra til (bedre styring og oversikt over prosjekter med gjensidige avhengigheter, slik) at kommunen sikrer de riktige IKT-beslutningene og en bedre måloppnåelse.

Økt kompleksitet og antall integrasjoner mellom fagsystemer og arbeidsprosesser har aktualisert behovet for en definert og utviklet felles IKT-arkitektur i kommunen. En god IKT-arkitektur legger grunnlaget for konkrete planer for IKT-anskaffelser, IKT-utvikling og ressursbehov – både økonomisk og kompetansemessig. KR-IKT har igangsatt arbeidet med å fornye løsningen som håndterer integrasjoner og informasjons-utveksling mellom systemer og arbeidsprosesser (mellomvareløsningen). Utviklingen er en forutsetning dersom kommunen skal klare å digitalisere og effektivisere sine arbeidsprosesser.

Perioden vil også være preget av interne teknologiske effektiviseringstiltak, og prosesser for å sikre en optimal forvaltning av lisenser i tilknytning til de ansattes reelle tjenestebehov. KR-IKT vil ha fokus på

oppgradering av eksisterende systemer, felles arkitektur og standardisering av fagsystemer. Nye og mer effektive IT- og nettverksløsninger er nødvendige for å gjøre de kommunale tjenestene effektive, gode og tilgjengelige for både innbyggere og ansatte. Det er videre stadig fokus på nye løsninger og mer tilpasset flyt i og mellom interne systemer som for eksempel lønnssystem, personalsystem, turnussystem mm. Oppgradering av intranett vil være et bidrag til at ansatte reduserer tidsbruken knyttet til å finne relevant informasjon og i større grad bruker de mulighetene det legges til rette for.

Innenfor området effektive og brukervennlige tjenester er følgende prioritert i handlingsprogramperioden:

- Kommunikasjon og åpenhet
- Etikk og likestilte tjenester

Kommunikasjon og åpenhet:

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: • Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunen tar i bruk kommunikasjonsløsninger som gjør kontakt med innbyggerne enklere. <u>Indikator:</u> • Andel enheter som har tatt i bruk SvarUT.	-	40 %	100 %
2	Det er utviklet og tatt i bruk nye måter å arbeide på som effektiviserer og hever kvaliteten på tjenestene. Og ansatte er involvert i nytenking og utvikling av tjenestene. <u>Indikator:</u> • Antall enheter som har gjennomgått gevinstrealiseringsprosess.	2	4	6

Aktuelle tiltak i perioden:

- Ta i bruk SvarUT for hele kommunen.
- Initiere og delta i forskningsprosjekter for bedre kvalitet på tjenester.
- Inngå formelt samarbeid med ulike utdanningsinstitusjoner og/eller offentlige instanser.
- Gjennomføre gevinstrealiseringsprosess på enhetsnivå.
- Etablere en sentral prosjektporteføljeprosess for IKT-prosjekter

Etikk og likestilte tjenester:

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunens tjenester er like tilgjengelige, har lik kvalitet og gir like godt resultat uavhengig av brukernes kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne, seksuelle orientering. <u>Indikator (eksempler):</u> - Andel enheter som har vurdert tjenestene med henblikk på likestilling, inkludering og mangfold. - Antall klager fra brukere på tjenestene i forhold til likestilling, inkludering og mangfold.	- -	20 % 0	100 % 0
2	Redelighet, ærlighet og åpenhet kjennetegner kommunens virksomhet. Kristiansand kommune legger stor vekt på å opptre skikkelig i all sin virksomhet. <u>Indikator:</u> Andel enheter som har gjennomgått etiske retningslinjer.		100 %	100 %

Aktuelle tiltak i perioden:

- Gjennomgå tjenestene for å vurdere om man behandler brukerne likt, er inkluderende og tar hensyn til brukernes mangfoldige bakgrunn.
- Legge inn spørsmål i brukerundersøkelsene som sikrer at brukernes ulike bakgrunn og situasjon blir ivarettatt.
- Gjennomføre undersøkelser for evt. å avdekke evt. kvalitetsforskjeller på tjenestene i forhold til perspektivene innenfor likestilling, inkludering og mangfold.
- Enhetene gjennomgår etiske retningslinjer med de ansatte.

4.3.4 Samfunnssikkerhet

Overordnet helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse

Samfunnssikkerhet kan beskrives som den evne samfunnet har til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta borgernes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for påkjenninger. Forskrift om kommunal beredskapsplikt stiller krav om at kommunen skal jobbe helhetlig med samfunnssikkerhet. Internt i kommunen har hver sektor et selvstendig ansvar for å arbeide med sikkerhet og beredskap. Den helhetlige koordineringen skjer gjennom et eget arbeidsutvalg ledet av beredskapssjefen i kommunen.

Minst hvert 4 år er det krav om en overordnet helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) for aktuelle uønskede hendelser som kan inntreffe i kommunen eller påvirke kommunen. Analysen fra 2015 viser et kompleks bilde hvor sammenhenger mellom viktig infrastruktur påvirker hele samfunnet dersom det ikke fungerer i en krise. Endringer i klimaet, havnivåstigningen og mer ekstremt vær har stort fokus. Kommunen følger opp denne analysen først og fremst gjennom bestemmelser i plan og bygningsloven. Videre gjennom det forebyggende arbeidet i sektorene og gjennom øvelser og samvirke med virksomheter som bidrar til økt samfunnssikkerhet i kommunen.

Kommunen deltar i samarbeid med Center for Integrated Emergency Management (CIEM) ved Universitetet i Agder i et Smart Mature Resilience (SMR) prosjekt under EU programmet Horizon 2020. Prosjektet har til hensikt å svare på hvilke utfordringer kommunen kan bli bedre i å forutse, håndtere og normalisere. Arbeidet skal implementeres i Kristiansand som en pilot sammen med

Glasgow og San Sebastian. Totalt er 7 byer og 6 organisasjoner med i prosjektet som går over 3 år. Det endelige resultatet skal gjøre beredskapen i Kristiansand mer robust, samt at det overordnede målet med prosjektet er å lage en veileder for hvordan europeiske byer kan være tilpasningsdyktige i forhold til utfordringer og sårbarhet.

Beredskapsplaner og øvelser

Plan for overordnet krisehåndtering sikrer at kommunen har en koordinert beredskap mellom sektorer for å kunne håndtere aktuelle situasjoner som ikke tjenestene i ordinær drift er rustet for å håndtere egenhendig. Planen er i kontinuerlig utvikling, og holdes fortløpende oppdatert sammen med varslingslister på kommunens intranettside under fanen beredskap; planer og rutiner.

Kommunen gjennomfører en øvelse for kriseledelsen hvert år. I tillegg deltar kommunen på flere øvelser i samarbeid med eksterne aktører, og deltar også på interne øvelser i samarbeid med sektorer og enheter.

Sikkerhet og samvirke

Rådmannen har utpekt beredskapssjefen som sikkerhetsleder i kommunen. Sektorene og enhetene har et selvstendig ansvar for oppfølging, men den nødvendige koordinering ledes gjennom beredskapssjefen for å ivareta beredskapsprinsippene ansvar, nærhet, likhet og samvirke.

Kriminalitetsforebyggende arbeid er knyttet nærmere beredskapsarbeidet for å raskt kunne bistå ved organisering av tiltak mellom politi og kommune.

Kommunen har i samfunnssikkerhetsarbeidet stort fokus på å utvikle samarbeid og samvirke med relevante og aktuelle samarbeidsaktører. Dette gjelder både offentlige etater, frivillige og private virksomheter, og bidrar til å styrke nettverk og etablere beredskapssamarbeid.

Evaluerings av beredskap og sikkerheten

Det er fylkesmannen som fører tilsyn med den overordnede beredskapen i kommunen. Internt i kommunen fører miljørettet helsevern tilsyn med skoler og barnehager, inkludert deres arbeid med beredskap. Sikkerhetsleder fører tilsyn med informasjonssikkerheten. Den enkelte sektor og enhet fører tilsyn med at lover og regler blir etterfulgt av den enkelte. Dersom en uønsket hendelse allikevel skjer, så er det et prinsipp om at hendelsen skal evalueres. Større uønskede hendelser evalueres etter oppdrag fra rådmann eller direktør. Alle hendelser gir mulighet for læring slik at man unngår nye uønskede hendelser andre steder.

5. HOVEDOVERSIKT OG FORDELING AV DRIFTSBUDSJETT OG INVESTERINGER

5.1 Fordeling av disponible inntekter – budsjettskjema 1 A

Budsjettskjema 1A - drift I 1000 kr i faste priser	Regnskap 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020
Skatt på inntekt og formue	2 163 880	2 297 823	2 367 105	2 394 770	2 419 778	2 445 532
Ordinært rammetilskudd	1 908 351	1 992 351	2 127 880	2 149 474	2 183 891	2 221 931
Skatt på eiendom	274 353	276 400	275 100	268 000	260 892	253 972
Andre direkte eller indirekte skatter	174	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	223 381	230 617	254 488	239 522	218 296	205 265
Sum frie disponible inntekter	4 570 139	4 797 191	5 024 573	5 051 766	5 082 857	5 126 699
Renteinntekter og utbytte	115 465	131 451	116 808	115 837	106 822	105 111
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	197 022	203 905	185 617	176 426	163 100	155 040
Avdrag på lån	232 640	239 271	256 868	268 600	267 923	275 615
Netto finansinnt./utg.	-314 197	-311 725	-325 677	-329 190	-324 201	-325 543
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	146 065	52 699	86 837	71 675	67 403	55 017
Til bundne avsetninger	102 805					
Bruk av tidligere regnks.m. mindreforbruk						
Bruk av ubundne avsetninger	33 594	0	15 451	13 782	14 253	12 984
Bruk av bundne avsetninger	109 771	11 859	8 539		1 028	5 492
Netto avsetninger	-105 506	-40 840	-62 847	-57 893	-52 122	-36 541
Overført til investeringsbudsjettet	17 963	9 500	20 000	35 000	50 000	65 000
Til fordeling drift	4 132 472	4 435 126	4 616 049	4 629 683	4 656 533	4 699 615
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	-4 107 381	-4 435 126	-4 616 049	-4 629 683	-4 656 533	-4 699 615
Mer/mindreforbruk	25 091	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat*	148 560	50 340	82 847	92 893	102 122	101 541

*forskjellen mellom korrigeret netto driftsresultat og netto driftsresultat er at det i det korrigerte driftsresultatet er tatt hensyn til avsetninger til og bruk av bundet fond.

5.2 Hovedoversikt driftsbudsjett

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Sektor	Regnskap 2015	Budsjett 2016*	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Sektor 1 Økonomi	108 162	116 106	123 386	123 826	123 555	123 222
Sektor 2 Oppvekst Barnehage	677 628	707 001	730 346	732 620	737 603	744 448
Sektor 26 Oppvekst Barn og familie	195 273	206 836	226 359	223 340	219 581	217 426
Sektor 7 Oppvekst Skole	965 566	1 008 492	1 047 738	1 059 091	1 068 655	1 076 613
Sektor 3 Helse og sosial	1 627 377	1 741 898	1 832 834	1 838 465	1 842 938	1 846 898
Sektor 4 Kultur	182 278	180 426	191 548	182 865	182 644	182 594
Sektor 5.1 Teknisk	155 024	234 965	240 101	232 301	229 626	229 550
Sektor 5.3** Selvkost		-77 625	-82 721	-100 593	-109 075	-118 009
Sektor 5.2 Kristiansand Eiend.	122 926	144 604	142 545	142 636	144 063	146 884
Sektor 6 Organisasjon	133 791	131 734	161 813	156 911	158 626	153 624
Sektor 9 Utenomsektor. forh.	-60 644	40 689	2 101	38 222	58 317	96 366
Sum ramme	4 107 381	4 435 126	4 616 049	4 629 683	4 656 533	4 699 615

*Budsjett 2016 er opprinnelig budsjett pr. 1.1.2016

Nedenfor nevnes hovedårsaker til budsjettendringene fra 2016 til 2017:

Økonomisektoren

Sektorens driftsbudsjett (inkludert tilskudd til Kirkelig Fellesråd) er økt fra 2016 til 2017 med om lag 4,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 3,1 mill. kr.

Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak tekniske justeringer, økt tilskudd til Kirkelig fellesråd, økning i kontingent- og lisensutgifter og interne stillingsoverføringer. Et årsverk er overført fra Helse- og sosialsektoren og 30 % årsverk er overført fra Organisasjonssektoren til Økonomisektoren.

Tilskuddet til Kirkelig fellesråd er økt fra 2016 til 2017 med om lag 0,5 mill. kr til vedlikehold av kirkebygg, 0,4 mill. kr til åpen Domkirke og 1 mill. kr til diakoni.

Det er vedtatt innsparingskrav i sektoren på 0,9 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 230 000 kr.

Oppvekstsektoren – Barnehetetjenesten

Kravet om full barnehagedekning, samt forventningen om mer fleksibelt opptak er fulgt opp i perioden. I 2017 opprettes det 26 nye plasser i private barnehage samtidig som det forventes at det fases ut 20 plasser i små barnehager. Det antas at kommunen har overkapasitet på ca. 30 barnehageplasser i 2017.

Sektorens driftsbudsjett er økt med om lag 4,9 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 18,5 mill. kr. Budsjettendringene skyldes i hovedsak økning i budsjettrammen til pedagogisk støtteenhet på 8 mill. kr og redusert tilskudd til private barnehager vedrørende lavere tilskuddssatser i 2017 (-4,1 mill. kr). Det er i tillegg vedtatt 1,5 mill. kr til økte rammer vedrørende arbeid med flerspråklige barn i barnehage.

Det er vedtatt innsparingskrav i barnehagetjenesten på 0,78 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 200 000 kr.

Oppvekstsektoren – Barn- og familietjenesten

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 14,4 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 5,1 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak økning av budsjettrammen knyttet til kostnader ved bosetting av flyktninger (integreringstilskudd 5,8 mill. kr) og bosetting av 60 enslige mindreårige i 2016 (5 mill. kr). Bystyret vedtok i tillegg økt støtte til EM klubber på 0,6 mill. kr og oppfølging av barnevernsbarn som går på skole på 0,62 mill. kr.

Det er budsjettert med mottak av 210 flyktninger (hvorav 20 av disse er enslige mindreårige) og 50 familiegjenforeninger i 2017.

Det er videre lagt inn endringer på bakgrunn av statsbudsjettet vedrørende styrking av helsestasjon med 1,4 mill. kr og opptappingsplan rus der barn og familietjenestens andel i 2017 er på 750 000 kr.

Det er vedtatt innsparingskrav i barne- og familietjenesten på 1,52 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 380 000 kr.

Oppvekstsektoren – Skoletjenestene

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 16,3 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 23 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak elevtallsøkning med 10,3 mill. kr, økning av integreringstilskudd på 5,1 mill. kr til mottak av flere flyktninger, effektiviseringstiltak (-3,2 mill. kr), leieutgifter Kongsgård skolesenter (5,3 mill. kr) og tekniske justeringer med blant annet redusert sats knyttet til statens pensjonskasse fra 2016 til 2017 (-5,8 mill. kr).

Det er videre lagt endringer på bakgrunn av statsbudsjettet vedrørende tidlig innsats med 3,5 mill. kr (5/12 effekt) i 2017 og 1,8 mill. kr vedrørende helårsvirkning økning av naturfagtime 5 til 7 trinn.

Det er videre vedtatt at skoletjenestens budsjett styrkes med 1 mill. kr årlig knyttet til sommerskole, 1,5 mill. kr til SFO på Mottaksskolen og 1 mill. kr i driftstilskudd til Vitensenteret i Kristiansand. Bystyret vedtok i tillegg 1,86 mill. kr til 3 miljøterapeutstillinger, økt tilskuddsramme til Lunar og Unik, samt en ekstra undervisningstime i matematikk for elever på høyeste nivå (0,4 mill. kr).

Veksten i elevtallet fra 2016 til 2020 utgjør om lag 42,3 mill. kr i økte kostnader.

Det er vedtatt innsparingskrav i skoletjenesten på 5,3 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 3,2 mill. kr. Av disse er 2,5 mill. kr vedtatt fra tidligere handlingsprogram.

Helse- og sosialsektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt med 46,4 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til kompensasjon for lønns- og prisstigning på 44,5 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak:

- Økning av integreringstilskudd med 18,7 mill. kr knyttet til mottak av flere flyktninger.
- Økt volum til hjemmebaserte tjenester (13,4 mill. kr)
- Satsing på velferdsteknologiske løsninger (9,6 mill. kr)
- Omstilling og vekst i tjenester som gjør at flere kan bo trykt hjemme lenger (11,6 mill. kr)
- Sikre ressursforvaltning og utvikling (6,4 mill. kr)
- Midler til å innfri lover og pålegg på 6 mill. kr
- Intern overføring til Kristiansand Eiendom vedrørende renhold (-9,94 mill. kr)
- Overføring av PC avgift til IKT/organisasjon (-4,5 mill. kr)
- Nasjonal opptappingsplan på rusfeltet og kommunal øyeblikkelig hjelp (5,68 mill. kr)
- Nasjonal opptappingsplan habilitering og rehabilitering (1,58 mill. kr)

- Tekniske justeringer og interne kommunale overføringer inkludert endret periodisering på kommunalt responscenter
- Økning i tilskuddene til; Refug. Allia (0,4 mill. kr) og Hopefull (72 000 kr)
- Fagkoordinator på kreft (netto 0,56 mill. kr)
- Fysioterapeut (0,4 mill. kr halvtårsvirkning)
- Ny brukerundersøkelse (150 000 kr)
- Ikke økning av priser på trygghetsalarmer fullt ut men gradvis (1,05 mill. kr)
- Styrke tiltak for barn i lavinntektsfamilier (1,5 mill. kr)

Sektorens budsjett er i henhold til statsbudsjettet for 2017 også økt med om lag 1 mill. kr vedrørende aktivitetsplikt for sosialhjelp, 0,3 mill. kr til styrking av psykologstillinger, 282 000 kr styrking av skolehelsetjenesten og 1,46 mill. kr vedrørende oppgaveoverføring til kommunene knyttet til frivillighetssentraler.

Det er vedtatt et innsparingskrav i sektoren på 13 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør om lag 4,2 mill. kr. Bystyrets krav (2 mill. kr i 2017 stigende til 4 mill. kr fra 2019) vedrørende besparelse på bakgrunn av velferdsteknologiske løsninger er inkludert i dette.

Kultursektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med 6,1 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 5 mill. kr.

Budsjettendringene skyldes i hovedsak økt tilskudd til Stiftelsen Arkivet med 5,1 mill. kr, økt tilskudd til Donn og Fløy kunstgressbaner på 2 mill. kr og en avsetning på 2 mill. kr per år til framtidig momsregning fra staten vedrørende Kilden Teater- og Konserthus.

Sektoren tilføres videre utvidet driftsramme til idrettshaller på 1,6 mill. kr, 0,7 mill. kr til lettelse i betalingssatser for idrettens bruk av kommunale anlegg, 0,5 mill. kr vedrørende arkitektkonkurranse Vest-Agder museet, 0,3 mill. kr til Posebyen kulturskole, 0,3 mill. kr til økt tilskudd Agder Natruseum og Botanisk hage, 25 plasser til lavinntektsfamilier på Kulturskolen (0,25 mill. kr).

Det er vedtatt et innsparingskrav i sektoren på om lag 3,5 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør om lag 1,6 mill. kr.

Teknisk sektor 5.1

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 400 000 kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst med 4,7 mill. kr. Dette skyldes i hovedsak at Kristiansand parkering er blitt en del av sektoren. Enheten har større inntekter enn utgifter og reduserer derfor sektorens ramme.

Det er lagt inn 3 mill. kr vedrørende redusert inntekt strandkantdeponi. Sektoren vil sannsynligvis ikke få denne inntekten som tidligere er budsjettet. Det er videre lagt inn en økning av driftsrammen til dammer på 400 000 kr, overordnet beredskap 300 000 kr, 1 mill. kr til revisjon av kommuneplanen og 250 000 kr til AKT vedrørende bestillingsrute til Randøyane.

Det er allerede vedtatt 1 mill. kr til asfaltering og 150 000 kr til drift av Voie Kirkegård. Det er i tillegg lagt inn 5 mill. kr til reasfaltering av boligveier, 1 mill. kr til utbedring av gang og sykkelveier, 0,5 mill. kr til nyttevekster i offentlige parker, 200 000 kr til drift av Jegersberg/Skraastadheia. Budsjettendringene ellers skyldes i hovedsak innsparingstiltak og tekniske justeringer.

Det er vedtatt et innsparingskrav i sektoren på 7,6 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 3,9 mill. kr. Dette er inkludert krav til Kristiansand Eiendom og tidligere vedtatt krav vedrørende energiprogrammet.

Teknisk sektor - Kristiansand Eiendom sektor 5.2

Budsjettrammen til Kristiansand Eiendom er redusert med 5,9 mill. kr i tillegg til at det er kompensert for pris- og lønnsvekst på 3,9 mill. kr. Den positive effekten av energiøkonomiseringsprogrammet har ført til lavere kostnader og nedjustering av budsjettet.

Enheten er tilført 29,557 mill. kr i statlige tiltaksmidler for 2017 (både på inntekts og utgiftssiden).

Andre større justeringer skyldes endringer i FDV - kostnader (forvaltning, drift og vedlikehold), overføring av renhold fra Helse- og sosialsektoren og innsparingstiltak.

Teknisk sektor – Selvkostområdet sektor 5.3

Det er innarbeidet endring i kapitalkostnader på vann og avløp med 5,1 mill. kr i 2017 i forhold til 2016. Dette skyldes i all hovedsak økte investeringer på vann- og avløpsnettet og ombygning av Odderøya renseanlegg. Kommunale avgifter øker med 2,14 % i 2017 i forhold til 2016.

Organisasjonssektoren

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med om lag 26,6 mill. kr Sektoren er kompensert for pris- og lønnsvekst på 3,5 mill. kr.

Endringene i budsjettrammen skyldes i hovedsak tekniske justeringer og omlegging av PC avgiften til sektorene. Intern fakturering på 19,4 mill. kr fra KR-IKT til sektorene opphører. Sektorene blir trukket i rammen for tilsvarende beløp som er overført KR-IKT. Det er lagt inn 3 mill. kr til Stortingsvalget 2017.

Det er videre lagt inn en økning av sektorens budsjett knyttet til Jubilantfesten (0,5 mill. kr), årlig tilskudd til Arendalsuka på 100 000 kr, 100 000 kr til tilskudd til vannprosjekt Rajshahi, 300 000 kr til disposisjonspost til ordføreren og 0,5 mill. kr til «prosjekt Kunstsilo».

Variasjonene i sektorens budsjett fra år til år skyldes også innarbeidede kostnader til Stortings- og kommunevalg det enkelte valgår.

Det er vedtatt et innsparingskrav i sektoren på 2,8 mill. kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen fra 2016 til 2017 utgjør 0,74 mill. kr.

5.3 Investeringsbudsjett 2017-2020

Sektor	2017-2020		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
	Sum	Inntekt				
Økonomisektoren	2 000		500	500	500	500
Kirkelig Fellesråd	84 620	1 000	19 769	36 237	22 714	5 900
Oppvekstsektor - barnehage	38 550		12 050	500	6 000	20 000
Oppvekstsektor - skole	782 055		55 824	237 202	228 753	260 276
Helse- og sosialsektoren*	431 550	0	62 500	85 986	101 672	181 392
Kultursektoren	202 199	73 419	87 399	20 450	13 650	80 700
Teknisk sektor	963 288	6 272	371 583	170 005	172 100	254 600
Teknisk Kristiansand Eiendom	313 946	378 566	143 499	107 337	45 087	18 023
Organisasjonssektoren	31 550		8 000	9 300	7 150	7 100
Utenomsektorielle forhold	296 962	251 760	73 174	73 641	74 817	75 329
Bykassen totalt	3 146 720	711 017	834 298	741 158	672 443	903 820

*inkl. startlån på 50 mill. kr årlig

Hovedsatsingen på investeringer følger av vedtatt handlingsprogram 2016-2019 og ligger i hovedsak på vann og avløp (VAR området), skole og helse- og sosial. De største investeringene er:

Kirkelig Fellesråd

Bygging av ny Flekkerøy kirke vil være et spleiselag mellom kommunen, Kirkelig fellesråd og Flekkerøy menighet, der kommunen har det største bidraget. Det er vedtatt ferdigstillelse av kirken

1. juli 2019. Det er videre satt av midler til ENØK tiltak i kirkebygg der ENOVA gir 1 mill. kr i tilskudd. Innsparingseffekter på driften er innarbeidet. Det ble i tillegg vedtatt 3 mill. kr til nytt orgel på Vågsbygd kirke i 2020.

Oppvekstsektoren – barnehage

Det er avsatt midler til utvidelse av Havlimyra barnehage med 80 plasser med ferdigstillelse i 2021. Det er videre avsatt midler til utredning av barnehager i sentrum. Det er vedtatt at det sammen med nytt oppvekstsenter på Mosby med rehabilitering av skolen også bygges en ny barnehage med ferdigstillelse 1. januar 2021. Bygging av Skårungen barnehage ble i forrige handlingsprogram vedtatt utsatt utover handlingsprogram perioden - fordi det ikke er behov for plasser i området.

Oppvekstsektoren - Skole

Det er vedtatt en fremskynding av utvidelse og rehabilitering av Kringsjø skole med 1 år med ferdigstillelse 1.8.2020. Det er videre avsatt midler til utvidelse av Havlimyra skole med ferdigstillelse 2021. Justvik skole OPS ferdigstilles som tidligere vedtatt i 2018. Utvidelse av Holte skole ligger inne med ferdigstillelse til skolestart 2019. Det er i tillegg avsatt midler til å utvikle Mosby skole til et oppvekstsenter bestående av barneskole (1-7 trinn) og kommunal barnehage med ferdigstillelse 1. januar 2021. Det er videre vedtatt en avsetning i slutten av perioden til strukturendring/ rehabilitering av skoler i midtre Vågsbygd.

Karrus skole får nytt ventilasjonsanlegg i 2017, og det er i tillegg lagt inn midler til å skifte ventilasjon på Oddemarka skole i 2018.

Helse- og sosialsektoren

Det er lagt inn midler til Stømme sonekontor og dagsenter med ferdigstillelse 2019 og trådløst nett til sykehjemmene i 2017. Det er videre avsatt midler til rehabilitering av Lillebølgen (eventuelt tilsvarende tiltak) i 2018 og det startes opp arbeid med nytt sykehjem med avsetning av midler i 2020. Det er tidligere lagt inn planleggingsmidler til Helsehus, nødaggregater og oppgradering av kjøkken på enkelte sykehjem.

Kultursektoren

Midler til ny heis på Christianholm Festning og rehabilitering av Våningshuset på Roligheden gård ligger inne i 2017. Det er lagt inn midler til rehabilitering av Samsen kulturhus med ferdigstillelse i 2018. Det er tidligere vedtatt midler til ny idrettshall på Tveit og flerbrukshall på Sukkevann med ferdigstillelse i 2017. En avsetning til Bydelshus på Hånes ligger inne i 2020.

Det er lagt inn en avsetning til fremtidig kunstmuseum i forbindelse med Nicolai Tangen samlingen og rehabilitering av Gimlehallen i 2020. Tilskudd til Sandrip, oppgradering av Sigurd Liesalen, tilskudd til Farvannet pistolbane, prosjektmidler til ny kulturskole i sentrum og midler til kunsgressbane «Modenabanen» er også lagt inn i budsjettet. Det er videre vedtatt modernisering av biblioteket med ferdigstillelse i 2017.

Teknisk sektor

Det er vedtatt årlig bevilgning til utbedring av dammer og ladestasjoner til El-biler i parkeringshus. Det er i tillegg lagt inn midler til ladestasjoner til kommunale biler i 2017.

Renseanlegg på Odderøya ligger inne i investeringsprogrammet med ferdigstillelse i 2017 og rehabilitering av Haus bro ligger inne i 2020. Det er i tillegg vedtatt utbedring av Domkirkeparken, oppfølging av gatebruksplanen (bilfrie soner) og utskifting av armaturer i lysløyper.

Teknisk sektor Kristiansand Eiendom

Det er vedtatt renovering av brannstasjonen i 2017 og midler til utbedring av «Kirketorvet» (bakgården til Kunstmuseet) i 2019.

Kommunen har kjøpt dagens rutebilstasjon med påstående bygning fra Havnevesenet og rådmannen foreslår at det legges inn midler til rivning av eksisterende bygg og etablering av nytt bygg for reisende med ferdigstillelse i 2018. Det ligger også inne midler til opprustning av utearealene. Det forventes tilskudd på 5 mill. kr fra Vest-Agder fylkeskommune og 10 mill. kr belønningsmidler fra staten.

Sikring av friområder, ny sonestasjon, radontiltak og energiprosjektene ligger også inne i budsjettet. Innsparings effekter av energitiltak er innarbeidet i driften.

Organisasjonssektoren

Det er lagt inn midler til oppgradering og utvikling av moduler/programmer på KR-IKT.

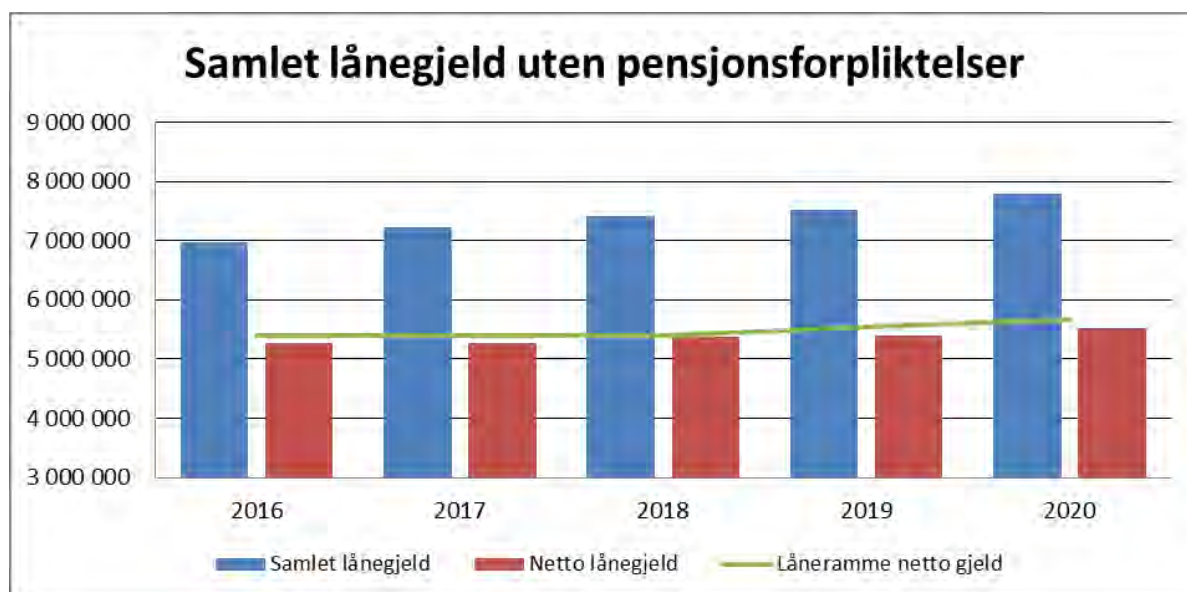
5.4 Lånegjeld 2017-2020

Det er av avgjørende betydning for kommunens økonomiske handlefrihet at nye låneopptak tilpasses innenfor det vedtatte lånetaket på netto 5,4 milliarder kroner i hele perioden. Lånegjelden vil på tross av et svært lavt rentenivå, fortsatt presse bykassens drift i mange år fremover. Netto renter, utbytte og avdragsutgifter i driften, stiger med 23,8 mill. kr fra 2017 til 2020 (i løpende priser). Renter viser reduksjon, mens avdrag øker i perioden, som følge av fortsatt betydelige låneopptak. Kommunens årlige nedbetaling av lån knyttes til gjenværende levetid av anleggsmidlene (bygninger, anlegg inventar & utstyr m.v.).

I handlingsprogrammet er nedbetalingen av lånegjelden tilpasset disse rammebetingelsene. På nye lån er lagt inn 25 års nedbetaling i hele handlingsprogramperioden, selv om vektet levetid på nye anlegg er over 30 år i perioden.

Målet om å redusere lånegjelden oppfylles. Netto lånegjeld er under taket (på 5,4 milliarder kr) i hele perioden og økes fra 5,277 milliarder i 2016 til 5,517 milliarder i 2020:

Figur 7: Samlet lånegjeld

(hele 1000 kr)	2016*	2017	2018	2019	2020
Samlet lånegjeld u/pensjonsforpl.	6 967 241	7 221 391	7 423 378	7 527 340	7 786 440
Lånegjeld knyttet til utlån	409 246	409 246	409 246	409 246	409 246
Beregningsgrunnlag VAR	1 280 415	1 542 188	1 639 507	1 715 330	1 859 990
Ubrukte lånemidler					
Netto lånegjeld	5 277 580	5 269 957	5 374 625	5 402 765	5 517 205
Lånetak	5 400 000	5 400 000	5 400 000	5 535 000	5 670 000

*Estimat i 2016.

6. SEKTORVISE PRIORITERINGER

1

Samarbeidet mot
arbeidslivskriminalitet
videreføres og styrkes
med en ekstra stilling.

FOTO: MARTE KROGSTAD

1. ØKONOMISEKTOREN

1.1 Hovedutfordringer

Økonomisektoren består av tre enheter: Økonomienheten, Lønn- og regnskapsenheten og Kemneren i Kristiansandsregionen.

Økonomisektoren skal være en tydelig pådriver for å få til modernisering og effektivisering ved hjelp av elektroniske verktøy og kontinuerlig forbedring av økonomistyringen. Økonomisektoren skal ivareta kommunens aktørrolle vedrørende økonomiske rammebetingelser og stadig tilstrebe bedre beslutningsgrunnlag for den administrative og politiske ledelse.

Etablering av gode systemer for å hindre arbeidskriminalitet vil være et satsingsområde i sektoren framover. Arbeidslivskriminalitet er en økende utfordring i samfunnet og økonomisektoren har en særskilt rolle i forhold til å bekjempe dette. Økt oppfølging av kontraktsbetingelsene vil blant annet kunne motvirke skatteunndragelse og sosial dumping.

I tillegg vil det fortsatt være et økt fokus på eierstrategi og ivaretagelse av kommunens eierinteresser i de selskapene kommunen har eierandeler i. I 2017 revideres eierskapsmeldingen og det er planlagt egne eiersaker på attføringsbedrifter og KBR (Kristiansandsregionen Brann og Redning IKS).

Sektorer og samarbeidskommunene har økt behov for innkjøpsfaglige tjenester og støtte til gjennomføring av anskaffelser. En utfordring for økonomisektoren vil fortsatt være å få etablert gode innkjøpsavtaler og å få sektorenes lojalitet i forhold til disse.

Økte AFP utgifter er en stor utfordring økonomisk for økonomisektoren, og dette vil sannsynligvis øke i årene framover.

1.2 Hovedprioriteringer

Hovedelementene i sektorprogrammet er en større satsing på arbeidsmarkeds kriminalitet og innkjøpsområdet. Det er videre lagt inn økning av tilskuddet til Kirkelig fellesråd vedrørende økte driftskostnader på renseanlegg og vedlikeholdstiltak i kirkebygg.

Arbeidslivskriminalitetssatsning gjennomføres ved at Kemneren tidligere har omdisponerer 1 årsverk til Interkommunal arbeidsgiverkontroll i Agder. Ressursen er øremerket satsning på en tverretattlig Akrimgruppe som etableres sammen med Interkommunal arbeidsgiverkontroll i Agder, Arbeidstilsynet, Skatt sør, Politiet og Nav. Det er ønskelig å styrke dette arbeidet ytterligere med 1 nytt årsverk fra 2018 som er tilknyttet Kemneren i Kristiansandsregionen.

Det er overført en økonomirådgiver fra Helse- og sosialsektoren til Økonomisektoren permanent fra 1. januar 2017. Sektoren blir videre kompensert for økte lisenskostnader knyttet til kontraktssystemet Mercell på innkjøpsområdet og 240 000 kr vedrørende ny ferie- og fraværsmul i Visma.

Budsjettpostene til Kontrollutvalget og Kirkelig fellesråd er budsjettet i Økonomisektoren. Kontrollutvalgets budsjett er justert i henhold til Kontrollutvalgets innstilling, og utgjør en netto reduksjon i kostnadene på 280 000 kr i forhold til 2016. Kirkelig fellesråd tilføres 1,4 mill. kr til diakoni, 400 000 kr til åpen domkirke i turistsesongen, samt 200 000 kr til vedlikehold av Domkirken i 2017. Det er tidligere vedtatt en økning på 200 000 kr til generelt vedlikehold av kirkebygg og 250 000 kr i økte driftsmidler knyttet til nytt renseanlegg på Krematoriet fra 2017. Effekt av energiprogram kirkebygg er lagt inn med 530 000 kr i hele fireårsperioden.

Kontingentene til KS utgjør samlet om lag 7,6 mill. kr inkludert en økning på 400 000 kr i 2017 i forhold til 2016. Budsjettposten forsikringer utgjør 15,7 mill. kr og er kun prisjustert i forhold til 2016.

1.3 Innsparingstiltak

Økonomisektorens andel av vedtatt innsparingskrav er fordelt på følgende enheter i sektoren:

Tall i 1000 kr	I 2017-kroner			
	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Økonomienheten	-36	-73	-109	-145
Kemneren i Kristiansandsregionen	-32	-65	-97	-130
Lønn- og regnskapsenheden	-67	-132	-199	-265
Redusert tilskudd Kirkelig fellesråd	-90	-180	-270	-360
Innsparingstiltak i perioden	-225	-450	-675	-900

Kravet blir løst ved generell reduksjon av enhetenes driftsbudsjett og reduksjon i kommunens tilskudd til Kirkelig fellesråd.

Det er i 2016 gjennomført gevinstrealiseringsprosjekt i Lønnsavdelingen. Det er funnet gevinstpotensial tilsvarende om lag 50 % stilling, som i første omgang tas ut i økt kompetanseutvikling og kvalitet. Det vil i handlingsprogram 2018-2021 bli vurdert å redusere budsjetttrammen til lønnsavdelingen.

1.4 Nye plan- og utredningsoppgaver

Økonomisektoren skal i 2017 fullføre revideringen av eierskapsmeldingen.

1.5 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

1.5.1 Sektorens totale driftsramme

Tall i 1000 kr	I 2016/17-kroner			
	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2018
Vedtatt handlingsprogram 2016-2019	115 852	115 957	115 957	115 957
Rammeendringer HP 2017-2019	4 457	4 782	4 517	4 192
Prisjustering	3 077	3 088	3 081	3 073
Sum	123 386	123 826	123 555	123 222

Sektorens totale driftsramme fordelt på tjenestenivå:

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2018
Felles led./adm.	67 544	66 098	70 501	71 182	71 044	70 906
Revisjon/kontroll	7 868	8 066	7 981	7 981	7 981	7 981
Kirkelig fellesråd	40 617	41 942	44 904	44 663	44 530	44 335
Sum	108 162	116 106	123 386	123 826	123 555	123 222

Sektorens driftsbudsjett (inkludert tilskudd til Kirkelig Fellesråd) er økt fra 2016 til 2017 med 4,2 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 3,07 mill. kr. Budsjettøkningen skyldes i hovedsak

årsverksoverføring fra HS og Organisasjonssektoren, nytt årsverk på arbeidsmarkeds kriminalitet, endring av tilskudd til Kirkelig fellestråd og tekniske justeringer:

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering hvert år i perioden i forhold til 2016:

Tall i 1000 kr	I 2016-kroner			
Tiltak	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Innsparingskrav	-135	-270	-405	-540
Økonomirådgiverstilling HS	400	400	400	400
90 årsdagsmarkering Pensjonskassa 2016	-300	-300	-300	-300
Årsverk arbeidsmarkeds kriminalitet		800	800	800
Overføring av 30% stilling fra Organisasjon	180	180	180	180
Kontingent Transparansy International	25	25	25	25
KS kontingent økning	400	400	400	400
Lisens Mercell innkjøpssystem	250	250	250	250
Rammetrekk PC avgift	-393	-393	-393	-393
Driftsmidler ferie/fraværsmul	240	240	240	240
Lønn, regnskap og kemner - inntektsbortfall og kompensasjon merarbeid barnevern	335	335	335	335
Kontrollutvalget netto rammereduksjon	-280	-280	-280	-280
Rammeoverføring fra KR-IKT fagapplikasjon	1 575	1 575	1 575	1 575
Kirkelig fellestråd endring i tilskudd se kap 1.8	1 910	1 670	1 540	1 350
Sum reelle endringer i forhold til 2016	4 203	4 632	4 368	4 043

Tilskuddet til Kirkelig fellestråd er budsjettet i økonomisektoren under Økonomienheten. Fellestrådet er et eget juridisk område og det henvises til egen omtale av tjenesten i kapittel 1.8.

1.5.2 Administrasjon

Tjenesten omfatter økonomirådgivervirksomheten, innkjøp, forsikringer, regnskap, lønn og kemnerfunksjon. Tabell over ressursbruk er delt inn i ansvarsområder.

OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANENS SATSINGSOMRÅDER – PERIODEMÅL

Byen det er godt å leve i				
Retningsmål i kommuneplanen:				
- Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter. - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv. (aldersgruppen 18-24 år)			
	<u>Indikator:</u>			
	Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 18-24 år	1	1	1
	Legge til rette for praksisplasser for unge mellom 24-35 år	2	2	2

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter. - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
2	Bekjempe arbeidslivskriminalitet og på den måten sikre like konkurransevilkår i arbeidsmarkedet og gode arbeidsplasser. <u>Indikator:</u> Slå ut kriminelle aktører fra markedet. (Å slå ut innebærer at aktørene ikke er i stand til å fortsette arbeidslivskriminaliteten i eksisterende eller nyetablerte virksomheter.)		2	4

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggere og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd <u>Indikator:</u> Det stilles miljøkrav i alle anskaffelsesprosesser det er relevant for	100 %	100 %	100 %

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Enheter/områder	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Økonomi*	22 956	25 295	27 106	27 119	27 135	27 099
Forsikringer	13 904	15 328	15 712	15 711	15 711	15 711
Kemneren	8 909	10 909	11 315	12 101	12 069	12 036
Regnskap	7 828	8 040	8 449	8 357	8 263	8 223
Lønn	6 077	6 524	7 919	7 893	7 865	7 836
Sum	67 544	66 098	70 501	71 182	71 044	70 906

*inkludert KS kontingent og prosjekter

Endringene i budsjettet fra 2016 til 2017 skyldes tiltakene nevnt i tabellen i kap 1.5.1.

1.5.3 Revisjon og kontrollutvalg

Tjenesten omfatter Kontrollutvalget og revisjon. Det er ikke utarbeidet periode- og driftsmål for tjenesten.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Revisjon	5 731	5 960	5 800	5 800	5 800	5 800
Kontrollutvalget	2 137	2 106	2 181	2 181	2 181	2 181
Sum	7 868	8 066	7 981	7 981	7 981	7 981

Endringene i budsjettet fra 2016 til 2017 skyldes reduksjon i kommunens utgifter til tilsyn med 280 000 kr i henhold til innstillingen fra Kontrollutvalget. Kompensasjon for prisjustering utgjør 200 000 kr.

1.6 Investeringer

Tall i 1000 kr

Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		I løpende kroner			
		Sum	Inntekt	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
IT fagsystemer	Løpende	2 000		500	500	500	500
Sum		2 000		500	500	500	500

IT fagsystemer

Løpende bevilgning på 500 000 kr som er avsatt til nye moduler i Visma, Corporater og Mercell.

1.7 En organisasjon i utvikling

1.7.1 Arbeidsgivervirksomheten

En organisasjon i utvikling				
Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Likestilling, inkludering og mangfold Sektoren har oppnådd en mest mulig balansert sammensetning når det gjelder kjønn, etnisitet, alder og funksjonsevne blant personalet på hver arbeidsplass. <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling blant ansatte: - Kvinner - Menn	64 % 36 %	60 % 40 %	55 % 45 %

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
2	Leder- og kompetanseutvikling Økonomisektorens ansatte har kompetanse til å møte aktuelle utfordringer: <u>Indikator:</u> Andel enheter som har utarbeidet kompetanseplaner.	1	3	3
3	Helsefremmende arbeidsmiljø: Arbeidsmiljøet er helsefremmende og det jobbes aktivt for å få ned sykefraværet: <u>Indikator:</u> Sykefravær (i % av årsverk). - Kvinner - Menn	6,6 % 8,7 % 2,9 %	5 %	4,5 %

Tiltak i perioden:

- Utarbeider tiltak i henhold til vedtatt strategisk plan for likestilling, inkludering og mangfold for eksempel muligheter for å legge til rette for praksisplasser for folk med minoritetsbakgrunn
- Alle enheter utarbeider nye/rullerer egne kompetanseplaner for å sikre god kvalitet på tjenestene
- Arbeide for en jevn kjønnsbalanse blant medarbeiderne og i lederstillinger
- Enhetene samarbeider om tilrettelagte oppgaver/utprøving for sykemeldte ansatte
- Forebygge sykefravær og følge opp medarbeiderundersøkelsen

1.7.2 En fremtidsrettet og inkluderende sektor

Sektorens hovedfokus framover vil være å få utnyttet de muligheter som ligger i bruk av nye elektroniske systemer både på innkjøp, regnskap, lønn og kemnerenheten.

Kemneren i Kristiansandsregionen

Kemneren skal levere i henhold til Skatteetatens målkrav på skatteinnkreving, skatteregnskap og arbeidsgiverkontroll. I tillegg skal det leveres en effektiv og kvalitetsmessig god innkrevingstjeneste til hele kommunen, samt de interkommunale selskapene som kommunen har avtale med.

Kemneren har et kontinuerlig fokus på forenkling og effektivisering, og fokuserer på bruk av digitale systemløsninger. Dette i kombinasjon med nye statlige fellesløsninger som A-ordningen innført i 2015, gjør at Kemneren ønsker å endre ressursbruken fra merkantil registrering og avstemmingsarbeid over på økt kontrollsatsning.

Arbeidslivskriminalitet er en utfordring som har økt betydelig i omfang de senere år. Kampen mot arbeidslivskriminalitet er en stor satsning fra regjeringens side, og her har kommunene også en viktig rolle. Kemneren har tidligere overført et årsverk til Interkommunal arbeidsgiverkontroll i Agder. Dette årsverket er øremerket etablering av tverretattlig operativ enhet mot arbeidslivskriminalitet i Agder. I tillegg vil Kemneren også bruke noe innfordrings- og lederressurser på dette arbeidet. Dette arbeidet blir styrket ytterligere med 1 nytt årsverk fra 2018.

Lønn- og regnskapsenheten

Den helelektroniske prosessen «fra bestilling til betaling» er implementert i alle sektorer. Dette vil gi sikrere innkjøpsrutiner, og gjøre hele fakturabehandlingsprosessen mer effektiv.

Regnskap har tatt et betydelig ansvar for brukerstøtte innen hele den helelektroniske prosessen «fra bestilling til betaling» og det har derfor vært nødvendig å tilføre ekstra personell i 2015. Dette innebærer at enheten er styrket i handlingsprogramperioden med 200 000 kr i 2016 (budsjettendring internt i økonomisektoren). Som forutsatt i forrige handlingsprogram, nedtrappes denne bevilgningen med 50 000 årlig fra 2017, da behovet for skanning av bilag ventes redusert i årene fremover. Dette innebærer at andel elektroniske fakturaer forutsettes å øke årlig. Ved forrige årsskifte var andelen 59 %. For å kunne holde bemanningen på samme nivå tross betydelig volumvekst i antall fakturaer, arbeider enheten løpende med å ta i bruk nye elektroniske løsninger som ytterligere effektiviserer driften.

Lønnsavdelingen vil i løpet av 2017 ta i bruk ferie/fraværsmul i Visma HRM og Ressursstyring. I tillegg vil også modul for fraværsoppfølging tas i bruk (web-basert registrering). Nødvendige rutineendringer vil berøre alle enheter i Kristiansand kommune. Lønnsavdelingen trenger noen ekstra ressurser i forbindelse med implementeringen, men på sikt vil prosessene knyttet til ferie og fravær bli enklere. De nye modulene vil sikre oppdatert fraværstilbilde nærmest i sanntid, da det er mulighet for den enkelte ansatte å registrere sitt eget fravær direkte via WEB. Lederne vil kunne få en bedre oversikt over refusjoner, og vil ved hjelp av fraværsoppfølgingsdelen få automatiske varsler for å følge opp ansatte i forhold til aktiviteter, rettigheter og plikter.

Lønnsavdelingen vil dersom ressursituasjonen tillater det, også øke kursing innenfor lønnsområdet mot sektorene for å sikre god kompetanse og kvalitet i enhetens arbeid.

Innkjøp

Innkjøp vil også i 2017 ha fokus på å videreutvikle et sterkt innkjøpsfaglig kompetansemiljø til støtte for sektorer, enheter og samarbeidspartnere. Videre bidra til at anskaffelser gjennomføres profesjonelt, målrettet og kostnadseffektivt i henhold til gjeldende regelverk.

Det jobbes videre med implementering av Anskaffelsesstrategi 2015 – 2019, organisering av arbeidet, riktig anskaffelseskompetanse, riktig etterlevelse av regelverket, forretningsmessig gjennomføring av anskaffelser og øke bruken av ehandel og elektroniske verktøy. Områder som vil få økt fokus er miljø, sosialt ansvar, etisk handel, strategisk planlegging, analyse av innkjøpsdata, kontraktsoppfølging og fremme nyskaping internt og eksternt gjennom innovative anskaffelsesprosesser.

Det er en betydelig mengde endringer og nye bestemmelser i ny lov om offentlige anskaffelser og i forslag til revidert regelverk for offentlige anskaffelser som etter planen skal tre i kraft 1.1.2017. For en organisasjon av Kristiansand kommunes omfang og kompleksitet må det påregnes en stor innsats å omstille organisasjonen til det reviderte regelverket.

Økonomienheten

I 2017 revideres eierskapsmeldingen og det er planlagt egne eiersaker på attføringsbedrifter og KBR (Kristiansandsregionen Brann og Redning IKS).

Økonomienheten vil ha et større fokus på internkontrollarbeidet også 2017. Gjennomgang av styringssystemene og kommunens interne rutiner er en del av dette. Høsten 2014 ble det etablert interne team fra personal, IT og økonomi (gevinstrealiseringsprosjekt) basert på Gevinstkokeboka til KS. Gevinstrealiseringsprosjektet er nå gjennomført i tre enheter/avdelinger i kommunen og i alle enhetene/avdelingene er det påpekt gevinstpotensial. Gevinstene er hentet ut både i reduserte kostnader og økt kvalitet. Det tas sikte å gjennomgå enheter kontinuerlig for å se på eventuelle gevinstpotensial.

Økonomienheten vil i 2017 se på ulike budsjettmoduler for å gjøre budsjettarbeidet mindre sårbart i tillegg til stadige forbedringer av de budsjetteringsverktøyene som allerede er i bruk.

Økonomisektoren vil fortsatt bidra til utviklingen av effektiviseringsnettverkene i ASSS samarbeidet. Kvaliteten på det analysearbeidet som gjøres er av stor nytte for økonomistyringen, tjenesteutviklingen og som grunnlag for de politiske prioriteringene som foretas i handlingsprogrammet.

1.7.3 Effektive og brukervennlige tjenester

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunikasjon og åpenhet Kommunen tar i bruk kommunikasjonsløsninger som gjør kontakt med innbyggerne enklere. <u>Indikator:</u> Andel enheter som har tatt i bruk svar ut. Andel tjenester som kan kommuniseres mellom kommune og innbyggere på andre plattformer enn e-mail, portal og telefon.	1 0	2 1	2 1
2	Det er utviklet og tatt i bruk nye måter å arbeide på som effektiviserer og hever kvaliteten på tjenestene. Og ansatte er involvert i nytenking og utvikling av tjenestene. <u>Indikator:</u> Antall enheter i kommunen som har gjennomgått gevinstrealiserings-prosess.	3	4	6
3	Etikk og likestilte tjenester Kommunens tjenester er like tilgjengelige, har like kvalitet og gir like godt resultat uavhengig av brukernes kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne, seksuelle orientering. Redelighet, ærlighet og åpenhet kjennetegner kommunens virksomhet. Kristiansand kommune legger stor vekt på å opptre skikkelig i all sin virksomhet. <u>Indikator:</u> Antall enheter som har gjennomgått etiske retningslinjer.	3	3	3

Tiltak i perioden:

- Det tas sikte på at to enheter gjennomgår en gevinstrealiseringsprosess i 2017. Innen 2020 er det forventet at ytterligere fem enheter i kommunen har gjennomgått dette. Det er et team med rådgivere fra KR-IKT, personal og økonomi som utarbeide gevinstrealiseringsprosjektene. Økonomisektoren er ansvarlig for prosjektbestilling.
- Etiske retningslinjer gjennomgås årlig på fellesmøter i sektoren

1.8 Kirkelig Fellesråd

Kirken er lokalt en selvstendig juridisk enhet. Budsjettmidler knyttet til kirkens virksomhet overføres til enheten i form av en tilskuddspost i det kommunale budsjettet under Økonomisektoren. Kirkelig fellesråd omfattes av momskompensasjonsordningen og får tilbakebetalt merverdiavgift ved kjøp av varer og tjenester. Kirken beholder momskompensasjonsordningen mot en tilsvarende reduksjon i tilskuddet fra kommunen.

1.8.1 Hovedutfordringer

I kommende handlingsplanperiode vil Kristiansand kirkelige fellesråd stå overfor utfordringer spesielt innen følgende områder:

Økonomiske rammer

Hovedanliggende for fellesrådet er å ha en bemanning som er tilstrekkelig til at det kan tilbys et forsvarlig nivå på tjenesteproduksjonen samt at både bygningsmassen og gravplassene vedlikeholdes og utvikles på en tjenlig måte.

Diakoni - drift

Etterspørselen etter diakonale tjenester er høy, betydelig høyere enn hva en har mulighet til å innfri i dagens situasjon. Gjennom diakonal tjeneste driver kirken forebyggende arbeid og kan gi mennesker i krise hjelp i en tidlig fase. Samhandlingsreformen oppfordrer til flerfaglighet, og den diakonale innsatsen kan være et viktig bidrag inn i denne nye strukturen. Selv om kirken har mange frivillige medarbeidere som medvirker i det diakonale arbeidet, er det behov for en økt diakonal satsing. Det er vedtatt en styrking på diakoni på 1 mill. kr fra 2017.

Kirkemusikk og åpen kirke - drift

Domkirken har om lag 50 000 besøkende turister årlig men kun en marginal ressurs til åpen domkirke. Mange utflyttede har også tilknytning til Oddernes kirke og ønsker tilgang til denne. Oddernes- og øvrige kirker har ingen egne midler til åpen kirke. Videre er ressurs til kirkemusikkfunksjon i domkirken lavere enn for domkirker det er naturlig å sammenligne seg med. Dette gir behov for styrking av ressurser både til kirkemusikk og til åpen kirke. Det er vedtatt 400 000 kr til åpen kirke med kirkemusikk i turistsesongen fra 2017.

Domkirken vedlikehold - drift

Det er utfordringer knyttet til vedlikehold av Domkirken. Pipen på den ene gavlen må tas ned og settes opp igjen og det er behov for taksikring. I utgangspunktet var det lagt opp til å prioritere pipe og gavl først, men på grunn av fare for nedfall prioriteres taksikringen.

Orgel Vågsbygd - investering

Vågsbygd kirke har ikke tilfredsstillende orgel. Det gamle pipeorgelet var av så dårlig kvalitet at det ble tatt ned i forbindelse med restaurering av kirkerommet. I påvente av nytt pipeorgel ble det installert et elektronisk orgel. Verken kirkerom eller menighet er tjent med denne løsningen. Nytt pipeorgel er anslått til 7 mill. kr. Fellesrådet har prioritert en avsetning til dette på 1,5 mill. kr i 2020. Det er behov for økte investeringsmidler fra kommunen for å realisere prosjektet. Bystyret har vedtatt en avsetning på 3 mill. kr i 2020.

Kirkegård Flekkerøy - investering

Det vil på sikt bli behov for utvidelse av kirkegården på Flekkerøy.

1.8.2 Hovedprioriteringer

Kirkelig fellesråd har i handlingsprogram 2017-2020 prioritert følgende:

Drift:

- Tilpasning til de økonomiske rammebetingelsene. Effektiviseringskravet fra kommunen er løst ved å prisjustere eksterne priser mens overføringer ikke prisjusteres. Samlet anslag over effekt av ENØK-tiltak er også innarbeidet som en del av dette.

- Styrking av vedlikehold:
 - lekkasjer og øvrig vedlikehold av Grim kirke prioriteres i 2017 og 2018
 - lekkasjer og skifte av tak Hellemyr kirke prioriteres i 2019
 - lekkasjer og skifte av tak Hånes kirke prioriteres i 2020
 - reparasjon av heller ved Grim kirke, reparasjon av orgel i Grim- og Oddernes kirker samt utskifting av vinduer i flere kirker pga. råte og punktering (dersom ramme)

Det er i tillegg bestemt at Kirkelig fellesråd får 9 mill. kr av tiltaksmidlene fra staten der 7,5 mill. kr skal gå til taksikring/bytte av tak på domkirka og 1,5 mill. kr skal gå til utbedring av gavlvegg på domkirken.

Investering:

- tilbakebetaling av forskuttering med 2 200 000 kr i 2017 og 670 000 kr i 2018. Dette gir reduserte rammer for frie midler i perioden
- Flekkerøy kirke: Avsetning til nytt kirkebygg
- ENØK kirkebygg
- Vågsbygd kirke: Avsetning til nytt orgel
- Hellemyr kirke: Nytt flygel
- Hånes kirke: Nye stoler
- Voie kirke: Nytt stollager
- Tveit kirke: Flombelysning

1.8.3 Ressursbruk pr. tjeneste

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Sum	40 617	41 942	44 904	44 663	44 530	44 335

Tilskuddet til Kirkelig fellesråd er økt fra 2016 til 2017 med 1,91 kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på om lag 1,05 mill. kr. Endringene i hele perioden i forhold til 2016 er:

Tall i 1000 kr		I 2016-kroner			
Tiltak		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Kirkelig fellesråd vedlikehold Domkirka		200			
Kirkelig fellesråd generelt vedlikeholdsmidler		200	300	300	300
Kirkelig fellesråd drift nytt renseanlegg		250	250	250	250
Kirkelig fellesråd innsparingskrav		-90	-180	-270	-360
Kirkelig fellesråd effekt energiprogram		-50	-100	-140	-240
Kirkelig fellesråd åpen domkirke inkl. musikk		400	400	400	400
Kirkelig fellesråd diakoni i DNK		1 000	1 000	1 000	1 000
Sum reelle endringer i forhold til 2016		1 910	1 670	1 540	1 350

1.8.4 Investeringer

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
		Sum	Inntekt				
Årlig investeringstilskudd	Løpende	7 930		500	2 030	2 700	2 700
Egenkapitaltilskudd	Løpende	800		200	200	200	200
Ny Flekkerøy kirke 2019	71 063	67 390		15 069	32 507	19 814	
Enøk kirkebygg	8 500	5 500	1 000	4 000	1 500		
Vågsbygd kirke – nytt orgel							3 000
Sum		84 620	1 000	19 769	36 237	22 714	5 900

Investeringene er nedjustert i forhold til momskompensasjon.

Årlig investeringstilskudd

Det er videreført årlig bevilgning til diverse prosjekter innenfor Kirken. Fra 2016 ble tilskuddet justert til 2,7 mill. kr årlig. I 2016 bad fellesrådet om forskuttering av 2,87 mill. kr for å kunne håndtere investeringsbehov knyttet til bygg renseanlegg krematoriet og kontorer ved Vågsbygd kirke. Kommunen imøtekom dette mot reduksjon i bevilgning på 2,2 mill. kr i 2017 og 0,67 mill. kr i 2018.

Egenkapitaltilskuddet er lagt inn med 200 000 kr årlig.

Ny Flekkerøy kirke

Ny kirke på Flekkerøy er tidligere vedtatt med ferdigstillelse i 2019. I løpende priser utgjør kommunens andel 71,01 mill. kr. Fellesrådet og menighetsrådet deltar også i finansieringen.

Proessen med ny kirke på Flekkerøy er godt i gang. Høsten 2014 ble det sendt ut invitasjon til å delta i en prekvalifisering til arkitektkonkurranse for tegning av ny kirke på Flekkerøy. 63 søknader kom inn og av disse ble 5 firma invitert til å delta i konkurransen. Fellesrådet oppnevnte en jury til å bedømme utkastene. Høsten 2015 konkluderte juryen med at det ikke var mulig å kåre en vinner, og inviterte arkitektene bak tre av utkastene til å delta i fase 2. Man etterspurte da omarbeiding av utkastene på bakgrunn av et redusert romprogram og revidert konkurranseprogram. Nye utkast ble levert i april 2016. Juryrapporten forelå i begynnelsen av august med utkastet «Ny Horisont» som vinner. Fellesrådet behandlet saken 13. september 2016 og gikk enstemmig inn for juryens forslag.

Enøk kirkebygg

I løpet av 2015 ble det foretatt en gjennomgang av alle kirkene for vurdering av mulige ENØK tiltak. Gjennomgangen konkluderte med at det er potensiale for energisparing. Investeringen samlet ble anslått til 8,5 mill. kr og rådmannen bevilget dette i perioden 2016 – 2018. Støtte fra Enova er estimert til 1,0 mill. kr, og denne vil bli overført til kommunen. Av samlet tilskudd fra rådmannen utgjør foreslått bevilgning 4,0 mill. kr i 2017.

Fellesrådet engasjerte ekstern prosjektleder i 2016. Plan for konkrete tiltak skal legges frem for fellesrådet høsten 2016. Effekt av energiprogrammet er lagt inn i form av reduserte rammer til fellesrådet med 50 000 kr i 2017. Beløpet øker årlig i planperioden. Det er usikkert hvorvidt ENØK tiltakene vil kreve økte driftsrammer, og det er ikke tatt høyde for det.

Nytt orgel i Vågsbygd kirke

Nytt orgel i Vågsbygd kirke koster om lag 7,5 mill. kr. Fellesrådet har foreløpig satt av 1,5 mill. kr. Bystyret har vedtatt en avsetning på 3 mill. kr i 2020 som kommunens andel.

2

Tidlig innsats
gir best resultater

FOTO: ANDERS MARTINSEN FOTOGRAFER

2. OPPVEKSTSEKTOREN

2.1 Hovedutfordringer

Sektorens største utfordring i perioden er knyttet til å oppnå de sentrale effektmålene i FLiK:

- At barn og ungdoms faglige og sosiale utbytte skal økes slik at flere fullfører videregående skole og kommer videre i utdanning eller arbeid
- At flere barn får tilhørighet i sosiale og faglige fellesskap og ikke faller utenfor
- At alle barn opplever trygghet og at det ikke er forekomst av mobbing

Kartleggingsundersøkelsene og data for øvrig tyder på at Kristiansand er på riktig vei.

Tidlig innsats

All forskning dokumenterer effekten av tidlig innsats – både i alder og i forhold til utvikling av et problem. Innsatsen i barnehage har avgjørende betydning for hvordan barna klarer seg i skolen og videre i samfunnet. Dette gjelder særlig språkutvikling som best stimuleres gjennom lek og de voksnes kompetanse og nærvær i barnas aktiviteter, samt strukturen og organiseringen.

Mye bra er gjort og sektoren har i alle sammenhenger et 0-16-, og til dels 0-18 års perspektiv. FLiK-prosjektet har på mange måter revitalisert fagligheten i barnehage og tilført alle voksne ny kunnskap. Det økonomiske handlingsrommet for å sette inn flere tiltak i tidlig alder er imidlertid begrenset. Det aller meste av ressursene settes inn overfor barna med de største og mest nødvendige hjelpebehovene. Det er behov for å sette inn en «forebyggende» innsats tidligere i alder, i tillegg til å forsterke innsatsen overfor barna med store hjelpebehov. Antallet med store hjelpebehov er økt og behandlings/oppfølgingstiltakene er blitt mer omfattende og kostnadskrevevende.

Grunnleggende ferdigheter/læringsresultater

Kommunen har ligget stabilt rundt/litt over landssnittet, og på snitt med ASSS- kommunene unntatt Bærum. De siste to årene har vist fremgang på enkelte indikatorer, særlig grunnskolepoeng og eksamensresultater matematikk i 2016. Også gjennomføring i videregående skole er relativt høy for Kristiansandselevenes vedkommende. Kommunen kan sies å «løfte» gjennomføringen i fylket som helhet. Det vises til Kvalitets- og utviklingsmeldingen som går i dybden på alle sider av resultat kvaliteten. Minoritetsgruppen – både barn og voksne – kan se ut til å ha de største utfordringene. Her kreves en økt innsats.

For store forskjeller innad og mellom enheter

Med bakgrunn i T-2 og ulike resultater for øvrig (nasjonale prøver, kartlegginger og eksamen) avdekkes store og uakseptable forskjeller mellom- og innad på barnehager og skoler. Forskjellene er særlig store på barnehage, men her er ingen «faglige» resultatmålinger utover kartleggingsundersøkelsene i FLiK. Igangsatt arbeid med å være tett på og følge opp den enkelte enhet skal fortsette, videreutvikles (særlig på barnehage) og ressursinnsatsen må intensiveres. T-2 resultatene viser en positiv utvikling der de svakeste enhetene har forbedret seg mest.

Integrering og kvalifisering

Ved forrige rullering av handlingsprogrammet var det særlig fokusert på å håndtere asyl- og flyktningestrømmen. Nå består utfordringen i å øke kvaliteten på arbeidet i alle tjenesteområder og ikke minst bedret koordinering og mer klargjorte ansvarsforhold. Integreringsarbeidet må også komme i gang tidligere enn før.

Utfordringene knyttet til integreringsarbeidet er:

- Andelen minoritetsbarn som går i barnehage er fortsatt for lav, selv om den har økt noe fra 2015 til 2016
- Minoritetsgruppen skårer dårlig på lesing og grunnleggende ferdigheter. Kvaliteten må styrkes og det må vurderes om arbeidet i forhold til denne målgruppen er hensiktsmessig organisert
- Andelen som går over til utdanning eller arbeid etter introduksjonsprogrammet bør bli høyere. Imidlertid vil en del deltakere måtte bruke noe lengre tid, slik at målingen av effekten på introduksjonsprogrammet bør gjøres noe senere. Andelen Spor 1 deltakere (liten/ingen skolebakgrunn) er økt
- Fortsatt kapasitetsutfordringer - bygningsmessig

Utfordringen må møtes med en koordinert innsats fra mange hold. Oppvekstsektoren og Helse- og sosialsektoren har i 2016 lagt grunnlag for å utvikle et bedre samarbeid om Introduksjonsordningen. Flere tiltak igangsettes som følge av dette.

Økt forventningspress på barnevernet

Barneverntjenesten står i et krevende forventningspress mellom forventninger om å oppfylle lovbestemte krav i den enkelte barnevernssak (tidsfrister, tiltaksplaner, evalueringer, dokumentasjon, oppfølgingsbesøk i fosterhjem med mer) på den ene siden og forventninger til økt innsats og deltakelse på ulike forebyggende arenaer. Til sist er det mer generelle forventninger og motsetninger om barnevernets rolle som enten for inngripende eller unnlattende. Samtidig øker sakstilfanget til tjenesten. Mulighetene til å følge opp det enkelte barnet, foreldrene eller andre omsorgspersoner på en god nok måte utfordres.

Nasjonalt er det satt et stort fokus på at barnevernsbarn i betydelig mindre grad enn andre barn gjennomfører videregående skole. Det er utarbeidet en ny nasjonal veileder i samarbeid mellom Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Utdanningsdirektoratet som peker på utfordringer og foreslår nye tiltak både i skolen og i barneverntjenesten. I forbindelse med etablering av felles barneverntjeneste for Kristiansandsregionen, er det også forventninger fra nabokommunene om at utfordringer som har ligget fra tidligere nå skal løses. Det er avgjørende at tjenesten gis muligheter til å konsolidere de omfattende strukturelle endringene tjenesten har vært gjennom de siste årene.

Bosetting av enslig mindreårig flyktninger

Regjeringen har i Statsbudsjettet foreslått å innføre et fast tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige. Det nye tilskuddet vil ikke være avhengig av at det fattes barneverntiltak, og erstatter dagens refusjonsordning mellom kommunen og Bufetat. Tilskuddssatsen foreslås til 1.189.000 kroner per person per år til og med det året flyktningene fyller 16 år og 750 000 kroner fra og med det året de fyller 17 år til og med det året de fyller 20 år. Tilskuddet slås sammen med særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger. Et formål med omlegging av finansieringsordningen er fra departementets side å bidra til at kommunene selv finner de beste løsningene i bosettingsarbeidet. I Kristiansand skjer bosettingen i små døgnbemannede bofellesskap. Etter en tid flytter de enslige mindreårige ut av bofellesskap og inn i egne boliger / hybler. Enslig mindreårig aktivitetshus og oppfølgingsteamet er svært viktige i denne fasen av bosettingen.

Integrerings- og Mangfolds direktoratet (IMDi) har varslet at de vil redusere bosettingsanmodningen til Kristiansand kommune for 2017 fra 90 til 20 enslige mindreårige flyktninger. Konsekvensene av omlegging av den statlige finansieringsordningen og redusert bosettingsanmodning vil medføre betydelige endringer for kommunen. Rådmannen vil komme tilbake til konsekvensene av dette i tilleggsinnstillingen.

Psykisk helse/ «utenforskap» og sosial isolasjon hos ungdom

Ungdata undersøkelse fra 2014, 2016 og T-2, indikerer en økning i psykiske helseutfordringer, «utenforskap» og sosial isolasjon i ungdomsalder. Høyt forventningspress på alle arenaer preger særlig jenter. Dette er en utvikling som må møtes gjennom et større og tydeligere fokus på barn og unges psykiske helse, og som ikke alene kan løses av helsetjenesten. Barn og unges egen evne og kapasitet til å håndtere utfordringer, må være et sentralt fokusområde i både barnehage og skole i samarbeid med Familiens hus. Trendrapportene» og informasjon fra politiet viser for øvrig en gledelig nedgang i ungdomskriminalitet de siste årene.

Nok barnehageplasser i akseptabel nærhet i forhold til der barna bor

Det er en vedvarende utfordring med gjeldende finansieringssystem og rammeverk for øvrig å sikre en balansert barnehagekapasitet i det enkelte lokalområde, samtidig som det ikke kan være for mange barnehageplasser i kommunen totalt sett. De økonomiske forutsetningene for barnehagesektoren er at antall barn uten rett til plass skal holdes på et visst nivå. Gjennom styrkingen i statsbudsjettet til mer fleksibelt opptak, er det skapt et noe større handlingsrom.

Andelen barn som går i private barnehager er ca 65% i Kristiansand. De private barnehagene har bidratt til at Kristiansand har en god barnehagedekning. Imidlertid gir denne høye andelen private plasser kommunen begrenset handlingsrom blant annet med hensyn til å regulere kapasiteten, i forhold til opptak uten rett og ikke minst å kunne ta geografiske hensyn i tildeling av plasser.

Ordningen som kom i 2016 med økte kapitaltilskuddssatser for nyere private barnehager gjør at det ikke er like lønnsomt som tidligere om det bygges privat eller kommunalt. Dette gir grunnlag for å vurdere mer kommunal utbygging. Jamfør barnehagebehovsplanen som redegjør nærmere for strategien for å møte utfordringen beskrevet her.

Investeringsbehov

Barnehage:

I barnehagebehovsplanen redegjøres det nærmere for investeringsbehov- og tiltak. Behovene er knyttet til å øke kapasiteten i følgende områder:

- Sentrum, særlig Mosby, men etter hvert også Grimsområdet
- Lund, særlig nordre områder (Justnes/Justvik), men også sentrale deler vil få behov etter hvert

Øvrige investeringsbehov på barnehage er knyttet til sentrumsbarnehager der leieavtalen for 50 plasser på Fergefjellet ikke ønskes fornyet fra Entrass side. I tillegg er bygningsmessig tilstand på Sløyden svært dårlig og bygget egner seg ikke særlig til barnehageformål. Disse forholdene avklares i HP. Enkelte barnehager har også andre behov som arbeidsplasser for pedagoger, dårlig universell tilgjengelighet og vedlikeholdsetterslep.

Skole:

Behov for utvidelse av skolekapasitet gjelder følgende områder:

- Ytre Randesund, Kringsjø og Holte
- Ungdomstrinnet på Lund, Havlimyra (Oddemarka har ikke tomtemuligheter for utvidelse)

For øvrig er situasjonen relativt god, men i enkelte områder er det utfordringer med å fordele elevene slik at den samlede kapasiteten kan utnyttes. Øvrige investeringsbehov er knyttet til bygningsmessig tilstand, som er særlig påkrevd å løse på Mosby og Kringsjø.

Imidlertid er det også andre skoler som ikke har vært rehabilitert i særlig omfang etter 2000-tallet som har vesentlige behov – det gjelder særlig Hånes, Åsane, Fiskå, Voie og til dels Wilds Minne, Slettheia og Haumyrheia.

Tre skoler, Oddemarka, Karuss og Holte har store utfordringer med naturlig ventilasjon som ikke gir et tilfredsstillende innemiljø. På Karuss igangsettes utbedring ved årsskiftet 2016/17 som følge av vedtak i tidligere handlingsprogram. I tillegg kommer Kongsgård Skolesenter som er avklart skal utvides, kostnadene kommer i form av leiekostnader på drift.

Struktur

Elevtallsveksten i skole bedrer situasjonen noe og vi ser ikke behov for nye skoler på lang sikt. Skolestrukturen er imidlertid kostnadskrevende og det er gjort anslag på at det lave elevtallet pr skole i Kristiansand forklarer en merkostnad på mellom 15 og 20 mill. kr i forhold til om kommunen hadde ligget på snittet av ASSS-kommunene. Rektorene ved små skoler opplever også faglige og økonomiske «smådriftsulemper» - disse oppleves stadig større. Gjennomgang i Vågsbygd er vedtatt der potensialet er størst for å endre struktur. Ellers må skoler utvides fremfor å bygges nytt. Det er svært viktig å sikre tilstrekkelige arealer for skoleutvidelse, noe som må vurderes særlig ved revisjon av kommuneplanens arealdel.

På barnehage er det en sårbar og til dels lite effektiv barnehagestruktur. To grep er tatt, Sone Øst og Øvre Slettheia Oppvekstsenter som skal evalueres etter to år og eventuelt danne modell for resten av barnehagene. Den beste løsningen ville imidlertid vært å utvide/bygge større enheter for å ha en «samlet barnehageenhet». Dette er det ikke rom for investeringsmessig.

2.2 Hovedprioriteringer

Oppvekstsektoren viderefører den målrettede satsingen på inkluderende læringsmiljø (FLiK) i hele perioden. Fra å være et prosjekt, skal nå måten å arbeide for et inkluderende læringsmiljø bli en del av sektorens ordinære måte å arbeide på. Det blir imidlertid satt av ressurser til å vedlikeholde kompetanse og prosjektledelsen i FLiK vil bli en del av et apparat som tettere enn før følger opp den enkelte enhet.

Hovedmålsettingen for satsingen er *økt sosialt og faglig læringsutbytte for alle barn i et inkluderende læringsmiljø*. Satsingen bygger på forskning og kunnskap som viser at systematisk, målrettet og langsiktig arbeid med læringsmiljøet virker. Målet er bedre trivsel, bedre læring og redusert mobbing i læringsmiljø som inkluderer flest mulig barn innenfor ordinære rammer. På lengre sikt skal også tiltakene gi effekt ved at flere elever gjennomfører videregående skole. Grunnpilarer er pedagogisk analyse og refleksjon over egen praksis. Å øke kvaliteten i mangfolds-kompetansen i den pedagogiske praksis innenfor ordinære samværs- og opplæringsrammer anses som nøkkel til suksess.

Tidlig innsats

Innsatsen her retter seg mot mange felt:

- Rammen til Pedagogisk støtteenhet er foreslått økt med 8 mill. kr i en varig styrking. Prioriteringen skjer i hovedsak på bakgrunn av det økte antallet barn med autismediagnose der nå stort sett alle får trening etter den såkalte EIBI-metoden. Behandlingen er svært intensiv, krever mye personalressurser og må gjennomføres i et bestemt «aldersvindu» før skolealder for å ha effekt.
- Nasjonal satsing på tidlig innsats har gitt en styrking av lærertettheten på ca. 11 mill. kr. I statsbudsjett for 2017 foreslås det å øke innsatsen med ytterligere 5,26 mill. kr i helårsvirkning fra 2018 (2,546 mill. kr fra høsten 2017), slik at det totalt er bevilget ca. 16 mill. kr til Kristiansand (tilsvarer ca. 17 stillinger).
- PPT er tilført 1 mill. kr ekstra for å gi lavterskel veiledning og systemarbeid overfor barnehagene. Inntil nå har PPTs mandat og innsats bare omhandlet barna som får sakkyndig vurdering.
- ICDP – foreldreveiledningsprogram innføres i Vågsbygd for alle 2-åringsforeldre i et samarbeid mellom barnehagene og helsestasjon. Fra tidligere er programmet mest brukt i forhold til minoritetsforeldre på Kongsgård barnehagesenter og i Sentrum.
- Familiens hus gjennomfører avklaringsmøter der barnehager og skoler raskt kan få en flerfaglig vurdering av tiltak ved større utfordringer hos enkeltbarn
- Helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten er blitt styrket gjennom overføringer fra Staten. På grunn av at Kristiansand har brukt midlene slik de var forutsatt, har kommunen mottatt 3 mill. kr i tillegg som belønningsmidler. Denne styrkingen er svært viktig i et tidlig forebyggende perspektiv. I forslag til statsbudsjett videreføres denne styrkingen med ytterligere 50. mill. kr. For Kristiansand utgjør dette 1,41 mill. fra 2017.
- Felles informasjon om helse og omsorgssvikt til barn i 5. og 8. klasse på skolen fra skolehelsetjenesten og barneverntjenesten

Grunnleggende ferdigheter, økt læringsutbytte

Det vil være vedvarende fokus på at alle barn i Kristiansandsskolen får realisert sitt potensiale.

Innsatsen vil i hovedsak dreie seg om:

- Være tro mot arbeidsmåtene i FLiK over tid, det vil gi resultater.
- Et godt språkmiljø i barnehage er dokumentert å være den enkeltfaktoren som har størst effekt i forhold til barns læreforutsetninger og hvordan de klarer seg i skolen. Derfor er språk i barnehage den største faglige prioriteringen innenfor rammen av et inkluderende læringsmiljø.
- Tett oppfølging i forhold til hver enhet med fokus på språk og læringsutbytte.
- Satsing på realfag, Kristiansand er realfagskommune. Satsingen omfatter både barnehage og skole, men hovedfokus er på mellomtrinnet.

I tillegg er det nødvendig med en helhetlig implementering av ferdigheter for det 21. århundret ved å satse betydelig mer innen IKT-feltet i skole. Sektoren vil derfor i 2017 utarbeide ny strategisk IKT-plan og vurdere strategier for økt ambisjon på feltet.

På bakgrunn av politisk vedtak om å vurdere innføring av sommerskole er det lagt inn 1 mill. kr fra 2017.

Sammenhengende læringsløp 0-16

Sektoren arbeider målrettet om overgangene i læringsløpet. Mellom barnehage og skole er det laget gode overgangsrutiner og det er skapt en bedre gjensidig innsikt og forståelse takket være fellesskapet omkring FLiK-satsingen. Også mellom grunnskole og videregående skole er det etablert rutiner og fora som sikrer en best mulig overgang og at elevene tar riktige valg. Dette samarbeidet vil fortsette og videreutvikles.

Redusere forskjellene innad på enheter og mellom enheter

Ledelsesoppfølging fra direktøren overfor enhetene er det viktigste tiltaket. På samme måte som T-2 kartleggingen i 2015 ga grunnlag for å vurdere hvor enhetene står og effekten av innsatsen de har gjort i FLiK, vil T-3 i 2017 være en ny milepæl. Når resultatene foreligger, vil direktøren ha en særlig tett oppfølging og innsats der forventet utvikling ikke skjer.

Integrering og kvalifisering

Den store flyktningestrømmen som ga utfordringer i 2015 og 2016 ventes å ikke bli så høy framover. Innsatsen på feltet i kommende periode retter seg derfor mot kvaliteten på integreringsarbeidet i alle ledd. Denne innsatsen vil i hovedsak bestå i:

- Økt rekruttering av flerspråklige barn i barnehage. Helsestasjonen er en svært viktig instans
- Språk i barnehage
- Kvaliteten på språkopplæringen for flerspråklige barn i skolen må forbedres. Arbeid skal igangsettes for å vurdere organisering og innhold i «særskilt norsk». Organisering av språklig fagopplæring bør også gjennomgås.
- Klargjøring av ansvar og oppgaver mellom Kongsgård skolesenter og NAV
- Igangsette et 6-8 ukers oppstartprogram for introdeltakere innen en uke
- Etablere integreringsmottak for asylsøkere der integreringsprosessen starter før bosetting er avklart.
- Øke antall praksisplasser

Bosetting av enslige mindreårige er økt betydelig. For kommende HP-periode legges det til grunn en bosetting på ca. 20 i året, basert på siste anmodning fra IMDI. Tallene er usikre og er gjenstand for løpende vurderinger i forbindelse med tertialrapportene. I tillegg til integreringstilskudd fra staten, er det lagt inn en styrking av tjenesten med 5 mill. kr hvert år i perioden. Rådmannen trenger imidlertid mer tid til å beregne de nye forutsetningene for bosetting og vil derfor komme tilbake med et eventuelt justert opplegg i forbindelse med tilleggsinnstillingen. Boliger til enslige mindreårige, normalt vanlige bolighus, skaffes til veie av Boligselskapet i samarbeid med Oppvekstsektoren. På Bispegra vil det bli etablert et større bofellesskap med til sammen 15 plasser. Dette gir en mer økonomisk lønnsom drift, men ikke minst gir dette grunnlag for et bedre faglig tilbud til de mindreårige.

Psykisk helse

For å møte utfordringen med psykisk helse hos ungdom, og særlig jenter, vil det bli rettet flere tiltak. Læringsmiljøetsatsingen skal gi skoler bedre forutsetninger for å forstå, analysere og sette inn virkningsfulle tiltak innenfor læringsmiljøutfordringer. Helsesøster er en viktig ressurs som er blitt styrket de senere årene. Det vil bli gitt kompetanse i og prøvd ut, verktøy som «psykologisk førstehjelp». Situasjonen må følges nøye og være høyt på dagsorden i skolen, særlig ungdomsskolen, og i de helsefaglige tjenestene.

Tiltak i forhold til barn fra fattige familier

Oppvekstsektoren bidrar i arbeidet for å gjøre situasjonen for barn fra fattige familier bedre. Sektoren samarbeider med Helse- og Sosial i prosjektet «Nye mønstre, trygg oppvekst». I tillegg har barnevern, helsestasjon, barnehager og skoler høy bevissthet om at disse barna skal oppleve å være inkludert i de naturlige fellesskapene. Barnehager og skoler får en del tiltaksmidler i forhold til denne gruppen. Inntektsgradering og gratis kjernetid for lavinntektsfamilier er et svært treffsikkert tiltak for at disse barna kan gå i barnehage. Imidlertid medfører høy SFO-betaling av flere barn ikke får benytte tilbudet.

Videreutdanning lærere og ledere

Kommunen følger opp den nasjonale satsingen på videreutdanning av lærere og ledere. Kristiansand kommune vil nyttiggjøre seg ordningen maksimalt innenfor tilgjengelige kvoter, selv om det medfører økt kommunal egenandel. I tillegg deltar mange barnehage- og skoleledere i «Videreutdanning for skole- og barnehageledere» og flere tar mastergrad i ledelse. Sektoren stimulerer til at alle ledere etter

hvert skal ha lederutdanning, blant annet dekkes utgifter til studiemateriell og semesteravgifter i masterprogrammene.

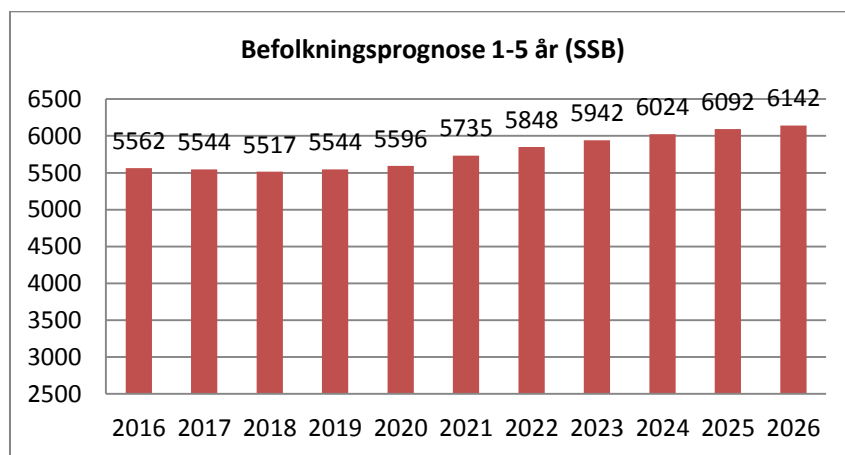
Nye kompetansekrav for lærere innebærer at alle som underviser i fagene engelsk, norsk og matematikk innen 2022 må ha henholdsvis 30 studiepoeng (barnetrinn) eller 60 studiepoeng (ungdomstrinn).

Sektoren har en plan for å oppfylle kravene og ligger godt an. På bakgrunn av politisk vedtak skal sektoren rapportere årlig status

Demografi

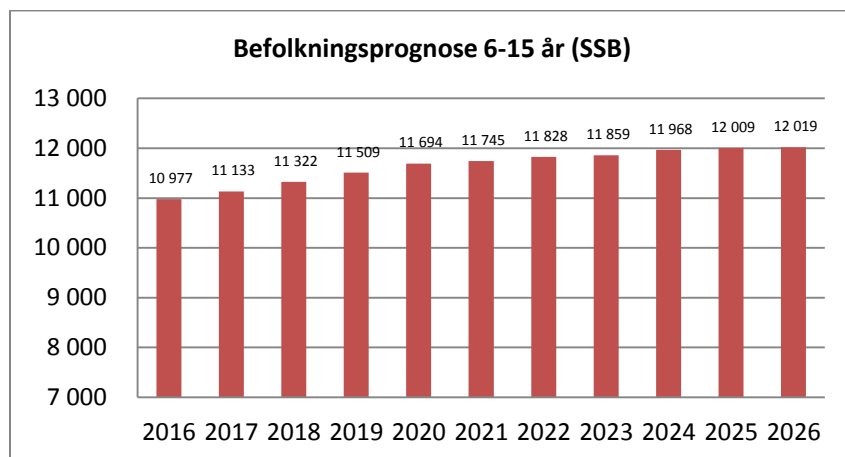
På barnehage forventes en liten nedgang i barnetallet i 2017 og 2018, deretter øker det. Til tross for nedgangen opprettholdes den økonomiske rammen på dagens nivå disse årene på grunn av at det blir flere små barn som har en høyere kostnad enn store.

Figur 8 Befolkningsprognose 1-5 år

Den demografiske veksten er jevn på skole. Nye prognoser fra SSB legger til grunn en elevtallsøkning på ca 170 elever årlig i HP-perioden.

Figur 9 Befolkningsprognose 6-15 år

Totalt er det lagt inn 57,5 mill.kr i demografi samlet for barnehage og skole i perioden.

Barnehagebehovsplan 2017 – 2020

Etter at antall barn i barnehagealder vokste raskt i en lang periode og etterspørselen økte, er kommunen nå inne i en periode med litt nedgang i antall barn i alderen 1-5 år. Det er av den grunn ikke behov eller økonomisk handlingsrom for å opprette mange nye barnehageplasser i perioden.

Bystyret har vedtatt at det i forbindelse med rullering av barnehagebehovsplanen skal vurderes en strategi for at det er barnehagedekning der folk bor for å unngå økonomiske belastninger med bomring, av hensyn til miljø og for å lette hverdagen til de som ikke har anledning til å bruke bil.

Kravet til full barnehagedekning er at det skal være nok plasser innen kommunen. Barnehagebehovsplanen søker å balansere utbygging på både bydel- og områdenivå. Imidlertid ville en «dekningsgaranti» i boområdet, for eksempel innen skolenes inntaksområder, ikke være gjennomførbart. Summeres all «underdekning» på områdenivå opp, vil det være behov for ca. 500 nye barnehageplasser, selv om det er nok på kommunenivå.

Barnetallet vil variere fra år til år, jo mer lokalt en tenker dekning, desto større variasjon. Derfor bør hensiktsmessige områder både i geografi og størrelse ses under ett for å kunne planlegge mer langsiktig og samtidig gi best mulig dekning i nærheten av der man bor. Slike hensyn ligger til grunn for å øke dekningen i Justvikområdet ved å foreslå utvidelse av Havlimyra barnehage og at Mosby oppvekstsenter utvides. I tillegg vil det være nødvendig å utvide kapasiteten i Sentrum/Grimsområdet. På grunn av at mange ønsker barnehage hensiktsmessig plassert i forhold til arbeidssted, er det viktig å prioritere utbygging langs Metroaksen. Ny barnehage på Bjørndalen gård har i så måte en god plassering, men framdriften i boligprosjektet tilsier at barnehagen ikke vil komme før i 2021. Barnehagen vil bli for øvrig bli vurdert realisert i kommunal regi.

Tabellen nedenfor viser barnehagebehovsplanen 2017 – 2020:

Dekningsgrad	2016	2017	2018	2019	2020
Dekningsgrad:	92,50 %	92,75 %	92,75 %	92,75 %	92,75 %

Beregnet etterspørsel	2016	2017	2018	2019	2020
SSB 4*M prognose	5 562	5 544	5 517	5 544	5 596
Antall pl. i følge dekningsgrad	5 145	5 142	5 117	5 142	5 190
Beregnet etterspørsel	5 145	5 142	5 117	5 142	5 190

Antall barnehageplasser	2016	2017	2018	2019	2020
Antall barnehageplasser i kommunen	5 166	5 166	5 166	5 166	5 166
Læringsverkstedet avd. Tveit - P (privat) utvidelse		26	26	26	26
Rakkerungan, Hånes - P utvidelse			10	10	10
Solkollen Strømme - P				25	40
Utvidelse Havlimyra - K (midlertidig tilbud på Oddernes i 2020)					25
Nedleggelse av Sløyden barnehage - K			-18	-18	-18
Naturlig utfasing av små barnehager		-20	-40	-60	-80
Antall barnehageplasser	5 166	5 172	5 144	5 149	5 169

Beregnet barnehagedekning	2016	2017	2018	2019	2020
Beregnet etterspørsel	5 145	5 142	5 117	5 142	5 190
Antall barnehageplasser	5 166	5 172	5 144	5 149	5 169
Behov for nye plasser	-21	-30	-27	-7	21

Forutsetninger:

- Det er lagt til grunn samme dekningsgrad i 2016 som i 2015 med en økning på 0,25% fra og med 2017
- SSB utgir prognoser hvert andre år. Det er nye SSB prognoser fra 2016 som er lagt til grunn

Endringer/kommentarer i forhold til handlingsprogrammet 2016-2019:

- Nedleggelse av Sløyden barnehage fra august 2018 (18 barnehageplasser). Det er overkapasitet i Kvadraturen i forhold til hvor mange barn som bor der. Barnehagen er dyr i drift pr. plass og bygget er gammelt og slitent

- Solkollen Strømme var tatt med i barnehagebehovsplanen 2016-2026 med 25 plasser i 2019 og 40 plasser i 2020. Hvilken opptrapping som det gis konsesjon til etter HP- perioden vil bero på utviklingen i antall barn i området
- Havlimyra barnehage planlegges utvidet med ett større antall plasser fra 2021 (anslagsvis ca. 80 plasser). I 2020 tas det sikte på at det drives ett barnehagetilbud i Oddernes menighet administrert av Havlimyra barnehage. De ansatte går over i Havlimyra når utvidelsen tas i bruk
- Naturlig utfasing av små barnehager/ antall private barnehageplasser som velges å legges ned er nedjustert til i fireårsperioden å bli 20 per år

Det som er lagt inn av utbygginger kan for private barnehager anses som en konsesjon i forhold til utbygging, men volumene og tidspunkt kan bli justert avhengig av om behovene endrer seg. Dersom private barnehager ikke benytter seg av konsesjonen innen ett år etter at barnehagen skulle vært i drift vil konsesjonen kunne frafalles i form av vedtak. Det er flere usikkerhetsmomenter i barnehageprognosene. Jo lengre ut i perioden man kommer, jo mer usikkerhet vil det være i forhold til nødvendig utbygging av barnehageplasser.

Bjørndalen Gård barnehage (tilleggsinnstillingen)

I vedtatt handlingsprogram 2016-19 er det laget til grunn at Bjørndalen gård barnehage skal drives i privat regi. Det er foretatt en ny vurdering i denne saken.

Kristiansand kommune gjennomførte i 2012 en konkurranse blant utbyggere for å fremme prosjekter med lave klimagassutslipp og høye miljøambisjoner. Skanska – med området Bjørndalen ble valgt. En av hovedgrunnene til at Bjørndalen ble valgt, er at prosjektet ligger sentralt ved bussmetroens stamlinje og med gang- og sykkelavstand til kvadraturen, UiA, skoler etc.

Det er gode argumenter for at denne barnehagen bør være et kommunalt prosjekt. En kommunal barnehage i området kan bidra både til innovative løsninger med et bygg med materialbruk og energiløsninger som oppfyller kriteriene og ikke minst en plassering sentralt - nær bussmetro og sykkelekspressvei - som gjør det mulig for flere å løse transportbehovet på en klimavennlig måte.

Kristiansand kommune har påtatt seg pådriverrollen for utviklingen av Fremtidens bydel. Et kommunalt bidrag med «fremtidens barnehage» vil være et viktig bidrag til å utvikle dette pilotprosjektet også som et egnet prosjekt for å teste ut innovative løsninger.

Det er videre ønskelig å øke andelen kommunale barnehager i kommunen. Det er for tiden ca. 35 % kommunale barnehager. Det er imidlertid viktig at barnehagene har en størrelse som gir en god økonomisk løsning. Det er i reguleringsplanen lagt til grunn en barnehage med 60 plasser. Dette vil gi for høye kostnader per plass. Det anbefales derfor å gå i dialog med utbygger for å realisere kommunal drift av barnehagen, forutsatt at det ikke blir økonomisk ulønnsomt i forhold til privat drift. Det betyr at barnehagen i så fall må utvides med 16 plasser til 76 plasser.

Struktur

På barnehage er sonestruktur i bydel Øst iverksatt fra 2016 i samsvar med politisk vedtak. Modellen utvikles underveis og skal evalueres etter to år med tanke på å kunne danne grunnlag for tilsvarende struktur i resten av kommunen. I tillegg er Øvre Slettheia Oppvekstsenter etablert.

På skole gjennomføres strukturutredning i Vågsbygdområdet i 2016/2017, jamfør investeringer. Det er lagt inn midler i investeringsbudsjettet til tiltak i 2020 som følge av vedtak om struktur i dette området.

Investeringer

Investeringsopplegget for Oppvekstsektoren innebærer en betydelig økning av investeringsrammen i 4-års perioden fra forrige rullering på 340 mill. kr (fra 467 mill. kr til 823 mill. kr).

Barnehage:

- Barnehagen på Mosby kommer som del av Mosby Oppvekstsenter i løpet av 2020 som forutsatt ved forrige rullering.
- For å løse plassutfordringene i Justvikområdet, er det gjort en avsetning på i investeringsbudsjettet i 2019 og 2020 til utvidelse av Havlimyra barnehage. Prosjektet kan få byggestart sent i 2019 eller i 2020. Dette vil bli avklart ved neste rullering.

- Sentrumsbarnehagenes utfordringer løses ved å kjøpe lokalene til Fergefjellet barnehage for å kunne få tid til å vurdere beste løsning for å reetablere enten i Kvadraturen eller på Grim. Det er satt av investeringsmidler til utredning i 2017 og midler til en mulig byggestart i 2020.
- Sløyden barnehage foreslås nedlagt i 2018 og solgt. Dette på grunn av bygningens beskaffenhet og at den er særlig økonomisk ulønnsom å drive.

Skole:

- Mosby oppvekstsenter bygges som forutsatt ved forrige rullering.
- Kringsjø skole fremskyves ett år til 2020 og bygges med idrettshall
- Holte utvides i 2019 som forutsatt ved forrige rullering. Prognosene viser at utbyggingen kan reduseres noe i forhold til opplegget ved forrige rullering.
- Det settes av midler til å utbedre ventilasjon på Oddemarka fra 2020.
- På grunn av plassutfordringene på ungdomstrinnet på Lund må Havlimyra ungdomsskole utvides. Det er satt av midler til oppstart bygging i 2020. En nærmere behovsutredning må utarbeides til neste rullering.
- For å følge opp vedtak i forbindelse med strukturutredningen i Vågsbygd er det satt av midler i 2019 og 2020 til å starte bygging i forhold til valgt alternativ. Enten oppruste eksisterende skoler (Åsane og/eller Fiskå), eller å utvide skoler og legge ned Åsane og/eller Fiskå.
- Kongsgård skolesenter vil være utvidet i juni 2018. Økte leiekostnader er lagt inn i driftsrammen. Dersom det på sikt blir ledig romkapasitet som følge av redusert antall i målgruppen, er det aktuelt å legge inn et inntektskrav eller at lokaler benyttes til andre nødvendige kommunale formål.
- Justvik OPS ferdigstilles ved årsskiftet 2017/18. Midler til OPS-leie er lagt inn i «sektor 9» (Bykassa sentralt).

2.3 Endrede forutsetninger

Viktige planforutsetninger:

- Lovendringer på bakgrunn av Djupedalsutvalgets NOU (2015) «Å høre til» vil få betydning for arbeidet mot mobbing
- Stortingsmelding 28 (2016), fag, fordypning, forståelse – «revidering» av Kunnskapsløftet – vil få stor betydning for innholdet i skolen
- Stortingsmelding om tidlig innsats som vil komme i 2017
- Stortingsmelding 19 om innhold og kvalitet i barnehagen (2016) – føringer for ny rammeplan og innhold i barnehagen
- Lovendring om økt ansvar PPT i forhold til systemarbeid i barnehage
- Kompetanse for mangfold – minoritetsspråklige barn/elever
- Integreringsmeldingen og lokale forhold rundt Mottakssituasjonen for flyktninger
- Nytt finansieringssystem private barnehager – virkning av økt kapitaltilskudd
- Kartleggingsundersøkelser, T-2/3
- SKU, nasjonal innsats på ungdomstrinnet – 12 ungdomsskoler
- Realfagskommune
- Bortfall av 17 lærerstillinger på ungdomstrinnet fra høsten 2017 – Statlig styrking i 4 år avsluttes
- Mulig endring i finansieringsordning for bosetting EM
- Opptrapping helsestasjons- skolehelsetjeneste
- Ny barnevernlov, mulig oppgaveforskyvning

2.3.1 Budsjettendringer

Kapitlet gir oversikt og forklarer de vesentligste budsjettendringene for sektoren samlet sett, uavhengig av tjeneste.

Integreringstilskudd

På bakgrunn av beregninger av aktivitet for 2016 legges følgende økning i forhold til 2016 til grunn:

Tall i 1000 kr

Integreringstilskudd	2017	2018	2019	2020
Barnehage	1 207	1 129	714	305
Barn og Familie	5 909	5 527	3 495	1 495
Skole	4 536	4 243	2 683	1 147

Demografi

SSB-prognosene som kom i juni 2016, og kommunens demografimodell som omregner barne-/elevtall til kroner, legges til grunn for beregning av den demografiske kompensasjonen og blir slik:

Tall i 1000 kr

Demografi	2017	2018	2019	2020
Barnehage			6 450	15 300
Skole	9 200	20 350	31 380	42 280

Kapitalstøtte til private barnehager

Fra 2016 ble det innført differensierte kapitalstøtte til private barnehager. Ordningen medfører at private barnehager får høyere støtte per barn de ni første årene fra barnehagebygget er nytt. Satsene er gradert slik at nye barnehager vil gå gradvis ned i kapitalstøtte. Det planlegges relativt få nye private barnehager de neste årene, noe som gjør at samlet kapitalstøtte forventes å gå ned.

Tall i 1000 kr

	2017	2018	2019	2020
Reduserte kapitalstøtte til private barnehager pga. få nye private barnehager	-1 400	-2 600	-3 300	-4 700

Beregning av ordinære støtteprosent private barnehager

Nasjonale satser samt kommunale satser er fastsatt. Det er i tillegg foretatt en ny gjennomgang av beregningsgrunnlaget – det vil si de kommunale utgiftene i 2015. Det medfører samlet sett en nedjustering av støtten til private barnehager med 3,19 mill. kr i 2017 og 1,73 mill. kr fra og med 2018.

Kommunale barnehager gikk i overskudd i 2015, mens vedlikeholdsutgiftene for barnehagebyggene økte. Det forventes at vedlikeholdskostnadene fremover vil bli liggende på samme nivå som i 2015. Forventet påvirkning på støtte til private barnehager er justert i rammen og blir følgende.

Tall i 1000 kr

	2017	2018	2019	2020
Redusert støtte private bhg. pga. overskudd i kommunale barnehager i 2015	2 640	2 640	2 640	2 640
Reversering av høyere støtte private barnehager pga. høyere vedlikeholdskostnader	-1 730	-1 730	-1 730	-1 730
Reduserte støtte til private barnehager pga. lavere driftstøtteprosent i 2017 til private barnehager	-4 100	-4 100	-4 100	-4 100

Tidlig Innsats

Barnehage – tjenester til «Tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne, spesialpedagogisk hjelp» styrkes med 8 mill. kr årlig, særlig for å styrke innsatsen overfor barn med autisme.

1 mill. kr overføres årlig fra barnehagetjenesten til PPT for å arbeide lavterskelbasert overfor barnehagene (jamfør 1. tertialrapport 2016).

I skole legges inn en styrking på 2,546 mill. kr fra 2017 med helårsvirkning på 5,261 fra 2018 i forbindelse med prioritering i Statsbudsjett 2017. En Stortingsmelding som kommer i 2017 vil avklare føringer og eventuell ytterligere opptrapping.

Sentrumsbarnehagene

Forventet kjøp av Fergefjellet barnehage gir husleiebesparelse på 850 000 kr/år fra 2017 som trekkes ut av rammen. Fra høsten 2018 forutsettes en nedleggelse av Sløyden barnehage som vil gi en besparelse på 250 000 kr i helårsvirkning som også er trukket ut av rammen. Barnehagen har måttet ha høyere bemanning enn andre barnehager for å kunne drive forsvarlig med full åpningstid. Fra 2020 vil tiltaket gi en ytterligere besparelse ved reduserte utgifter til private barnehager. Samlet effekt av nedleggelsen er 750 000 kr i helårsvirkning som oppnås i 2021. Forut for nedleggelsen gjennomføres ROS-analyse.

Bosetting enslige mindreårige

Regjeringen har i Statsbudsjettet foreslått å innføre et fast tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige. Det nye tilskuddet vil ikke være avhengig av at det fattes barneverntiltak, og erstatter dagens refusjonsordning mellom kommunen og Bufetat.

I handlingsprogrammet er gjeldende finansieringsordning lagt til grunn sammen med et bosettingsantall på 45 enslige mindreårige i 2016 og 35 i 2017 (hvorav 15 er etterslep fra 2016). Fra og med 2018 til 2020 er det budsjettet med en bosetting av 20 enslige mindreårige flyktninger.

For Kristiansand sin del innebærer den foreslåtte finansieringsordningen at staten vil dekke en større del av kommunens utgifter ved bosetting enn ved gjeldende finansieringsordning. Forutsatt at kommunene bosetter 35 nye enslige mindreårige i 2017 i tråd med bystyrets vedtak, er det beregnet at inntektene med den nye finansieringsordningen vil være omtrent 85 mill. kr i 2017. Basert på de samme forutsetningene vil inntektene ved dagens refusjonsordning vært på omtrent 75 mill. kr. Effekt beregnes å være reduserte utgifter for kommunen på 10 til 13 mill. kr. hvert år i perioden. Den eksakte inntekten vil imidlertid avhenge av flere faktorer som kommunen ikke selv har kontroll over. Usikkerheten er knyttet til alderssammensetning og tidspunkt på året bosettingene vil skje. Nye signaler fra IMDi tyder også på at det vil være behov for betydelig færre bosettinger på landsbasis og i Kristiansand, enn det som er kommunisert fra IMDi tidligere. En reduksjon i antall bosatte, f.eks. fra 35 til 10 enslige mindreårige, vil redusere effekten av ny finansieringsordning til 2 til 3 mill. kr. hver år i perioden.

Kristiansand kommune har gjennom 2016 rustet opp antall bofellesskap med bemanning til 11 stk. To av de eksisterende bofellesskapene (totalt 8 plasser) vil avvikles i februar / mars 2017, parallelt med at det åpnes et nytt bofellesskap på Bispegra. Dette vil i kombinasjon med et nærliggende hybelbygg gi 15 plasser. Sammen med et eget oppfølgingsteam og aktivitetshus er tilbud og kapasitet tilpasset vedtatt antall bosettinger. Dersom antall bosettinger blir mindre vil kapasitet og bemanning måtte tilpasset dette.

Med disse forutsetningene er det foreløpig lagt inn 5 mill. kr/år til tjenester for barn og familie, men på grunn av den store usikkerheten som er knyttet til dette feltet vil saken bli tatt opp i 1. tertialrapport 2017.

Investeringskostnadene dekkes i hovedsak av statlige ordninger og Boligselskapet er ansvarlig.

Styrking av helsestasjons- skolehelsetjenesten

Helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten er blitt styrket gjennom overføringer fra Staten de siste årene. I forslag til statsbudsjett videreføres denne styrkingen med ytterligere 50. mill. kr. For Kristiansand utgjør dette 1,41 mill. kr.

Familiens Hus – økt husleie

Ved etableringen av Familiens hus i bydelene Vågsbygd, Sentrum og Randesund/Tveit har det foregått et arbeid for å finne den mest hensiktsmessige utnyttelse av kommunens lokaler i Gyldengården (GG), Vågsbygd senter (VS), Aquarama (AQ) og Strømme senter (SS). Flere enheter i HS og Oppvekst har flyttet ut fra de lokalene de var i og flyttet inn nye. Det er blitt byttet lokaler mellom sektorene og det er inngått nye leiekontrakter på lokaler/arealer som sektorene ikke hadde opprinnelig, dette gjelder lokaler på Trekanten i Vågsbygd og økte arealer i Aquarama. Disse nye leiekontraktene har ført til økte driftskostnader på 3,35 mill. kr til sammen. Som følge av dette overføres 0,838 mill.kr fra Helse- og Sosialsektoren til Oppvekstsektoren, samtidig kompenserer rådmannen sektoren med 0,5 mill. kr. Netto merutgift for sektoren blir da 2,012 mill. kr året.

Økte leieutgifter Kongsgård Skolesenter

Det ble i HP 2016-19 lagt inn en avsetning på 2,0 mill. kr pr år fra 2017 til permanent utvidelse. Planleggingen startet ved årsskiftet 2015/16. Det foreligger nå en avtale med Entra Eiendom om utvidelse som innebærer en total kostnad på 5,7 mill. kr/år. I 2017 og deler av 2018 (Inntil bygget er ferdig sommeren 2018) er det lagt inn 5,29 mill. kr for å betjene alle eksterne leieforhold skolen nå har.

Sommerskole

På bakgrunn av politisk vedtak om å utrede sommerskole er det lagt inn 1 mill. kr til sommerskole fra 2017.

Styrking av naturfag på mellomtrinnet, helårseffekt

Som ledd i regjeringens satsing på realfag, ble det innført en ekstra time i naturfag på 5.-7. trinn fra og med skoleåret 2016/2017. Tiltaket er fullfinansiert gjennom overføringene til kommunen og helårseffekt er lagt inn fra 2017.

Gratis kjernetid for 3 åringer i familier med lav betalingsevne - helårseffekt:

Gratis kjernetid for 4 og 5-åringer i familier med inntekt under 417.000 kr (20 timers gratis barnehage per uke) ble innført fra 01.08.2015. Ordningen ble utvidet til også å gjelde treåringer fra 01.08.2016 og får helårseffekt i 2017.

Midlertidige løsninger

Det er satt av totalt 4,84 mill. kr til midlertidige løsninger der det skal foretas utbygging:

- Justvik og Karuss i 2017
- Mosby fra 2019

Eksakte kostnader kan først beregnes når prosjektet er igangsatt og omfanget kan konkretiseres nærmere.

Karuss midlertidige løsninger

Det er lagt inn 1,04 mill. kr til midlertidige løsninger på Karuss skole.

Mottaksskolen – SFO-ordning

Mottaksskolen har i dag ikke et ordinært SFO-tilbud. De gir imidlertid et lite aktivitetstilbud noen timer med plass til ca. 15 elever. I forbindelse med etablering av integreringsmottaket, (som en forutsetning for barneforeldres deltakelse) er det aktualisert et behov for en mer ordinær SFO-ordning som kan gi tilbud til de som trenger det. Mottaksskolen vil kunne organisere et slikt tilbud, men det vil kreve økt bemanning. Behovet er beregnet å være ca. 30 barn på 1.-4. trinn. Dette vil føre til en merkostnad på 1,5 mill. kr årlig siden det ikke kan legges opp til ordinær foreldrebetaling. Det er imidlertid naturlig å ta betaling for kost på 300 kr, slik det nåværende tilbudet gjør. Det er lagt inn 1,5 mill. kr (helårsvirkning) i budsjettet fra 2017.

Driftstilskudd til Vitensenteret Kristiansand (tilleggsinnstillingen)

Det er lagt inn 1 mill. kr i årlig driftstilskudd fra 2017 til Vitensenteret Kristiansand.

Et regionalt vitensenter har som formål å øke interessen og kompetansen i realfags og teknologi blant barn og unge. Interessen og kompetansen for realfagene og teknologi skal de regionale vitensentrene skape gjennom interaktive undervisningsopplegg, aktiviteter, lærerkurs, fritidstilbud, utstillinger og ulike prosjekter. Vitensenteret Sørlandet opplever en økende forespørsel fra skoler og barnehager i Kristiansand.

Rammeoverføringer fra andre sektorer

Jamfør 1. tertialrapport. Ansvar for tiltak i «ungdomspakka» er overført fra Helse- og sosialsektoren til tjenester for Barn og Familie (308 000 kr). Tilsvarende er gjort med tilskudd til Blå Kors, «Snakk om mobbing» (200 000 kr)

Tveit idrettshall – internleie

Oppvekstsektoren tilføres 390 000 kr til internleie i forbindelse med ny idrettshall på Tveit tilknyttet Ve skole. Leiebeløpet synliggjør skolens bruksrett på dagtid og inngår som del av finansieringen av idrettsetatens drift av hallen.

Andre «tekniske korreksjoner:

Justering av lønnsvekst:

På bakgrunn av faktisk lønnsvekst både i 2015 og 2016, korrigeres rammene for virkning i 2017. På grunn av et lavt oppgjør i 2016, er korreksjonen samlet for sektoren negativ, særlig på skole der rammen nedjusteres 3,2 mill. kr som følge av dette.

Redusert pensjon, Statens pensjonskasse (SPK) for lærere:

Det er lagt inn i rammen en reduksjon i arbeidsgivers andel av premien fra 11,15 % i 2016 til 10,25% i 2017. Nedjusteringen av SPK-satsen utgjør 5,785 mill.kr.

Rammetrekk PC-avgift:

Midlene sektoren tidligere har betalt inn årlig til KRIKT («PC-avgift») overføres nå permanent i rammen til Organisasjonssektoren. For Oppvekstsektoren utgjør dette 11,383 mill. kr der det vesentligste (ca 8 mill. kr) er knyttet til skoleavtalen – elev- og lærerbruk.

Besparelse næringsavfall:

Som følge av forbedrede avtaler, forventes besparelse på utgifter til avfallshåndtering. For Oppvekstsektoren er besparelsen beregnet å bli 650.000 kr

Følgende tiltak ble i tillegg bevilget i forbindelse med budsjettbehandlingen

- Det psykososiale miljø på skolene. (Miljøterapeut) 3 stillinger 1,86 mill.kr hvert år i perioden
- Økt støtte til EM-klubben (enslige mindreårige) 600.000 kr hvert år i perioden
- Økte rammer til arbeid med flerspråklige barn i barnehage (språk og sosial læring) 1,5 mill. kr hvert år i perioden
- Økt ramme tilskuddsordning 600 000 kr i 2017, 2018 og 2019 (Lunar 200' og Unik 400').
- Oppfølging av barnevernsbarn som går på skolen 620 000 kr hvert år i perioden
- En time ekstra undervisning matematikk på høyeste nivå 400 000 kr hvert år i perioden

2.3.2 Innsparinger

Følgende innsparingstiltak er vedtatt i handlingsprogram 2017-2020:

Tall i 1000 kr	I 2017- kroner			
	2017	2018	2019	2020
Innsparingskrav				
Redusert priskompensasjon fordeles på alle deler av virksomheten				
Barnehage	-195	-390	-585	-780
Barn- og Familie	-380	-760	-1 140	-1 520
Skole	-700	-1400	-2 100	-2 800
Reduserte utgifter i FLiK-satsingen	-100	-100	-100	-100
Sammenslå SFO-ordninger på Krossen og Hellemyr- helårsvirkning	-300	-300	-300	-300
AV-sentralen – økt innsparing	-200	-200	-200	-200
Generell effektivisering	-600	-600	-600	-600
Bortfall av enkelttiltak - styrket integrering (jfr forrige rullering)	-900	-900	-900	-900
Redusert overtallighet sentralt finansiert	-400	-400	-400	-400
Sum	-3 775	-5 050	-6 325	-7 600

Redusert priskompensasjon fordeles på alle deler av virksomheten, i praksis et generelt trekk
Det er vedtatt et innsparingstiltak på alle sektorer ved å gi redusert priskompensasjon. Det er lagt opp til en opptrapping av innsparingen hvert år i perioden. Oppvekstsektoren fordeler kravet på hele virksomheten. I praksis vil dette innebære et flatt trekk.

Reduserte utgifter i FLiK-satsingen

Læringsmiljøetsatsingen vil fortsette med ekstra ressursinnsats. Imidlertid er behovet for opplæring/veiledning redusert noe, derfor kan 100 000 kr tas som en innsparing.

Sammenslå SFO-ordninger på Krossen og Hellemyr- helårsvirkning

Tiltaket ble vedtatt i 2015 og gjennomført fra august 2016, helvirkningen blir 300 000 kr.

AV-sentralen – økt innsparing

Den bemannede delen av AV-sentralen ble nedlagt pr 01.01.2016 og drives nå utelukkende som en nettbasert tjeneste. En del omstillingskostnader som var i 2016 faller bort og kan spares.

Bortfall av enkelttiltak - styrket integrering (jfr forrige rullering)

Ved forrige rullering av handlingsprogrammet ble innsparingskravet redusert i den politiske behandlingen. På grunn av at kravet i 2016 var mindre enn i 2017 og tiltak allerede var iverksatt på bakgrunn av tidligere vedtak, ga denne «styrkingen» rom for å bruke 900 000 kr til integreringsarbeidet i 2016. Tiltaket bortfaller fra og med 2017.

Redusert overtallighet sentralt finansiert

Av ulike årsaker har sektoren sentralt hatt en økonomisk håndtering av overtallige ledere. I løpet av 2016 er disse innplassert i ordinære stillinger slik at de sentrale utgiftene kan reduseres.

Generell effektivisering

Gjenstående krav på skole på 600 000 kr foreslås som generell effektivisering på alle enheter, sammen med manglende priskompensasjon, medfører dette en moderat reduksjon på ca. 0,1% på skole og noe mindre på øvrige tjenester.

2.4 Omprioriteringer

Bortfall av ekstra lærerstillinger på ungdomstrinnet

I Statsbudsjettet for 2013 ble det lagt inn midler til en 4-årig ordning med økt lærertetthet på ungdomstrinnet. Tildelingen ble øremerket fra Staten direkte til skoler som hadde svake skoleresultater og lav lærertetthet. Kristiansand har i denne ordningen fått finansiert 17 lærerstillinger (ca 11 mill. kr/år). Fra høsten 2017 opphører ordningen. Dette vil bety en svært krevende omstilling for de skolene som har tilpasset seg en høyere lærertetthet og vil blant annet bety at klasser må slås sammen og ulike styrkingstiltak må opphøre.

Legge ned Vågsbygd Åpne barnehage

Det vurderes å legge ned åpen barnehage i Vågsbygd, drevet av Helsestasjonen, fra 2017 eller 2018. På grunn av at Familiens hus/Helsestasjon Vågsbygd er flyttet til Trekanten, er det ikke lenger samme synergier som tidligere ved at helsestasjon/familiesenter aktivt kan bruke barnehagen. En eventuell nedleggelse må imidlertid vurderes opp mot behovet. Dersom det ikke kan dekkes av den private åpne barnehagen som ligger på Trekanten, bør tilbudet videreføres. Alternativt kan avdelingen på Flekkerøy vurderes lagt ned. Total besparelse vil være en helårseffekt på 480 000 kr, som i tilfelle omdisponeres til tidlig innsats.

Videreutdanning skole

For å følge nasjonal satsing «kompetanse for kvalitet», må kommunal egenandel til videreutdanning forventes å økes. Nødvendige midler til å følge opp satsingen tas fra grunnskole.

Lederutdanning

Sektoren har en strategi for lederutdanning som innebærer at alle ledere etter hvert skal ha skole – og barnehagelederutdanning. I tillegg gis støtte til master i ledelse. Merknader dekkes innenfor rammen.

Kinesisk som 2. fremmedspråk

I 2014 ble kinesisk innført som en prøveordning for ett 8. trinnskull på bakgrunn av budsjettvedtak. I egen sak i februar 2015 ble det vedtatt å gi tilbudet til alle årstrinn 8.-10 ved årlig å gi tilbud til nytt 8. trinn. Merknadene på ca. 100 000 kr i 2016 og ca. 200 000 kr i 2017 omdisponeres fra ungdomsskolene.

Helhetlig IKT-plan for skole

En helhetlig implementering av ferdigheter for det 21. århundret vil innebære at kommunen må satse betydelig mer innen IKT-feltet i skole. Det gjelder ikke minst kompetanse og lærernes forutsetninger for å bruke IKT som redskap i undervisningen, men vil også gjelde mer og forbedret utstyr, samt sikring av tilgang på godt digitalt læringsinnhold.

Sektoren vil i 2017 utarbeide ny strategisk IKT-plan og vurdere strategier for økt ambisjon på feltet. Det forventes å måtte omprioritere midler innenfor skole til å innfri en viss standard innenfor antall og type maskinvare, noe som planen vil avklare nærmere. De 4 mill. kr som ligger hvert år i investeringsbudsjettet for maskinvare er langt fra tilstrekkelig.

Leie av Familiens Hus i Vågsbygd og økt leie i Aquarama

Som følge av plassbehovet for Familiens hus (beskrevet innledningsvis), er det inngått leiekontrakt på nytt hensiktsmessig lokale i Vågsbygd og leieforholdet i Aquarama har måttet utvides. Dette medfører økning av husleiekostnadene. Oppvekstsektorens andel er stipulert til ca. 2 mill. kr og må søkes løst innenfor driftsbudsjettene til barneverntjenesten og helsestasjonstjenestene.

2.5 Nye plan- og utredningsoppgaver

Brukerundersøkelser:

- Foreldreundersøkelsen i skole inkludert SFO (Utdanningsdirektoratets undersøkelse) gjennomføres normalt annen hvert år, men i perioden kartleggingsundersøkelsene i FLiK gjennomføres, der også foreldre blir spurt om kvaliteten på barnehage/hage/skole, er den overflødig. Neste gjennomføring anslås til 2019
- For barnehageutilfredshetsundersøkelsen (KS) gjelder samme forhold

- Elevundersøkelsen gjennomføres årlig – alle trinn fra 5. – 10. trinn
- T-3 undersøkelsen i FLiK mars 2017
- Brukerundersøkelse på helsestasjonstjenesten planlegges gjennomført i 2017/18

Andre plan- utredningsoppgaver:

- Barnehagebehovsplan rulleres årlig
- FLiK-prosjektet videreføres også våren 2017
- Skolestruktur i Midtre Vågsbygd/Slettheia
- IKT-plan for skole

2.6 Betalingssatser

Forslag til betalingssatser fremkommer i eget vedlegg til handlingsprogrammet.

Barnehage:

Betalingssatsene er fastsatt i samsvar med statens fastsatte makspris og reguleres i Statsbudsjettet. Søskensmoderasjonen følger satser i forskrift om foreldrebetaling. Kostpenger kommer i tillegg til betalingssatsene, og er basert på selvkost i kommunale barnehager i tråd med forskrift om foreldrebetaling. Kostpengene utgjør 200 kr pr måned for full plass (kommunale barnehager). Private barnehager setter egne satser ut fra selvkostprinsippet.

Moderasjonsordningene i forskrift om foreldrebetaling tilsier at barn i familier med årsinntekt under 500.500 kr (2017) kan søke om redusert foreldrebetaling. Ingen med inntekt under dette skal betale mer enn 6 % av sin årsinntekt. I tillegg får 3, 4- og 5-åringer i familier med årsinntekt under 428.00 kr 20 timers gratis kjernetid. Fra 1.8.2016 gis ikke lengre fradrag i foreldrebetaling for timer med vedtak fattet etter 01.08.16 etter Opplæringsloven (lovendring).

Skole:

I Statsbudsjettet for 2017 er det gitt en deflator på 2,5% hvorav en årslønnsvekst på 2,7%. SFO-satsene for 2017 er foreslått justert med kommunal deflator på 2,5 %. Satsene for utleie av lokaler er foreslått videreført justert med kommunal deflator på 2,5 %.

2.7 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste

2.7.1 Sektorens totale netto driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Barnehage	677 628	707 001	730 346	732 620	737 603	744 448
Skole	965 566	1 008 492	1 047 738	1 059 091	1 068 655	1 076 613
Barne- og familietjenester	195 273	206 236	226 359	223 340	219 581	217 426
Sum	1 838 467	1 921 729	2 004 443	2 015 051	2 025 839	2 038 487

Sektorens driftsbudsjett er økt med 35,6 mill. kr fra 2016 til 2017, i tillegg til lønns- og prisstigning på 47,1 mill. kr.

OPPFØLGING AV KOMMUNEPLANENS SATSINGSOMRÅDER – PERIODEMÅL

Byen som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er en kunnskapsby med ledende kompetansemiljøer og nyskapende næringsliv	
Nr.	Periodemål uten indikator
1	Innovasjon, utviklingsarbeid og tiltak innen oppvekstfeltet er evidensinformert og utvikles i samarbeid med universitets- og forskningsmiljøer.

Strategier for utviklingsarbeid og innovasjon:

- Etablere barneverntjenesten som et universitetsbarnevern i samarbeid med UIA.
- Anerkjente forsknings- og kompetansemiljøer tilfører kunnskap til læringsmiljøsatsingen
- Offentlig PHD innen læringsmiljøarbeid
- «Childcheck», samarbeid med SSHF, tverrsektoriell metodeutvikling og PHD-samarbeid

Byen det er godt å leve i				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
2	Barnehage og skole bidrar til at barn og unge mestrer grunnleggende ferdigheter <u>Indikatorer:</u> <u>Lesing</u> Obligatorisk kartleggingsprøve i lesing 1.trinn %vis andel elever under kritisk grense på enkeltspørsmålet «Lese og forstå» Nasjonale Prøver - lesing 5.trinn, %-poeng elever på mestringsnivå 2 og 3. (nasjonalt 2015, 75,6) Nasjonale Prøver - lesing 8.trinn, %-poeng elever på mestringsnivå 2 og 3. (Nasjonalt 2015, 70,2) Nasjonale Prøver - lesing 9.trinn, %-poeng elever på mestringsnivå 2 og 3. (Nasjonalt 2015, 80,3) <u>Regning</u> Nasjonale Prøver - regning 5.trinn, %-poeng elever på mestringsnivå 2 og 3. (Nasjonalt 2015, 76,3) Nasjonale Prøver - regning 8.trinn, %-poeng elever på mestringsnivå 2 og 3. (Nasjonalt 2015, 70,6) Nasjonale Prøver - regning 9.trinn, %-poeng elever på mestringsnivå 2 og 3. (Nasjonalt 2015, 80,9) Digitale ferdigheter Antall kommunale barnehager som tar i bruk IKT systematisk i pedagogisk sammenheng Kartleggingsprøve digital kompetanse på 4. trinn % andel elever under kritisk grense på snittet av 3 delprøver	16,6 75 71,3 79,9 73,7 66,5 81,3 25 19	14 78 72 82 77 71 82 28 14	12 79 74 83 78 73 88 28 12
3	Ferdighetene i realfag forbedres. <u>Indikatorer:</u> Standpunktkarakter Matematikk (Nasjonalt 2016, 3,5) Standpunktkarakter Naturfag (Nasjonalt 2016, 4,1)	3,7 4,3	3,7 4,3	3,8 4,4

Strategier for bedre ferdigheter i skolen:

- Tettere og mer systematisk oppfølging av den enkelte enhet
- Pedagogisk analyse og analysekompetanse
- Fagnettverk
- Ledelsesoppfølging
- Lesing som grunnleggende forutsetning for å lykkes i andre fag
- Realfagsatsing og andre nasjonale innsatser

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: • Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter • Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
4	Nyankomne flykninger og innvandrere er integrert i barnehage, skole, fritid, arbeid og samfunnsdeltagelse			
	<u>Indikatorer:</u> Andel minoritetsspråklige barn 1-5 år i barnehage.	70,4	73	80
	Prosentvis andel minoritetsspråklige elever under kritisk grense på delprøven «lese og forstå», lesekartlegging 1. trinn*	38	35	30
	Prosentandel voksne som består prøve på A2-nivå	85	85	87
	%andel voksne som etter endt introprogram går over i utdanning eller arbeid (status 2015).	37	50	55
	Antall deltakere i introprogram som har språk-/arbeidspraksis i Oppvekstsektoren.	14	17	20

Strategier for bedre integrering:

- Aktiv rekruttering av flerspråklige barn til barnehage
- Styrket samarbeid med videregående skole for å lage tilpassede utdanningsløp
- Bidra i et tverrsektorielt integreringsarbeid som er målrettet og koordinert
- Styrke oppfølgingen av nyankomne flykninger
- Bidra til at det utvikles metoder og tverrsektorielt arbeid som kan styrke språkopplæringen
- Økt oppmerksomhet og kompetanseutvikling relatert til innvandrerhelse
- Utprøving av «God oppstart» - tidlig aktivitet for nyankomne – introduksjonsprogram fra dag 1
- ICD-tilbud til alle 2-åringer i Vågsbygd
- Etablering og drift av integreringsmottak

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
5	Barnehager og skoler utvikler gjennom FLiK satsingen en inkluderende praksis som bidrar til: - Økt faglig og sosialt læringsutbytte - Færre segregerte tiltak/mindre omfang av spesialundervisning - Redusert mobbing			
	Indikatorer inkludering: %andel av elevene totalt som får spesialundervisning	6,4	6,3	6,2
	%andel av elevene på ungdomstrinnet som får spesialundervisning	8,9	8,5	8
	%andel av elevene som har spesialundervisning som får den hovedsakelig i klassen	45	48	50

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
5	Indikatorer læringsmiljø (elevundersøkelsen): Trivsel: %-andel elever som trives godt på skolen	92	93	94
	Trygt miljø %-andel elever som blir mobbet en eller flere ganger i uka	2,2	2	0
	Vurdering for læring %-andel som oppgir at lærerne flere ganger i uken gir tilbakemeldinger som du kan bruke til å bli bedre i fagene	82,4	84	90
	Vurdering for læring %-andel som oppgir at lærerne forklarer hva som er målene i de ulike fagene slik at du forstår dem?	56,4	59	70

Strategier for økt inkludering:

- Pedagogisk analyse brukes systematisk
- Ledelsesdialog – oppfølging av den enkelte enhet
- Flere elever deltar i fellesskapet i barnehage og skole
- PPT arbeider systemrettet også i barnehage

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
6	Forskjellene barnehagene imellom og skolene imellom reduseres (Indikatorer basert på T-2 undersøkelse) <u>Barnehager</u> Trivsel, standardavvik* 1,8 1 Språklige ferdigheter, standardavvik 2,0 1,2 Sosiale ferdigheter, standardavvik 2,5 1,5 <u>Skoler</u> Relasjonen lærer/elev, standardavvik 1,3 0,8 Motivasjon og arbeidsinnsats, standardavvik 0,75 0,4 Faglige prestasjoner, standardavvik 0,7 0,5 Status er T-2 gjennomført i 2015.			Kartlegges ikke etter 2017

Strategier for å redusere forskjellene:

- Ledelsesoppfølging
- Systematisk kartlegging og bruk av resultater
- Særlig oppfølging av enheter som presterer dårlig
- Oppfølging etter T-3

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
7	Folkehelse: Færre ungdommer faller utenfor utdanning og arbeidsliv <u>Indikator</u> %-andel elever som fullfører og består vg1 83 84 85 Grunnskolepoeng 42 42,1 42,2 Sosial isolasjon jenter, FLiK-kartlegging (500 poengskala) 475 485 485			

Strategier for at flere lykkes i forhold til utdanning og arbeid:

- Samarbeid med Videregående skole om overganger
- Økt fokus overfor grunnskolene om hvordan det går med elevene i videregående skole
- Arbeid med grunnleggende ferdigheter

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet	
Nr.	Periodemål – uten indikator
8	Tidlig innsats – kommunen har velfungerende samhandling og tjenlig støtteapparat overfor barn og unge og gir riktig hjelp til rett tid.

Strategier for tidlig innsats:

- Styrke pedagogisk støtteenhet
- Økt lærertetthet på 1.-4. trinn gjennom nasjonal satsing
- Lavterskelinnsats fra PPT og systemrettet arbeid også i barnehage
- Samhandling mellom barnehager, skoler og familiens hus
- Styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- Avklaringsmøte
- «Til rett tid» - Tiltakskjede for å avdekke mobbing, omsorgssvikt og overvekt i samarbeid mellom barnehager, barne- & familietjenesten, SSHF og UiA
- Pilotprosjekt: ICDP tilbud til foreldre til alle toåringer i Vågsbygd
- Pilotprosjekt: «Child check»: Avdekking av alvorlig omsorgssvikt, når voksne innlegges i akuttavdeling på sykehuset etter mistanke om vold i nære relasjoner, rus og alvorlige psykiske lidelser. Samarbeid med SSHF og Barns Beste

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet	
Nr.	Periodemål uten indikator
10	Utvikle tiltak for å gjøre hverdagen bedre for barn fra fattige familier.

Strategier:

- Samarbeid i forbindelse med prosjekt «nye mønster, trygg oppvekst»
- Tiltaksmidler på enhetsnivå
- Gratis kjernetid og inntektsgradert foreldrebetaling i barnehage

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggerne og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
9	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd <u>Indikator:</u> *Andel ladbare biler i oppvekstsektoren			
		9	14	23

*Biler med fossilt brennstoff skiftes til ladbare når det er naturlig å skifte ut.

Tilskuddsforvaltning

Fra og med budsjettår 2015 ble det innført en ny, felles tilskuddsforvaltning i Kristiansand kommune. Den innebærer at alle som vil bli vurdert for tilskudd som tildeles ved Bystyrets budsjettbehandling skal søke om tilskudd innen en kunngjort frist. Den nye tilskuddsordningen er en oppfølging av bystyrevedtak i saken Forvaltningsrevisjonsrapport om «Tilskuddsregimet i Kristiansand kommune» (16/13) 16.1.2013.

Det kom inn 12 søknader til Oppvekstsektoren for budsjettåret 2017. Det er søkt om totalt 6,5 mill. kr, mens sektorens ramme for tilskudd er 3,8 mill. kr. De innkomne søknadene er fra organisasjonene som fikk innvilget stønad ved forrige budsjettbehandling, samt én tidligere mottaker som ikke fikk innvilget stønad utover 2015. I tillegg er det 3 søknader fra «nye» organisasjoner som retter søknadene mot tiltak myntet på Oppvekstsektorens målgruppe; barn og unge. Det er ikke foreslått å innvilge støtte til disse fire tiltakene da dette vil være utenfor sektorens ramme.

En samlet oversikt over alle tilskudd med søknadsbeløp og foreslått tildeling, fremkommer i vedlegget til handlingsprogrammet: Tilskudd og tilskuddsordninger m.m.

2.8 Barnehagetjenesten

RESSURSBRUK BARNEHAGETJENESTEN TOTALT

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Pol. styr./kontroll og felles led.	1 096	917	150	150	150	150
Barnehagetilbud/ barnehagelokaler/ skyss	636 545	666 181	679 620	681 894	686 877	693 722
Nedsatt funk.evne/spesial ped. hjelp og tilbud for minorit.språklige	39 987	39 903	50 576	50 576	50 576	50 576
Sum	677 628	707 001	730 346	732 620	737 603	744 448

BRUTTO OG NETTOUTGIFTER I HANDLINGSPROGRAMPERIODEN

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	762 775	762 348	810 096	812 370	817 353	824 198
Inntekter	- 85 147	-55 347	-79 750	-79 750	-79 750	-79 750
Netto	677 628	707 001	730 346	732 620	737 603	744 448

Driftsbudsjett til Barnehagetjenestene er økt med 4,872 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til lønns- og prisstigning på 18,473 mill. kr.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering hvert år i perioden i forhold til 2016:

Tall i 1000 kr	I 2017-kroner			
Tiltak	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Økt budsjettramme til Pedagogisk støtteenhet for barnehagene	8 000	8 000	8 000	8 000
Innsparingskrav	-375	-570	-765	-960
Redusert kapitaltilskudd private barnehager	-1 400	-2 600	-3 300	-4 700
Økt dekningsgrad/etterspørsel	2 792	2 792	2 792	2 792
Demografi	-562	-696	6 450	15 300
Gratis kjernetid – kompensasjon	500	500	500	500
Integreringstilskudd – andel barnehage	1 425	1 347	932	523
Diverse endringer/overførte oppgaver	-2 908	-3 127	-3 980	-4 161
Reduserte tilskudd til private barnehager pga. lavere driftstilskudds-satser i 2017 til private barnehager	-4 100			
Økte rammer til arbeid med flerspråklige barn i barnehage (språk og sosial læring)	1 500	1 500	1 500	1 500
Sum reelle endringer i forhold til 2016	4 872	7 146	12 129	18 974

2.8.1 Overordnede politiske utvalg og administrasjon

Tjenestene viser lønnsutgifter m/ refusjoner for sektorverneombud/tillitsvalgte. Budsjettet er redusert, fordi pc-avgiften er overført til budsjettrammen under KR-IKT fra 2017. For øvrig er administrative utgifter samlet på oppvekstdirektørens stab i sektor 7.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr	I 2017-kroner					
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	1 448	1 167	500	500	500	500
Inntekter	-352	-250	-350	-350	-350	-350
Netto	1 096	917	150	150	150	150

Endringene i budsjettrammen er på -0,767 mill. kr og skyldes i hovedsak følgende:

- Overføring av PC-avgift til Organisasjonssektoren

2.8.2 Barnehagetilbud og barnehagelokaler, skyss

Tjeneste 20* omfatter ordinære barnehagetilbud i kommunale og private barnehager/familiebarnehager. Oppvekstsektoren har driftsansvar for kommunale barnehager, og finansieringsansvar for private barnehager/familiebarnehager i henhold til forskrift om likeverdig behandling. Sektoren har også et godkjennings-, veilednings- og tilsynsansvar for alle barnehager i kommunen.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	714 728	718 878	752 720	754 994	759 977	766 822
Inntekter	-78 183	-52 697	-73 100	-73 100	-73 100	-73 100
Netto	636 545	666 181	679 620	681 894	686 877	693 722

Endringene i budsjettrammen er på 13,439 mill. kr og skyldes i hovedsak følgende:

- Lønns- og prisvekst
- Demografi, trekk for lavere barnetall
- Økt dekningsgrad/etterspørsel
- Økt andel av integreringstilskudd
- Reduserte tilskudd til private barnehager pga. lavere driftstilskudds-satser i 2017 til private barnehager (tilleggsinnstillingen)

Full finansiering av private barnehager medfører at driftsresultat i kommunale barnehager og vedlikeholdsutgifter fra 2015-regnskapet påvirker beregningsgrunnlaget for kommunens finansieringsplikt i 2017 og i handlingsprogramperioden. Det er derfor viktig at kommunale barnehager har stabil og god drift, med god kapasitetsutnyttelse, lave utgifter og lite sykefravær.

Utgifter til kommunal kontantstøtte føres på egen tjeneste etter Kostra-reglementet, da ordningen er definert utenfor kommunalt ansvarsområde.

2.8.3 Tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne, spesialpedagogisk hjelp og tilbud for minoritetsspråklige barn

Pedagogisk støtteenhet for barnehager forvalter, iverksetter og organiserer tiltak for barn med rett til spesialpedagogisk hjelp og tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne etter barnehagelovens § 19 a-g. Søknader om spesialpedagogisk hjelp er basert på sakkyndige vurderinger fra Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), og tiltak tildeles i form av enkeltvedtak. I tillegg fattes det vedtak knyttet til søknader etter barnehagelovens § 19 g, der kommunen skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får et egnet individuelt tilrettelagt barnehetilbud. Kommunen har refusjonsutgifter for barn med vedtak, som er fosterhjemsplassert i andre kommuner. Det ytes også støtte til barn som har rett til skyss i henhold til barnehagelovens § 19 f.

Forvaltning og drift av tilbudet til minoritetsspråklige barn ivaretas av Kongsgård barnehagesenter.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	46 599	42 303	56 876	56 876	56 876	56 876
Inntekter	-6 612	-2 400	-6 300	-6 300	-6 300	-6 300
Netto	39 987	39 903	50 576	50 576	50 576	50 576

Endringene i budsjettrammen er på 10,673 mill. kr og skyldes i hovedsak følgende:

- Styrking av tjenesten med 8 mill. kr.
- Kompensasjon for prisstigning på 1,173 mill. kr.
- Økte rammer til arbeid med flerspråklige barn i barnehage - språk og sosial læring på 1,5 mill. kr

Det er vedtatt en rammeøkning på 8 mill. kr fra 2016 til 2017. Dette skyldes at Pedagogisk støtteenhet for barnehagene de siste 2-3 årene har fått betydelig flere barn som trenger mer hjelp. Høsten 2015 fikk 114

barn ulike oppfølgingstiltak, mens det våren 2016 ble gitt hjelp til totalt 150 barn. Av disse 150 barna har hele 14 barn fått diagnosen autisme. Autismen er en diagnose som medfører svært ressurskrevende tiltak og utredningsinstitusjonen, HABU - Habiliteringsavdelingen for barn og unge ved Sørlandets sykehus, anbefaler behandlingsmetoden EIBI til alle barn som får denne diagnosen. HABU fremholder at EIBI er den metoden som gir best resultater for barn med autisme med bakgrunn i forskningsresultater. Hvis EIBI skal ha en effekt, ifølge forskning, må det trenes intensivt en til en med barnet og metoden krever full oppdekking for å oppnå optimalt utbytte av metoden. Metoden skal brukes frem til skolestart. Metoden krever rapportering til HABU på barnets resultater hver 14. dag og de har tett oppfølging forøvrig. Total kostnad knyttet til disse tiltakene beløper seg til over 7,3 mill. kr pr. år.

Det er også blitt flere barn som har behov for ekstra oppfølging på grunn av ulike medisinske tilstander, der det fra lege tilrås tilstrekkelig ekstrabemanning i barnehagen av hensyn til barnets sikkerhet. Dette omfatter barn med alvorlig grad av epilepsi som må ha kontinuerlig tilsyn, barn med alvorlig grad av livstruende allergier, barn med diabetes og barn som får mat via sonde. I tillegg kreves det ressurser til oppfølging av barn som har store atferdsutfordringer. Pedagogisk støtteenhet kan med styrkingen av tjenesten bidra til tidlig innsats og forebygging for utsatte barn.

Tilbud for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i barnehage

Tiltak for minoritetsspråklige barn tildeles den enkelte barnehage, etter søknad, i form av støttepedagog i norsk og/eller tospråklig assistent. Tospråklige assistenter arbeider med språkstimulering på morsmål, med å hjelpe barn til å forstå og bli forstått, hjelpe foreldre til å opprette og få kontakt med barnehagen og være en brobygger mellom hjem og barnehage. Støttepedagoger i norsk er barnehagelærere som arbeider med språkstimulering på norsk. Sentralt i tiltakene er også veiledning og oppfølging av den enkelte barnehage med vekt på læringsmiljøet.

2.9 Barn- og familietjenester

Barne- og familietjenesten, ansvar 26000, består av virksomhetsadministrasjon, barneverntjenesten, tre Familiens hus (svangerskaps- og barseltjenester, helsestasjon og skolehelsetjeneste, barnefysioterapi og familiesentre) og bosetting av enslige mindreårige flyktninger (11 bofellesskap, EM aktivitetshus med klubb og oppfølgingsteam). Barne- og familietjenesten har rundt 300 årsverk.

RESSURSBRUK BARN- OG FAMILIETJENESTEN TOTALT

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Virksomhets adm	14 352	14 348	16 774	15 992	15 961	15 932
Barnevern	128 647	129 643	136 988	136 057	134 504	133 385
Enslige mindreårige	9 216	13 131	21 107	19 901	17 829	16 912
Familiens hus helse	43 058	49 714	51 490	51 390	51 287	51 197
Sum	195 273	206 836	226 359	223 340	219 581	217 426

BRUTTO OG NETTOUTGIFTER I HANDLINGSPROGRAMPERIODEN

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	278 467	267 049	372 406	367 340	358 581	351 426
Inntekter	-83 194	-60 213	-146 047	-144 000	-139 000	-134 000
Netto	195 273	206 836	226 359	223 340	219 581	217 426

Driftsbudsjett til Barn- og familietjenesten er økt med 14,4 mill. kr fra 2016 til 2017, i tillegg til lønns- og prisstigning på 5,2 mill. kr.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering hvert år i perioden i forhold til 2016:

Tall i 1000 kr

Tiltak	I 2016-kroner			
	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Bosetting av enslige mindreårige	5 001	4 501	3 751	3 751
Integreringstilskudd	5 837	4 500	1 934	168
Ungdomspakka	308	308	308	308
Innsparingstiltak	-380	-760	-1 140	-1 520
Rammetrekk PC-avgift	-1 351	-1 351	-1 351	-1 351
Flytting Familiens hus	2 175	2 175	2 175	2 175
Skolehelsetjeneste og helsestasjon	1 412	1 412	1 412	1 412
EM-klubben	-600	-600	-600	-600
Diverse endringer og tekniske justeringer	60	60	60	60
Opptrappingsplan rus	750			
Økt støtte til EM klubber	600	600	600	600
Oppfølging av barnevernsbarn som går på skole	620	620	620	620
Sum reelle endringer i forhold til 2016	14 432	11 465	7 769	5 623

2.9.1 Virksomhetsadministrasjon

Tjenesten består av administrasjon/stab, tilskudd ideelle organisasjoner, leieutgifter Aquarama bygg/husleie (dekker også HS sektorens husleie).

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	17 302	14 348	16 774	15 992	15 961	15 932
Inntekter	-2 949	0	0	0	0	0
Netto	14 353	14 348	16 774	15 992	15 961	15 932

Endringene i budsjettrammene fra 2016 til 2017 er på 2,426 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Overføring av PC-avgiften til Organisasjonssektoren
- Tilskudd til Blå Kors «snakk om mobbing» overføres fra HS
- Opptrappingsplan for rus i statsbudsjettet
- Innsparinger
- Flytting av Familiens hus – inkludert overføring fra HS

2.9.2 Barnevern

Barneverntjenesten har ansvar for individuelle tiltak for barn og unge fra 0 til 18 år. Barn under omsorg fra barnevernet har rett på oppfølging frem til de er 23 år. Barneverntjenestens hovedoppgaver er å ivareta barn og unge som utsettes for omfattende og alvorlig omsorgssvikt fra sine foreldre, samt iverksette tiltak for ungdom med store atferdsproblemer. Barneverntjenesten drifter interkommunal barnevernvakt for kommunene i Knutepunkt Sørlandet, Grimstad kommune og Barnevern Sør (Mandalsregionen). Tjenesten har også ansvar for Nasjonal alarmtelefon (116 111) på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet.

RESSURSBRUK

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	160 360	149 073	229 035	226 057	224 504	223 385
Inntekter	-31 713	-19 430	-92 047	-90 000	-90 000	-90 000
Netto	128 647	129 643	136 988	136 057	134 504	133 385

Endringene i budsjetttrammene fra 2016 til 2017 er på 7,345 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Fordeling av integreringstilskuddet
- Ungdomspakka overført fra HS
- Innsparing
- Oppfølging av barnevernsbarn som går på skole (1,5 mill.kr)

Utfordringer for tjenesten

Det skjer en nedbygging av statlig barnevern (Bufetat) og en oppgaveoverføring til kommunalt barnevern som ikke er kompensert fullt ut. Bl.a. har det skjedd en betydelig økning i den kommunale egenandelen ved bruk av statlige barneverninstitusjoner. Den økte egenandelen har ikke vært kompensert fullt ut, noe som har medført betydelige utfordringer for tjenesten.

Barnevernstjenesten står i et kontinuerlig krysspress mellom å levere i lovpålagte myndighetskrav og forventning om deltakelse i forebyggende virksomhet.

Prioriteringer

Nedbygging av statlig barnevern (Bufetat) og oppgaveoverføring til kommunalt barnevern følges opp ved bl.a. å redusere bruken av statlige barneverntiltak, utvikle nye kommunale barneverntiltak og forsterke oppfølgingen av barn som er plassert i fosterhjem. Det bør være et felles ansvar for alle innbyggerne i kommunen å bidra til at flest mulig barn som har behov for fosterhjem kan få dette i Kristiansand kommune. Aktuelle tiltak under utvikling er:

- Samlokalisering av deler av barneverntjenesten med helsestasjonene i Familiens hus på Strømme senter, Aquarama og i Vågsbygd for å styrke tverrfaglig forebyggende innsats.
- Ytterligere prioritering av fosterhjemsoppfølging.
- Barnevernstjenesten må prioritere lovpålagte myndighetskrav knyttet til hvert enkelt barn med barnevernstiltak.

2.9.3 Tjenester til enslige mindreårige

Tjenesten omfatter 11 bofellesskap i tillegg til EM aktivitetshus og oppfølgingsteam. Det har vært bosatt 10 enslige mindreårige flyktninger per år i Kristiansand kommune de siste årene. I 2015 ble det bosatt 24 enslige mindreårige og i 2016 er det vedtatt å bosette 60. Fra 2017 er det anmodet om bosetting av 20 EM. For øvrig er det i Statsbudsjettet foreslått en omlegging av tilskuddsordningen til en stykkprisbasert finansiering. Denne saken blir tatt opp igjen i 1. tertialrapport 2017.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	49 774	51 314	71 107	69 901	62 829	56 912
Inntekter	-40 558	-38 783	-50 000	-50 000	-45 000	-40 000
Netto	9 216	12 531	21 107	19 901	17 829	16 912

Endringene i budsjetttrammene fra 2016 til 2017 er på 8,576 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Vedtatt økt bosetting av enslige mindreårige flyktninger.
- Integreringstilskudd
- Innsparing
- Trekk i ramme for F3 dager
- Økt støtte til EM klubber

Utfordringer for tjenesten

De enslige mindreårige flyktningene som bosettes har ulike bakgrunn og ulike behov. Selv om mange er ressurssterke og klarer seg godt på skole og i arbeidsliv, bosetter vi også enslige mindreårige med betydelige helseutfordringer og store hjelpebehov. Dette utfordrer tjenesten på å utvikle mer differensierte og individuelt tilpassede tiltak.

Det er store variasjoner i antall enslige mindreårige som bosettes. Det har vært en betydelig opptrapping av kapasiteten i 2016 basert på vedtatt bosettingsantall. Situasjonen fremover er usikker og dette skaper betydelige utfordringer for dimensjoneringen av tjenesten. Det vil være nødvendig å utvikle, omdisponere og tilpasse bosettingsarbeidet i tråd med antallet som bosettes.

Regjeringen har i Statsbudsjettet foreslått å innføre et fast tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige. Det nye tilskuddet vil ikke være avhengig av at det fattes barneverntiltak, og erstatter dagens refusjonsordning mellom kommunen og Bufetat. Tilskuddssatsen foreslås til 1.189.000 kroner per person per år til og med det året flyktningene fyller 16 år og 750 000 kroner fra og med det året de fyller 17 år til og med det året de fyller 20 år. Tilskuddet slås sammen med særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger. Denne omleggingen krever omfattende beregninger for å si hva dette vil bety for bykassa. Beregningene vil bli lagt frem i rådmannens tilleggsinnstilling.

Prioriteringer

- Utvikle bosettingsarbeidet mot mer differensierte og individuelt tilpassede tiltak.
- Tilpasse antall og type bofellesskap i tråd med varierende forutsetninger.

2.9.4 Familiens hus – helse

Tjenesten omfatter Familiens hus – stab, Familiens hus øst, Familiens hus sentrum og Familiens hus vest. Hvert familiens hus omfatter helsestasjon, jordmortjeneste, familietjenester og barnefysioterapi. I tillegg har vest et åpent barnehagetilbud, som vil bli vurdert avviklet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	51 032	53 714	55 490	55 390	55 287	55 197
Inntekter	-7 974	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000	-4 000
Netto	43 058	49 714	51 490	51 390	51 287	51 197

Endringene i budsjettrammene fra 2016 til 2017 er på 1,776 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisøkning
- Styrking av helsestasjon-/skolehelsetjenesten
- Overføring av PC-avgiften til Organisasjonssektoren

Utfordringer for tjenesten

Samhandlingsreformen, delavtale 8 (Jordmortjenesten) og nye statlige retningslinjer for jordmortjenesten medfører økt press på jordmortjenesten. Statlig styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten de siste tre årene har medført at helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten i ungdomsskolen har en dekningsgrad som er i tråd med nasjonale normtall. Vi har fortsatt en underdekning av skolehelsetjenesten i barneskolen.

Barnefysioterapeutene opplever en betydelig økning i etterspørselen fra foreldre, barnehager og skoler når det gjelder behandling og tilrettelegging for en økende andel til dels svært funksjonshemmede barn.

Utfordringene knyttet til barn og unges psykiske helse er dokumentert bl.a. gjennom de to siste «Ungdata»-undersøkelsene. Det er økende forventninger fra spesialisthelsetjenesten, Barne- og ungdomspsykiatrien, på at kommunen skal overta flere behandlingsoppgaver.

Prioriteringer

- Tjenesten vil delta aktivt i arbeidet i folkehelseforum med særlig fokus på barn og unges psykiske helse.
- Forebyggende psykisk helsearbeid prioriteres både på helsestasjon og i skolehelsetjenesten.

Samlokalisering av deler av barneverntjenesten med helsestasjonene i Familiens hus på Strømme senter, Aquarama og i Vågsbygd for å styrke tverrfaglig forebyggende innsats.

2.10 Skoletjenestene

Rammeendringene i skole fra 2016 til 2017 er hovedsakelig relatert til prisjustering, reduksjon knyttet til innsparingstiltak, elevtallsendring/demografi, endringer sats Statens Pensjonskasse (SPK), endring leiekostnader og midlertidige løsninger, økt timetall naturfag, overføring av PC-avgiften til organisasjon, og integreringstilskudd. Vi viser for øvrig til kommentarer under den enkelte tjeneste/virksomhetsområde.

RESSURSBRUK SKOLETJENESTEN TOTALT

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Grunnskole	836 353	860 354	891 041	904 662	915 705	925 018
Sentrale poster	51 324	62 796	62 122	60 608	59 129	57 774
PP-tjenesten	22 535	22 330	23 825	23 625	23 625	23 625
Skolefritidsordning	10 079	14 319	15 876	15 876	15 876	15 876
Voksenopplæring (KSS)	45 275	48 693	54 874	54 320	54 320	54 320
Netto	965 566	1 008 492	1 047 738	1 059 091	1 068 655	1 076 613

BRUTTO OG NETTOUTGIFTER I HANDLINGSPROGRAMPERIODEN

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	1 198 331	1 108 163	1 151 239	1 164 146	1 173 710	1 181 668
Inntekter	-232 765	-99 671	-103 501	-105 055	-105 055	-105 055
Netto	965 566	1 008 492	1 047 738	1 059 091	1 068 655	1 076 613

Driftsbudsjett til Skoletjenesten er økt med 16,261 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til lønns- og prisstigning på 22,985 mill. kr. Samlet (netto) er driftsbudsjettet økt med 39,246 mill. kr fra 2016 til 2017 og skyldes:

Tall i 1000 kr		I 2017-kroner			
		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Innsparingskrav		-3 200	-3 900	-4 600	-5 300
Demografi		10 290	22 311	32 997	43 661
Midlertidige løsninger		1 755	-504	1 496	996
Integreringstilskudd		5 107	3 331	645	-711
Leieutgifter Kongsgård skolesenter		5 290	5 700	5 700	5 700
Naturfagstime helårsvirkning		1 796	1 796	1 796	1 796
Sommerskole		1 000	1 000	1 000	1 000
Tidlig innsatsmidler		3 546	6 261	6 261	6 261
Endring SPK		-5 785	-5 785	-5 785	-5 785
Overføring av PC avgift til org.		-9 068	-9 068	-9 068	-9 068
Diverse endringer og tekniske justeringer		-476	-447	-447	-240
Karrus skole midlertidige løsninger		450			
Mottaksskolen SFO		1 500	1 500	1 500	1 500
Driftstilskudd Vitensenteret Kristiansand		1 000	1 000	1 000	1 000
Rammeendring fagapplikasjon fra KR-IKT til Oppvekstsektoren		196	196	196	196
Psykososiale miljø på skolene (miljøterapeut 3 stillinger)		1 860	1 860	1 860	1 860
Økt ramme tilskuddsordning (Lunar 200 og Unik 400) evalueres		600	600	600	
En ekstra undervisningstime matematikk på høyeste nivå (se verbalforslag)		400	400	400	400
Sum endringer eksklusive prisjusteringer		16 261	24 391	33 691	43 266

2.10.1 Grunnskole

Tjenesten omfatter:

- 36 grunnskoler (inkl. Mottaksskolen og Internasjonal skole)
- Tospråklig fagopplæring
- Leirskole
- Svømmeundervisning
- Hørselsavdeling
- Grunnskolens pedagogiske støtteenhet (GPS)
- Pedagogisk senter
- Sentrale avsetning til fordeling i løpet av året

SATSINGSOMRÅDER OG UTFORDRINGER

Jf. innledning sektorkapittel, prioriteringer og felles periodemål

For øvrig oppleves det et særlig press på tjenester til barn med store utfordringer, helsemessige diagnoser som krever 1-1 bemanning, men også andre vansker som gir skolene ressursutfordringer.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	953 619	886 160	918 097	931 718	942 761	952 074
Inntekter	-117 266	-25 806	-27 056	-27 056	-27 056	-27 056
Netto	836 353	860 354	891 041	904 662	915 705	925 018

Oppstillingen viser samlede budsjetterte utgifter knyttet til grunnskoleundervisning, herunder spesialundervisning og undervisning for minoritetsspråklige elever. Tallene inkluderer midler til lønn og drift. En framstilling bestående av tjenestekodene 202 grunnskolelærertjeneste, 222 skolelokaler er valgt for å gi et mer fullstendig bilde av budsjettet til grunnskolevirksomheten.

Netto endring fra 2016 til 2017 er på 30,687 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Demografi/elevtallsendring
- Ny naturfagstime 5-7 trinn (oppjustering til helårseffekt)
- Andel redusert sats Statens Pensjonskasse SPK
- Endringer i midlertidige løsninger
- Andel innsparingskrav
- Økt satsing tidlig innsats
- Sommerskole
- Driftstilskudd vitensenteret
- Fagapplikasjon fra KR-IKT
- Psykososiale miljø på skolene - miljøterapeuter
- Tilskuddsordning (Lunar og Unik)
- Ekstraundervisning matematikk på høyeste nivå

2.10.2 Pedagogisk Psykologisk tjeneste (PPT)

PPT er egen resultatenheter. Tjenesten er lovpålagt og er gitt sitt mandat i Opplæringsloven.

PPT er sakkyndig instans og utarbeider sakkyndig vurdering der loven krever det, f.eks. for å vurdere behov og rett til spesialpedagogisk hjelp for barn under skolealder og behov og rett på spesialundervisning for barn/elever i grunnskolen og voksne i opplæring innenfor grunnskolen område, fremskutt/utsatt skolestart, fritak for opplæringsplikten, alternativ og supplerende kommunikasjon, ASK, og tegnspråk. PPT skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov. PPT er en viktig leverandør av veilederressurser inn i FLiK.

PPT har som mål å imøtekomme forventninger i nasjonale og lokale styringsdokument om «tidlig innsats», være «tettere på» skolene og at PPT skal arbeide ut ifra et forebyggingsperspektiv. Derfor tilbyr PPT barnehagene og skolene et «lavterskeltilbud» der skolene har mulighet til å drøfte saker med PPT. Dette er en endring av arbeidsprofilen til PPT. Hensikten er å løse den pedagogiske utfordringen på lavest mulig nivå med minst byråkrati. 1 mill. kr er tilført PPT for systemrettet arbeid spesielt inn mot barnehage. PPT kan ikke operere med ventelister.

Utfordringer

- Utarbeide sakkyndige vurderinger innen 3 måneder
- Opprettholde PPT som en høykompetent kunnskapsbedrift
- Prioritere (sette av tilstrekkelig tid til) lavterskeldrøftinger med skolene

Prioritering av oppgaver

- Akuttsaker
- Systematisk systemarbeid som en del av PPT's lavterskeltilbud til skolene og fra høsten 2016 også barnehage.
- Utarbeidelse av sakkyndige vurderinger for å vurdere barnets/elevens juridiske rett på spesialpedagogisk hjelp/spesialundervisning
- PPT bidrar gjennom FLiK til kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling rettet mot et inkluderende læringsmiljø i skolen og barnehagen
- «Lavterskeltilbud» der barnehagene og skolene har mulighet til å drøfte saker med PPT

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	23 169	22 330	23 825	23 625	23 625	23 625
Inntekter	-634	0	0	0	0	0
Inntekter	22 535	22 330	23 825	23 625	23 625	23 625

Endringen i rammen fra 2016 til 2017 er på 1,495 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Andel redusert sats Statens Pensjonskasse SPK
- Overføring av midler til tidlig innsats fra barnehagetjenesten

2.10.3 Voksenopplæring

Tjenesten omfatter resultatenheten Kongsgård skolesenter med tjenester til:

- Voksne innvandrere med rett og plikt til norskopplæring og introduksjonsprogram
- Voksne innvandrere uten rett til norskopplæring(betalings elever)
- Voksne asylsøkere – 250/175 timer norsk
- Asylsøkere mellom 16-18 år – rett til grunnskoleopplæring
- Voksne med rett til grunnskoleopplæring
- Voksne med rett til spesialundervisning
- Voksne innvandrere som trenger språkopplæring gjennom arbeidstrening
- Voksne innvandrere som kombinerer norskopplæring med arbeidspraksis

Voksenopplæringstjenesten er en stor og krevende virksomhet med ustabile rammebetingelser. Kongsgård skolesenter (KSS) har ansvaret for tjenesten. Hovedfunksjonen er å gi deltakerne forutsetninger for videre utdanning og arbeid.

Utfordringer

- Romkapasiteten må utvides. Prognosene som foreligger i forhold til antall flyktninger og asylsøkere kommunen planlegger å ta i mot de kommende årene, tilsier at senteret må utvides. Fra mars 2016 har det vært nødvendig for senteret å leie ekstra undervisningslokaler. Nytt bygg er vedtatt og avtale skrevet under med Entra.
- Kommunene har i 2016 opprettet mottak for 70 enslige mindreårige asylsøkere i tillegg til 540 ordinære asylplasser. I tillegg er det et privat asylmottak der mellom 50-60 beboere har rett på norskopplæring i Kristiansand. Kommunen har tillegg sagt ja til å bosette 60 enslige mindreårige flyktninger i 2016.
- Veksten i antall enslige mindreårige, spesielt asylsøkere, har ført til en dobling av antall klasser for denne elevgruppa. Denne gruppa har behov for mye tilrettelegging, både faglig og sosialpedagogisk.
- Det er krevende å styre økonomien på senteret fordi inntektsgrunnlaget er uforutsigbart fordi elevtallet varierer mye gjennom skoleåret og fra år til år. Det store antallet voksne asylsøkere er også en økonomisk utfordring pga av lavt per capita tilskudd.

- KSS har et definert ansvar for å tilby norskopplæring til innvandrere, men har også fått hovedansvaret for å fylle heldags- og helårsprogrammet utover norskopplæringstilbudet til deltakere i introduksjonsprogrammet. KSS har også fått overført midler fra integreringstilskuddet fordi senteret drifter så stor del av programmet. Utfordringen nå og framover er at introduksjonsplassene ved KSS er fylt opp slik at det er svært vanskelig å tilby nye deltakere fulltidsprogram.
- Tilsyn fra Fylkesmannen høsten 2014 avdekket at manglende heldags- og helårsprogram ikke er i samsvar med lovverket. En fast struktur for helårsprogrammet vil komme på plass i samarbeid med HS.
- Resultatene for introduksjonsprogrammet i 2014 var ikke gode. Utviklingen på arbeidsmarkedet lover ikke godt for resultatet i 2015 da mange av deltakerne i introduksjonsprogrammet har relativt lite formell utdanning og kun er aktuelle til stillinger som ikke krever fagutdanning. Disse stillingene blir det stadig færre av, og med økt ledighet blir det økt press på disse jobbene. Resultatet i 2015 viser noe bedre resultater.

Prioriteringer

Hovedsatsingsområder er veiledning, læringsmiljø, etikk og lesing. Disse fire områdene vil legge klare føringer for hva det skal fokuseres på. I tillegg har tjenesten fokus på følgende områder:

- Bidra i tverrsektorielt arbeid med tiltak for å oppnå bedre integrering
- Øke antall deltakere som gjennomfører norskprøvene og oppnår minst et A2-nivå som resultat
- Sterkt fokus på opplæring som kombinerer opplæring på skole og i ordinære arbeidsplasser
- Aktiv i forhold til å søke prosjektmidler, spesielt i forhold til IMDI og VOX. Inneværende år har vi fått prosjektmidler til en kartlegging av deltakerne etter endt opplæring ved KSS. Dette er et samarbeidsprosjekt med Agderforskning
- Systematisk hørselsscreening av voksne elever avdekker et økende antall elever med nedsatt hørsel. Det har derfor vært nødvendig å knytte audiopedagoger til VO
- Samarbeidsavtale mellom Oppvekstsektoren og Helse og Sosialsektoren som definerer sektorenes ansvar og oppgaver vil bli utarbeidet
- Tjenesten styrkes med 5,7 mill. kr i økte leieutgifter i forbindelse med den permanente arealutvidelsen som kommer i 2018

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	89 889	72 031	78 212	78 212	78 212	78 212
Inntekter	-44 614	-23 338	-23 338	-23 892	-23 892	-23 892
Netto	45 275	48 693	54 874	54 320	54 320	54 320

Endringen i nettorammen fra 2016 til 2017 er på 6,181 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Andel redusert Statens Pensjonskasse SPK
- Kompensasjon økte leiekostnader

2.10.4 Skolefritidsordning (SFO)

Tjenesten omfatter 27 skolefritidsordninger som organisatorisk ligger under grunnskole-resultatenhetene. Det er fritidsordning på alle barneskoler. I tillegg har Krossen og Hellemyr skoler spesialavdelinger for elever med bevegelses-, kommunikasjons- og lærevansker. Dette tilbudet gjelder også for elever fra 5.–10. trinn. Skolene kan tilby plass til alle som søker. Høsten 2016 har 2.484 elever plass i SFO. Det er 76 % av førsteklassingene og 56 % av hele småskoletrinnet. Sammenlignet med ASSS-kommunene har Kristiansand sammen med Drammen den laveste deltakelsen i SFO.

Tidligere brukerundersøkelser i SFO har vist høy tilfredshet blant foreldrene. De fleste ansatte er fagutdannet, og alle SFO-ledere har lærerutdanning. Foreldrebetalingen er relativt høy, men det er

innarbeidet 15 % søskenmoderasjon. Kristiansand har ikke inntektsgraderte SFO-satser. SFO i kommunen har vært gjenstand for en større gjennomgang og vurdering med vedtak i oppvekststyret i 2014. Hovedkonklusjonen var at SFO i hovedsak drives bra, men tilbudet kan bli bedre og mer effektivt med bedre integrering av SFO i skolens virksomhet. Den høye foreldrebetalingen, uten inntektsgradering, fører til at elever ikke går på SFO fordi foreldrene ikke har råd.

Utfordringer:

- Høy foreldrebetaling uten inntektsgradering.
- For svak integrering av SFO i skolens virksomhet.

Prioriteringer:

- Bedre integrering av SFO i skolens virksomhet. SFO deltar i og bidrar til å skape et helhetlig og inkluderende læringsmiljø.
- Legge til rette for lek og skapende barnestyrte uteaktiviteter.
- Forbedre kommunikasjon med foreldre.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	71 251	61 502	64 239	64 239	64 239	64 239
Inntekter	-61 172	-47 183	-48 363	-48 363	-48 363	-48 363
Netto	10 079	14 319	15 876	15 876	15 876	15 876

Endringen i nettorammen fra 2016 til 2017 er på 0,06 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjustering
- Ramejustering redusert ledelsesressurs på spesialavdelingene på Krossen og Hellemyr
- Mottaksskolen SFO

Satsene for 2017 er foreslått justert med kommunal deflator på 2,5 %. I Statsbudsjettet for 2017 er det gitt en deflator på 2,5% hvorav en årslønnsvekst på 2,7%.

Oversikten under viser foreldrebetalingssatser i SFO for hel plass gjeldende for 2016 i ASSS-kommunene.

Fredrikstad	Bærum	Drammen	Kristiansand	Stavanger	Bergen	Trondheim	Tromsø
2 377 kr	2 920 kr	2 995 kr	2 818 kr	2 855 kr	2 435 kr	2 625 kr + kost	2 690 kr

2.10.5 Sentrale ansvar

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	60 403	66 140	66 866	66 352	64 873	63 518
Inntekter	-9 079	-3 344	-4 744	-5 744	-5 744	-5 744
Netto	51 324	62 796	62 122	60 608	59 129	57 774

De sentrale ansvarsene inkluderer:

Tall i 1000-kr

Sentrale poster 2017	Brutto	Inntekt	Netto
Oppvekstdirektørens sentrale administrasjon	19 446	-75	19 371
Skoleskyss	13 054	0	13 054
Særskilte tiltak/spesialundervisning (herunder private skoler) og avsetning til tospråklig fagopplæring	12 978	-3 000	9 978
IT i grunnskolen, politisk virksomhet, fagforenings- virksomhet, personaltiltak, ekstraordinære tiltak, skole- og arbeidsliv, postdistribusjon m.m.	21 192	-1 669	19 523
Sum sentrale poster 2017	66 670	-4 744	61 926

Differansen mellom sentrale ansvar i 2016 og 2017 er på -0,674 mill. kr og skyldes:

- Lønns- og prisjusteringer
- Sentral avsetning integreringstilskudd for senere fordeling i sektoren
- Overføring av Pc-avgift for skolene til Organisasjonssektoren
- Ny godtgjørelse Oppvekststyret
- Fagapplikasjon fra KR-IKT

2.11 Investeringsbudsjett

Tall i 1000 kr

Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		I løpende kroner			
		Sum	Inntekt	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
EDB-undervisning/ barnehage	Løpende	16 000	0	4 000	4 000	4 000	4 000
Uteområder skole/ barnehage	Løpende	4 000	0	1 000	1 000	1 000	1 000
Strakstiltak	Løpende	4 000	0	1 000	1 000	1 000	1 000
Barn- og Familie		0	0	0	0	0	0
Investeringsprosjekt Kristiansand Eiendom Barnehage*	39 381	38 550	0	12 050	500	6 000	20 000
Investeringsprosjekt Kristiansand Eiendom Skole*	707 080	758 055	0	49 824	231 202	222 753	254 276
Sum	746 461	823 135	0	67 874	237 702	234 753	280 276

*Investeringsprosjekt under Kristiansand Eiendom

Prosjekt 4700015, EDB undervisning er en løpende bevilgning som benyttes til å bygge ut og vedlikeholde infrastruktur og til fordeling til skolene for utskiftning/anskaffelse av EDB-utstyr. Bevilgningen benyttes også mot barnehage i et begrenset omfang. IT-feltet vil være i stadig utvikling. Derfor har oppvekstsektoren nettopp utarbeidet ny IT-strategi som både gjelder barnehage og skole. Strategien peker fremtidsrettede løsninger som ivaretar de pedagogiske behovene og mulighetene. Investeringsmidlene støtter opp om prioriteringene i strategien.

Prosjekt 4700003, utendørsarbeider ved skolene er en løpende bevilgning som i kombinasjon med spillemidler og egeninnsats brukes til å utvikle selvaktiviserende lekemiljø ved skolene. Dette skjer etter en samlet plan/prioritering. En mindre andel av bevilgningen kan også brukes mot barnehage. De dårligste barnehagene prioriteres først. Arbeidet står sentralt i sektorens satsing på folkehelse. Det er imidlertid en utfordring at det ikke er avsatt midler til reparasjon og vedlikehold av utomhusanleggene.

Prosjekt 4700018, Strakstiltak er en løpende bevilgning til å dekke kostnader med nødvendig tilrettelegging på skoler ihht. lovbestemte krav som ikke ligger under Kristiansand Eiendoms ansvar. I hovedsak gjelder dette bygningsmessige tilpasninger som må gjøres når en elev med spesielle behov (oftest hørsel, rullestol) begynner på en skole. Bevilgningen er ikke tilstrekkelig til å løse mer omfattende behov.

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
Søppelboder barnehage	2018
Justvik OPS	Årsskiftet 2017/18
Karuss inneklima	2017
Holte utvidelse	Skolestart 2019
Kringsjå skole	Skolestart 2020
Mosby Oppvekstsenter,	Desember 2020
Strukturutredning Midtre Vågsbygd, utredning/avsetning	2017/2020
Sløyden barnehage - salg	2018
Sentrumsbarnehager, utredning/avsetning	2017/2020
Havlimyra barnehage - utvidelse	Oppstart 2020
Havlimyra skole - utvidelse	Oppstart 2020
Oddemarka skole - ventilasjon	Oppstart 2018

OPPVEKST - SKOLE

Prosjekt 9265030 Karuss skole-ventilasjon

Arbeidstilsynets tilsyn i 2013 med Kristiansand kommune og enkelte skoler, deriblant Karuss, førte til flere pålegg. Det mest kostnadskrevende tiltaket er knyttet til inneklimaproblemer på Karuss skole. Det gjelder særlig tre forhold: Ventilasjon, solavskjerming og fukt. Det er utarbeidet en tilstandsrapport på bakgrunn av påleggene knyttet til Karuss. Rapporten anbefaler at skolens naturlige ventilasjon erstattes av balansert ventilasjon. Solavskjermingstiltakene og noen bygningsmessige tiltak ellers ble utført i 2014. Balansert ventilasjon installeres i 2016/17 og tiltakene slutføres i 2017. I byggeperioden settes det opp brakkemoduler til ca 90 elever i nærheten av skolen.

Prosjekt Benestad-tomt oppvekst

Kristiansand eiendom har fremforhandlet en avtale mellom Kristiansand kommune og utbygger av boligområdet på Benestad. Avtalen sikrer kommunen bl.a. arealer til oppvekstsenter. Det er en kontraktsforpliktelse til utbetaling i 2017. Vi vurderer det ikke som sannsynlig at denne inntreffer i 2017 og oppvekstsenterets del av kjøpet foreslås derfor flyttet til 2018.

Prosjekt 9215030 Holte skole utvidelse

Kapasitetsproblemer skolen har hatt i en periode løses i dag ved hjelp av to store brakkemoduler som har midlertidig godkjenning. I forbindelse med godkjenning av forlenget bruk av brakkene, kreves en forpliktende plan for permanent løsning av plassproblemene. Elevantallspregosene viser behov for å utvide Holte skoles tre trinnfløyer med ett klasseareal på hver, dette er en reduksjon i forhold til det som lå inne ved forrige rullering. I tillegg er det nødvendig å utvide kjøkkenfunksjonen noe og skolens ventilasjonsanlegg byttes fra «naturlig ventilasjon» til balansert ventilasjon. Skolen har siden den var ny slitt med inneklimaproblemer. Det er en del usikkerhet med hensyn til prognoser i området særlig med hensyn til utbyggingstakt og gir utfordringer med hensyn til hvor stor utvidelsen bør være. Utvidelsen er redusert noe i forhold til det som lå inne ved forrige rullering. Elevantallet kan imidlertid bli noe høyere enn det planlegges for i en periode, men det skyldes «en bølgestruktur». Prosjektet foreslås gjennomført med oppstart bygging i 2018 og ferdigstillelse til skolestart 2019.

Prosjekt Justvik skole-OPS omregnet

Justvik skole ble ved rullering av HP 2014-2017 vedtatt bygget og driftet bygningsmessig av private aktører i en OPS kontrakt. Veidekke ble valgt som OPS-leverandør etter forutgående konkurranse og forhandlingsrunder. Forprosjektet er nå godkjent av kommunen. Skolen skal ha plass til 260 elever. Den gamle skolen er revet og etablert i midlertidige løsninger/brakkemoduler i tilknytning til fotballbanen på Justvik. Ferdigstilling forutsettes ved årsskiftet 2017/2018.

Prosjekt 9140030 Mosby oppvekstsenter (skole/barnehage)-alt. nybygg

I bystyresak som behandlet Torridal ble det først vedtatt å etablere 1-4 skole på Mosby for elevene som bor der, sammen med barnehage. Dette ble endret som følge av at valgt alternativ på Torridal, innebærer at Mosby beholdt mellomtrinnet.

Mosby barnehage (som er lokalisert annet sted) legges inn sammen med skole, og dagens barnehagebygning kan selges/avvikles. Det ble i 2013 opprettet barnehageplasser (nå ca 30) i lokalene til skolen. Enheten ble da definert som oppvekstsenter. Ved årsskiftet 2014/2015 ble også Mosby barnehage organisatorisk innlemmet i Mosby oppvekstsenter. Skoledelen dimensjoneres for 220 elever, barnehagedelen for 120 barn. I tillegg til skole og barnehage er det vedtatt nærmiljøfunksjoner knyttet til skolen. Planen var opprinnelig byggestart i 2016, etter at Torridal var ferdig, men ble senere skjøvet til 2019, deretter 2020. Prosjektet trenger erverv av tilleggsareal fra privat grunneier, og har usikkerheter knyttet til reguleringen, grunnerverv og infrastruktur samt geotekniske utfordringer.

I byggeperioden er det sannsynlig at det blir behov for relativt omfattende midlertidige løsninger. Byggestart planlegges i 2019, ferdigstilling i løpet av 2020.

Prosjekt 9120040 Kringsjø skole m/flerbrukshall

Kringsjø skole har tidligere år ligget inne i HP med en liten avsetning. Prognoser har vist behov for utvidelse og skolebygget har stort vedlikeholdsetterlep (dårlig ventilasjonsanlegg) og er svært uhensiktsmessig i forhold til universell tilgjengelighet og pedagogisk organisering. Imidlertid har ikke elevtallsveksten kommet som forutsatt og prosjektet har blitt utsatt. Ut fra prognosene nå bør skolen utvides for vel 50 elever til ca. 280 elever.

Kapasiteten i området Ytre Randesund (Dvergsnes og Kringsjø) synes imidlertid tilstrekkelig samlet sett, men flere forhold, blant annet at det ikke er lov å flytte elever som har begynt på skolen og at det er et tydelig geografisk skille ved Fidjekilen, gjør at kapasiteten ikke kan optimaliseres fullt ut. Behovsutredningen som er laget anbefaler at hele skolen rives på grunn av den bygningsmessige tilstanden.

På bakgrunn av politiske vedtak bygges også flerbrukshall på ca 2500 m² sammen med skolen. Det planlegges byggestart høst 2018 med ferdigstilling skolestart 2020. Dette er ett år tidligere enn det som var forutsatt ved forrige rullering. Reguleringsarbeid er startet og ventes ferdig sommeren 2017. Den nye skolens plassering på tomta vil avgjøre om det blir behov for midlertidige løsninger.

Prosjekt 5200053 Strukturendringer skole, ev. rehabilitering

Det er lagt inn 1 mill. kr til å gjennomføre skolestrukturutredning i Vågsbygdområdet. Midlene brukes til å foreta tilstandsvurderinger, særlig på Åsane og Fiskå, samt konsulentstøtte og, dersom behov, dekke kostnader til regulering. Det er også lagt inn avsetninger på slutten av handlingsprogramperioden.

Prosjekt 9165011 Oddemarka skole-utredning/ventilasjon

Skolen ble bygget i 2000-01 med naturlig ventilasjon. Det har vist seg at dette ikke fungerer tilfredsstillende og blant annet ny ventilasjonsløsning anbefales utredet. Det er bevilget 0,25 mill. kr i 2017 til utredningen og avsatt midler i 2018 til gjennomføring.

Havlimyra skole – utvidelse

Elevtallet på ungdomstrinnet på Lund vil stige betydelig fra 2020. En utvidelse av kapasiteten er nødvendig. Ut fra elevtilhørighet ville det beste vært å utvide både Oddemarka og Havlimyra, men tidligere analyser har fastslått at Oddemarka ikke har nok utendørs arealer til å kunne utvides. For øvrig ville en utvidelse på to skoler blitt vesentlig dyrere. Det er foretatt en avsetning til å starte bygging i 2020. Ved neste rullering av HP vil det foreligge en grundig behovsutredning.

OPPVEKST - BARNEHAGE

Prosjekt 9140030 Mosby oppvekstsenter, barnehage – avsetning

Det vises til kommentarer under skole, «Prosjekt 9140030 Mosby oppvekstsenter (skole/barnehage)-alt. Nybygg»

Prosjekt 5200047 Sjøppelboder 10 stk barnehager

De siste årene er det bygd søppelboder ved 13 av byens skoler. Dunkene stod tidligere utendørs i skolegården og det hendte at de ble påtent og at det oppsto brann i søppeldunkene og noen ganger med spredning til bygg.

Alle skolene har nå tilfredsstillende løsninger for oppbevaring og håndtering av søppel.

Tre barnehager har også fått nye søppelboder innenfor rammen av det samme prosjektet. I HP 16-19 ble det vedtatt å skaffe de resterende 10 barnehagene tilsvarende ordning for oppbevaring av brannfarlig avfall. Søppelboder anses som et viktig forebyggende tiltak også i forsikringsmessig sammenheng. Det foreslås bevilget 1,25 mill. kr fordelt over 2017 og 2018 til bygging av resten av bodene.

Havlimyra barnehage-utvidelse-avsetning

Justneshalvøya og Justvikområdet har dårlig barnehagedekning. Det innebærer at flere barn må tilbys plasser utenfor det naturlige området.

Prosjekt 5200054 Barnehager i sentrum og Grim inkl. utredning

Det er usikkerhet rundt fremtidig drift av flere av dagens barnehager i sentrum. I tillegg er det behov for å utvide kapasiteten i Grimsområdet. Derfor vil det bli gjennomført en utredning som innebærer både en relokalisering og evt. ny barnehage helst innenfor Kvadraturen/randsonen. Utredningen skal skissere tomtemuligheter, reguleringsbehov og økonomi.

Som et kortsiktig tiltak, vurderes kjøp av Fergefjellet barnehage, da Entra som eier ønsker å selge og ikke vil videreføre leieforholdet.

Sløyden barnehage med 24 plasser, som har tilhold i et gammelt bolighus i Posebyen foreslås samtidig nedlagt og solgt i 2018. Forventede salgsinntekter er innarbeidet i investeringsbudsjettet.

Prosjekt 9375020 Skårungen barnehage

Prosjektet gjaldt utvidelse av barnehagen med 60 plasser inklusiv erstatning for 18 plasser i brakke og ble lagt inn med en avsetning for 3 år siden da prognoser viste at det var behov for plassene i området. Barnehagebehovsplanen viser nå at det er svært god barnehagedekning i området og Vågsbygd bydel som helhet, slik at det foreløpig ikke er grunnlag for utvidelse.

ANDRE RELEVANTE PROSJEKTER:

Tveit idrettshall

Idrettshallen på Tveit bygges sammen med eksisterende Volleyballhall tilknyttet Ve skole. Hallen som står ferdig i 2017 benyttes av skolen på dagtid.

2.12 En organisasjon i utvikling

2.12.1 Arbeidsgivervirksomheten

En organisasjon i utvikling				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Mangfold Oppnå bedre kjønnsbalanse i barnehagene, SFO og barneskolen %-andel menn i barnehager %-andel menn i SFO %-andel menn i barneskole	 6,1 17,1 23,2	 7 20 27	 10 20 35
2	Arbeidsmiljø Redusert sykefravær og økt trivsel* <u>Indikator:</u> Sykefravær i % av årsverk barnehage Sykefravær i % av årsverk skole inkludert SFO Sykefravær SFO Sykefravær Barn- og Familietjenester *Status er 2015	 10,4 6,4 10,7 8,3	 10 6,3 10 8	 9 6 9,5 7
3	Kompetanse Alle lærere oppfyller ny kompetanseforskrift for de fagene de underviser i. <u>Indikator:</u> Antall lærere som oppfyller kravene i engelsk, norsk og matematikk (kilde GSI)	 415	 500	 850

Arbeidskraft

Sektoren har en relativt god tilgang på kvalifisert arbeidskraft innen alle fagfelt. Unntaket er vikarer gjennom året, særlig i barnehage. Den demografiske utviklingen viser at det blir behov for 70-90 nye lærere den neste 10-årsperioden. På grunn av en gunstig alderssammensetning på dagens lærere ventes antallet i seg selv ikke å bli problematisk. Men på grunn av at kompetanseforskriften stiller nye krav til hvilke trinn lærerne kan undervise på og krav til fordypning i fagene de underviser i, kan det bli utfordrende å oppfylle disse kravene. Høsten 2013 startet en fireårig forsøksordning med 573 flere lærere på ungdomstrinnet finansiert over statsbudsjettet. Kristiansand kommune fikk 17 av disse stillingene. Ordningen avsluttes og finansieringen opphører fra høsten 2017. Dette vil bety en krevende omstilling for skolene det gjelder.

På ledersiden vil det bli behov for nyrekruttering av barnehageledere som følge av stor naturlig avgang. En eventuell endring av barnehagestruktur til soner vil gi et endret rekrutteringsbehov ved at det trengs færre enhetsledere.

Mangfold

Andelen menn i kommunale barnehager, i SFO og på barnetrinnet er lav. Spesielt gjelder det barnehage. Det er et mål å øke andelen. Mangfold er en kompetanse i seg selv som er viktig i barnehage og skole. Å øke andelen er komplisert på grunn av årsaker som kommunen i liten grad har mulighet for å påvirke. Sektoren vil jobbe med de mulighetene som ligger i at blant annet gutter på ungdomstrinnet får praksis i barnehage. I tillegg rettes innsats mot videregående skole og i forbindelse med praksisdager på UIA. På barnehage innkalles for øvrig menn til intervju dersom de er formelt kvalifisert.

Sektoren har ikke særlig mange ansatte med minoritetsbakgrunn. Utfordringen er knyttet til at gode norskkunnskaper er en nødvendig forutsetning for den kvaliteten ansatte i barnehage og skole trenger. Samtidig er mangfoldet en ressurs i seg selv. Ansatte med minoritetsbakgrunn innkalles til intervju dersom de fyller de formelle kravene til en stilling. Sektoren har fokus og bevissthet på å øke andelen.

Kompetanse

Kristiansand kommune har generelt høy kompetanse med hensyn til godkjente/kvalifiserte lærere og barnehagelærere og for stillinger i barne- og familietjenestene. I tillegg har mange kompetanse utover kravet til stillingen. Kommunen har også en høy andel fagarbeidere i forhold til ufaglærte assistenter. Skoleeier har iht. Opplæringsloven § 13.10 et ansvar for å ha et forsvarlig system for kompetanseutvikling og faglig oppdatering av lærere. Dette ivaretas blant annet gjennom fagnettverkene Pedagogisk senter har ansvar for. I tillegg fordeles kompetansemidler til den enkelte skole. Sektorens største tiltak de neste årene er den kollektivt baserte kompetanseutviklingen i FLiK. Gjennom prosjektet får alle ansatte i barnehagene og skolene en grundig opplæring i å analysere utfordringer knyttet til læringsmiljøet, klasseledelse osv. I tillegg gis det veiledning.

Kristiansand kommune følger opp den store nasjonale videreutdanningssatsingen for lærere og ledere ved å utnytte kvotene fullt ut. Kommunen går inn med egenandeler som sikrer at et stort antall lærere kan delta.

Det er laget en strategi for lederutdanning. Ledere skal gjennomføre de nasjonale fagbaserte lederutdanningene, i tillegg stimuleres det til at ledere tar masterutdannelse.

Andre kompetansetiltak:

- Kompetanseprogram gjennom Pedagogisk senter
- Strategisk kompetanseplan i barnehage (SKUP)
- Kompetansemidler (1,5 mill. kr) fordeles årlig til skolene innenfor rammen
- Kompetansemidler til ledere på bydelsnivå
- Hver enhets kompetanseplan

Arbeidsmiljø

Den største arbeidsmiljøutfordringen i sektoren har vært høyt sykefraværet i barnehage og til dels i bofellesskapene for enslige mindreårige. Utviklingen er snudd, men fortsatt må det være måltrettede tiltak inn mot disse to tjenestene, i tillegg til det systematiske arbeidet som forutsettes foregår på alle enheter. Hovedtiltakene er fortsatt å følge spesielt opp barnehagene som har særlig stort fravær med ressurser fra kommunen og NAV. I tillegg til å ha særskilt fokus på enkeltarbeidstakere med høyt fravær. Sektoren har en IA-plan som beskriver tiltak på sektor- og enhetsnivå. I tillegg defineres enkeltenheter som får særskilt oppfølging.

Når det gjelder fysisk arbeidsmiljø, har oppvekstdirektøren tett og jevnlig dialog med vernesiden og utfordringer prioriteres å bli løst raskt. Sektoren er oppmerksom på at det er krevende for skolene som er i en byggefase og har tilhold i midlertidige løsninger.

2.12.2 En fremtidsrettet og inkluderende sektor

FLiK prosjektet er en innovativ og stor banebrytende satsing som ikke er gjennomført tidligere i Norge. Den vitenskapsbaserte tilnærmingen, forskningsmessige oppfølging og samarbeid, det store omfanget og at alle skoler og både private og kommunale barnehager deltar, gjør det til en unik satsing. Sektoren satser på å utvikle spisskompetanse innenfor læringsmiljø, blant annet gjennom opprettelse av offentlig doktorgradsstipendiat. Forskningsrapportene basert på både kvantitativ og kvalitativ forskning i Kristiansand, vil gi ny kunnskap som kan anvendes lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Utdanningssektoren står foran et veiskille i forhold til å ta i bruk ny teknologi i læringsarbeidet. I 2017 vil det bli utarbeidet ny IKT-plan som legger strategien for at alle lærere og elever bruker digitale verktøy i opplæringen. Dette vil medføre et kompetansebehov og ikke minst utstyrsbehov som må løses ved å omprioritere innen sektoren

På barnehagesiden prøves det fra 2016 ut en ny sonemodell med felles ledelse for barnehagene i Randesund og Tveit. Modellen kan, etter en evaluering være mønster for en mer robust og distriktsbasert organisering som også vil kunne være egnet ved endring av kommunestruktur.

Sektoren vil i løpet av 2017 implementere nytt oppvekstadministrativt fagsystem med grensesnitt til brukerne. Løsningen muliggjør elektronisk samhandling med foresatte i barnehage og skole om de daglige forhold, det forvaltningsmessige, beredskapsmessige og det pedagogiske.

Oppvekstsektoren er ellers en stor sektor med mange enheter og svært mange brukere av tjenestene. Sektoren vil forbedre og videreutvikle systemer og rutiner for å sikre at enhetene følger opp krav i lovverk og rutiner som gjelder ellers.

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Effektive og brukervennlige tjenester Kommunen tar i bruk kommunikasjonsløsninger som gjør kontakt med innbyggerne enklere. <u>Indikator:</u> Implementering av nytt oppvekstadministrativt system med svarut-løsninger for barnehageopptak, SFO opptak og skoleinnskriving	0	1	1

Nr.	Periodemål uten indikator
1	Kommunens tjenester er like tilgjengelige, har lik kvalitet og gir like godt resultat uavhengig av brukernes kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne, seksuelle orientering. Målet ivaretas gjennom sektorens satsing på «inkluderende læringsmiljø».

2.13 Oppfølging av vedtatte verbalforslag

*Oppfølging av vedtatte verbalforslag skal drøftes i Oppvekststyret 14. februar 2017. Tabellen blir ajourført på nettsiden www.kristiansand.kommune.no etter dette.

Kilde	Vedtak	Følges opp*	Frist*
Verbalvedtak fellspakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	Bystyret vil understreke at Mosby oppvekstsenter må gjennomføres i tråd med rådmannens forslag til handlingsprogram og ikke forskyves ved neste rullering.		
Verbalvedtak fellspakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	Det fremmes en sak om å omdefinere SFO-ordningen for fysisk- og psykisk utviklingshemmede fra 5. klasse og oppover, som et avlastningstilbud..		
Verbalvedtak fellspakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	Bystyre ber om å få en sak om det faglige innholdet og kvaliteten i SFO. Saken skal belyse det pedagogiske tilbudet, språkopplæring, aktivitetstilbud, pris på tjenesten og konsekvensene av å innføre inntektsdifferensiert foreldrebetaling på lik linje med barnehagene.		
Verbalvedtak fellspakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	I statsbudsjettet er det nå slik at kommunene kan søke om midler til prøveprosjekt med gratis SFO og fulltidsbarnehage for familier med inntekt under kr. 500 000,-. Bystyret ber administrasjonen snarest mulig søke om slike midler slik at Kristiansand kommune kan bli en del av prøveprosjektet.		
Verbalvedtak fellspakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	Bystyret ber administrasjonen vurdere å styrke sin kompetanse innen måling av resultater og effekter av tiltak innen barnehage og skole. Bystyret ber samtidig om at forskjeller mellom barnehager og skoler også måles og analyseres etter 2017 selv om Flik avsluttes som prosjekt		

Kilde	Vedtak	Følges opp*	Frist*
Verbalvedtak fellospakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	Bystyret ber om at ambisjonsnivået for enkelte indikatorer heves. Dette gjelder % vis andel elever på 1. trinn som er under kritisk grense på enkeltspørsmålet «lese og forstå», andel minoritetsspråklige barn 1-5 år i barnehage, andel minoritetsspråklige elever under kritisk grense på delprøven «lese og forstå» (lesekartlegging 1. trinn) og andelen deltakere i introprogram som går over i utdanning eller arbeid		
Verbalvedtak fellospakken Sektor 2 og 7 Oppvekst	Det nedsettes en arbeidsgruppe mellom oppvekstsektoren og kulturskolen for å se på muligheten for en sterkere samhandling mellom skole, SFO og kulturskolen. Gruppen skal utarbeide konkrete forslag, der særlig de yngste elevene i bydelene ivaretas. Leder av oppvekststyret og av kulturstyret leder arbeidet		
Verbalvedtak fellospakken Sektor 3 HS – overført sektor 2 Oppvekst	Bystyret ber om en handlingsplan for å bidra til å redusere uønskede svangerskap og aborter. Planen skal også styrke tilbudet til kvinner og familier som er i en vanskelig situasjon på grunn av uønsket graviditet eller utfordringer knyttet til svangerskapet.		

3

Tandem-samarbeidet med Sørlandet Sykehus gir utsatte grupper hjelp på en ny måte og med ny teknologi.

FOTO: SVEIN TYBAKKEN

3. HELSE- OG SOSIALSEKTOREN

3.1 Hovedutfordringer

De vesentlige driftsutfordringene sektoren står overfor, og behovet for utvikling og omstilling av tjenestene i perioden er relatert til tre hovedområder:

- Endringer i befolkningssammensetningen (demografiutvikling)
- Endringer i sykdomsbildet og levekårsutfordringer i befolkningen
- Endringer i oppgave- og ansvarsfordelingen mellom sykehus, fylkeskommune og kommune

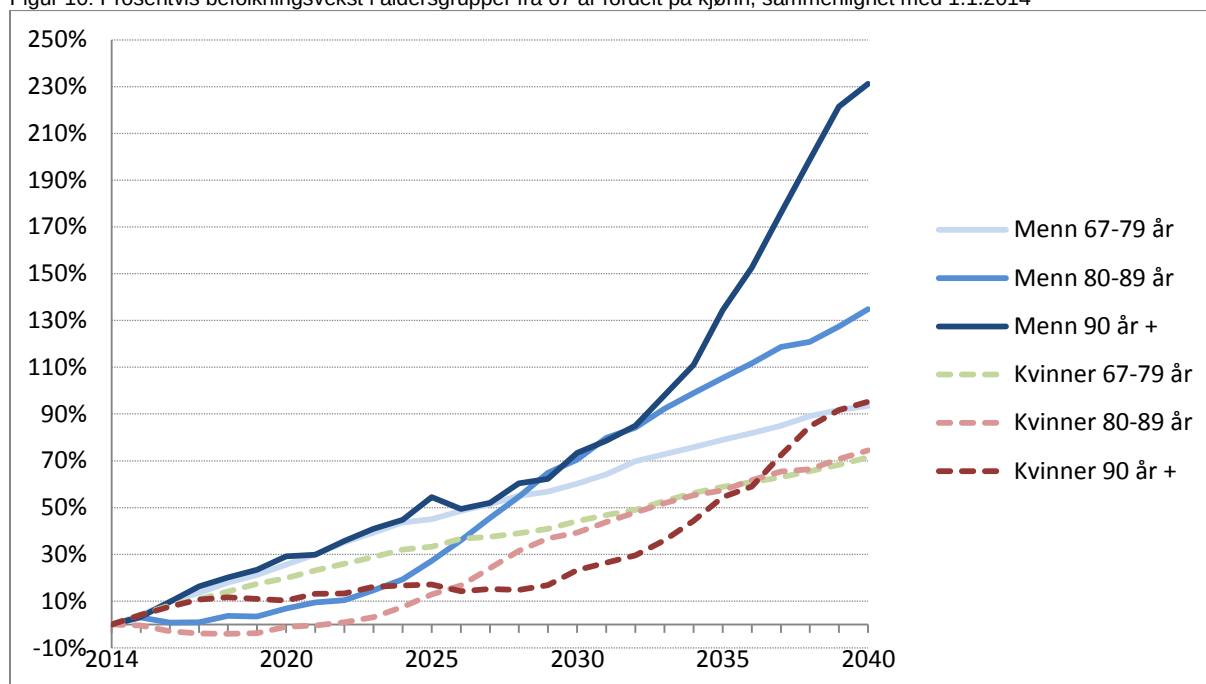
Utfordringene er utdypet i «Kristiansands utfordringsbilde 2016» og i «Melding om Kristiansand kommune kunnskapsgrunnlag for strategisk utvikling av fremtidsrettede tjenester på helse- og omsorgsfeltet - Speilmelding 2030».

3.1.1 Endringer i befolkningssammensetningen (demografiutvikling)

Varig endring i befolkningssammensetningen

Frem til 2020 vil det være en moderat økning i andelen eldre over 80 år. I årene fra 2020 til 2025 blir denne økningen betydelig. Fra om lag 2030 starter i tillegg en markant økning av eldre som er over 90 år. Situasjonen i 2020 er starten på en varig endring i befolkningssammensetning.

Figur 10: Prosentvis befolkningsvekst i aldersgrupper fra 67 år fordelt på kjønn, sammenlignet med 1.1.2014

Kilde: SSB, MMMM

Årene frem mot 2020 er sektorens tidsmessige handlingsrom for å sette helse- og sosialsektoren i stand til å møte utfordringene. Det vil si at i løpet av 5 år, må tiltak være igangsatt slik at de ulike tjenestetilbudene har riktig kompetansesammensetning og dimensjonering i tråd med demografiendringene fremover.

Sektoren må lykkes med hovedstrategien innen omsorg som innebærer at flest mulig innbyggere i Kristiansand kommune skal gis mulighet til å bo trygt og godt hjemme så lenge som mulig. Den største volumøkningen når det gjelder brukere og derav ressursinnsats, vil derfor komme innenfor hjemmebaserte tjenester. Denne strategien er forankret i vedtatt handlingsprogram for 2014-2017 og for 2015-2018.

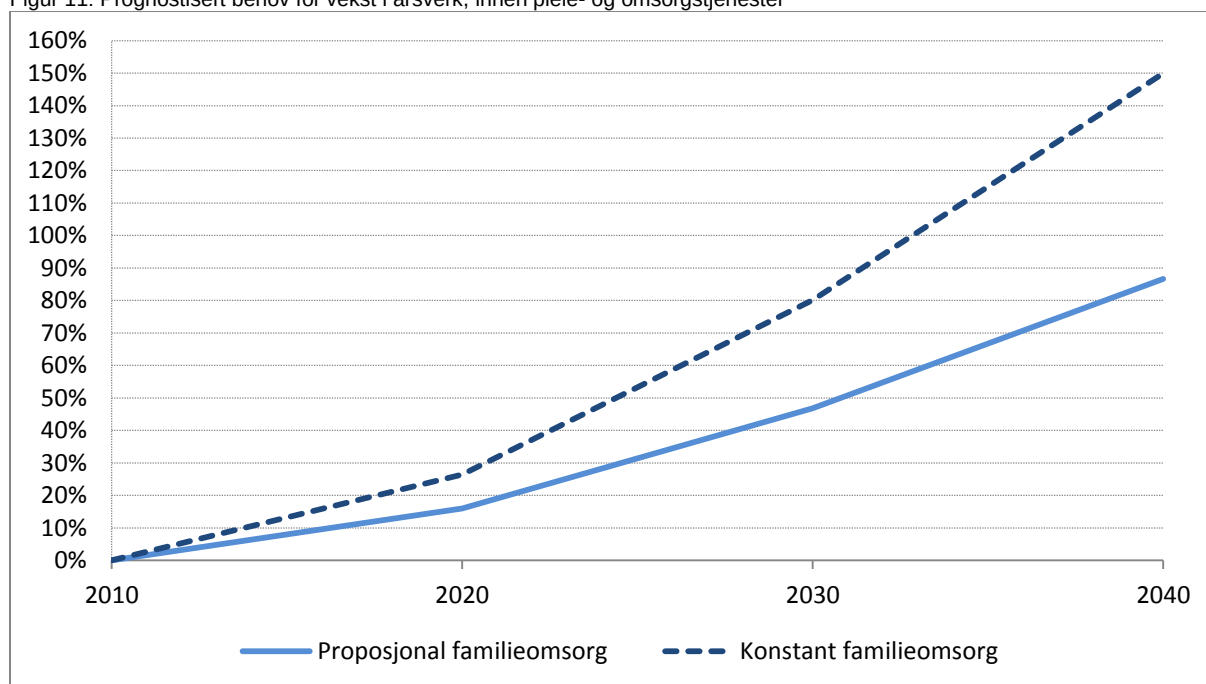
Kristiansand er en kostnadseffektiv «hjemmetjenestekommune» (Ressursbruk i pleie- og omsorgssektoren, PWC, 2015) og er en av de kommunene som bruker minst ressurser til omsorgstjenestene av de 10 største kommunene (ASSS-rapport 2015). Tjenesteutvikling med hovedvekt på de hjemmebaserte tjenestene gjør det mulig å yte bistand til langt flere brukere enn om de samme ressursene ble brukt til institusjonsplasser.

Behovet for arbeidskraft og kompetanse

Den kraftige veksten i andelen eldre i befolkningen, kombinert med relativt færre i yrkesaktiv alder vil gi kommunen store prioriteringsutfordringer frem mot 2030 og 2040. Både inntektsgrunnlag og arbeidskrafttilgang vil svekkes relativt. Hvordan vi utvikler tjenestene innen pleie- og omsorgssektoren vil ha avgjørende betydning for hvordan kostnads- og personellbehovet slår ut.

Omsorgen som ytes av familien er et viktig bidrag som påvirker behovet for årsverk innen pleie- og omsorg. Det er ikke grunnlag for å anta at familieomsorg i samfunnet vil øke tilsvarende behovet. Kristiansand kommune vil derfor planlegge ut i fra at familieomsorgen vil holde seg på dagens nivå.. Behovet for arbeidskraft relatert til pleie- og omsorgsbehov vil uansett bli stort.

Figur 11: Prognostisert behov for vekst i årsverk, innen pleie- og omsorgstjenester

Grafen illustrerer prognostisert behov for vekst i årsverk, innen pleie- og omsorgstjenester i Kristiansand kommune, basert på publikasjon fra SSB¹. 2010 er valgt som basisår. Beregningen tar utgangspunkt i SSB sin referansebane der alle faktorer har likt forhold fremover som i 2010. Det eneste som endres er befolkning fordelt på kjønn og alder. En familieomsorg som er uendret fra i dag vil gi et estimert behov for årsverk i 2040 opp mot 150 % større enn i dag.

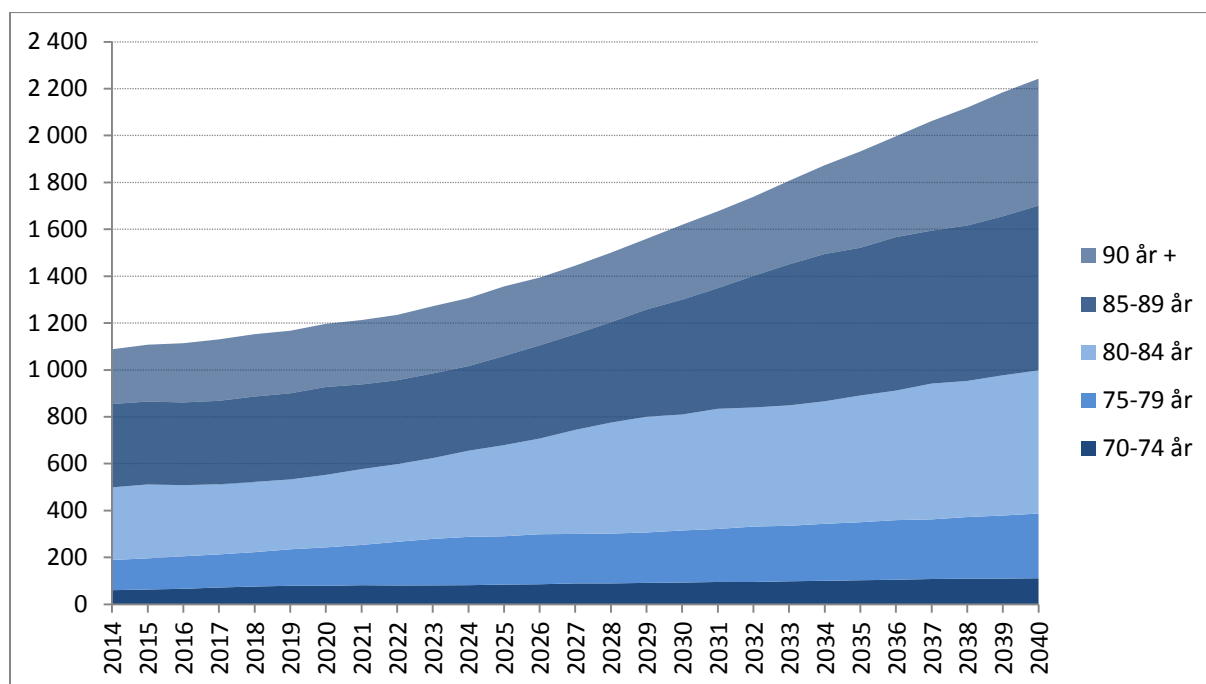
Pårørende og personlige nettverk er sentrale ressurser i en fremtidsrettet pleie- og omsorgstjeneste. Det samme gjelder frivillighet. Profesjonalisering og systematisk tilrettelegging av frivillighetsarbeidet i helse- og sosialsektoren, gjerne i kombinasjon med nettverks- og nærmiljøarbeid er vurdert som viktige virkemidler i perioden.

3.1.2 Endringer i sykdomsbildet og levekår

Selv om mange eldre opplever å ha god helse, vil den demografiske utviklingen innebære en sterk økning i aldersrelaterte sykdommer som demens, kols, diabetes, hjertesvikt, hjerneslag og kreft. Med økende alder vil mange få flere sykdommer samtidig. Endret sykdomsbilde utløser behov for ny og mer spesialisert kompetanse, og det stiller større krav til tverrfaglighet og mer teambasert innsats.

¹ Behov for arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren fremover, SSB, 2014

Figur 12: Fremskrevet antall demente i Kristiansand frem til 2040

Spesielt vil andelen personer med demens øke kraftig. Estimer som er gjort for Kristiansand tilsier at antall mennesker med demens vil øke fra ca. 1 100 til 2 200 innen 2040. Det vil stille økte krav til bolig- og tjenesteutvikling og til koordinering av tjenester. Fastlegenes rolle vil bli viktig i denne sammenheng.

Det forventes også en økning i de yngre aldersgrupper med kroppslig og/eller mental funksjonssvikt. Flere vil ha kroniske lidelser og har krav på tjenester som er svært kostnadskrevenende for kommunen, både med hensyn til tilpassede boligtilbud og andre tjenester. Kompleksiteten i sykdomsbildet og behov for medisinsk faglig oppfølging er større enn tidligere.

Pasienter som blir skrevet ut fra sykehuset har økt behov for spesialkompetanse og behandlingsrettede tiltak. Helsetilstanden til de eldste er mer komplisert og sårbarheten ved utskrivning er større. For tidlig utskrivning kan forsinke rehabilitering og tilfriskning, og føre til unødige reinnleggelser. Det må derfor sikres en god dialog med sykehuset vedrørende særlig sårbare pasientgrupper.

Levekårsutfordringer

Bolig

Bolig, helse, utdanning og inntektssikring betegnes som de fire grunnpilarene i den norske velferdspolitikken. Fortsatt er det flere innbyggere som er vanskeligstilt på boligmarkedet, både når det gjelder å skaffe seg bolig, og å bevare et godt boforhold over tid. Gruppen med størst problemer er enslige som har utfordringer når det gjelder psykisk helse eller rusmiddelavhengighet. De er ofte aktuelle for kommunal utleiebolig og de trenger som regel også helsetjenester.

Det er utfordrende å sikre at kommunen til enhver tid har en innretning av boligmassen og tilpassede tjenester ut i fra brukergruppenes ulike behov.

Et viktig aspekt ved planleggingen av morgendagens samfunn er å gjøre boliger og omgivelser gode å bli eldre i. De fleste boliger og institusjoner folk skal bo i de neste tiårene er allerede bygd. Det må derfor være et sterkere fokus på hvordan eksisterende boliger og omgivelser kan moderniseres og ombygges for å tilpasses framtidens behov. God byplanlegging, nye arbeidsformer, bruk av teknologi, godt pårørende- og nettverksarbeid og frivillighet kan redusere risiko for ensomhet og avhengighet av hjelp.

Barn og unge

Fra om lag 2023 blir det en markant økning i ungdomsgruppen 16-18 år. Disse barna er nå i småskolealder. I perioden må en på tvers av sektorer, prioritere og gjennomføre forebyggende tiltak som virker. Grunnlaget som legges i barne- og ungdomsalder viser seg avgjørende for helsetilstanden senere i livet.

UNGDATA er en levekårsundersøkelse fra 2016 som er foretatt blant elever på ungdomstrinnet og 1 videregående trinn i Kristiansand. Der kommer det frem utfordringer knyttet til blant annet dårlig familieøkonomi. Det påvises sammenheng med opplevelsen av egen helse, hvor mye de unge skulker skolen og hvor fornøyd de er med lokalmiljøet. Undersøkelsen viser utfordringer knyttet til ensomhet/mobbing og psykiske vanskeligheter.

Psykisk helse og rusproblematikk

Prognoser viser at rus- og psykiske lidelser er diagnosegrupper i vekst. Psykiske problemer er en av de hyppigste årsakene til at personer står utenfor utdanning eller arbeidsliv. Kommunen har uløste oppgaver på rus- og psykisk helsefeltet når det gjelder brukere med behov for sammensatte tjenester på grunn av samtidig rusproblematikk, psykiske lidelser og atferdsproblematikk. Dette gjelder både boliger og tilpassede tjenester. Flere brukergrupper har behov for tilrettelagte tilbud når det gjelder arbeid og aktivitet. Mange brukere kunne vært hjulpet tidligere. Helsetilbudet til målgruppen er fortsatt mangelfullt med tanke på koordinering innad i kommunen og mellom kommunen og spesialisthelsetjenesten.

Flyktningssituasjonen og bosetting

Flyktningssituasjonen senhøstes 2015 innebar en markant økning i antall asylsøkere som kom til landet. Behovet for asylmottaksplasser var stort og i Kristiansand ble det etablert flere mottaksplasser både i kommunal og privat regi. Etableringen av midlertidige asylmottak og nye statlige mottak medførte stor pågang for kommunale tjenester og et økt behov for koordinering av tjenestene, samt koordinering av et stort frivillig engasjement. En lavere asyltilstrømning enn forventet i 2016 gjør at det fremover er behov for færre asylmottaksplasser. Presset på de kommunale tjenestene vil derfor formodentlig avta noe i 2017. Erfaringene har vist at kommunen kan forbedre innsatsen innen mottak og integrering, og systematisk arbeid med dette vil videreføres i perioden.

Vedtatt bosetting for 2016 er 245 + gjenforeninger. Pr. 1. september 2016 er det bosatt 132 flyktninger. I tillegg er det bosatt 95 flyktninger som familiegjenforeninger. For enslig mindreårige er det bosatt 11 under 15 år og 11 som er over 15 år. Dette innebærer en høy bosetting som vil stille krav til effektivt arbeid med integrering i perioden fremover. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet anmodet Kristiansand kommune i oktober 2016 om å bosette 210 flyktninger i 2017, herav 20 enslige mindreårige flyktninger. Dette er et lavere antall enn tidligere forutsatt.

Sosialhjelpssituasjonen

Til tross for endring i positiv retning er Kristiansand fortsatt blant byene med høy andel av befolkningen som mottakere av sosialhjelp i 2015. Andelen ungdom som mottar sosialhjelp i Kristiansand er fortsatt økt sammenlignet med ASSS-kommunene til tross for en reduksjon i antallet den siste tiden.

Sosialhjelpsanalysen som kommunen gjennomførte i 2015 viste at allerede i alderen 21-25 år har mellom 70 % og 80 % av mottakerne en sosialhjelpshistorikk. En ny undersøkelse av returproblematikken blant både ungdom og voksne viser at en stor andel kunne vært unngått dersom kartlegging av brukernes situasjon, innhenting av tilstrekkelig informasjon og tettere samarbeid med andre i hjelpeapparatet hadde fungert bedre. Dette er en utfordring som krever utvikling av arbeidsmetoder og kompetanse ved NAV og andre aktuelle tjenester. Funnet fra sosialhjelpsanalysen som fastslo at det i perioden fra 2012 til 2014 hadde vært en dobling av antall sosialhjelpsmottakere med barn, er også en utfordring som følges opp. 680 av 2539 sosialhjelpsmottakere i 2014 hadde barn. Dette er utfordrende med tanke på å bryte sosial mønstre mellom generasjoner.

Syssetting

Utviklingen i retning av et svakere arbeidsmarked gir særlig utfordringer for de med lite erfaring og utdanning. Nedbemanningene i oljerelatert sektor har ikke fått den fryktede effekten, og arbeidsmarkedet har til nå fungert bedre enn fryktet. Det er ledige stillinger i markedet, men utdanningskrav og etterspørsel etter erfaring, gjør at ungdom og personer med innvandrerbakgrunn har større problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet.

3.1.3 Endrede forutsetninger

Endringer i oppgave- og ansvarsfordeling mellom sykehus og kommune

Samhandlingsreformens hovedintensjoner er videreført av regjeringen, blant annet gjennom Primærhelsemeldingen. Samhandlingsreformen foreslår en rekke tiltak med omfattende konsekvenser for kommune. Dette gjelder særlig forslaget om å organisere langt mer av arbeidet i tverrfaglige primærhelseteam og utvidelse av kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH) til også å gjelde rus- og psykisk helsefeltet (plikt fra 2017), samt betaling for utskrivningsklare pasienter som vurderes innført fra tidligst 2018.

På rehabiliteringsfeltet er det også varslet omfattende endringer med hensyn til oppgave- og ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivå, grenseoppgangene er foreløpig uavklart. Det er ventet en opptrappingsplan på dette feltet høsten 2016. Kommunale lærings- og mestringstilbud vil bygges opp gradvis i perioden. Kommunen må følge opp ny veileder som beskriver et omfattende og differensiert tilbud for rehabilitering og habilitering.

Sektoren er opptatt av at ikke oppgaveoverføring mellom forvaltningsnivå skjer utilsiktet og uten forsvarlig prosess og avtale. Dette er for å ivareta pasientsikkerhet og god kvalitet i pasientforløpene.

Nye oppgaver til større kommuner

I forbindelse med kommunereformen har regjeringen foreslått en del oppgaveoverføringer til kommunene. Dette gjelder blant annet overføring av den offentlige tannhelsetjenesten til større kommuner, som er vedtatt av Stortinget. Det samme gjelder forsøksordningen med at kommuner som ønsker det kan overta driftsansvaret for distriktpsykiatriske sentre (DPS).

Som en oppfølging av primærhelsemeldingen og oppgavemeldingen foreslår regjeringen en rekke lovendringer hvor eksisterende plikt eller ansvar som ligger til kommunen tydeliggjøres. Selv om ikke ansvar eller oppgaver utvides ved forslagene vil en tydeliggjøring erfaringsmessig ha økonomiske konsekvenser og innvirkning på kommunens prioriteringer. Regjeringen foreslår bl a å lovfeste kompetansekrav som medfører at noen yrkesgrupper blir obligatoriske for kommunen. Forslaget om lovendringer er til høring. Stortinget tar sikte på å legge fram en samlet lovproposisjon om nye oppgaver til kommunene våren 2017, samtidig med forslag om kommunestruktur og nytt folkevalgt regionalt nivå.

Endringer relatert til andre ordninger, lover eller forskrift

Ny folkehelsemelding, primærhelsemeldingen, omsorgsplan 2020 og arbeidet med nasjonal helse- og sykehusplan danner sentrale føringer. Dette ligger også til grunn for regjeringens videre arbeid med kommunestruktur og nye oppgaver til større kommuner. Utfallet vil ha stor betydning for kommunens muligheter til å løse utfordringene på helse- og omsorgsfeltet.

Regjeringen viderefører den nasjonale opptrappingsplanen på rusfeltet. Kommunen får årlig overføring i rammen for å bygge opp de kommunale rustjenester. De definerte områdene for den nasjonale satsingen er bolig, arbeid og aktivitet, tidlig innsats og lavterskeltilbud og økt kompetanse.

Akuttmedisinforskriften stiller krav til organisering av kommunal legevaktordning, ambulansetjeneste, medisinsk nødmeldetjeneste mv. Tilpasninger til forskriften innebærer kostnadskreven omstillingsarbeid.

Innslagspunktet for ressurskreven tjenester er økt til 1 157 000 kr. Dette er en økning ut over beregnet deflator for 2016 på 50 000 kr. Kompensasjonen for kommunens utgifter ut over innslagspunktet beholdes uendret på 80 pst.

3.1.4 Driftsutfordringer

Tjenestevolumet innenfor hjemmesykepleien øker i 2016. Årsakene til denne økningen er sammensatt og sektoren foretar nærmere analyser for å avklare dette. Forvaltning har i de siste 2 år opplevd en økning i saksmengde og kompleksitet i saker. Volumøkningen innenfor hjemmesykepleien har også gitt noen utfordringer med å tilpasse driften i sonene som leverer tjenestene. Det er fortsatt store variasjoner mellom avvikene i de ulike sonene, og det er satt i gang et arbeid for å kartlegge årsak og tiltak. Situasjonen med kompleksitet i brukernes behov påvirker i stor grad boligdriften for psykisk

helse og rus. Dette er i hovedsak relatert til ressurskrevende tjenester og at vi ikke har en bestiller/utførermodell som fanger opp endringene i aktivitet i tilstrekkelig grad.

Dimensjoneringen av både ressurser til forvaltning og til utførertjenesten må vurderes. Det må ses nærmere på hvordan blant annet endringer i sykdomsbilde og kompleksitet påvirker saksmengde, kompetansebehov og samhandling mellom bestiller og utfører.

I tillegg til dette har sektoren økonomiske driftsutfordringer ved legevakten som følge av nye krav og pålegg etter tilsyn, samt stor utgiftsvekst knyttet til Avtalefestet pensjon.

3.2 Hovedprioriteringer

Endringene i demografi og sykdomsbilde vil gi økte kostnader. Sammen med redusert tilgang på arbeidskraft vil det kreve betydelig omstilling i tjenestene. Kunnskap og nye arbeidsformer må utvikles og tilpasses endringene. I det ligger at en styrker hjemmebaserte tjenester og tiltak som bidrar til at flere kan holde seg funksjonsfriske lengre og kan bo trygt og godt i eget hjem. Sektoren skal ha størst vekt på å utvikle helsefremmende og forebyggende arbeid uansett alder og befolkningsgruppe. Digitalisering av tjenestene og bruk av ny teknologi vil ha stor betydning og prioriteres i perioden.

Sektoren må prioritere:

- Videreutvikling og styrking av hjemmebaserte tjenester
- Tiltak som virker helsefremmende og forebyggende med tanke på å utsette befolkningens behov for omfattende heldøgns omsorgstilbud
- Helsefremmende og forebyggende tjenester som bidrar til deltagelse i utdanning og arbeidsliv, og forhindrer uhelse
- Å ta i bruk tilgjengelig teknologi som gir bedre og mer effektive tjenester

3.2.1 Økonomiske grep og tiltak i perioden

I tillegg til vedtatte rammeøkning fra forrige handlingsprogram vedtar bystyret en ytterligere rammeøkning i dette handlingsprogrammet på 28 mill. kr i 2017 økende til 63 mill. kr i 2020 til å håndtere demografi, omstilling og nasjonale opptrappingsplaner innen helse – og omsorgstjenestene, som vist i tabellen nedenfor. Bygging av de 40 omsorgsboligene er utsatt fra 2018 til 2019 da framskrivning av behov tilsier at dette er det mest riktig tidspunktet. Det er beregnet at det vil være behov for et nytt sykehjem i kommunen, men at behovet først vil komme i perioden 2023-2027.

Tall i 1000 kr

Helse – og omsorgstjenester	2017	2018	2019	2020
Midler vedtatt i tidligere handlingsprogram	26 325	38 725	34 625	34 625
Forslag til rammeøkning	27 889	21 086	47 507	62 905
Sum helse – og omsorgstjenester	54 214	59 811	82 132	97 530

Med utgangspunkt i utfordringsbildet vil følgende områder bli prioritert.

Tall i 1000 kr

Detaljer for helse- og omsorgstjenester	2017	2018	2019	2020
Digitalisering e-helse/velferdsteknologi fra tidligere HP	9 600	4 100	-1 000	-1 000
40 omsorgsboliger til personer med demens			22 000	22 000
Nytt dagsenter				4 000
9 nye boliger til utviklingshemmede		5 000	13 000	13 000
Økt volum hjemmebaserte tjenester	13 400	13 800	13 800	17 800
Omstilling og vekst i tjenester som gjør at flere bor trygt og godt hjemme lenger	11 559	15 906	30 327	20 725
Sikre organisasjonens gode ressursforvaltning og sørge for nødvendig utvikling	6 400	7 000	7 000	7 000
Nasjonal opptrappingsplan habilitering og rehabilitering	1 575	1 575	1 575	1 575
Nasjonal opptrappingsplan på rusfeltet og kommunal øyeblikkelig hjelp	5 680	6 430	6 430	6 430
Midler for å innfri lover og pålegg	6 000	6 000	6 000	6 000
Sum helse- og omsorgstjenester	54 214	59 811	82 132	97 530

Digitalisering e-helse og velferdsteknologi

- Bruk av ny trygghets- og varslingsteknologi, og etablering av kommunalt responscenter gir et digitalt skifte og nye muligheter for brukere og omsorgstjenestene

40 omsorgsboliger for personer med demens og nytt dagsenter:

- 40 boliger bygges rundt et dynamisk tun som er åpent og inneholder tilbud som gjør det attraktivt og interessant for nærmiljøet
- Utformet på en innovativ måte som gir beboerne hjemmefølelse, trygghet og frihet
- Pårørende og frivillige aktører skal inspireres på en ny måte til å delta
- Innovativ tjenesteutforming hvor bruk av nye metoder, høy grad av tverrfaglighet, digitalisering og ny teknologi står sentralt
- Et nytt dagsenter samlokaliseres med omsorgsboligene

Nye boliger som gir trygghet til mennesker med utviklingshemming og deres pårørende:

- 9 nye boliger bygges og tas i bruk fra 2018, 6 enheter på Hellemyr og 3 ved Storebølgen
- Planlegging og etablering skjer i nært samarbeid med brukere og pårørende
- Det legges til rette for bruk av trygghetsskapende teknologi

Økt volum på hjemmebaserte tjenester

- Vi prioriterer ressurser for å gi mennesker tjenester i sitt eget hjem slik de fleste ønsker
- Tjenesten til barn med tilsyn på natt forsterkes i takt med økte behov
- Etterskoletidssordningen for elever ved videregående skole utvides i takt med behovene

Omstilling av tjenester som gjør at flere bor trygt og godt hjemme lenger

- Sikrer trygghet og gode tjenester gjennom målrettet kompetanseheving i tjenesten og digitalisering av dagens arbeidsprosesser
- Hverdagsrehabilitering gir økt mestring av hverdagslivet, deltakelse i det sosiale livet og opplevd verdighet
- Forebyggings-, lærings- og mestringstilbud prioriteres for å øke mestringsevne og unngå hjelpebehov
- Legetjenesten ved Rehabiliteringssenteret Kløvertun forsterkes

Sikre organisasjonens gode ressursforvaltning og sørge for nødvendig utvikling:

- Avdelingsledernivået i sektoren og forvaltningsfunksjon utvikles slik at kapasiteten til nødvendig utviklingsarbeid, styringen av tjenestene og tillitsfullt samarbeid mellom bestiller og utfører forsterkes
- Kompetanse og opplæring prioriteres ved systematisk arbeid med basiskompetanse, arbeid med helhetlige pasientforløp og andre nye arbeidsmetoder
- Helsefremmende hjemmebesøk videreføres

Habilitering og rehabilitering forsterkes i tråd med nasjonal opptappingsplan

- Tjenesten trappes opp gradvis i tråd med nasjonale planer og veiledere

Tilbudet til personer med rusrelaterte lidelser forsterkes i tråd med nasjonal opptappingsplan

- Arbeids- og aktivitetstilbud utvides i regi av ideelle organisasjoner
- Sikre et godt botilbud til mennesker som trenger tett oppfølging
- Kompetanseutvikling ved Virksomhet service og forvaltning prioriteres
- Kommunal øyeblikkelig hjelp forberedes

Midler for å innfri lover og pålegg

- Legevakten forsterkes for å innfri krav i ny akutforskrift
- Andre pålegg og krav; herunder pålegg knyttet til arbeidstøy for ansatte

3.3 Innsparingstiltak

Tall i 1000 kr	I 2017-kroner			
	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Innsparingstiltak redusert priskompensasjon	-2 230	-4 460	-6 690	-8 920
Besparelse velferdsteknologiske løsninger fra vedtatt HP 2016-2019	-2 000	-3 000	-4 000	-4 000
Sum	-4 230	-7 460	-10 690	-12 920

Det er vedtatt et innsparingskrav knyttet til redusert priskompensasjon for kommunen. Helse og sosialsektorens andel av dette er 2,23 mill. kr årlig i perioden, noe som medfører en samlet innsparing på 8,92 mill. kr i slutten av perioden. Sektoren vil jobbe med hvordan dette trekket skal håndteres og innarbeides i budsjettet.

Ved overgang til innsamling av næringsavfall i kommunens egen regi er det reduserte kostnader på 0,66 mill. kr årlig for helse og sosialsektoren.

Sektorens ramme til kompensasjon for F3-dager (helligdager) reduseres med 2,36 mill. kr i 2017. Dette er den siste nedtrappingen på F3-kompensasjon og sektoren vil etter reduksjonen i 2017 ha en ramme på 6,1 mill.kr til dette formål.

Besparelse på velferdsteknologiske løsninger er utfordrende å innfri innenfor tidsrammen siden det tar tid å realisere gevinster. Det jobbes med gevinstrealiseringsplaner i de ulike digitaliseringsprosjektene.

For å møte innsparingskravene jobber sektoren med konkrete effektiviseringstiltak:

- Transporttjenesten: Vurdere potensialet for å redusere utgifter til transport ved smartere utnyttelse av kapasitet og kjøp av tjenester
- Årsturnus: Gjennom god planlegging og effektive turnuser vil en på sikt hente ut gevinster. Det jobbes med konkrete analyser av effekter

I tillegg til innsparingstiltakene vist ovenfor, må sektoren håndtere et rammetrekk på 1,2 mill. kr knyttet til økt husleie etter flytting fra Strømme senter og Aquarama for etablering av Familiens hus i Oppvekstsektoren.

3.4 Omprioriteringer

Det foreslås å omprioritere følgende midler – totalt 5,4 mill kr:

- 1 mill kroner fra sykehjemstjenestene som er ubrukte reservemidler ved forvaltningsavdelingen
- 1 mill kr fra behandlingsreiser til Igalo som er ubrukt som følge av reforhandling av avtalen
- 2,9 mill kr fra statlige samhandlingsmidler som til nå har vært ufordelt
- 0,5 mill kr fra en sentral reserve

Midlene foreslås omprioritert til:

Sektoren har utfordringer knyttet til økte kostnader til avtalefestet pensjon (AFP). AFP kostnadene antas å øke til 9 mill. kr i perioden. De omprioriterte midlene dekker 5,4 mill. kr av den forventede utgiften til Afp i 2017. De resterende 4,6 mill. kr foreslås dekt med sektorens disposisjonsfond i 2017. Dette innebærer at kostnadsveksten løses uten å belaste avdelingene med ytterligere innsparingskrav i 2017. Sektoren vil arbeide videre med varige løsninger for håndtering av AFP kostnadene for resten av perioden.

3.5 Nye plan- og utredningsoppgaver

Rullering av vedtatte planer i 2017

- Helse- og omsorgsplan
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan
- Handlingsplan for psykisk helsearbeid
- Plan for tjenester til mennesker med kognitiv funksjonsnedsettelse

Nye planer i perioden

- Plan for strategisk innsats innen flyktning- og integreringsfeltet

Utredningsarbeid i perioden

- Planlegging og etablering av 40 nye omsorgsboliger til demente i 2019
- Planlegging av nytt sykehjem som skal stå ferdig 2023-2027.
- Utvikling av lokalmedisinske tjenester og utredning av «Helsehus»
- Melding om kommunens behov for innovasjon og strategiske utviklingsområder

Plan- og utredningsarbeid i samhandling med andre

- Regional samhandlingsmelding på rus- og psykisk helsefeltet (Kommunene i Agder og Sørlandet sykehus HF)
- Involvering i Sørlandet Sykehus HF ferdigstilling av «Utviklingsplan 2030»

3.6 Betalingssatser

Betalingssatsene gjelder for pleie- og omsorgstjenesten. Det forutsettes en prisvekst på 2,6 %. Betaling beregnes av et inntektsavhengig tak som tar utgangspunkt i statens grunnbeløp (G).

Brukerbetaling for husstander med inntekt under 2 G fastsettes statlig og offentliggjøres i eget rundskriv i desember. Mer informasjon om betalingssatser finnes på kommunens nettside.

Helse- og sosialsektoren tar i bruk stadig flere digitale trygghetsalarmer. Det er noe dyrere å drifte digitale alarmer sammenlignet med analoge. Bystyret har vedtatt å øke betalingssatsen gradvis. Satsene for trygghetsalarmer øker fra 137 kr til 200 kr pr. måneden i 2017.

Fra 2017 og fremover vil kommunen ta i bruk ny varslings- og lokaliseringsteknologi. Rådmannen vil komme tilbake med forslag til nye betalingssatser på varslings- og lokaliseringsteknologi i handlingsprogram 2018-2021.

3.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

3.7.1 Sektorens totale driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2017- kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Hjemmebaserte tjenester	349 900	375 658	398 906	377 856	393 756	392 756
Aktivisering eldre	20 641	19 945	21 814	21 814	21 814	21 814
Sykehjem/institusjon inkl. Kløvertun	399 012	430 599	444 724	444 724	444 724	444 724
Kjøkkentjeneste	5 666	-759	-1 949	-1 949	-1 949	-1 949
Tjenester for UH	248 568	292 104	311 585	318 585	318 585	318 585
Forebygging, skolehelsetjenester	20 593	21 868	22 204	22 204	22 204	22 204
Psykisk helsevern	67 695	99 367	94 880	94 880	94 880	94 880
Diagnose rehabilitering og behandling (inkl. fastlege-tilskudd, legevakt, fysio-/ergoterapi)	107 111	118 795	124 819	125 786	126 327	126 725
Barnevern HS	5 694	0	0	0	0	0
NAV	251 835	276 985	301 491	292 366	278 277	270 357
Sosialtjenesten uten NAV	87 800	84 798	93 559	94 309	94 309	93 693
Stab/støtte, politiske utvalg, ufordelte midler	38 160	-3 224	815	27 904	30 024	43 124
Bygg	24 250	19 946	14 025	14 025	14 025	14 025
Samhandlingsreformen	451	5 816	5 961	5 961	5 961	5 961
Sum	1 627 376	1 741 898	1 832 834	1 838 465	1 842 937	1 846 899

Regnskap 2015 er i 2015 priser, budsjett 2016 er i 2016 priser, budsjett 2016 er vedtatt budsjett pr.1.1.15

Sektorens driftsbudsjett er økt med 46,4 mill. kr fra 2016 til 2017. I tillegg er sektoren kompensert med 44,5 mill. kr for lønns og prisstigning.

Som nevnt under hovedprioriteringer er det også en økning innenfor demografi, omstillinger og nasjonal opptrappinger på 28 mill. kr i 2017. Netto forventet merinntekt på integreringstilskuddet utgjør alene 18,7 mill. kr. Budsjettforutsetningen for dette er en bosetting i 2016 på 345 og 2017 på 260 inkludert familiegjenforening på hhv 100 i 2016 og 50 i 2017, samt at andelen av kommunens inntekter til helse- og sosialsektoren er 63,7 %.

I tabellen under vises de viktigste endringene i budsjettet i perioden:

Tall i 1000 kr	I 2016- kroner			
Tiltak	2017	2018	2019	2020
Midler til drift av 40 omsorgsboliger			22 000	22 000
Samlet endring innen demografi (primært hjemmebaserte tjenester) og omstillingsmidler helse- og omsorg	31 979	43 068	40 489	55 887
Midler til 9 nye UH boliger (fra tidligere + årets HP)	0	5 000	13 000	13 000
Integreringstilskudd	18 725	10 600	-2 489	-10 409
Reduksjon sosialhjelp, som vedtatt i HP16	-1 000	-2 000	-3 000	-3 000
Velferdsteknologi; etablering og drift av digitale trygghetsalarmer - (inkl. flytting av 4,5 mill. kr fra 2016 - 2017)	1 000	2 500	-3 100	-4 100
Bortfall av støtte til frivillige org. gitt i HP15 (Wayback, Rio, Gatemagasinet Klar)	-190	-190	-190	-190
Lov og pålegg (Legevakt, særavtale med lege og arbeidstøy)	6000	6000	6000	6000
Tekniske justeringer til/fra sektor *	-15 264	-15 289	-15 289	-15 289
Besparelse på velferdsteknologiske løsninger fra HP16	-2 000	-3 000	-4 000	-4 000
Besparelse på innsamling av næringsavfall	-660	-660	-660	-660
Reduksjon prosjekt Årsturnus. Avsluttes i 2017	-500	-1 500	-1 500	-1 500
Helse og sosialsektorens andel av flyttekabal Familiens hus	-1 175	-1 175	-1 175	-1 175
Innsparingstiltak redusert priskompensasjon	-2 230	-4 460	-6 690	-8 920
Reduksjon av kompensasjon for F3-dager fra HP15	-2 360	-2 360	-2 360	-2 360
Statsbudsjettet 2017 - Øyeblikkelig hjelp psykisk helse	1 412	1 412	1 412	1 412
Statsbudsjettet 2017 - Boligsosialt kompetanse tilskudd/kompetanse	257	257	257	257
Statsbudsjettet 2017 - Aktivitetsplikt for sosialhjelp	979	979	979	979
Statsbudsjettet 2017 - Opptrappingsplan rus (750' til Oppvekst i 2017)	4268	5018	5018	5018
Statsbudsjettet 2017 - Tilskudd til frivillighetssentraler	1460	1460	1460	1460
Statsbudsjettet 2017 - Habilitering og rehabilitering (helseindikatoren)	1575	1575	1575	1575
Bystyret: Netto økning tilskuddsordning (Refug. Allia 400, hopeful 72)	476	476	476	-140
Bystyret: Fagkoordinator kreft	560	680	800	800
Bystyret: Fysioterapeut (øke antallet)	400	800	800	800
Bystyret: Ny utdypende brukerundersøkelse HS (sykehjem og hj.tjen) (ekstern)	150	0	0	0
Bystyret: Trygghetsalarmer (ikke økte prisene fullt ut, men gradvis)	1 050	500	0	0
Bystyret: Styrke tiltak for barn i lavinntektsfamilier (herunder opplevelseskortet)	1 500	1 500	1 500	1 500
Sum endringer	46 412	51 191	55 313	58 945
Kompensasjon for pris og lønnsvekst	44 523	45 375	45 725	46 055
Sum rammeendringer inkludert lønns- og prisvekst	90 935	96 566	101 038	105 000

*Tekniske justeringer til/fra sektor, bl.a. renholdsavtaler til Kristiansand Eiendom, PC avgift til KR-IKT/organisasjon, trekk av driftstilskudd kantiner, samt mindre overføringer

3.7.2 Satsingsområder og mål

Sektorens hovedstrategier videreføres i perioden:

- Styrke egenmestring
- Styrke tidlig innsats
- Sikre helhetlige og koordinerte tjenester
- Avklare forventinger gjennom styrket kommunikasjon med innbyggere samarbeidspartnere og folkevalgte

Periodemålene er kategorisert under følgende områder:

- Det helsefremmende og forebyggende arbeidet
- Boligarbeidet
- Utvikling av bolig- og tjenestetilbudet til den eldste delen av befolkningen
- Fattigdomsforebygging
- Ungdomsarbeidet
- Integreringsarbeidet

3.7.3 Det helsefremmende og forebyggende arbeidet

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: • Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet • Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Flere innbyggere med kronisk sykdom eller behov for levevaneendring deltar i frisklivs-, lærings- og mestringstilbud			
	<u>Indikator:</u> Antall deltakere frisklivstilbud (Aktiv hver dag, levevaneendring, frisklivsresept mm)	359	445	445
	Antall deltakere i lærings og mestringstilbud f.eks. pårørendeskole for demente, «puls og kols», kolskurs, diabeteskurs, treningstilbud hjerneslag.	135	155	170
2	Flere innbyggere er tilknyttet utdanning eller arbeidsliv			
	<u>Indikator:</u> Antall informasjonsmøter med bedrifter som står foran nedbemanning	100 %	100 %	100 %
	Andel langtidsledige som er i arbeidsrettede tiltak ²	10 %	30 %	30 %

² Langtidsledige er personer som har vært sammenhengende helt ledig i minst 6 måneder og som har en samlet arbeidssøkerperiode på to år eller lenger, skal ha tilbud om et arbeidsrettet tiltak. Her er gjennomstrømningen svært høy- det er snakk om nye personer hele tiden, noe som gjør at andelen i arbeidsrettede tiltak fremstår som et lavt tall. Nivået i Kristiansand er omtrent som for resten av landet.

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
3	Gjennom målrettet forebyggings- og rehabiliteringsarbeid utsettes innbyggernes behov for helse- og omsorgstjenester <u>Indikator:</u> Andel av brukere i hverdagsrehabilitering som ikke har mottatt hjemmetjenester tidligere. Antall brukere som har gjennomført hverdagsrehabilitering. Antall som benytter seniorsentrenes tilbud.	37 % 115 1000	40 % 400 1100	40 % 400 1200

Hovedområder drift og investering:

- Gjennomføre og videreutvikle tiltak i vedtatt handlingsprogram, som forebygger og utsetter eldrebefolkningens behov for institusjonsopphold og omfattende omsorgstjenester. Dette gjelder særlig områdene hverdagsrehabilitering, velferdsteknologi og ernæring.
- Videreutvikle tilbud og tjenester som bidrar til at flere innbyggere etablerer sunne levevaner, tar ansvar for egen helse og har et aktivt liv. Hovedtiltak er frisklivsresept, videreutvikling av lærings- og mestringskurs, fremme og utvikle fysisk aktivitet og sosiale møteplasser for seniorer, stimulere til deltakelse i frivillig arbeid.
- Videreutvikle tiltak og tverrsektoriell samhandling som sikrer et godt forebyggende arbeid rettet mot familier, barn og unge
- Integrerer rask psykisk helsehjelp med øvrige tjenestetilbud.
- Utprøve, iverksette og videreutvikle tiltak innen IKT/Digitale kommunikasjons og velferdsløsninger for å håndtere økte utfordringer og omstillinger innenfor sektoren, samt samhandling med eksterne og interne samarbeidspartnere
- Helsefremmende tiltak gjøres synlige og tilgjengelige for innbyggere, fastleger og samarbeidspartnere ved hjelp av god kommunikasjonsstrategi og digitale kanaler.
- Det igangsettes arbeid for å forberede og eventuelt igangsette kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH) i tråd med nasjonale føringer.

3.7.4 Boligarbeidet

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansands innbyggere har gode boforhold				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Flere er selvhjulpne på boligmarkedet <u>Indikator:</u> (Indikator foreligger ikke. Det jobbes med å utvikle gode indikatorer i det boligsosiale utviklingsprogrammet).			

Hovedområder drift og investering:

- Videreføre Tandem- konseptet til personer med alvorlig psykisk lidelse, rus- og atferdsproblematikk.
- Regionalt rehabiliterings- og kompetansesenter Jegersberg gård videreutvikles
- Brukere som er vanskeligstilte på boligmarkedet får tilbud om bolig og tjenester tilpasset behovene

- Videreføre igangsatte prosjekter
- Det tverrsektorielle boligsosiale arbeidet koordineres bedre

3.7.5 Utvikling av bo- og tjenestetilbudet til den eldste delen av befolkningen

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: • Kristiansands innbyggere har gode boforhold • Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kristiansands eldre innbyggere bor trygt og godt hjemme så lenge som mulig <u>Indikator:</u> Andelen eldre 80+ som bor hjemme av alle mottakere av pleie og omsorgstjenester over 80 år* Andel soner som har innført metodikk for «Gode og trygge pasientforløp» i tjenesten Opprettholde andelen brukere med primærkontakt i hjemmetjenesten. Opprettholde fokus på pasientsikkerhetskampanjen Andel soner som gjennomfører LMG (legemiddelgjennomgang) Andel av alle med trygghetsalarm som har • Digitale trygghetsalarmer • Trygghetspakker (trygghetspakke er trygghetsalarm med varslings- og lokaliseringsteknologi) Antall hjemmebesøk fra legevakt økes Beleggsprosent på kommunal øyeblikkelig hjelp døgn økes (for å redusere sykehusinnleggelser)	Ca 77% 0 0 0 0 % 0 % 512 24 %	78 %* 100 % 100 % 100 % 30 % Økende 1950 40-60 %	80 %* 100 % 100 % 100 % 100 % Økende 4400 40-60 %
2	Omsorgstjenester skal være tilpasset brukernes behov på individnivå. Vi skal ha fokus på deres egenmestring og behov for ivaretagelse <u>Indikator:</u> Andel av beboere på langtidsopphold som har fått legemiddelgjennomgang siste 12 måneder (Pasientsikkerhetsprogrammet): Andel av beboere i sykehjem med kartlagt ernæringsstatus Andel av beboere/brukere i sykehjem og omsorgsbolig med pleieplan/tiltaksplan: Andel brukere i omsorgsbolig med legemiddelgjennomgang det siste året: Andel sykehjem som serverer middag etter kl 15.00 Andel av alle omsorgssentre som tar i bruk varslings- og lokaliseringsteknologi (ikke ordinære sykesignal) og tatt i bruk nettbrett.	Ikke reg Ikke reg Ikke reg Ikke reg 40 % 20 %	80 % 70 % 100 % 70 % 60 % 60 %	80 % 80 % 100 % 100 % 100% 100 %

*I perioden frem til 2020 er andelen 80-åringer i befolkningen relativt stabil. Institusjonstilbudet ligger også fast i perioden. Utslaget på indikatoren er derfor forventet å være liten i denne HP-perioden, men er svært aktuell fra 2020 og fremover.

Hovedområder drift og investering:

- Etablere 40 nye omsorgsboliger tilrettelagt for personer med dements, ferdigstilles i 2019
- Planlegge nytt sykehjem med målsetting om ferdigstilling i 2023-2027
- Videreutvikle dagsentertilbudet og utvide tilbudet i 2020
- Etablere dagsentertilbudet til mennesker med tidlig demensdebut

- Opprettelse og drift av kommunalt responscenter for digital trygghetsalarmer og velferdsteknologi, samt utskifting av alle kommunens analoge trygghetsalarmer til digitale
- Økt bruk av velferdsteknologi, særlig varslings- og lokaliseringsteknologi, samt digital avstandsoppfølging av personer med kronisk helsesvikt
- Brukermedvirkning og involvering av pårørende blant annet gjennom innovasjonsprosjektet «systematisk brukermedvirkning i omsorgssentre»
- Fortsette arbeidet rundt organiseringen av sykepleiertjenesten internt og på tvers av virksomheter med tanke på fremtidig kompetansebehov og rekrutteringsutfordringer
- Legge til rette for økt frivillig arbeid i tilknytning til tjenesten.
- Metodisk tiltaksplan «livets siste dager» tas i bruk til alvorlig syke og døende brukere av kommunale tjenester for å sikre god omsorg og behandling ved livets slutt
- Ta i bruk nettbrett som arbeidsverktøy for å høyne kvaliteten på dokumentasjon i pasientjournal
- Sikre kompetanse og tverrfaglighet i tjenestene i tråd med endringer av sykdomsbildet hos befolkningen og fremtidig oppgavefordeling mellom sykehus og kommune
- Sikre en fremtidsrettet legevaktstjeneste som sees i sammenheng med nasjonal og regionale føringer og de oppgavene kommunene er satt til å løse
- Sikre videre utvikling av fastlegetjenesten og kommunens fysioterapitjeneste i tråd med nasjonale føringer og de oppgavene kommunen skal løse

3.7.6 Fattigdomsforebygging

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: • Innbyggerne er i arbeid og aktivitet • Kristiansands innbyggere har gode boforhold				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Flere innbyggere er tilknyttet utdanning og arbeidsliv <u>Indikator:</u> Andel arbeidssøkere med overgang til arbeid Andel virksomheter som har fått arbeidsmarkedsbistand fra NAV Samlet antall mottakere av sosialhjelp Antall deltakere til KVP Andel langtidsmottakere (6 mnd) av alle mottakere.	 53 % 12 % 950 142 65%	 60 % 20 % 880 160 50%	 60 % 20 % 860 160 50%
2	Færre barnefamilier med lavinntekt (husholdninger <60 % av medianinntekt) 0-17 år* (Felles mål i kommunen) <u>Indikator:</u> Antall nye familier som får bistand i prosjekt «Nye mønstre, trygg oppvekst» (Oppstart i 2015)	 -	 10	 30

Hovedområder drift og investering:

- Sikre tiltak som gjør at flere innbygger er tilknyttet utdanning og arbeidsliv
- Sikre at brukere ved NAV får rett type ytelse
- Styrking av arbeidet rettet mot barn i lavinntektsfamilier
- Tiltaksutvikling med tanke å redusere antall langtidsledige
- Sikre at mennesker med kroniske lidelser (rus/psykisk helse) får rett ytelse og går over på varig inntekt.

3.7.7 Ungdomsarbeidet

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansands innbyggere har gode boforhold - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (18 -24 år) <u>Indikator:</u> Andel av alle avgangsklasser på yrkesfag som får besøk av helsetjenesten i løpet av siste måned på skolen før de går ut i lære. Andel sosialhjelpsmottakere 18 – 24 år i aktivitet/arbeid/ rehabilitering. Andel ungdommer som dropper ut av videregående skole som er i arbeid og aktivitet innen 2 måneder. Andel ungdom som har vedtak om hjelp i forhold til psykiske lidelser, rus og/eller sosiale utfordringer vedtak hvor det er opprettet kontakt med brukeren innen 10 dager Andel ungdom uten vedtak som ønsker hjelp som er kontaktet innen 48 timer Andel ungdom med vedtak hvor det benyttes KOR ³ som evalueringsverktøy for å sikre riktig hjelp. Antall gjennomførte kurs i mestring av depresjon på videregående skole.	Kart- legges 94% 100% 90 % 80 % Ikke reg Utarb status	100 % 100% 100% 90% 80 % 70 % 2 kurs i året	100 % 100% 100% 90% 80% 75-80% 2 kurs i året

Hovedområder drift og investering:

- Videreutvikle ungdomsarbeidet og legge til rette for et tverrsektorielt forebyggende arbeid med målgruppa
- Sikre at ungdommer som trenger hjelp i tilknytning til psykiske problemer, rusproblematikk eller sosiale utfordringer, får rask tilgang på tilpassede tjenester
- Videreføre arbeidet rettet mot å forebygge drop-out fra videregående skole hvor Jobbskolen er et sentralt redskap
- Videreføre og utvikle tiltak som reduserer antall unge sosialhjelpsmottakere
- Sikre at ungdom på videregående skole som skal ut i lære får informasjon om aktuell bistand fra ungdomshelsetjenesten, med mål om at alle klarer å gjennomføre utdanningsforløpet

³ KOR – Klient og Resultatstyrt praksis

3.7.8 Integreringsarbeidet

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansands innbyggere har gode boforhold - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne deltar aktivt i lokalsamfunnet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Nyankomne flyktninger og innvandrere er integrert i barnehage, skole, fritid, arbeid og samfunnsdeltakelse innen fem år <u>Indikator:</u> Andel med overgang til arbeid/utdanning etter endt introduksjonsprogram (NIR)	37 %	50 %	55 %

Hovedområder drift og investering

- Bidra i et tverrsektorielt integreringsarbeid som er målrettet og koordinert
- Styrke oppfølgingen av nyankomne flyktninger
- Bidra til at det utvikles metoder og tverrsektorielt arbeid som kan styrke språkopplæringen
- Økt oppmerksomhet, dimensjonering og utvikling av helsetjenestetilbudet til innvandrergруппene asylsøkere, bosatte flyktninger og familieegjenforente.
- Fadder til alle bosatte flyktninger
- Uprøving av «God oppstart» - tidlig aktivitet for nyankomne – introduksjonsprogram fra dag 1
- Bidra til økt frivillighet i integreringsarbeidet
- Igansette avtalt selvbosetting

3.7.9 Klima

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggerne og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Resultat 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd <u>Indikator:</u> Andel produkter sektoren handler som er miljømerket Andel el-biler i sektoren	11 % 3 %	13 % 5 %	20 % 40 %

I forbindelse med Miljøfyrtårn-resertifisering av enhetene i kommende planperiode, vil økt bruk av miljømerkede produkter følges opp. Utvalget av miljømerkede produkter som er tilgjengelig for helse- og sosialsektoren er noe beskjedent i dagens rammeavtaler, og dette gjenspeiles i målet. Det vil jobbes med å øke andelen tilgjengelige miljømerkede produkter i avtalene.

Sektoren skiftet ut store deler av sin bilpark for fire år siden. I den løpende utskifting av bilparken, vil disse bilene erstattes med el-biler. I løpet av planperioden antas det at i underkant av halvparten av bilene er skiftet ut, og at andelen elbiler da blir 40 % av sektorens bilpark.

3.8 Investeringsbudsjett

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
		Sum	Inntekt				
IKT prosjekter	Løpende	11 000		2 750	2 750	2 750	2 750
Ekstraordinære strakstiltak i sektoren	Løpende	14 700		3 700	4 000	4 000	3 000
Fornyelse av produksjonsutstyr Kjøkkenservice	Løpende	1 200		300	300	300	300
Trygghetsalarmer	Løpende	2 600		650	650	650	650
Utprøving av teknologi	Løpende	2 000		0	0	1 000	1 000
Kjøkkenservice, oppgradering lokaler	800	800		800			
Trådløst nett sykehjemmene	500	500		500			
Investeringsprosjekter under Kristiansand Eiendom	Løpende	198 750		3 800	28 286	51 672	123 692
Sum		231 550		12 500	35 986	51 672	131 392

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
		Sum	Inntekt				
Startlån	Løpende	200 000		50 000	50 000	50 000	50 000

INVESTERINGSPROSJEKT UNDER KRISTIANSAND EIENDOM

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
Helsehus - planleggingsmidler	2017
Strømme sonekontor og dagsenter	2019
Oppstart nytt sykehjem	etter 2020
Oppgradering Lillebølgen	2018
Nødstrømaggregater sykehjem	etter 2020
Oppgradering kjøkken sykehjem	etter 2020

INVESTERINGSPROSJEKT UNDER KRISTIANSAND EIENDOM

Planleggingsmidler til utvikling av lokalmedisinske tjenester og «Helsehus»-konsept

Det er avsatt midler til planlegging med tanke på fremtidsrettet utvikling av lokalmedisinske tjenester, herunder vurdering av «Helsehus»-konsept. Dette må sees i sammenheng med behov for ny legevakt, og mer langsiktig vurdering av hensiktsmessig samlokalisering i tilknytning til den akuttmedisinske kjede.

Strømme sonekontor og dagsenter

Framskrivning av befolkningsveksten i Kristiansand viser sterk økning av antall eldre i Randesund/Tveit. Dette vil øke behovet for hjemmetjenester og dagsenterplasser her og det er behov for både å erstatte og utvide dagens lokaler for sonekontor på Hånes. For dagsenter er det behov for en utvidelse med to nye grupper, og samlokalisering med dagens dagsentergruppe på Strømme omsorgssenter. Det er foreslått at både sonekontor og dagsenter samlokaliseres med nye omsorgsboliger på Strømme.

Oppstart nytt sykehjem

På bakgrunn av vurderinger og analyser vil det være behov for et nytt sykehjem i perioden 2023-2027. I sammenheng med rullering av omsorgsplanen, vil en gjøre oppdaterte beregninger og komme tilbake til dette i HP 2018-2021.

Lillebølgen

Det er behov for rehabilitering av institusjonen Lillebølgen som følge av tilsyn og behov for funksjonstilpasninger. Det er foretatt nødvendige utbedringer i 2015, relatert til tilsyn og forhold av HMS/sikkerhetsmessig art. I løpet av perioden skal man vurdere hva som er mest formålstjenlig med hensyn til rehabilitering vs. nybygg. Vurderingene vedrørende Lillebølgen sees i sammenheng med utvidelsesbehov på Storebølgen. Det er avsatt midler til resterende utbedringer ved Lillebølgen i 2018.

Nødstrøms-aggregater

Utredning viser at det er behov for økt kapasitet på nødstrøm ved sykehjem. I 2016 gjennomføres tiltak ved Vågsbygdtnet omsorgssenter og Valhalla helsesenter. Arbeidet med etablering av nødstrøms-aggregater vil pågå utover perioden.

Oppgradering kjøkken sykehjem

Flere institusjonskjøkken er i dårlig forfatning og det er behov for en planmessig oppgradering og utskiftning av de til sammen ca. 60 institusjonskjøkkener i Kristiansand kommune. Arbeidet vil pågå gjennom perioden.

Generelt vedlikehold til sykehjem

Kommunen har et etterslep på vedlikehold av eldre sykehjemsbygg. Husbankens tilskuddsordning til rehabilitering/oppgradering av eldre sykehjem er under endring. Kristiansand Eiendom kartlegger behov på byggene for evt. å forsere rehabilitering/oppgradering.

INVESTERINGSPROSJEKT UNDER BOLIGSELSKAPET

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
40 nye omsorgsboliger	2019
Kjøp av 24 store familieboliger	2020
6 boliger for utviklingshemmede på Hellemyr	2018
Utvidelse på Storebølgen – 3 nye plasser	2018

KOMMENTARER:

40 nye omsorgsboliger

Det er igangsatt arbeid med etablering av 40 nye omsorgsboliger tilrettelagt for personer med demens. Planlagt ferdigstilt i 2019.

24 store familieboliger

Boligselskapet legger opp til å kjøpe 24 store familieboliger i perioden, 6 pr år.

6 nye boliger til utviklingshemmede på Hellemyr

Det er vedtatt å etablere 6 nye boliger til mennesker med utviklingshemming i 2018 på Hellemyr.

Utvidelse på Storebølgen – 3 nye plasser

Det er avsatt midler til å etablere 3 nye plasser på Storebølgen. Denne saken er under arbeid og forventes ferdigstilt i 2018.

Små boliger til vanskeligstilte

Sektoren trenger små boliger til vanskeligstilte med lav boevne og med rus/psykisk helse problematikk. HS foreslår en gjennomgang av eksisterende boligmasse for å vurdere om noen av disse kan benyttes til denne brukergruppen i stedet for å bygge eller kjøpe nye boliger.

3.9 En organisasjon i utvikling

3.9.1 Arbeidsgivervirksomheten

Rett kompetanse på rett sted

Fremtidens utfordringer krever utvikling av nye tjenestetilbud og betydelig kompetanseutvikling. Dette gjelder medisinskfaglig kompetanse, kompetanse innen folkehelse, forebygging, tidlig intervensjon og rehabilitering. Helsepedagogikk og bruk av teknologi er også svært sentrale utviklingsområder. Psykisk helse- og rusfeltet har behov for å videreutvikle kompetanse på forebyggende arbeid, rehabilitering og habilitering. Det må i større grad legges til rette for å benytte kompetanse på tvers av tjenester og virksomhetsområder.

Helse og sosialsektoren har i 2016 valgt ut 6 områder som defineres som basiskompetanse for alle ansatte i helse- og omsorgstjenestene. I løpet av 2016 og 2017 blir det utarbeidet modulbaserte opplæringstiltak for å sikre at basiskompetansen kan spres i organisasjonen. En ønsker å ta i bruk e-læring i så stor grad som mulig. De 6 områdene for basiskompetanse er: Grunnlagstenkning «Hva er viktig for deg», dokumentasjon, ernæring, legemiddelbruk, helse og sykdom, psykisk helse og rus.

Heltidskultur

Det er stort fokus på å øke andelen ansatte i heltid. Helse- og sosialsektoren har om lag 3000 ansatte, om lag 1200 av disse er deltidsansatte. I en undersøkelse foretatt våren 2016 svarte 318 av disse at de ønsket endring i sin stillingsstørrelse. Kun 182 ønsket heltid. Sektoren må framover arbeide for at flere ansatte vil ønske 100 %-stilling og parallelt prioritere arbeid med å øke andelen 100 % stillinger. Heltidskultur vil være et prioritert satsningsområde i neste fireårsperiode. Et av tiltakene som har stort fokus de neste årene er innføring av årsplanlegging. Et av målene for årsplanlegging er å planlegge arbeidstid og bemanning opp mot behov for utførelse av tjenester. Gjennom planlegging av arbeidstid og behov for tjenesteutøving vil det også legges vekt på rett kompetanse på rett sted. Videre vil prosjektet også være med på å jobbe for redusert deltid. Et høyt antall deltidsansatte er en utfordring både når det gjelder tjenestekvalitet, arbeidsmiljø, rekruttering og likestilling.

Arbeidet med heltid og heltidskultur i sektoren blir et sentralt samarbeidsområde for arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene framover. I en to års periode vil sektoren sette av ekstra ressurser til å jobbe målrettet med dette i samarbeid med øvrige sektorer.

Rekruttering, likestilling og mangfold

Av sektorens ca 3000 ansatte har omlag 1000 utdanning på videregående nivå. Per i dag, og de nærmeste årene fremover, forventes det ikke mangel på helsefagarbeidere. På lengre sikt vil imidlertid behovet øke noe, blant annet relatert til pensjonsavgang. Omtrent 40 % i ansattgruppen med utdanning på videregående nivå er over 50 år og vil frem mot 2021 gå av med pensjon. Samtidig med dette vil rettigheter etter arbeidsmiljøloven medføre at en del som har gått i vikariater og tatt ekstravakter, har krav på fast ansettelse. Dette er hovedårsaken til at sektoren i de nærmeste årene ikke vil ha mange ledige stillinger å tilby nyutdannede helsefagarbeidere. Dette er en utfordring i et langsiktig rekrutteringsarbeid, basert på at behovet vil øke noe på sikt mens tilbudet om ledige stillinger i nær fremtid vil være mindre.

Når det gjelder rekruttering av sykepleiere har det over tid vært utfordrende å rekruttere til små stillingsbrøker, vikariater og på natt. De siste årene har det også vært et økende problem å få nok søkere til faste, større stillinger. Problemene forsterkes av høy turnover. Det er vanskeligst å rekruttere til Virksomhet omsorgssentre. Det er viktig å se på dette i forbindelse med turnusplanlegging, vurdere behovet for sykepleierfaglig kompetanse og legge til rette for en rekruttering som vil møte fremtidens behov for mer spesialisert personell. For å beholde kompetanse i sektoren er det viktig å legge til rette for at seniorer fortsetter i jobb slik at viktig kompetanse blir videreført og overført til andre. Å beholde seniorer i jobb vil også være positivt for sektorens økende utbetalinger på AFP. I tillegg trenger Helse- og sosialsektoren et mangfold i aldersspredning. Det er utfordrende å få god kjønnsbalanse i sektoren. Det gjelder særlig for virksomheter med en svært lav andel menn i tjenesten. Rekruttering av menn vanskeligjøres av at få gutter velger å utdanne seg til omsorgsykker. Spesielt gjelder dette helsefagutdanning og sykepleierutdanning. Som et tiltak for å rekruttere flere menn er sektoren med i prosjekt «Menn i helse». Her utdannes ca. 20 menn til helsefagarbeidere.

Sykefravær

Høyt sykefravær er en stor utfordring for sektoren. I 2012 var fraværet 10,1 %. I 2013 var det redusert til 9,7 %, i 2014 til 9,2 %. I 2015 var fraværet på 8,8 %. Utviklingen er positiv, men en ser at sykefraværet varierer mellom virksomhetene og innenfor samme type tjenester. Virksomhet omsorgssentre har mange arbeidsplasser med stort fravær og jobber systematisk med dette. De vil prøve ut nye metoder for å redusere fraværet.

PERIODEMÅL PÅ ARBEIDSGIVERPOLITIKK

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Beholde og rekruttere medarbeidere Andel ansatte i heltidsstillinger er økt. <u>Indikator:</u> Andel medarbeidere i heltidsstillinger. Kvinner Menn Gjennomsnittlig stillingsprosent Kvinner Menn	 24,7% 39% 62% 61%	 30% 40% 65% 65%	 45% 45% 70% 70%
2.	Flere av kommunes ansatte står lengre i jobben. <u>Indikator:</u> Andel ansatte, 62-67 år, på AFP Kvinner Menn	 33,7 % 27,5 %	 30% 25%	 25% 25%

Tiltak i perioden:

Bruke årsplanlegging som et virkemiddel til å øke ansattes stillingsstørrelser og bedre sikre nødvendig kompetansesammensetning på arbeidsplassene
Prioritere heltidsstillinger og større stillingsprosent til ansatte
Økt fokus på gjennomføring av seniorsamtaler for ansatte fra 58 år for å planlegge arbeidsår fram mot pensjon

En organisasjon i utvikling				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Likestilling, inkludering og mangfold Kommunen har oppnådd en mest mulig balansert sammensetning når det gjelder kjønn, etnisitet, alder og funksjonsevne blant personalet på hver arbeidsplass.			
	<u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling blant ansatte. - Kvinner 2729 - Menn 482	84% 16%	82% 18%	80% 20%
	<u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling i lederstillinger (enhetsledere). - Kvinner - Menn	6 0	6 0	6 0

Tiltak i perioden:

- Prosjekt «Menn i helse» dekker begge Agder-fylkene. Prosjektet er et tiltak for å øke andel av menn som helsefagarbeidere. Kristiansand kommune er prosjektleder
- Helse- og sosialsektoren deltar aktivt på rekrutteringsmesser og yrkesmesser for ungdom som skal velge utdanning
- Når lederstillinger blir ledig, vil sektoren vurdere en tilsetning som forbedrer kjønnsbalansen

En organisasjon i utvikling				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Leder- og kompetanseutvikling. Lederne og kommunens medarbeidere har kompetanse til å møte aktuelle utfordringer			
	<u>Indikator:</u> Andel enheter som har utarbeidet kompetanseplaner.	10%	40%	80%
	Andel ansatte i sykehjem og hjemmetjenestene som har deltatt i basisopplæring		Oppstart	60%
	Andel ledere som har gjennomført Kristiansand kommunes interne lederopplæring	90%	50%	90%

Tiltak i perioden:

- Kompetansesatsing innen sentrale utviklingsområder, bruk av teknologi, frivillighet, hverdagsmestring, innovasjon og endringsledelse
- Prioritere kompetansebygging rettet mot de største og voksende diagnosegruppene
- Utvikle læringsverktøy som for eksempel hospitering, e-læringsverktøy, kursrekker og prosedyreverktøy i samarbeid med Sørlandets sykehus HF og andre aktører.

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Helsefremmende arbeidsmiljø Arbeidsmiljøet er helsefremmende og det jobbes aktivt for å få ned sykefraværet. <u>Indikator:</u> Sykefravær (i % av årsverk). - Kvinner - Menn	 9,8% 6,1%	 9,5% 5,7%	 9% 5,5%

Tiltak i perioden:

- Øke forutsigbarhet i arbeid og fritid gjennom prosjekt årsplan.

3.9.2 Effektive og brukervennlige tjenester

Kvalitetssystem

Det skal bygges opp et helhetlig kvalitetssystem i helse- og sosialsektoren. Målet er å gi ansatte bedre kunnskap og kompetanse om tjenestenes organisering og virksomhetens generelle og spesielle prosedyrer, i den hensikt å kvalitetssikre og forbedre tjenestene.

Kvalitetsstyring og kvalitetsforbedring

Sektoren skal i perioden videreføre arbeidet med å forbedre ledelsesprosessene. Gjennom intern styring og kontroll av prosesser skal det sikres at daglige arbeidsoppgaver blir utført, styrt og kontinuerlig forbedret. For å lykkes med kvalitetsstyringen vektlegges: Brukerfokus, engasjerte medarbeidere, kontinuerlig forbedring og utvikling basert på dokumentert effekt (beste praksis). Kommunen har ansvar for å kontrollere egen virksomhet gjennom utstrakt bruk av egenkontroll med rapportering. Sektoren skal de nærmeste årene forsterke innsatsen innen dette feltet. Viktige måleparametere i den sammenhengen er nasjonale kvalitetsindikatorer. Helsedirektoratet har utarbeidet flere nasjonale kvalitetsindikatorer for helse- og omsorgstjenesten som skal gi informasjon om kvaliteten på helsetjenestene brukerne får. Helse- og sosialsektoren skal styrke arbeidet med å systematisk overvåke kvalitetsindikatorerne og bruke resultatene til kvalitetsstyring og kvalitetsforbedring i tjenestene.

Et nytt kommunalt pasient- og brukerregister skal etter planen være etablert i 2017. Registret skal være en nyttig kilde til å fremskaffe gode data for å gi nødvendig kunnskap for å utvikle gode og trygge helse- og omsorgstjenester.

Systematisk brukermedvirkning på system og individnivå

Brukernes behov er førende for utvikling av tjenestene i Kristiansand kommune. Sektoren har en ambisjon om å ha være kjent for god brukermedvirkning, og legger til rette for dette gjennom dialog, deltakelse og tildeling av midler til gode prosjekter. Brukerundersøkelser skal normalt gjennomføres hvert tredje år innen tjenestene for pleie- og omsorg og årlig for brukere av tjenestene i NAV. Det er planlagt å gjennomføre undersøkelsen for tjenesten til utviklingshemmede i 2018 og de øvrige pleie- og omsorgstjenestene i 2019.

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunen tar i bruk kommunikasjonsløsninger som gjør kontakt med innbyggerne enklere. <u>Indikator:</u> Andel enheter som har tatt i bruk svar ut. Antall nye fullelektroniske skjema-løsninger for innbyggere	0 0	Tatt i bruk ved Service og forvaltning 1	Alle
2	Det er utviklet og tatt i bruk nye måter å arbeide på som effektiviserer og hever kvaliteten på tjenestene. Og ansatte er involvert i nytenking og utvikling av tjenestene. <u>Indikatorer:</u> Andel av prosedyrer i kvalitetssystemet som er revidert siste 2 år	Tilpasning av system	50 %	75 %

Tiltak:

- Service og forvaltning er en virksomhet med utstrakt bruk av brev via ordinær postgang. Virksomheten vil ta i bruk Svar ut og digitalisere en rekke av sine søknadsskjemaer i perioden.
- Ved stadig flere innkjøp skal metoden innovative offentlige anskaffelser benyttes for å sikre innovasjon og utvikling.

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
3	Kommunens tjenester er like tilgjengelige, har like kvalitet og gir like godt resultat uavhengig av brukernes kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne, seksuelle orientering. <u>Indikator:</u> Antall klager fra brukere på tjenestene om likestilling, inkludering og mangfold.	Ikke kartlagt	0	0
4	Redelighet, ærlighet og åpenhet kjennetegner kommunens virksomhet. Kristiansand kommune legger stor vekt på å opptre skikkelig i all sin virksomhet. <u>Indikator:</u> Antall enheter som har gjennomgått etiske retningslinjer.		100 %	100 %

3.9.3 En fremtidsrettet og utviklingsorientert sektor

PRIORITERTE OMRÅDER I PERIODEN

Ledelse – med særlig fokus på avdelingsledernivået

PWC-rapporten «Ressursbruk i pleie- og omsorgssektoren. Betydningen av organisering, ledelse og kultur», viser at et av de mest sentrale fortrinn når det gjelder effektiv ressursbruk er at sektoren preges av svært høy grad av tillit mellom forvalter og utfører. Arbeid for å opprettholde dette prioriteres i perioden. Styrking av ledelses- og støttefunksjoner på avdelingsledernivå i organisasjonen er sentralt for å få til dette og sikre god styring.

Digitalisering

Kristiansand kommune har på vegne av Agder, fått et oppdrag fra Helsedirektoratet om å etablere en kommunal responssentertjeneste og gjennomføre en anskaffelse av trygghetsalarmer, trygghets- og varslingsteknologi. Dette for å kunne bistå kommunene i en overgang fra analoge til digitale trygghetsalarmer. De andre Agder-kommunene er deltakere i prosjektet, og det er etablert informasjons- og beslutningsstrukturer for å sikre deltakelse og involvering. Prosjektet skal pågå til våren 2017, og vil ha stor betydning for både brukere og ansatte i Kristiansand kommune.

Sektoren er involvert i en rekke forskningsprosjekt finansiert av Norsk Forskningsråd, og skal i perioden 2016-19 være prosjektansvarlig for forsknings- og utviklingsprosjektet «TELMA» som skal videreutvikle telemedisinske oppfølgingstjenester i alle Agder-kommuner.

Kristiansand kommune er siden 2015 partner i Nasjonalt program for leverandørutvikling, i regi av NHO, DIGI og KS. Fra 2016 har programmet etablert et *team innovative offentlige anskaffelser*. Å profesjonalisere kommunens arbeid med offentlige anskaffelsesprosesser innen e-helse og velferdsteknologi, samt øke kompetansen innen innovative offentlige anskaffelser er prioritert i perioden.

Helse- og sosialsektoren vil teste ut bruk av innovasjonsteam sammensatt av tverrsektoriell kompetanse. Formålet er å indentifisere muligheter for og stimulere til økt bruk av teknologi for å bidra til tjenesteinnovasjon.

Frivillighet

Sektoren prioriterer et mer systematisk og profesjonalisert frivillighetsarbeid som er i stand til å fremme frivillighet og frivillig arbeid inn mot sentrale samfunnsutfordringer og uløste oppgaver. Helse og sosialsektoren ønsker å bli en mer forutsigbar samarbeidspartner for både frivillige organisasjoner og enkelt-frivillige. De kommunale frivilligsentralene vil få en tydeligere koordinerende rolle mellom det offentlige og frivillige organisasjoner, og vil bidra aktivt inn i utvikling av nye samarbeidsprosjekt med frivillige.

I 2017 skal sektoren blant annet pilotere aktivitets- og frivillighetskoordinatorer på to sykehjem, videreutvikle «aktivitetsvenn for personer med demens», frivillige instruktører i Aktiv Hver dag og styrke frivillighetsinvolvering i seniorsentrene. Det skal i tillegg opprettes kontaktpersoner for prioriterte samarbeidsområder med frivillige: Eldre, integrering, lavinntektsfamilier og rus-psykisk helsefeltet, samt at det skal etableres en frivillighetsgruppe bestående av disse kontaktpersonene.

ANDRE OMRÅDER SOM VIDEREFØRES

FoU

Helse- og sosialsektoren driver utstrakt utviklingsarbeid med mål om å bidra til at innbyggere og brukere får bedre helse, økt trygghet og mestring av eget liv, de ansatte får brukt fagkompetansen på mer effektive måter og at kommunen som organisasjon får en bedre ressursutnyttelse.

For å synliggjøre effekter og legge plan for gevinstrealisering er det behov for bedre dokumentasjon og mer forskning som belyser de problemstillingene som er viktig for kommunen. Det kan bidra til at prosjektene har overføringsverdi og at det kan gi bedre beslutningsgrunnlag når sektoren skal vurdere om og hvordan prosjekt skal implementeres i drift. Dette krever økt og systematisk prioritering av samarbeid med UiA og andre kunnskapsinstitusjoner, samt med andre kommuner og samarbeidsaktører som kan bidra til at forskningen blir relevant for hele kommunesektoren. Kristiansand har søkt Helsedirektoratet om å videreføre vertskommunerollen for utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester («USHT») i Vest-Agder fra 2017. Gjennom dette ønsker kommunen å

bidra til at Agder ligger i front når det gjelder å utvikle og implementere forskningsbasert innovasjon i offentlig sektor og privat næringsliv.

Samarbeid om utdanning, opplæring og praksisplasser

Sektoren vil prioritere å styrke samarbeid med UiA om studentoppgaver, og vil prøve ut bruk av «Kompetansetorget» som arena for formidling av tema hvor det er ønskelig å få kontakt med studenter som skal skrive enten bachelor eller masteroppgaver. Virksomhetene har igangsatt en felles koordinering av studentpraksis, og det blir viktig at dette videreutvikles til en del av sektorens rekrutterings- og kompetansestrategi.

Interkommunalt samarbeid

Områder for interkommunalt samarbeid må ta utgangspunkt i Kristiansand kommunes utfordringsbilde og prioriteres der utfordringer *bedre kan løses* gjennom interkommunalt samarbeid. Interkommunalt samarbeid må også vurderes i lys av den rolle Kristiansand skal ha som regionhovedstad med vekt på pådriverrollen.

Viktige områder for samhandling vil være der det er endring i oppgave- og ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivåene. Dette gjelder spesielt innenfor rus- og psykisk helsearbeid og på rehabiliteringsfeltet. I tillegg er folkehelse og forebygging sentrale områder for samarbeid. Samarbeidet opp mot sykehuset, særskilt vedrørende samarbeidsavtalene bør videreføres i perioden.

I et regionsperspektiv ser en også at et formalisert samarbeid med Grimstad som vertskommune for UiA, bør vurderes. Dette gjelder også Arendal som størrelsesmessig, og med tanke på levekårsutfordringer, har en del problemstillinger felles med Kristiansand. Et utvidet samarbeid med disse også opp mot Sørlandet sykehus HF og på andre prioriterte områder bør derfor utvikles. Dette kan styrke regionen på områder som har særlig betydning for utvikling av hele landsdelen.

Samarbeid med større kommuner og storbyer

Sektoren erkjenner behovet for økt samarbeid med større kommuner og storbyer. Kristiansand kommune har på mange områder innen helse- sosial og omsorg større utbytte av dette med hensyn til kunnskapsutvikling og rask tilgang på beste praksis. Det øker også mulighetene for nasjonal påvirkning. Helse- og sosialdirektøren vil være representert i flere strategiske nasjonale nettverk der muligheten for innflytelse på fremtidige helse-, sosial- og omsorgstjenester realiseres.

Samarbeid med Sørlandet Sykehus HF

Følgende hovedområder for fagstrategisk samhandling mellom Kristiansand kommune og sykehuset blir prioritert i perioden:

- Helsefremming og forebygging
- Eldrehelse
- Rehabilitering
- Rus- og psykisk helsefeltet
- Den akuttmedisinske kjede

Oppgaveendringer mellom kommune og sykehus, som følge av videre implementering av samhandlingsreformen, utfordrer samarbeidet med sykehuset. Dette krever en videreutvikling av de etablerte samarbeidsarenaer, slik som OSS (Overordnet strategisk samarbeidsutvalg) og KOSS (Kommunalt strategisk samarbeidsutvalg). Samarbeidet med Sørlandet Sykehus HF for å planlegge fremtidens helsetilbud i regionen videreføres, blant annet i forbindelse med SSHFs «Utviklingsplan 2030».

Internasjonalt samarbeid

Sektoren viderefører følgende internasjonale engasjementer i perioden:

- Nettverkssamarbeid i forbindelse med kommunens medlemskap i European Cities Against Drugs
- Deltakelse på møteplasser og i erfaringsdeling gjennom nettverket «Integrated care» som en del av EUs satsing på European Innovation partnership (EIP), med «Active and healthy ageing» som prioritert område
- Deltakelse i EU prosjektet EASE hvor Kristiansand kommune ved Jegersberg gård rehabiliterings og kompetansesenter sammen med Basta i Sverige, skal overføre erfaringer til prosjekter under utvikling i Frankrike og England

3.10 Tilskuddsforvaltning

Fra og med budsjettåret 2015 ble det innført en ny, felles tilskuddsforvaltning i Kristiansand kommune. Den innebærer at alle som vil bli vurdert for tilskudd som tildeles ved bystyrets budsjettbehandling skal søke om tilskudd innen en kunngjort frist. Det kom inn 27 søknader til helse- og sosialsektoren for budsjettåret 2017. Det ble søkt om totalt ca. 11,7 mill. kr., mens sektorens rammer for tilskudd er 6,2 mill. kr. Satsingsområdene i vedtatt handlingsprogram og fagplaner benyttes som grunnlag for å vurdere søknadene.

I forbindelse med at bystyret bevilget ekstra tilskudd på 70 000 kr til fire organisasjoner for budsjettåret 2015, ble administrasjonen bedt om å gjennomføre en evaluering av disse tilskuddene. De fire organisasjonene er A-larm, Atrop, RiO Restart og Wayback. På grunnlag av resultat av evalueringen våren 2016 anbefales det å ikke videreføre tilskudd for tre av de fire organisasjonene. Tilskuddene til A-larm og Atrop vurderes ikke som vesentlige for driften av organisasjonene. Når det gjelder RiO Restart vurderes ikke tilskudd på 70 000 kr tilstrekkelig for videre drift. Rådmannen foreslår å videreføre tilskuddet til Wayback da tilskuddet kan være bidrag til drift av et tilbud som supplerer lovpålagt tilbud i kommunen for en viktig gruppe brukere. Dette foreslås finansiert ved bruk av disposisjonsfondet.

Som oppfølging av verbalforslaget vedtatt ved behandling av handlingsprogrammet 2016 – 2019 vil kulturdirektøren gjennomføre en evaluering av alle tilskuddsmottakere på vegne av alle sektorene. I tråd med verbalforslaget, vil denne evalueringen først ha virkning ved tildelingene fra 2019, det vil si budsjett 2020.

En samlet oversikt over alle tilskudd med søknadsbeløp og foreslått tildeling, fremkommer i vedlegget til handlingsprogrammet: Tilskudd og tilskuddsordninger m.m

3.11 Virksomhetenes prioriterte innsats i perioden

Virksomhet helsefremming og innovasjon

Virksomheten består av helsefremmingstjenesten, stabsfunksjoner innen innovasjon og utvikling, fagkoordinatorer og prosjektstillinger.

Innovasjon og utvikling

Virksomhetens innovasjonsenhet har ansvar for å bistå andre virksomheter og sektorens ledelse med kompetansespredning, fag- og tjenesteutvikling og forskning. Utviklingsarbeidet skjer gjennom et systematisk samarbeid med de andre virksomhetene og andre sektorer, samt omfattende samarbeid med andre kommuner og spesialisthelsetjenesten. I tillegg krever det utstrakt samarbeid med frivillig sektor, brukerorganisasjoner, kunnskapsinstitusjoner, kompetansesentre, spesialisthelsetjenesten, statlige aktører og leverandører.

Prioritert innsats i handlingsprogramperioden:

- Stimulere til utvikling av bærekraftige helse- og omsorgstjenester
- Bidra til at helse og - omsorgstjenestene har en gjennomgående kultur som fremmer hverdagsmestring og selvhjelpenhet
- Pådriver for utvikling og økt bruk av velferdsteknologi i hele sektoren, særlig varslings- og lokaliseringsteknologi, samt avstandsoppfølging av personer med kronisk helsesvikt
- Sikre profesjonalisering og kvalitetssikring av prosjekt- og utviklingsarbeid i helse- og sosialsektoren, både ved å fremme bruk av egnede prosjektstyringsverktøy, samt bidra til løpende evaluering og dokumentasjon
- Sikre systematisk opplæring og målrettet fagutvikling. Iverksette og spre kompetanse i hele sektoren innen prioriterte områder som kosthold og ernæring, rehabilitering, velferdsteknologi, lindring, demens, kols, diabetes og smittevern
- Utvikle systematisk samarbeid med utdanningsinstitusjoner om studentpraksis og praksisrettede oppgaver
- Avklaring av framtidig rolle og innhold i vertskommunefunksjonen for utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester («USHT»)
- Bidra til mer forskning på kommunale helse- og omsorgstjenester

Helsefremmingstjenesten

Helsefremmingstjenesten har ansvar for forebyggende og helsefremmende tiltak; friskliv, lærings- og mestring, eldresenter, kulturrullator, transportsentral samt koordinering av sektorens frivillighetsarbeid.

- Bidra til at flere innbyggere etablerer sunne levevaner og mestrer sin hverdag bedre gjennom å videreutvikle kommunens frisklivs- og mestringstilbud
- Bidra til økt frivillighet inn mot sentrale utfordringer i helse-, omsorgs- og velferdssfeltet
- Fremme og legge til rette for aktiviteter, kurs og sosiale møteplasser for seniorer
- Synliggjøre og markedsføre helsefremmende tiltak overfor befolkningen, fastleger og andre sentrale aktører

Virksomhet service og forvaltning

Virksomheten består av følgende tjenester:

- Servicetjenester (Helse- og sosial servicesenter, gjeldsrådgivning, Vaksinasjonskontoret, Kristiansand statlig mottak for asylsøkere og tolketjenesten Tolk Sør, Gyldengården helsesenter for flyktninger)
- Forvaltningsavdelingen som tildeler tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven
- Boligavdeling (Koordinering av boligbehov, Husbankens individrettede virkemidler, tildeling av kommunale boliger og boligformidling på privat marked)

Virksomhet service og forvaltning er koordinerende enhet i kommunen. Miljørettet helsevern ligger til virksomheten, under faglig ledelse av kommuneoverlegen.

Forvaltningsavdelingen mottar søknader om helse- og omsorgstjenester fra kommunens innbyggere og andre som oppholder seg i kommunen på. Det gjøres en individuell kartlegging av søkerens behov og rettigheter i forhold til aktuelt lovverk og føringer fra politisk hold. Forvaltningen har som mål å sikre at alle innbyggere skal få lik tilgang på helse- og omsorgstjenester - uavhengig av alder, tjenestebehov og bosted. Helse og sosialsektoren drives etter bestiller – utfører modellen. Dette vil si at forvaltningsavdelingen er bestiller av tjenester fra de fleste andre virksomhetene i sektoren. Service og forvaltning har ansvar for forvaltning og tildeling av sektorens innsatsstyrte finansiering (ISF) innenfor pleie- og omsorgstjenestene. Det vil si at forvaltningsavdelingen sitter med budsjetttrammene knyttet til ISF og enhetene blir tildelt midler løpende etter aktivitet gjennom enkelt vedtak. Modellen med innsatsstyrt finansiering (ISF) tilsier at forvaltningsavdelingen utfordres til å tilpasse kvaliteten på og omfanget av tjenestene til de rammene som bystyret tildeler totalt sett og til det kvalitetsnivået som er best jf. kommunens tjenestegarantier/tjenestebeskrivelser.

Service og forvaltning står i en særstilling som premissleverandør til flere av de andre virksomhetene. Virksomheten skal til enhver tid ha et helhetlig oversikt over behovsutviklingen innenfor helse- og omsorgstjenestene i befolkningen.

Prioritert innsats i handlingsprogramperioden:

- Sikre at innbyggerne får rett tjeneste til rett tid og at ressurser brukes hensiktsmessig.
- Ha oversikt over behovsutvikling hos innbyggerne
- Sikre utvikling og koordinering av boligarbeidet slik at dette fungerer på tvers av sektorer og i samhandling med nasjonale aktører, det private markedet og ideelle organisasjoner
- Sikre videreutvikling av koordinerende enhet:
 - Styrke koordinatorfunksjonen (opplæring og veiledning), IP arbeidet
 - Styrke samhandling med spesialisthelsetjenesten
 - Sikre god overgang mellom tjenestenivå
 - Sikre brukermedvirkning tidlig i pasientforløp
 - Pådriver i den kommende samhandlingsreformen innenfor rus og psykisk helse.
- Øke kompetanse og kapasitet i Forvaltningsavdelingen med hensyn til:
 - Koordinerende enhet
 - Samhandlingsreformen innenfor rus og psykisk helse
 - Økt fokus på venstreforskyvning
- Utrede fremtidig behov for ressurser knyttet til integrering av velferdsteknologiske løsninger til eksisterende fagsystemer

Virksomhet behandling og rehabilitering

Virksomheten består av følgende tjenester:

Hjemmesykepleie, hjemmehjelp, korttidssykehjem, brukerstyrt personlig assistanse (BPA), fengselshelsetjenesten, legevakt, dagsenter for eldre, øyeblikkelig hjelp døgnopphold (ØHD), institusjon med døgnrehabilitering, fysioterapi, ergoterapi, mottak og utlevering av hjelpemidler samt tjenester i forbindelse med hørsel- og sansetap. I tillegg har virksomheten ansvar for administrasjon av fastlegeordningen og avtaler med private fysioterapeuter.

Prioritert innsats i handlingsprogramperioden:

- Sikre at virksomhetens tjenester bidrar til at innbyggere med hjelpebehov kan bo trygt i eget hjem så lenge som mulig. Dette innebærer blant annet bruk av velferdsteknologi samt innføring av metodikk for trygge og gode pasientforløp
- Sikre kompetanse og arbeidsmetoder som styrker tjenestemottakeres mulighet for aktivitet og egenmestring slik at behovet for omfattende omsorgstjenester utsettes. Hverdagsrehabilitering som arbeidsmetode er et sentralt virkemiddel
- Sikre kompetanse og tverrfaglighet i tjenestene i tråd med endringer av sykdomsbildet hos befolkningen og fremtidig oppgavefordeling mellom sykehus og kommune. Dette innebærer reorganisering av sykepleietjenesten
- Videreutvikle kommunens dagsentertilbud til eldre og etablere tilbud til personer med tidlig demensdebut
- Sikre en fremtidsrettet legevaktjeneste som sees i sammenheng med nasjonal og regional utvikling av akuttmedisinske tjenester
- Sikre videre utvikling av fastlegetjenesten og kommunens fysioterapitjeneste i tråd med nasjonale føringer og de oppgavene kommunen skal løse
- Opprettelse og drift av kommunalt responscenter for digital trygghetsalarmer og velferdsteknologi, samt utskifting av alle kommunens analoge trygghetsalarmer til digitale

Virksomhet oppfølging

Virksomheten består av følgende tjenester:

- Tjenester innen rus, psykisk helse og sosialfaglig arbeid: Boliger, aktivitetssentre, oppfølgingstjenester, aktiv fritid, arbeidsforberedende tiltak, lavterskelarbeid og rusteam
- Ungdomstjenester: Oppfølgingstjenester innen rus, psykisk helse, sosialfaglig oppfølging, samt ungdomshelse
- Tjenester for utviklingshemmede: Boliger, aktivitetssentre og tjenester til hjemmeboende.
- Tjenester for barn og unge med funksjonshemninger: Boliger, avlastningstilbud i institusjon, privat avlastning, nattjeneste for barn, ergoterapi for barn, etter skoletidsordning

Prioritert innsats i handlingsprogramperioden:

- Sikre at kommunen yter rett hjelp til rett tid på rus- og psykisk helse og det sosialfaglige feltet. Dette skal skje gjennom differensierte tiltak rettet mot definerte problemer:
 - Milde og kortvarige problemer (eksempel på tiltaksutvikling i perioden: Rask psykisk helsehjelp, informasjons og rusforebyggende arbeid, selvmordsforebyggende arbeid)
 - Kortvarige alvorlige problemer/lidelser og langvarige mildere problemer/lidelser (eksempel på tiltaksutvikling i perioden: Oppfølgingsteam, aktivitetssentre, arbeidsforberedende tiltak, aktiv fritid)
 - Alvorlige langvarige problemer/ lidelser (eksempel på tiltaksutvikling i perioden: Bofellesskap, traumebevisst omsorg, Tandem, Jegersberg gård rehabiliterings- og kompetansesenter, FACT-team, rusteamet og feltsykepleien)
- Sikre at Ungdomstjenesten til målgruppen 16-25 år utvikler tjenester som er forebyggende, har lav terskel, er fleksible og helhetlige og treffer ungdom og foresatte så tidlig som mulig i både alder og hendelsesforløp. Følge opp og utvikle tiltak innen psykisk helsearbeid til målgruppa 16-18 år, i henhold til plan for psykisk helsearbeid. Tydeliggjøre samhandlingen mellom oppvekst, kultur og helse- og sosialsektoren
- Sikre at kommunale rustiltak som er i fast drift, får videreført driftsmidler gjennom årlig søknad og rapportering til Fylkesmannen
- Gjennomføre årlig kartlegging og analyse av situasjonen i kommunen når det gjelder rus- og psykisk helse

- Sikre tilpasset drift av boliger og dagsenterplasser til personer med utviklingshemming i perioden
- Gjennomgang av boligarbeidet på rus- og psykisk helsefeltet
- Styrke pårørendearbeidet i alle tjenester og sikre hensynet til barn som pårørende
- Styrking av tverrfaglig og spesialisert kompetanse med tanke på tidlig innsats, styrket folkehelseperspektiv og bedre koordinering og samhandling
- Styrking av koordinatorfunksjonene og bruk av individuell plan
- Økt oppmerksomhet og kompetanseutvikling relatert til innvandrerhelse
- Utviklingsarbeid på rus- og psykisk helsefeltet relatert til nasjonale planer og strategier, herunder primærhelsemeldingen
- Det igangsettes arbeid for å forberede og eventuelt igangsette kommunal øyeblikkelig hjelp (KØH) i tråd med nasjonale føringer
- Oppfølging av vurderinger i etterkant av sosialhjelpsanalysen
- Videreutvikle samarbeidet med private og frivillige organisasjoner
- Oppfølging av handlingsplan for tjenester til personer med kognitiv funksjonsnedsettelse

Virksomhet omsorgssentre

Virksomheten består av følgende tjenester:

Heldøgns omsorgstjenester:

- Heldøgns omsorgstjenester er organisert i tre geografiske områder med tilhørende institusjoner og omsorgsboligkomplekser. Det er 11 institusjoner med totalt 529 plasser og 5 omsorgsboligkomplekser med til sammen 99 leiligheter

Kjøkkenservice:

- Ansvar for levering av varm mat og kolonialvarer til kommunens institusjoner og hjemmeboende.
- Ansvar for kafédrift ved Valhalla helsesenter, Kongens senter og Vågsbygd tunet omsorgssenter
- Catering og kantinedrift i Gyldegården og i Rådhuskvartalet

Prioritert innsats i handlingsprogramperioden:

- Omsorgssentre:
 - Planlegge og etablere nye plasser i omsorgsbolig og sykehjem tilpasset behovsutvikling og demografisk utvikling
 - Dimensjonere og tilpasse den tverrfaglige kompetansen slik at den er tilpasset økt forekomst av demens og komorbiditet (en pasient har flere ulike sykdomstilstander/diagnoser samtidig) Virksomheten styrker bemanningen ved å ansette fagutviklere på omsorgssentrene, samt styrker bemanningen ved særskilte utfordringer .
 - Opprettholde og sikre medisinfaglig kompetanse ved sykehjemmene grunnet økt kompleksitet i beboernes sykdomsbilde.
 - Sikre kompetanseutvikling og implementering av ny metodikk i tjenesten, herunder bruk og installering av velferdsteknologi som en integrert del av tjenesten. Virksomheten prioriterer å sende ansatte på opplæringsmoduler i programmet « basiskompetanse»
 - Virksomheten har høyt fokus på brukermedvirkning og involvering av pårørende blant annet gjennom innovasjonsprosjektet «systematisk brukermedvirkning i omsorgssentre».
 - Fortsette arbeidet rundt organiseringen av sykepleiertjenesten internt og på tvers av virksomheter med tanke på fremtidig kompetansebehov og rekrutteringsutfordringer
 - Vurdere aktivitetstilbud i omsorgsboligene sett i sammenheng med utvikling av kommunens dagsentertilbud
 - Legge til rette for økt frivillig arbeid i tilknytning til tjenesten.
 - Virksomheten har høyt fokus på ernæring og prioriterer en bedre fordeling mellom måltidene
- Kjøkkenservice
 - Sikre kontinuerlig oppgradering av utstyr og kompetanse ved produksjonskjøkkenet på Bråvann slik at dette er i tråd med krav fra Mattilsynet og behovet for rasjonell drift

NAV Kristiansand

Følgende kommunale tjenester inngår i NAV:

- Råd og veiledning
- Økonomisk sosialhjelp
- Nettbankforvaltning
- Introduksjonsprogrammet og bosetting av flykninger
- Kvalifiseringsprogrammet
- Nødbolig
- Oppfølging
- Aktivitetskrav for sosialhjelp

Hovedoppdragene til NAV er å øke overgangen til arbeid og aktivitet med oppfølging av de grupper som står utenfor arbeidsmarkedet samt bosetting og integrering av nyankomne flykninger. Prioriterte målgrupper er ungdom under 25 år, langtidsledige og personer med innvandrerbakgrunn. I lys av fattigdomssatsningen og forebyggingsperspektivet vil enslige forsørgere og barnefamilier også inngå som satsningsområder.

NAV har et tett samarbeid med utdanningsmyndighetene for å redusere antall unge utenfor skolegang. NAV skal bidra til et velfungerende arbeidsmarked, det vil si best mulig balanse mellom tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft. Dette innebærer blant annet en stor satsning på rekrutteringsbistand til bedrifter. NAV har Norges største database av arbeidssøkere, og det er avgjørende å få drahjelp av bedrifter til å få arbeidssøkere ut i jobb. Det å synliggjøre overfor bedrifter hvilke muligheter som finnes i NAV er en viktig del av oppdraget med tanke på å få de som befinner seg litt lengre fra arbeidslivet ut i arbeid og/eller aktivitet.

NAV må hele veien tilpasse seg den rådende situasjon på arbeidsmarkedet. En økende ledighet, og dermed flere kvalifiserte arbeidssøkere, vil kunne skyve andre utsatte grupper fra å komme i arbeid. NAV vil derfor prioritere arbeid rette mot dem som ikke klarer å komme i arbeid uten bistand fra NAV. Som følge av at antall bosatte flykninger øker, er også dette et prioritert område i perioden.

Prioritert innsats i handlingsprogramperioden, rettet mot definerte utfordringsområder:

- Oppfølging av funn avdekket i Sosialanalysen 2012-2014:
 - Tiltak som reduserer antallet brukere faller tilbake på stønad (returproblematikk).
 - Tettere oppfølging av ungdom, nulltoleranse for ungdom uten aktivitet.
 - Øke arbeidsrettet kartlegging for å forebygge antall som mottar sosialhjelp. Dette er en omfattende endring i metodikk og vil gjennomføres i et 2-årig prosjekt.
- Øke kompetanse hos ansatte om samarbeidspartnere utenfor NAV, for å sikre rett tjeneste til rett tid.
- Utvikle tilnærming til et økende antall arbeidssøkere:
 - Bruke lovverket inkludert konsekvens og motiverende samtaler for å styrke egenmestring
- Utvikle modellen Jobbskolen i skjæringspunktet mellom NAV og utdanning for å fange opp dem utenfor skole og arbeid.
- Sikre måltall og høy gjennomstrømning fra KVP og i større grad anvende KVP i forlengelsen av Introduksjonsprogrammet der det er hensiktsmessig.
- Oppstart av avtalt selvbosetting av flykninger for å øke egenmestring for denne gruppen og reduserer klientforholdet:
 - En søker å utvikle standard for en etableringspakke og tilhørende insitamenter for å disponere og mestre egen økonomi
- Gjennom tverrsektorielt samarbeid i kommunen og samhandling med frivillig sektor skal NAV bidra til integrering av flere flykninger.
- Øke brukertilfredsheten i møte med NAV gjennom:
 - Hensiktsmessig organisering
 - Kompetanse
 - Økt oppmerksomhet på holdninger og verdier

Vertskommunefunksjoner

- Legevaktsamarbeid
Samarbeidet med kommunene Vennesla, Iveland, Søgne, Songdalen, Lillesand og Birkenes videreføres.
- Øyeblikkelig hjelp døgnopphold, ØHD
- Vest-Agder krisesenter
- Senter mot seksuelle overgrep- Agder (SMSO- Agder)
- Alternativ til vold (ATV)
- Jegersberg gård, regionalt rehabiliterings- og kompetansesenter
I forbindelse med etablering av byggetrinn 2 og videre utvikling, tilbys nå kjøp av rehabiliteringsplasser også til andre kommuner.

3.12 Oppfølging av vedtatte verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp*	Frist*
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Dersom helse og sosialsektoren ser mulighet for å bruke velferdsteknologi for å spare driftskostnader er bystyret åpne for å behandle slike prosjekter i tertialrapportene.	HS sektoren vil innarbeide dette i tertialene i 2017 ved behov.	1. og 2. tertialrapport 2017
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Omsorgsboliger til unge hjemmeboende med fysisk- og psykisk utviklingshemning: Det foretas en kartlegging av alle hjemmeboende barn og unge med fysisk -og psykisk utviklingshemning (over og under 18 år). På bakgrunn av kartleggingen lages en plan for utbygging og drift av omsorgsboliger i en takt som tilfredsstiller behovet.	Problemstillingen er beskrevet i plan for tjenester til mennesker med kognitiv funksjonsnedsettelse. Egen sak legges frem for Helse- og sosialstyret	Våren 2017
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyret ber om å bli oppdatert når det gjelder kommunens organisering og plan for mottak av flyktninger. Herunder ansvar for det nye integreringsmottaket.	Det legges frem en orienteringssak for Bystyret	Våren 2017
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyret ber om at det fremlegges en egen sak for Helse- og sosialstyret og Formannskapet om hvordan midlene fra den nasjonale opptrappingsplanen på rusfeltet og kommunal øyeblikkelig hjelp planlegges disponert. Videre samarbeid med Rio Restart og andre frivillige organisasjoner drøftes spesielt.	Det legges frem en orienteringssak som redegjør nærmere for bruk av nasjonale opptrappingsmidler på rusfeltet, i tråd med vedtatt handlingsprogram. Saken legges frem for Helse- og sosialstyret og formannskapet	Våren 2017
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyret ber om en egen sak til Formannskapet og Helse- og sosialstyret om hvordan arbeidet knyttet til aktivitetsplikt for sosialhjelp skal organiseres og hvilke resultater som kan forventes hva gjelder utbetaling av sosialhjelp.	Det legges frem en orienteringssak for Helse- og sosialstyret og Formannskapet	Våren 2017

Kilde	Vedtak	Følges opp*	Frist*
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyre ber om at alle sykehjem i kommunen serverer middag etter kl. 15.00 så snart som mulig.	OMS vest har i flere år servert middag ca 15.30 på alle sine sykehjem. Oms øst har innført det hos alle fra nå (jan 2017.) OMS Nord har innført tiltaket delvis, det gjenstår avdelinger på Presteheia og Strai omsorgssenter. Pga årsplan og behov for endringer i turnus og bemanningsplan har disse fått frist til jan 2018, vi vil se på om det kan fremskyndes. Det rapporteres status ifbm 2. tertial rapport til helse- og sosial styret.	Januar 2018
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Bystyret ber om at Helse- og sosialstyret orienteres om hvordan rask psykisk helsehjelp skal ivaretas når det nå blir en del av den ordinære driften	Det legges frem en orienteringssak som redegjør for dette til Helse- og sosialstyret.	Våren 2017
Verbalvedtak Ap/Mdg/Sv/ Rødt Sektor 3	Bystyret ber om en sak der et tettere samarbeid med Levende Gård vurderes, med tanke på en bedre oppfølging og ettervern av kreftpasienter og eventuelt andre pasientgrupper.	Samarbeid med gårder som har Inn på tunet-status, slik som Levende Gård i Høvåg er et eksempel på, vurderes i rulleringsarbeidet med helse- og omsorgsplanen.	Våren 2017
Verbalvedtak fellespakken Sektor 3	Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/ SP. Stortinget har satt som mål at innen 2020 skal forbruk og produksjon av økologisk mat i Norge være 15 %. Kristiansand slutter seg til denne målsetningen, dog med nærdyrka økologisk mat, og vil la dette merkes i institusjoner og andre steder der kommunen har innflytelse.	Det legges frem en orienteringssak for Helse- og sosialstyret som skisserer hvordan Kjøkkenservice vil arbeide for å nå vedtatt målsetting	Høsten 2017

Følgende verbalvedtak er overført til andre sektorer:

- Handlingsplan for å bidra til å redusere uønskede svangerskap og aborter er overført Oppvekst sektoren
- Vurdering av strømaggregater ved alle sykehjem er overført til Teknisk sektor
- Utarbeidelse av veteranplan for Kristiansand kommune er overført til Organisasjonssektoren
- Bystyre ber administrasjonen i forbindelse med arbeidet med ny frivillighetsmelding utrede å styrke kommunens frivillighetsarbeid med en kommunal frivillighetskoordinator på tvers av sektorene er overført Kultursektoren

Fritidsetaten har
som visjon å skape
rom for begeistring

FOTO: BENTE JOHANNESSEN

4. KULTURSEKTOREN

4.1 Hovedutfordringer

Kultursektorens viktigste utfordringer de neste fire årene kan oppsummeres i følgende tema:

Arenautvikling:	Aldrende bygningsmasse der en må finne løsninger som styrker utvikling
Synlighet:	Tydeliggjøre tjenestenes betydning for den kulturelle grunnmuren
Samarbeid:	Særlig den nye kulturfrivillighetens samspill med kommunen
Kvalitetskrav:	Publikum, brukere, ansatte og politikere forventer økt kvalitet og profesjonalitet
Digitalisering:	Endre organisering og arbeidsprosesser for å utnytte nye muligheter

4.2 Hovedprioriteringer

Arbeidet med å utvikle gode arenaer for innbyggernes kulturelle og fysiske utfoldelse, er sentralt for Kultursektoren. Følgende vedtatte prosjekter blir særlig viktige de kommende årene:

- Universell utforming av Christiansholm festning – ferdigstillelse i 2017
- Innvendig modernisering av hovedbiblioteket – ferdigstillelse i 2017
- Roligheden gård bydelshus – helt ferdig i 2017
- Tveit idrettshall – ferdigstillelse i 2017
- Oppgradering av Sigurd Lie-salen – ferdigstillelse i 2017
- Pistolbane på Farvannet hovedskytebane – kommunalt tilskudd i 2017
- Videreutvikling av Kunsthallen – kommunal andel av finansiering i 2017
- Flerbrukshall nr 2 på Sukkevann – ferdigstillelse i 2017/2018
- Videreutvikling av Sandriphelia fritidspark – kommunalt tilskudd i 2017/18
- Rehabilitering av Samsen kulturhus – ferdigstillelse i 2018
- Skifte av kunstgress på Modenabanen, Flekkerøy – kommunalt tilskudd i 2019
- Rehabilitering av Gimlehallen – oppstart i 2019/20
- Flerbrukshall ved Kringsjø skole – ferdigstillelse i 2020
- Bydelshusløsning på Hånes – oppstart i 2020
- Nytt kunstmuseum på Silokaia – kommunal andel av finansiering avsatt i 2020

I tillegg vil det bli arbeidet med å planlegge prosjekter som skal gjennomføres etter 2020. Dette gjelder først og fremst ny kulturskole i sentrum (prosjekteringsmidler i 2019/2020), kultursenter øst og idrettsanlegg som er prioritert i kommunedelplan for idrett og friluftsliv.

I 2017 gis det et tilskudd på 0,5 mill kr til arkitektkonkurranse for nytt bygg til Vest-Agder-museet på Odderøya, og kommunens årlige driftstilskudd til museet økes med 0,5 mill kr for å kompensere for husleien i eksisterende bygg på øya.

Den kommunale kulturskolens samarbeid med Blå Kors om Posebyen kulturskole som startet opp i 2016, videreføres i handlingsprogrammet med en økning i Kulturskolens budsjettramme på 0,3 mill kr. I tillegg økes Kulturskolens budsjett med 0,25 mill. kr for å kunne gi tilbud til enda flere barn fra lavinntektsfamilier.

Idrettsetatens inntektskrav reduseres med kr 645 000 slik at idrettslagene får tilsvarende lettelser i leiesatser og avgifter til kommunen. Samtidig er det satt av kr 70 000 til at kommunen kan sørge for at det blir ett ekstra årlig svømmestevne i Aquarama.

Det innføres årlig driftstøtte på kr 50 000 til bedriftsidrettens Terrengkarusell.

Moms-saken knyttet til Kilden Teater- og Konserthus IKS er ikke endelig avgjort, men som majoritetseier i selskapet settes det av 2,0 mill kr hvert år i perioden til å dekke kommunens andel av et eventuelt endelig krav fra Skattedirektoratet.

4.3 Innsparingstiltak

Kultursektoren skal i kommende fireårsperiode spare inn 1,68 mill. kr ved at det gis redusert kompensasjon for prisstigningen. Det er også lagt inn et innsparingskrav på 0,2 mill. kr i driften som medfinansiering av økte investeringsutgifter ved ombyggingen av biblioteket.

I tillegg skal sektoren gjennomføre tiltakene som ble vedtatt i kommunens handlingsprogram for perioden 2015-18. Totalt innebærer dette å spare inn 1,62 mill. kr fra 2016 til 2017. Flere innsparingstiltak iverksettes utover i perioden slik at sektoren får en budsjettramme i 2020 som er 3,48 mill. kr lavere enn i 2016.

Innsparingskravene blir løst slik:

Tiltak	i 2017 kr			
	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Øke innsatsen for å få eksterne prosjekttilskudd.	-200	-300	-300	-300
Effektivisering som følge av modernisering og oppgradering av hovedbiblioteket.	-200	-200	-200	-200
Effektivisering og økte inntekter som følge av overtakelsen av Vågsbygd samfunnshus.	-100	-200	-200	-200
Redusere økning i tilskuddet til Kilden kulturdrift.	-400	-400	-400	-400
Ikke indeksregulere tilskuddsordninger	-130	-130	-130	-130
Redusert overtidsbruk i kulturdirektørens stab	-70	-70	-70	-70
Redusert internasjonalt engasjement	-100	-100	-100	-100
Organisasjonsendring og naturlig avgang i kulturdirektørens stab	0	-400	-400	-400
Redusert kompensasjon for prisstigning	-420	-841	-1 261	-1 681
Sum	-1 620	-2 641	-3 061	-3 481

4.4 Omprioriteringer

Kulturskolens økning i elevkontingenten vil gi enheten 0,35 mill. kr ekstra som skal delfinansiere nødvendige omstillinger

4.5 Nye plan- og utredningsoppgaver

Helt nytt er en egen utviklingsplan for Samsen kulturhus. Ellers er det flere planer som skal rulleres i årene som kommer; handlingsplan for den kulturelle skolesekken, bibliotekplanen og utviklingsplanen for Kulturskolen. I tillegg har Kultursektoren fått ansvaret for å lede arbeidet med å oppdatere kommunens frivillighetsmelding. Kommunedelplanen for idrett og friluftsliv 2015-2018 er prolongert til også å gjelde for 2019 og 2020. Prosessen med å revidere planen er derfor utsatt med to år.

4.6 Betalingssatser

Sektoren har en lang rekke ulike betalingssatser som ofte står stille i en lengre periode for så å bli hevet med et rundt beløp. Over tid vil endringene gjenspeile kostnadsutviklingen i samfunnet, men fra det ene året til det andre vil det alltid være noen litt større økninger på enkelte satser. Hvert år foretas også en vurdering av hvordan de ulike satsene fungerer i praksis, og det gjennomføres enkelte hensiktsmessige redigeringer og forenklinger.

Samsen kulturhus, Biblioteket og Fritidsetatene har ingen større endringer som i nevneverdig grad avviker fra disse prinsippene. Idrettsetaten reduserer betalingssatsene i samsvar med bystyrets vedtak om betalingslettelser for idretten i Kristiansand. Kulturskolen øker elevkontingenten utover ordinær prisstigning for å skaffe omstillingsmidler, men gjør samtidig orkesterdeltakelse gratis for å få så mange elever som mulig inn i samspill.

4.7 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

4.7.1 Sektorens totale netto og brutto driftsramme

NETTO BUDSJETTRAMME FORDELT PÅ TJENESTER

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Politisk virksomhet	705	753	852	852	852	852
Adm. og overordnet ledelse	3 385	3 160	3 423	3 423	3 423	3 423
Kunstformidling – tilskudd	32 335	33 393	34 945	35 195	35 395	35 545
Museumsvirks. – tilskudd	18 438	13 566	14 918	9 152	9 152	9 152
Andre kulturaktiviteter	20 198	19 649	25 037	24 454	24 322	24 191
Bibliotek	25 587	24 981	25 309	25 250	25 212	25 174
Fritid – aktivitet barn & unge	18 144	20 795	21 571	21 486	21 444	21 402
Kulturbygg – drift	13 166	13 609	12 021	11 913	11 913	11 913
Idrett – adm. og tilskudd	4 600	5 382	4 864	4 864	4 864	4 864
Idrett – drift anlegg	25 556	24 428	27 518	25 236	25 056	25 096
Kulturskoleundervisning	19 203	19 727	20 108	20 058	20 029	20 000
Den kulturelle skolesekken	960	983	982	982	982	982
Sum ramme	182 278	180 426	191 548	182 865	182 644	182 594

NETTO BUDSJETTRAMME FORDELT PÅ ENHETER

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Kulturdirektørens stab	76 963	74 494	83 595	77 535	77 620	77 657
Bibliotek	25 553	24 810	25 166	25 107	25 069	25 031
Samsen kulturhus	11 032	11 400	11 559	11 520	11 503	11 485
Fritidsetaten vest	10 571	11 043	9 709	9 551	9 522	9 494
Fritidsetaten øst	9 970	10 454	10 620	10 585	10 572	10 558
Idrett	27 439	27 334	29 088	26 806	26 626	26 666
Kulturskole	20 750	20 891	21 811	21 761	21 732	21 703
Sum ramme	182 278	180 426	191 548	182 865	182 644	182 594

Alle enhetene i sektoren har ansvar for mer enn én tjeneste. Omorganisering av oppgaver kan føre til at budsjettmidler flyttes mellom enhetene.

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	243 066	231 024	240 480	231 882	231 703	231 695
Inntekter	60 788	-50 598	48 932	49 017	49 059	49 101
Netto	182 278	180 426	191 548	182 865	182 644	182 594

Sektorens driftsbudsjett er økt fra 2016 til 2017 med 6,13 mill. kr i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsvekst på 4,99 mill. kr. Årsaken til budsjettendringene beskrives under hver tjeneste.

Oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering hvert år i perioden i forhold til 2016:

Tall i 1000 kr	i 2016-kroner			
Tiltak	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Innsparingstiltak	-1 580	-2 577	-2 986	-3 396
Tilskudd til ombygging og utvidelse av stiftelsen Arkivet	5 125			
Tilskudd til Donn og Fløy kunstgressbaner	2 050			
Ny godtgjørelsesordning Kulturstyret	107	107	107	107
Posebyen kulturskole	300	300	300	300
Kringsjø flerbrukshall kunstgressbane økte driftsutgifter				215
Tilskudd til Forum for tro og livssyn overført fra org.sektor	150	150	150	150
Arkitektkonkurranse Odderøya Vest-Agder-museet	500			
Kompensasjon husleie Odderøya Vest-Agder-museet	500	500	500	500
Overføring av 50 % stilling fra Idrettsetaten til Org.sektor Servicetorget	-307	-307	-307	-307
Kilden avsetning for fremtidig mva. regning	1 951	1 951	1 951	1 951
Endringer i tilskudd Kilden og Sørlandets kunstmuseum som flg. av statsbudsjettet	-238	-238	-238	-238
Engangstilskudd 2016	-2 300	-2 300	-2 300	-2 300
Besparelse renovasjon og energi	-132	-132	-132	-132
Utvidet driftsramme idrettshaller	1 615	1 615	1 615	1 615
Teknisk budsjettjustering mellom sektorene	-1 307	-1 307	-1 307	-1 307
Overføring av vedlikeholdsmidler /-ansvar Vågsbygd kultursenter og Hellemyrhallen	-1 791	-1 791	-1 791	-1 791
Økt tilskudd til Agder Naturmuseum og botaniske hage	293	293	293	293
Årlig driftstilskudd itl kompetansesenteret Scenekunst Sør		244	439	585
25 plasser lavinntektsfamilier Kulturskolen	244	244	244	244
Lettelser i betalingssatser for idrettens bruk av kommunale anlegg	697	697	697	697
Diverse mindre justeringer/endringer	253	208	208	208
Sum reelle endringer i forhold til 2016	6 129	-2 343	-2 557	-2 606

4.7.2 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Byen som drivkraft				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand er et attraktivt og vekstkraftig landsdelssenter				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Kristiansand har ledende og attraktive kulturarenaer. <u>Indikatorer:</u> - Antall dager i året med kulturelle publikumstilbud på Odderøya (utenom Kilden). 152 200 200 - Antall kunst- og kulturproduserende virksomheter med tilholdssted på Odderøya. 86 86 86 - Universell utforming av Christiansholm festning med uteområder. 5 % 100 % - Antall utleiedager av de tre historiske kulturbyggene som arena for mangfoldig kultur- og fritidsliv. 211 200 300 - Hovedbiblioteket oppgraderes som møteplass, læringsarena og uavhengig arrangementsarena. 0 % 100 % - Besøk på bibliotekene på samfunnsdebatter, litterære arrangementer og andre typer arrangementer. 10 349 11 000 20 000 - Samsen kulturhus rehabiliteres i forhold til dagens bygningsmessige/tekniske krav. - 50 % 100 % - Gimlehallen rehabiliteres i forhold til dagens bygningsmessige/tekniske krav. - 10 % 67 % - Areal er avsatt i Rona til Kultursenter øst. - 100 % - Aula, klasserom, gymsaler og svømmehall i Vågsbygd kultursenter rehabiliteres i forhold til dagens bygningsmessige/tekniske krav. - 10 % 50 %			
2	Kristiansand er en kulturell drivkraft og attraktiv samarbeidspartner. <u>Indikatorer:</u> - Deltakelse i regionale, nasjonale og internasjonale prosjekter og nettverk. 27 28 30 - Antall kulturinstitusjoner, sentre og foreninger med statsstøtte som Kristiansand er vertsby for. 13 15 20 - Antall festivaler i Kristiansand med statsstøtte. 8 10 12 - Antall søkere til kommunens kulturtilskuddsordninger. 496 525 600			

Byen det er godt å leve i

Retningsmål i kommuneplanen:

- Innbyggerne har trygge og funksjonelle nærmiljøer og stolthet og identitet i forhold til eget lokalområde
- Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter
- Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet
- Innbyggerne deltar aktivt i lokalsamfunnet
- Innbyggerne er i arbeid og aktivitet

Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Kristiansand har kulturarenaer i lokalområdene tilpasset dagens og framtidens behov. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall flerbrukshaller etablert totalt. 2. Antall kunstgressbaner etablert totalt. 3. Drive og videreutvikle kulturbyggene i lokalområdene som arena for sosiale nettverk og utvikling av ferdigheter og talenter. 4. Roligheden gård får en fullverdig bydelshusløsning. 5. Drive og videreutvikle bibliotekene i lokalområdene som møteplass, læringsarena og kulturarena. 6. Meråpne bibliotek, dvs. åpne bibliotek uten bemanning er utredet. 7. Realisere bydelshusløsning på Hånes.	18 33 13 - 3 0 % -	20 34 13 100 % 3 100 % -	21 34 13 3 90 %
2	Kristiansand har en sterk kulturell grunnmur som legger til rette for mangfoldige kulturopplevelser. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall besøk i fritidsklubb, helgearrangementer og ferietilbud i regi av Fritidsetaten vest og Fritidsetaten øst. 2. Antall unge med behov for tilrettelegging som deltar i kultur- og fritidsaktiviteter i regi av Fritidsetaten vest og Fritidsetaten øst. 3. Antall voksne med behov for tilrettelegging som deltar i kultur- og fritidsaktiviteter i regi av Fritidsetaten øst. 4. Antall lag/organisasjoner/grupper med regelmessig aktivitet på Samsen kulturhus. 5. Andel barn og unge (6-19 år) som kulturskolen regelmessig når med sin virksomhet. 6. Antall besøkende på bibliotekene. 7. Antall betalende besøk i Idda ishall.	44 811 - - 80 12,1 % 481 027 6 169	41 000 400 180 84 13 % 520 000 6 500	41 000 400 180 86 15 % 550 000 6 500

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: • Innbyggerne har trygge og funksjonelle nærmiljøer og stolthet og identitet i forhold til eget lokalområde • Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter • Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet • Innbyggerne deltar aktivt i lokalsamfunnet • Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
3	Kristiansand har gode arenaer for kompetansebygging og talentutvikling. <u>Indikatorer:</u> 1. Dialogmøter med kulturlivet. 2. Samarbeidsavtaler med organisasjoner og kompetansesentre. 3. Antall offentlige konserter, forestillinger og utstillinger på Samsen kulturhus og i bydelshusene/grendehusene. 4. Antall kurs/workshops på bibliotekene, Samsen kulturhus og i bydelshusene/grendehusene. 5. Legge til rette for selvstyrte grupper innen musikk, dans, film med mer, i bydelshusene/grendehusene og på Samsen kulturhus. Antallet grupper. 6. Antall deltakere i mønstringen Ung Kultur Møtes (UKM). 7. Antall elever i fordypningstilbud på kulturskolen. 8. Antall offentlige konserter, forestillinger og utstillinger i kulturskolens regi. 9. Antall utstillinger på bibliotekene.	 5 6 - - - 83 44 87 215	 5 9 43 210 90 160 50 70 225	 5 9 48 250 92 200 60 70 230
4	Færre ungdom (18-24 år) faller utenfor utdanning og arbeidsliv. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall lærlinger som får praksis i Kultursektoren. 2. Antall ungdom i praksis og jobbtrening i Kultursektoren. 3. Andel elever som står uten tilbud om arbeid eller skole, to år etter endt forløp på Gateakademiet.	 17 5 5 %	 20 5 15 %	 20 6 15 %
5	Færre barnefamilier opplever relativ fattigdom. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall fritidsklubber i lokalområdene som tilbyr kveldsmat to ganger per uke. 2. Antall barn og unge i målgruppa som får delta i gode, alminnelige og spennende ferietilbud og turer. 3. Antall utlån av sportsutstyr til aktiviteter og turer, som er gratis for barn og unge. 4. Åpne møteplasser/kulturarenaer som fritidsklubber, kulturhus for ungdom og bibliotek, med gratistilbud. 5. Antall gruppetilbud med subsidierte deltakeravgifter. 6. Antall friplasser på Kulturskolen.	 12 545 - 17 - -	 12 500 350 17 40 50	 12 500 350 17 40 50

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har trygge og funksjonelle nærmiljøer og stolthet og identitet i forhold til eget lokalområde - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne deltar aktivt i lokalsamfunnet - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
6	Nyankomne flyktninger og innvandrere er integrert i barnehage, skole, fritidsaktiviteter, arbeid og samfunnsdeltakelse. <u>Indikatorer:</u> 1. Antall ungdom i fritidsgrupper for nyankomne minoritetsungdom. 2. Antall kompetansebyggende kurs/arrangementer i regi av bibliotekene der flyktninger og innvandrere er en viktig målgruppe. 3. Antall deltakere i introduksjonsprogrammet som har praksisplass i Kultursektoren.	100 4 -	130 6 7	130 7 7

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggerne og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd. <u>Indikator:</u> Alle enheter er miljøsertifisert og følger opp systemer for resertifisering og rapporterer årlig.	6	6	6

4.7.3 Kulturdirektørens stab

I tillegg til den overordnede daglige ledelsen av sektoren har staben det faglige ansvaret for kulturområdene visuell kunst, musikk, scenekunst, museer/kulturvern, litteratur og film. Arbeidet foregår i hovedsak langs to linjer: Forvaltning av kommunens økonomiske tilskudd til kulturlivet og som aktør i samfunnsutviklingen gjennom deltakelse, dialog og rådgivning.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	72 419	74 879	83 988	77 928	78 013	78 050
Inntekter	-2 583	-385	393	393	393	393
Netto	69 836	74 494	83 595	77 535	77 620	77 657

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst og justert i samsvar med vedtatte, tidsbegrensede prosjekter og tilskudd
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt
- Husleie for Kunsthallen overført til Biblioteket
- Økt tilskudd til Vest-Agder-museet
- Tilskudd til Vågsbygd turnforening overført fra Idrettsetaten
- Tilskudd til Forum for tro- og livsynsamfunn overført fra Organisasjonssektoren
- Nytt tilskudd til Terrengkarusellen

4.7.4 Kristiansand folkebibliotek

Kristiansand folkebiblioteket skal fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle. Biblioteket er en demokratisk grunnpilar som skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Biblioteket skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. Formålsparagrafen i Bibliotekloven ble sist endret 21.6.2013.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	31 784	29 105	27 865	27 806	27 768	27 730
Inntekter	-6 440	-4 295	-2 699	-2 699	-2 699	-2 699
Netto	25 344	24 810	25 166	25 107	25 069	25 031

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt
- Husleie for Kunsthallen overført fra Kulturdirektørens stab
- Tilskudd fra Vest-Agder fylkesbibliotek til lokalhistorisk samling opphører

4.7.5 Samsen kulturhus

Samsen kulturhus tilrettelegger for kulturopplevelser med fokus på de unge. Med formålet ønsker Samsen å være nytenkende og tidsaktuelle i forhold til ungdomskulturelle trender. Kreativ kompetanse bygges via husets mangfoldige kulturtilbud og Gateakademiets alternative skoletilbud. Gateakademiet fokuserer i tillegg på den enkelte ungdoms sosiale handlingskompetanse. Husets brukere og selvstyrte grupper spiller en viktig rolle for mangfold og omfang i det åpne kulturtilbudet. Fleksible utleielokaler med tidsaktuelt utstyr og endringsvillige ansatte med bred faglig kompetanse, er en forutsetning for å oppfylle formålet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	15 488	15 338	15 467	15 428	15 411	15 393
Inntekter	-4 317	-3 938	-3 908	-3 908	-3 908	-3 908
Netto	11 171	11 400	11 559	11 520	11 503	11 485

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt

4.7.6 Fritidsetaten vest

Hovedoppgaven til Fritidsetaten vest er å tilrettelegge for et mangfold av kultur- og fritidsaktiviteter på vestsiden av Kristiansand fra Mosby til Flekkerøy. Hovedmålgruppen er barn og ungdom i alderen 10-18 år, og barn og ungdom med ulike former for tilretteleggingsbehov. Enheten forvalter samfunnshus, grendehus, fritidssenter og historiske kulturbygg i bydelen. Dette er viktige møteplasser i nærmiljøene og arenaer for rekreasjon, utvikling av talent, ferdigheter og sosiale nettverk. Gjennom økonomiske tilskudd stimulerer enheten også lokale foreninger, tverrfaglige prosjekter og organiserte grupper til økt deltakelse og aktivitet i nærmiljøet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	21 336	17 369	16 210	16 052	16 023	15 995
Inntekter	-8 298	-6 326	-6 501	-6 501	-6 501	-6 501
Netto	13 037	11 043	9 709	9 551	9 522	9 494

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt

4.7.7 Fritidsetaten øst

Fritidsetaten øst har som visjon å skape rom for begeistring! Hovedoppgaven er å legge til rette for et mangfold av kultur- og fritidstjenester. Målgruppen er unge i alderen 10-18 år i lokalområdene øst for Otra, samt unge og voksne med tilretteleggingsbehov. Ung kultur og frivillig engasjement videreutvikles gjennom ukentlige fritidstiltak, arrangementer, turer og workshops. Dette er arenaer for nettverksbygging og talentutvikling med fokus på fysisk aktivitet, dans, band, visuell utfoldelse, fotostudioer, lydstudio og åpne scener. En viktig oppgave er å etablere, drifte og utvikle bydelshus i lokalområdene. Bydelshusene er møteplasser i nærmiljøet for lag og organisasjoner, privat utleie og enhetens aktiviteter. Enheten forvalter tilskuddsposten «kulturaktiviteter i nærmiljøet».

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	14 374	11 622	11 478	11 478	11 478	11 478
Inntekter	-3 401	-1 168	-858	-893	-906	-920
Netto	10 973	10 454	10 620	10 585	10 572	10 558

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst.
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav.
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt.

4.7.8 Idrettsetaten

Visjonen til Idrettsetaten er "Verdens sprekeste by". Hovedmålet er å tilrettelegge for allsidig idrett og fysisk aktivitet for alle byens innbyggere, med et spesielt fokus på barn og unge i alderen 6-19 år. Gjennom godt tilrettelagte idretts- og friluftstilbud er det et mål at befolkningen oppnår bedre helse, trivsel og livskvalitet. Et mangfold av tidsriktige arenaer for fysisk aktivitet, vil bidra til utvikling av Kristiansand som en fremtidsrettet og attraktiv by for næringsliv, studenter og nye innbyggere. Dette vil også bidra til å styrke byens rolle som vert for større mesterskap og arrangement på idrettsarenaene. Bygg- og anleggsmasse skal ivaretas på et forsvarlig vis.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	68 953	55 642	56 919	54 637	54 457	54 497
Inntekter	-38 244	-28 308	27 831	27 831	27 831	27 831
Netto	30 709	27 334	29 088	26 806	26 626	26 666

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst og justert i samsvar med vedtatte, tidsbegrensede prosjekter og tilskudd
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt
- Tilskudd til Vågsbygd turnforening overført til Kulturdirektørens stab
- Engangstilskudd til Donn og Fløy for utlegg til skifte av kunstgress
- Driftsmidler til Tveit idrettshall og flerbrukshall nr. 2 på Sukkevann
- Redusert inntektskrav som følge av betalingslettelser for idretten
- Budsjettmidler til et ekstra svømmestevne i Aquarama

4.7.9 Kristiansand kulturskole

Kulturskolens visjon er: "Vi gir barn og unge mulighet til utvikling gjennom kunst". Hovedoppgaven er å gi barn og unge planmessig og allsidig opplæring og kreativ utfoldelse i kunstneriske fag. Undervisningen følger grunnskolens skoleår og gis på ettermiddag og kveldstid. Kulturskolen har i dag fast tilbud innen musikk, billedkunst, teater, musikal og film/animasjon. Kulturskolens hovedbase er Musikkens Hus med administrasjon, undervisningsrom og konsertsal. I tillegg undervises det på Samsen kulturhus og elleve av byens barne- og ungdomsskoler. Deler av undervisningen i Vågsbygd er samlokalisert i Vågsbygd kultursenter. I tillegg til egen virksomhet leverer kulturskolen dirigenttjenester til alle byens ni skolekorps.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			i 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	29 578	27 069	28 243	28 243	28 243	28 243
Inntekter	-7 654	-6 178	6 432	6 482	6 511	6 540
Netto	21 924	20 891	21 811	21 761	21 732	21 703

Kommentarer:

- Budsjettet er korrigert for pris- og lønnsvekst
- Reduksjon av nettorammen som følge av innsparingskrav
- Ordning med intern fakturering av PC-avgift opphørt
- Tilført nødvendige midler for å videreføre samarbeidet om Posebyen kulturskole
- Budsjettøkning for å gi tilbud til flere barn fra lavinntektsfamilier

4.8 Investeringsbudsjett

I investeringsprogrammet er det sju prosjekter med en bruttokostnad på 21,8 mill. kr i perioden. I tillegg kommer inntekter fra spillemidler for nytt kunstgress på Karuss med 1,1 mill. kr. Under Kristiansand eiendom er det seks prosjekter til Kultursektoren, pluss avsetning til tre prosjekter til sist i perioden. I tillegg kommer inntekter fra spillemidler. Flerbrukshall på Kringsjø er del av prosjekt til Oppvekstsektoren.

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
		Sum	Inntekt				
Idrettsanlegg rehabilitering/oppgradering	Løpende	2 800		700	700	700	700
Modernisering av biblioteket	17 500	9 500	4 500	9 500			
Kunstgressbane Karuss	3 000		1 100				
Kunstgress Modenabanen	1 200	1 200				1 200	
Oppgradering Sigurd Lie-salen	500	500		500			
Tilrettelegge kunsthall	300	300		300			
Farvannet pistolbane	3 500	3 500		3 500			
Sandripheia fritidspark	4 000	4 000		2 000	2 000		
Investeringsprosjekter under Kristiansand Eiendom	126 442	180 399	67 819	70 899	17 750	11 750	80 000
SUM Kultur		202 199	73 419	87 399	20 450	13 650	80 700

Rehabilitering/oppgradering idrettsanlegg

Idrettsetaten har i perioden en årlig bevilgning til rehabiliteringsprosjekter og større vedlikeholdsoppgaver. Anleggene har stor slitasje. Bevilgningene blir benyttet til et stort antall tiltak.

Utskifting av kunstgresset på Karuss

Gjennomført i 2016. Det forventes en inntekt i form av spillemidler på 1,1 mill. kr i løpet av perioden.

Innvendig modernisering av hovedbiblioteket

Oppgradering og ominnredning til et moderne og framtidsrettet bibliotek er kostnadsberegnet til 17,5 millioner kroner. Stiftelsen for store kulturanlegg i Kristiansand har gitt tilsagn om delfinansiering på 4,5 mill. kr. Prosjektet ble utsatt ett år på grunn av koordinering med nytt parkeringshus under Torvet.

Kunstgress Modenabanen

Det legges til rette for at det kan benyttes samme modell som ved utskifting av kunstgresset på den andre Flekkerøybanen hvor idrettslaget forskutterte utgiftene og får tilbake nettokostnaden av kommunen på et seinere tidspunkt. Må følges opp i kommende rullinger av handlingsprogrammet..

Oppgradering Sigurd Lie-salen

Lyddemping av salen for bruk til forsterket musikk, samt nytt lydanlegg, skal gi konsertsalen på Kulturskolen en langt høyere bruksfrekvens og økte inntekter fra utleie. Skinnesystem til tepper og lydanlegg kan flyttes og brukes i et eventuelt nytt bygg.

Tilrettelegge kunsthall

Kommunens bidrag til prosjektet med å koble sammen og samordne tilbudene fra Kunsthallen i 4. etasje og Hovedbiblioteket i 1.-3. etasje.

Farvannet pistolbane

Kommunens bidrag til realisering av siste byggetrinn på hovedskytebane-anlegget. Kommunens rolle i gjennomføringen og finansieringen må avklares nærmere i 1. tertialrapport 2017.

ANDRE INVESTERINGER OPPFØRT UNDER KRISTIANSAND EIENDOM

Investeringsprosjekter	Ferdigstillelse
Christiansholm festning – universell tilgjengelighet	2017
Ny idrettshall i Tveit	2017
Våningshus Roligheden gård	2017
Flerbrukshall nr. 2 på Sukkevann (inkl. parkering)	2017/18
Samsen kulturhus - rehabilitering	2018
Sjøppelboder ved bydelshus/grendehus	2019
Prosjekteringsmidler ny kulturskole sentrum	2019/20
Bydelshus Hånes - avsetning	uavklart
Rehabilitering av Gimlehallen - avsetning	uavklart
Nytt kunstmuseum på Silokaia	uavklart

Christiansholm festning – universell tilgjengelighet

Det er et presserende behov for å gjøre Christiansholm festning universell tilgjengelig. Personheis til rotunden, dimensjonert for elektrisk rullestol, skal oppføres i den nordre delen av borggården, fristilt fra festningsmuren. Det må settes opp en utvendig rampe langs festningen for å utligne nivåer i terrenget opp til inngangspartiet. I tillegg må det gjøres enkelte andre sikringsarbeider og opprustinger. Prosjektet er blitt noe forsinket fordi antikvariske myndigheter ønsket en ny vurdering av plassering av heisen. Dette er nå avklart i tråd med kommunens opprinnelige planer.

Tveit idrettshall

Det har i flere år vært avklart at neste flerbrukshall i Kristiansand skal bygges ved Ve skole i Tveit. I samarbeid med idrettslaget er det prosjektert en hall i tilknytning til eksisterende volleyballhall/gymsal slik at man utnytter kapasiteten i dette garderobeanlegget. Grunnarbeidene har tatt noe lengre tid enn forutsatt, så ferdigstillelse er nå planlagt til sommeren 2017.

Våningshus Roligheden gård

Bydelshus på Lund løses ved å bruke eksisterende våningshus kombinert med bydelssal som et sambrukslokale med barnehagen. Det er nødvendig å oppgradere våningshuset for å bevare det, samt for å tilfredsstille krav om brannsikring og krav til universell utforming på enkleste måte i 1. etasje. Fritidsetaten øst pusset i 2011 opp våningshuset i samarbeid med Kristiansand eiendom. Dette har bidratt til å redusere investeringsbehovet. Prosjektet ferdigstilles i 2017.

Flerbrukshall Sukkevann

Det skal bygges en idrettshall i forlengelsen av eksisterende hall på Sukkevann. Eksisterende garderober skal brukes og parkeringsløsning i tråd med bystyrets vedtak 1.6.2016. Ferdigstilling blir rundt årsskiftet 2017/18.

Samsen kulturhus – rehabilitering

Samsen kulturhus har en tilstandsgrad som fordrer betydelige oppgraderinger. Dette gjelder bygg, VVS-installasjoner, elektro, tele- og automatisering, heis og uteområder. Det er utarbeidet en tilstandsrapport med vurdering av nødvendige tiltak for at eiendommen fortsatt skal fungere som kulturhus i årene fremover. Totalkostnadene er kalkulert til 33,6 mill. kr. og bevilgningen er fordelt på 1. og 2. byggetrinn i henholdsvis 2017 og 2018.

Søppelboder ved bydelhus/grendehus

Søppeldunker som står åpent utgjør en stor risiko med hensyn til brann. Det er derfor ønskelig å få etablert lukkede, frittstående søppelboder ved Kulturektorens bydels- og grendehus. Det gjenstår 1,75 mill. kr fordelt over årene fram til 2019 til bygging av slike boder.

Prosjekteringsmidler ny kulturskole i sentrum

Det er satt av 2 mill. kr. i 2019/20 til å starte prosjektering av ny kulturskole. Bygg til kulturskolen var også en del av arkitektkonkurransen for kunstmuseum på Silokaia, og det foreligger nå et vinnerutkast.

Bydelshus Hånes

For å imøtekomme kravene til tidsmessige bydelshusfunksjoner også på Hånes, er det foreslått å realisere et tilbygg til Hånes skole. Dette inkluderer blant annet ny scene i utvidet gymsal og flytting av skolekjøkken. Det er avsatt 9 mill. kr i 2020.

Rehabilitering av Gimlehallen

Gimlehallen har flere bygningsmessige utfordringer og særlig knytter dette seg til belysning i hall og behov for omfattende rehabilitering av garderobene. Det er utarbeidet tilstandsanalyse som ligger til grunn for en prioritering av tiltak i hallen. Det er nå avsatt 30 mill. kr til dette formålet i 2019 og 2020. I følge tilstandsrapporten er behovet på totalt 48 mill. kr.

Nytt kunstmuseum på Silokaia

Til prosjektet med samlokalisering av Sørlandets Kunstmuseum og Tangen-samlingen i og ved den verneverdige siloen, er det i 2020 avsatt en kommunal andel i byggeprosjektet på 50 mill. kr.

Spillemidler

Investeringsprogrammet til Kristiansand eiendom inneholder også inntekter i form av spillemidler til prosjekter som allerede er ferdigstilt. I handlingsprogramperioden er det lagt inn spillemidler til følgende: Aqurama, flerbrukshall Hellemyr, utvikling av Idda-området, Tveit idrettshall og flerbrukshall Sukkevann.

4.9 En organisasjon i utvikling

4.9.1 Arbeidsgivervirksomheten

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Beholde og rekruttere medarbeidere Andel ansatte i heltidsstillinger er økt. <u>Indikatorer:</u> Andel medarbeidere i heltidsstillinger. - Kvinner - Menn Gjennomsnittlig stillingsprosent. - Kvinner - Menn			
		53,6 %	56 %	60 %
		45,6 %	49 %	53 %
		63,8 %	66 %	69 %
		75,5 %	77 %	80 %
		71,7 %	74 %	80 %
		80,5 %	80 %	80 %

Tiltak i perioden:

- Ordinære, faste deltidsstillinger lyses ikke ut før det er foretatt behovsvurderinger på sektornivå

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Likestilling, inkludering og mangfold Sektoren har oppnådd en mest mulig balansert sammensetning når det gjelder kjønn, etnisitet, alder og funksjonsevne blant personalet på hver arbeidsplass. <u>Indikatorer:</u> Kjønnsfordeling blant ansatte. - Kvinner - Menn Kjønnsfordeling i lederstillinger (enhetsledere). - Kvinner - Menn			
		55,4 %	53,0 %	50,0 %
		44,6 %	47,0 %	50,0 %
		50,0 %	50,0 %	50,0 %
		50,0 %	50,0 %	50,0 %

Tiltak i perioden:

- Utarbeide tiltak i henhold til vedtatt strategisk plan for likestilling, inkludering og mangfold
- Enhetene igangsetter tiltak for å rekruttere medarbeidere med innvandrerbakgrunn, målet er at bemanningen i sektoren gjenspeiler byens befolkning

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Leder- og kompetanseutvikling Kultursektorens ledere og medarbeidere har kompetanse til å møte aktuelle utfordringer. <u>Indikator:</u> Antall ansatte med aktiv avtale om kompetanseheving.	2	4	6

Tiltak i perioden:

- Alle enheter ruller egne kompetanseplaner
- Ekstra fokus på kompetanseheving i medarbeidersamtaler og årskontrakter

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand kommune har omdømme som en fremtidsrettet, kompetent og inkluderende organisasjon				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Helsefremmende arbeidsmiljø Arbeidsmiljøet er helsefremmende og det jobbes aktivt for å få ned sykefraværet. <u>Indikatorer:</u> Sykefravær (i % av årsverk). - Kvinner - Menn Antall egne trivselstiltak i sektoren, kulturelle, sosiale eller fysiske aktiviteter.	6,1 % 8,2 % 3,7 % 21	6,0 % 6,0 % 6,0 % 20	5,5 % 5,5 % 5,5 % 20

Tiltak i perioden:

- Enhetene samarbeider om tilrettelagte oppgaver/utprøving for sykemeldte ansatte

4.9.2 Effektive og brukervennlige tjenester

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kommunikasjon og åpenhet Sektoren tar i bruk kommunikasjonsløsninger som gjør kontakt med innbyggerne enklere. <u>Indikator:</u> Antall enheter som har tatt i bruk «Svar ut».	-	4	7
2	Det er utviklet og tatt i bruk nye måter å arbeide på som effektiviserer og hever kvaliteten på tjenestene. Ansatte er involvert i nytenking og utvikling. <u>Indikator:</u> Antall enheter som har gjennomgått gevinstrealiseringsprosess.	-	1	2
3	Etikk og likestilte tjenester Sektorens tjenester er like tilgjengelige, har lik kvalitet og gir like godt resultat uavhengig av brukernes kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne og seksuelle orientering. Redelighet, ærlighet og åpenhet kjennetegner vår virksomhet. <u>Indikatorer:</u> Antall klager fra brukere på tjenestene i forhold til likestilling, inkludering og mangfold. Andel enheter som har gjennomgått etiske retningslinjer.	1 100 %	0 100 %	0 100 %

Tiltak i perioden:

- Legge inn spørsmål i brukerundersøkelsene som sikrer at brukernes ulike bakgrunn og situasjon blir ivaretatt
- Bruke forskningsprosjekter for å bedre kvaliteten på tjeneste

4.10 Oppfølging av vedtatte verbalforslag

Plan for oppfølging er godkjent av kulturstyret 25. januar 2017

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Kristiansand ønsker at det nye anlegget på Sandrip skal realiseres. Når det foreligger ny reforhandlet finansieringsavtale vedrørende Sandripheia fritidspark justeres Kristiansand kommunes andel i tråd med ny avtale, når det gjelder bygging av nytt anlegg.	Sammen med Parkvesenet skal idrettssjefen gå i dialog med de øvrige eierne av Sandripheia fritidspark. Ny avtale om finansiering av investeringer i anlegget legges til grunn for at bevilgningen eventuelt justeres i 1. eller 2. tertialrapport 2017, eventuelt i rulleringen av HP.	Høsten 2017
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Fokus på publikum og brukere er et viktig måleparameter i flere av kultursektorens tjenestetilbud. "Publikum" benyttes ofte som et viktig kriterium, men det mangler en overordnet retningslinje på hvordan Kristiansand kommune ønsker å jobbe med publikum på. Bystyret ber om at det utarbeides en gjennomgang over hvilke publikumsgrupper som benytter seg av eksisterende tjenester i kultursektoren i dag.	Dette er et ganske omfattende kartleggingsarbeid. Dersom sektoren til høsten kan få en trainee eller masterstudent knyttet til prosjektet, ser Kulturdirektøren for seg at resultatet kan foreligge i løpet av våren 2018.	Vår 2018
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Mange barn opplever å ikke kunne delta i organisert kultur- og idrettsaktiviteter pga. familiens økonomi, dette til tross for mange gode tiltak i byens fritidsetater og andre kulturtilbud. Bystyret ber om en oversikt over hvilke tiltak som allerede tilbys og hva som benyttes av frikort, øremerkede plasser ved fritidsetatene, kulturskolen o.l. Bystyret ber samtidig om en utredning for bedre tilrettelegging for uorganisert aktivitet ved eksempelvis åpne dager i gymsaler, idrettshaller, kulturhus ol.	Til å utarbeide oversikten over eksisterende kommunale tiltak blir det satt ned en tverrsektoriell arbeidsgruppe. Oversikten legges fram for bystyret i september eller oktober 2017. Utredningen av tilrettelegging for uorganisert aktivitet må også involvere flere parter (blant annet idrettsrådet og oppvekstsektoren), men arbeidet kan foregå parallelt slik at utredningen er klar for politisk behandling i løpet av høsten 2017.	Høsten 2017

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Talentutvikling: Med utgangspunkt i at byen ønsker et yrende kulturliv og stor variasjon i byens organisasjonsliv, er det viktig å sikre god rekruttering til alle grener innen idrett og kultur både spiss og bredde. Talentutvikling stimulerer bredde, og bredde muliggjør spissing. Olympiatoppen bidrar til talentutvikling innen flere idrettsgrener. Ungdomskilden har som et av sine mål å utvikle talenter innenfor teater/scenekunst. For å sikre talentutviklingen også innen andre kunstuttrykk ønsker bystyret seg forelagt en vurdering av mulige talentutviklingstiltak også her.	Arbeidet er allerede startet opp etter at ordføreren arrangerte en workshop om talentutvikling sist høst. Det har vært nødvendig å prioritere Frivillighetsmeldingen foran dette prosjektet, så en fullstendig vurdering vil kunne foreligge rett før eller etter sommeren.	Høsten 2017
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Kompetansesentrene i Kristiansand er et viktig grunnlag i utviklingen av det profesjonelle kunst- og kulturlivet i regionen. Bystyret ønsker et samarbeidsprosjekt på tvers av alle kompetansesentrene for å få et helhetlig bilde av det profesjonelle og semi-profesjonelle miljøet i kommunen. Målet er å sikre optimal ressursutnyttelse og maksimal allokering av midler til faglig bistand til de aktuelle miljøene. Kommunen ønsker at støtten fra kompetansesentrene bidrar til at flere kan leve av kunsten sin, men også at det bidrar til utviklingen av byens kulturliv.	Kompetansesentrene vil få meddelt vedtaket i tilsagnsbrevet om driftstilskudd for 2017, og Kulturdirektøren vil deretter kalle inn sentrene til et oppstartsmøte. De kulturelle kompetansesentrene i Kristiansand består stort sett av én eller to personer, så det er ikke realistisk at prosjektet kan gjennomføres meget raskt. Kulturdirektøren tar sikte på at en prosjektrapport kan legges fram for kulturstyret i løpet av 1. halvår 2018.	Våren 2018
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Bystyret ber om en vurdering av den økonomiske bærekraften til Kilden IKS i lys av kommunens økonomiske tilskudd.	Rådgiver i økonomisektoren utarbeider sak til bystyret før sommeren 2017.	Våren 2017
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Bystyre ber administrasjonen i forbindelse med arbeidet med ny frivillighetsmelding utrede å styrke kommunens frivillighetsarbeid med en kommunal frivillighetskoordinator på tvers av sektorene.	Spørsmålet om kommunal frivillighetskoordinator er allerede spilt inn som et sterkt ønske fra frivillig sektor i det pågående arbeidet med å oppdatere den kommunale frivillighetsmeldingen. Meldingen ferdigstilles i løpet av februar, og ordføreren ønsker en generaldebatt basert på denne meldingen i bystyret 31. mai 2017.	Våren 2017

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Bystyret ber om at kommunens tilskuddsforvaltning gjennomgås og forbedres. Arbeidet må ses i sammenheng med det pågående arbeidet for å etablere et evalueringssystem for gitte tilskudd. Arbeidet bør trekke på kunnskap fra DFØs veiledere for statlig tilskuddsforvaltning.	Dette vedtaket ses i sammenheng med vedtak om evaluering av tilskudd ved forrige rullering av HP (jf. også vedtak i formannskapet 7.12.2016, sak 159). I løpet av våren 2017 skal det fremmes en sak til bystyret om prinsipper og rutiner for en helhetlig forvaltning av årlige driftstilskudd. Helt siden forvaltningsrevisjonen av kommunens tilskuddsforvaltning i 2012, har det pågått et tverrsektorielt arbeid med å forbedre praksis, rutiner og retningslinjer. Gjennomgang og forbedring av tilskuddsforvaltningen er et løpende arbeid hvor resultatet kommer til uttrykk årlig i eget vedlegg til Rådmannens HP-forslag.	2019
Verbalvedtak fellespakken (H/KrF/Frp/Venstre/Pp/Sp)	Det nedsettes en arbeidsgruppe mellom oppvekstsektoren og kulturskolen for å se på muligheten for en sterkere samhandling mellom skole, SFO og kulturskolen. Gruppen skal utarbeide konkrete forslag, der særlig de yngste elevene i bydelene ivaretas. Leder av oppvekststyret og av kulturstyret leder arbeidet.	Det ble fattet et lignende vedtak i forbindelse med forrige rullering av Handlingsprogrammet. Arbeidet med oppfølging av det vedtaket var planlagt til våren 2017. Disse vedtakene ses i sammenheng, endringen er at politikere skal lede arbeidet, at også skole nå er tatt inn og at det er fokus på de yngste. Oppvekstdirektøren tar initiativ til oppstartsmøte med lederne av Oppvekststyret og Kulturstyret i løpet av februar 2017.	Våren 2017
Verbalvedtak etter (forslag fra Ap/SV/Rødt)	Det utarbeides en strategi for Toppidrett i Kristiansand. En arbeidsgruppe bestående av idrettsetaten og representanter for toppidretten, skal synliggjøre hvilke behov som må ivaretas for at toppidrettslagene og toppidrettsutøverne får en best mulig tilrettelegging fra kommunens side. Talentsatsingen til idretten, idrettslinjer ved de videregående skolene og tilstedeværelsen av Olympiatoppen i byen tas inn arbeidet.	Idrettssjefen har vært i kontakt med Idrettsrådet og Olympiatoppen om dette vedtaket, og bestillingen er klar og tydelig. Det er ønskelig å drøfte enkelte problemstillinger med de andre storbyene i løpet av våren. Ordføreren har lagt opp til en generaldebatt om idrettspolitik i bystyret i november 2017, og Kulturdirektøren ser det som naturlig at forslag til strategi for toppidrett inngår i debattgrunnlaget.	Høsten 2017

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak etter (forslag fra Ap/SV/Rødt)	Administrasjonen bes vurdere å legge frem egen sak med strategier, forslag til tiltak og status vedrørende målsetting om å bli Norges kulturby nr. 1 samtidig med ferdigstillelsen av nytt kunstmuseum i Siloen.	Dette er formulert som et «oversendelsesforlag», og vil bli besvart i samsvar med rutinene for slike oversendelser. Det betyr at Kulturdirektøren kommer tilbake til formannskapet så snart som mulig med en kortfattet orientering og vurdering av temaet som tas opp.	Våren 2017

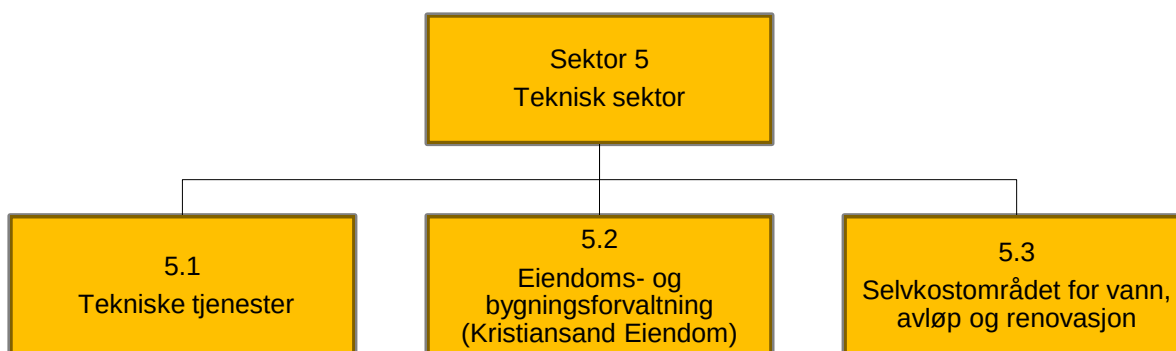

Det settes av større ressurser
til oppgradering av demninger.
Her fra Jegersberg.

FOTO: SVEIN TYBAKKEN

5. TEKNISK SEKTOR

Driftsmål og økonomi er fordelt i tre deler: 5.1, 5.2 og 5.3. Øvrige tema gjelder for hele teknisk sektor.

Figur 13: Organisering teknisk sektor

Teknisk sektor hadde ved årets inngang 520,7 årsverk fordelt på 548 ansatte, herav 197 kvinner og 351 menn.

5.1 Hovedutfordringer

5.1.1 Byen som drivkraft

Næringsutvikling

Det har vært en stor endring innenfor oljerelaterte næring, der arbeidsledigheten øker mer i regionen enn landsgjennomsnittet. Klimaendringene byr på utfordringer, men også muligheter for næringslivet. Kristiansandsregionen har forutsetning for å utnytte mulighetene, og vil legge til rette for bærekraftig vekst.

Hovedutfordringene er:

- å legge til rette for stabilitet i sysselsetting og produktivitet
- skape robusthet mot konjunktursvingninger
- bidra til å skape nye arbeidsplasser for å tiltrekke og beholde arbeidskraft i regionen

Universitets- og helsebyen

Kristiansand har som mål å utvikle seg som Universitetsby. Denne målsetningen er langsiktig, og vil bli skapt gjennom bevist jobbing med konkrete tiltak. Utviklingsplan for universitetsbyen 2040 har mange ulike tiltak som vil bidra i riktig retning. Disse må vektlegges i det videre plan- og utviklingsarbeid i Kvadraturen, på campus og aksene der imellom. Områdeplanen på Eg er nå vedtatt. Utfordringene videre er å forankre, etablere og styrke et utvidet helsefaglig miljø i helsebydelen Eg.

Sentrumsutvikling

Satsingen på utvikling av Kvadraturen som landsdelssenter er svært sentral både for utviklingen av regionens sentrum, klimautfordringene og utvikling av Universitetsbyen. Utfordringene videre vil bli å legge til rette for økt bosetting, da i alle aldre, samt øke arealene for næringsvirksomheter. Ved økt bosetting og bruk av Kvadraturen, er det viktig å legge til rette for variasjon og fleksibilitet både i bygningsmassene og i uterommene i Kvadraturen.

Transportutvikling, transportknutepunkt og havneutfordringer

Utvikling av havnevirksomheten er en viktig utfordring for hele regionen. Hensyn som må prioriteres, er blant annet: lokalisering av ulike havneavsnitt, arealbehov og infrastruktur. Videre er Bymiljøavtalen en viktig utfordring. Avtale med staten skal gjennomføres i 2017, virkemidlene på temaene areal og transport skal gjennomføres, og kommunen forplikter seg på 0-utslipp.

5.1.2 Byen det er godt å leve i

Folkehelse

Utvikling av møteplasser, turstier og gangveier har lenge vært en satsing i Kristiansand. De siste årenes folkehelsesatsing har særlig hatt fokus på de nære turområdene og det urbane friluftslivet. Det er kartlagt et bredt spekter av tilretteleggingstiltak. Utfordringen er å finansiere disse.

Inkludering og mangfold

Flyktningsituasjonen i Europa påvirker også Kristiansand, men tilstrømningen av mennesker er uforutsigbar. Utfordringen for kommunen er å ha tilstrekkelig beredskap for å skaffe nok boliger, samt å tilrettelegge tiltak for integrering.

Bystyret har vedtatt kriminalforebyggende plan: Tryggere hverdag. Den viser utfordringer på et bredt felt, og at feltene henger sammen med hverandre. Videre framover blir det viktig å legge til rette for oppfølging av planen, og skape gode samhandlingsarenaer.

Bystyret har nylig vedtatt en strategi for likestilling, inkludering og mangfold: Det er mennesker det handler om. Kristiansand kommune betrakter mangfold som en ressurs. Videre utfordring er å få implementert strategien, både internt i egen organisasjon og i samarbeid med næringslivet.

Inkludering og mangfold i egen organisasjon: Teknisk sektor har mange medarbeidere som har tungt fysisk arbeid. Som IA bedrift er det et mål å finne annet egnet arbeid til medarbeidere som har slitasjeskader. Til tider kan det være en utfordring for sektoren å balansere krav til effektivisering, samtidig som man skal være en inkluderende arbeidsplass, som også tar et betydelig samfunnsansvar.

5.1.3 Klimabyen

Konsekvenser av/og klimaendringer

Konsekvenser av klimaendringer og håndtering av disse, er en stor utfordring.

Klimameldingen viser at de største utslippene av klimagassene er ved:

- Transport, som utgjør alene hele 40-50 %
- Energibruk i bygg
- Forbruk og avfall, der hver kristiansander kaster 545 kilo avfall hvert år

Teknisk sektor kan blant annet medvirke på områdene: strategisk temaplanlegging, arealplanlegging, vei- og transporttiltak, effektivisering av energi i bygg, økt rassikring og utvikling av vann- og avløpsnett. Utfordringene er at det er behov for store investeringer, i årene fremover. Det er videre behov for endrede innkjøpsvaner, øke gjenbruk, øke gjenvinning og vi må kaste mindre.

Kompakt byutvikling

Regional plan for Kristiansandsregionen legger til grunn at den sterke veksten i Kristiansandsregionen vil fortsette. Det må da tas viktige strategisk grep, for å sikre at byutvikling skje på en bærekraftig måte. Kommunens boligprogram har tydelige prioriteringer av utbyggingsområdene. Oppfølging av boligprogrammet er svært viktig i årene som kommer, og utfordringene er å klare å være tro til prioriteringene i programmet. Som en følge av store utbygginger på østsiden av Topdalsfjorden, vil det være behov for store investeringer i vann- og avløpsnett.

Kommunedelplanen for Sykkelekspressveien er rettet mot de nye samfunnsutfordringer innen miljø og helse. Viktig arbeid er å legge til rette for gjennomføringen av planen, samt stimulere til bruk av miljøvennlige transportformer.

5.1.4 Driftsutfordringer

Planleggings- og ressursmidler:

Sektoren har for tiden mange store strategiske plan- og utredningsoppgaver. Utfordringen er kapasitet og ressursmidler for gjennomføring. Aktuelle oppgaver er blant annet:

- Revisjon av kommuneplanen: Samfunnsdelen i 2016-2017 og arealdelen i 2017-2018.
- Revisjon av handlingsplan for Universitetsmeldingen
- Rullering av Melding internasjonal strategi
- Hovedplan for vann og for avløp
- Kommunedelplan for Kongsgård-Vige
- Kommunedelplan Kvadraturen og Vestre Havn del 2
- Kommunedelplan Kvadraturen og Vestre Havn del 1, endring av temakart gatebruk
- Områderegulering Lund Torv
- Fremtidig kommunereform (avgjøres av Stortinget våren 2017)

Dammer

Det er stort behov for økt innsats på vedlikehold av kommunens 26 dammer. Fjerning av vegetasjon rundt selve damkronene, samt fjerning av drivgods og slam i flomløpene er nødvendig for å opprettholde funksjonene. Utfordringene er også tilstrekkelig midler til utredninger av vannmengder, avrenning, damtilstand, damklasse og dambruddsberegninger. Dette er for å ivareta pålagte oppgaver, og for videre tiltak etter krav fra NVE.

Sentrumsdrift

Det er fortsatt stor byggeaktivitet, der kommunen skal overta og drifte offentlige arealer videre i framtiden. Dette er store volumer og områder med høy bruksintensitet. Byutviklingen med økt bosetting, konserter, arrangementer og generelt mer bruk i sentrum, vil øke behovet for renhold. Sektoren får en fast rammeøkning på 1 mill. kr til sentrumsdrift og oppfølging av kvadraturplanen. Utfordringene er fortsatt tilstrekkelige midler til å opprettholde og videreutvikle en god standard.

Gatebruk i Kvadraturen

Reduksjon av gateparkering i sentrum, vil også redusere inntektsgrunnlaget for parkering. Sentrumsnære plasser har størst fortjeneste. Utfordringen vil bli redusert inntektsgrunnlag.

Prosjekt drifts- og vedlikeholdstjenester på tvers av sektorene

Saken om vurdering av konkurranseutsetting, ble behandlet av bystyret 18.02.15 med følgende vedtatt: «Det igangsettes et arbeid som vurderer drifts- og vedlikeholdstjenester på tvers av sektorene». Det forventes et innsparingspotensial, ved at likeartede tjenester organiseres sammen. Prosjektet, som ledes av Agenda Kaupang, har nylig levert rapporten om forslag til effektiv samordning/organisering av kommunens drifts- og vedlikeholdsoppgaver og felles utnyttelse av maskiner og utstyr. Utfordringene blir å iverksette tiltakene, samt ta ut gevinstene i kommende periode.

Digitalisering

Digitalisering handler om prosessforbedring og organisasjonsutvikling ved hjelp av teknologi. Sektoren har jobbet godt på enkelte tjenester. Utfordringen videre blir å jobbe med prioriteringer i et helhetlig perspektiv, samt å finne de smarte og gode løsningene som vil gi organisasjonen gevinster. Sektoren vil jobbe i takt med kommunens digitaliseringsprogram.

5.2 Hovedprioriteringer

5.2.1 Byen som drivkraft

Næringsutvikling

- Følge opp og koordinere handlingsplanen til strategisk næringsplan
- Tilrettelegge for ny vekst
- Jobbe strategisk for å utvikle helsebyen
- Bidra til omstilling og nyskaping i næringslivet

Universitets- og helsebyen

- Følge opp Utviklingsplan 2040 for Universitetsbyen Kristiansand – revidere handlingsplan
- Områderegulering av Lund torv
- Være pådriver, og legge til rette for etablering av utvidet helsefaglig miljø i område på Eg
- Styrke samhandlingen mellom sykehuset, universitetet og Kvadraturen

Sentrumsutvikling

- Sikre at nye og eksisterende byrom blir omformet og oppgradert
- Utarbeide en strategi, for bruk av midlertidige byrom og temporær bruk av permanente byrom
- Revidere temakartet «gatebruk» i kommunedelplanen for kvadraturen
- Fortsette å utvikle kulturaksen i kommunedelplanen for kvadraturen
- Jobbe med samlokalisering av kulturtilbud i tilknytning til Kilden og siloen på Odderøya
- Selge og utvikle kommunens eiendommer i sentrum

Transportutvikling, transportknutepunkt og havneutfordringer

- Gjennomføre bymiljøavtale for Kristiansandregionen, og ta i bruk nye og/eller kjente miljøvennlige transportmidler
- Prioritere reguleringsplan for Gartnerløkka - Breimyr, ny bro til Eg, sykkelekspressveien og satsning på kollektivtilbudet
- Utarbeide Kommunedelplanen havneområde nord, Kongsgård - Vige
- Utvikling av rutebilstasjonen og nærliggende infrastruktur
- Styrke Kristiansand lufthavn Kjevik
- Styrke jernbanen for person- og godstransport

5.2.2 Byen det er godt å leve i

Folkehelse

- Følge opp SMS-prosjektet (Stedsutvikling, Medvirkning og Sosiale møteplasser) og kommunenes egne planer for oppgradering og opprusting
- Følge opp stier og gangveier i prosjektlister i bymiljøavtalen
- Gjennomføre sikring i friområdene
- Gjennomføre helsebyen på Eg

Inkludering og mangfold

- Følge opp Kriminalitetsforebyggende plan
- Implementere strategien for likestilling, inkludering og mangfold
- Bidra til mer likestilling i regionen
- Jobbe med inkluderende arbeidsliv

5.2.3 Klimabyen

Konsekvenser av/og klimaendringer

- Utarbeide hovedplanen for vann og avløp
- Følge opp kartleggingen av rasrisiko jf. rullering av kommuneplanen
- Gjennomføre tiltak knyttet til rasfare
- Gjennomføre fornying av vann- og avløpsnett, samt separere ledningsnett i kvadraturen
- Gjennomføre tiltak for å redusere overvannsmengden til ledningsnett
- Bidra til blå/grønn- arealfaktor og bruk av grønne tak
- Legge til rette for framtidsrettet arealutvikling
- Være pådriver for næringsetableringer, som bygger opp under forutsetningene i bymiljøavtale

Kompakt byutvikling

- Koordinere i boligprogrammet, interne arbeidsplaner og investeringer innen vei og park
- Tilrettelegge og gjennomføre fremtidens bydel Bjørndalen
- Transportutvikling, transportknutepunkt og havneutfordringer

5.2.4 Bystyrets vedtak

Ytterlige prioriteringer som ble gjort av bystyret:

- Mer nyttevekster i parker og bed
- Drift til friområdet Jegersberg/Skråstadheia
- Reasfaltere boligveier i 2017
- Utbedre gang- og sykkelveier
- Utbedre byrommene: Torvene, Wergelandsparken, Otterdalsparken og området Domkirkeparken/Gyldenløvesgate/Kirkegata
- Følge opp temakartet «gatebruk» i kommunedelplanen for kvadraturen, med bilfrie soner
- Skifte armatur i kommunens lysløyper

5.3 Innsparingstiltak

Sektoren har også i perioden 2017 til 2020 innsparingskrav. Nytt av året er at kompensasjon for prisvekst er redusert fra 2,5 % til 2 %. Tiltakene er vist i tabellen under.

Tiltak	I 2017-kroner			
	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Plan-, bygg og oppmålingsetaten - årsverk	-300	-500	-500	-500
Ingeniørvesenet: Verksted Dalane	-400	-400	-400	-400
KE: Energiprogram trinn 3	-2 500	-3 950	-3 950	-3 950
Redusert priskompensasjon sektor 5.1	-275	-550	-825	-1 100
Redusert priskompensasjon sektor 5.2	-400	-800	-1 200	-1 600
Sum	-3 875	-6 200	-6 875	-7 550

Reduksjonen i prisvekst er fordelt ut på enhetene utfra driftskostnader eks. lønn.

5.4 Nye plan- og utredningsoppgaver

Revisjon av kommuneplanen i to trinn

Kommuneplanen for 2011-2022 foreslås revidert i planperioden, i to faser. Samfunnsdelen med overordnet arealstrategi revideres innen sommeren 2017. Deretter rulleres den juridisk bindende arealdelen i tråd med samfunnsdelen. Erfaringer viser at når kommuneplanen som helhet revideres, tar det lang tid før en får på plass en ny politikk, som det sittende bystyret kan styre etter. Viktige tema er: behovet for å planlegge for en stadig mer aldrende befolkning og helseutfordringer knyttet til dette, utfordringer knyttet til barn og unge, flykning- og integreringsutfordringer, et mer sosialt bærekraftig samfunn, beredskap, trygghet og klimautfordringer, behovet for omstilling til og for et mer innovativt næringsliv, og hvilke konsekvenser dette vil få for arealpolitikken.

Revisjon av handlingsplan for Universitetsmeldingen

Handlingsplan for Universitetsmeldingen 2012-2015, foreslås revidert i 2017. Dette i samråd med Universitetet i Agder, i tråd med deres nye strategi. Handlingsplanen 2012-2015 videreføres fram til ny plan foreligger. Som del av dette arbeidet bør en vurdere om også Univeritetsbymeldingen bør rulleres.

Rullering av melding internasjonal strategi

Melding om internasjonal strategi 2010 - 2014 forslås rullert. Det er behov for å oppdatere meldingen, i forhold til dagens samfunnsutvikling og ny regional strategi.

Hovedplan for vann og for avløp

Kommunedelplan for vann 2012 og kommunedelplan for avløp 2012, foreslås erstattet av en hovedplan for vann og avløp i 2018. Det er behov for endringer i planen, og i planformen. Endringene i planen er knyttet opp mot forurensing- og vannforskriftene. Videre er dagens kommunedelplan

behandlet etter plan- og bygningsloven, der prosessreglene er noe rigide. En hovedplan er mer fleksibel med tanke på revidering, og er derfor en mer hensiktsmessig måte å jobbe på både overordnet og kort sikt.

5.5 Sektorens totale netto driftsramme

I 1000 kr	I 2017-kroner					
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Sektor 5.1 Teknisk	216 472	234 965	240 101	232 301	229 626	229 550
Sektor 5.2 Kristiansand eiendom	122 926	144 604	142 545	142 636	144 063	146 884
Sektor 5.3 Vann og avløp	-61 448	-77 625	-82 721	-100 593	-109 075	-118 009
Sum ramme	277 950	301 944	299 925	274 344	264 614	258 425

Endringer i driftsrammen utover lønns- og prisvekst blir kommentert under den enkelte tjeneste/enhet.

5.6 Oppfølging av kommuneplanens satsingsområder

Byen som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er et attraktivt og vekstkraftig landsdelssenter				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Kvadraturen er tyngdepunktet for handel, pulserende kulturliv og opplevelser.			
	<u>Indikator:</u> Urbane kvaliteter, antall tomme lokaler i første etasje i Kvadraturen*	24	15-20	15-20
	Andel arbeidsplasser i Kvadraturen sett i forhold til kommunen totalt, i %	34	40	45
	Vekst i bosatte i Kvadraturen (gjennomsnittlig årlig økning med 400 personer, for å nå målet med 15 000 innbyggere i år 2036)	6 625	7 425	8 625
2	Kristiansandsregionen skal ha høy vekst sammenliknet med øvrige storbyregioner.			
	<u>Indikator:</u> Sysselsettingsvekst, i %	- 3,0***	økende	økende
	Arbeidsledighet**, årsgjennomsnitt i %	3,9	< 3,9	< 3,9
	Etableringer, i % (antall nyetableringer av bedrifter med ansatte i forhold til total antall bedrifter)	2,7	økende	økende

* Det vil til enhver tid være en viss sirkulasjon

** Gjelder for Kristiansand kommune, og ikke Kristiansandsregionen

*** Negativ sysselsettingsvekst i 2015 skyldes hovedsakelig oppsigelser i offshoreleverandørindustrien.

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Oppfølging strategisk næringsplan og handlingsplan
- Prioriterte utviklingsprosjekter i Kvadraturen: Planlegging i Vestre havn, koordineringsprosjekt for oppfølging av Kvadraturplanen, utvikle Odderøya, avklare bruk av kommunale bygg i sentrum samt sikre drift/selge øvrige
- Prioritere drifts- og investeringsmidler i sentrum til bygg, gater, torg og parkanlegg, inklusiv vedlikehold av bygg (gjelder egne bygg og følge opp og engasjere gårdeiere til å ruste opp bygg i hht kartleggingen)
- Etablering av ny brygge for publikumstransport til skjærgården
- Utarbeide kommunedelplan for havneområdet i Kongsgård/Vige
- Utarbeide plan områderegulering for Lund torv
- Gatebruksplan for Kvadraturen og strategi for midlertidige byrom

Byen som drivkraft Retningsmål i kommuneplanen: • Kristiansand er pådriver for profilering av regionen og rekruttering av arbeidskraft				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Universitetsbyen Kristiansand er styrket <u>Indikator:</u> Antall studenter på UIA Søkere til studier med UIA som førstevalg i samordna opptak	11 879 6 664	Økende 6 900	Økende 7 300
2	Kristiansand har mobilisert kompetanse gjennom økt likestilling og ved å dra nytte av ressursene i en mangfoldig og flerkulturell befolkning <u>Indikator:</u> Andel sysselsatte kvinner (15-74), i % Andel innvandrere fra Asia, Tyrkia, Afrika mv i arbeidsstyrken (jfr. SSB landgruppe 2) i % Andel kvinner i deltidsarbeid, i % Andel kvinner blant ledere, i %	64,4 51,5 38,9 32,6	66,5 55,0 35,0 34,0	67,0 57,0 31,0 35,0

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Revisjon av universitetsbyens handlingsplan
- Oppfølging av byanalyse for universitetsbyen og delta i samarbeid med andre kunnskapsbyer om byutvikling
- Oppfølging av strategi for likestilling, inkludering og mangfold 2015-2022, "Det er mennesker det handler om"

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Kristiansand har et attraktivt natur- og bymiljø - Innbyggerne har trygge og funksjonelle nærmiljøer og stolthet og identitet i forhold til eget lokalområde - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Prioriterte bomiljøfaktorer er styrket <u>Indikator:</u> Antall personer med mindre en 500 m til dagligvarehandel Antall holdeplasser med universell utforming langs kommunale veier økes Boliger med mer enn 400 m til kvartalsleketilbud / nærmiljøpark/balløkke Antall boliger med mer enn 100 m til sandlekeplass Antall døgn der nivået av svevestøv er over 50 µg/m ³ (nasjonalt mål er 7 dager)	 48 066 108 2 695 15 298 10	 økende 120 2 670 15 250 < 7	 økende 135 2 600 15 100 < 7
2	Kristiansand har et trygt by- og nærmiljø <u>Indikator:</u> Antall trafikkulykker med personskade Antall registrert vold knyttet til sentrumsområdet (kilde politiet)	 70 156	 < 65 < 150	 < 60 < 150

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Folkehelsesatsing herunder urbant friluftsliv og ivaretagelse av folkehelse i planlegging (utvikling av, og tilrettelegging i den blågrønne strukturen som nærmiljøparker, turløyper, nærturområder («100 m skog») mv)
- Kjøp/sikring av friluftsområder for friluftsliv, folkehelse og rekreasjon, nærturområder, korridorer og markaarealer
- Utarbeidelse av luftsonekart
- Oppfølging av kriminalitetsforebyggende plan, satsingsområdet vold i det offentlige rom

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talent - Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (aldersgruppen 18-24) <u>Indikator:</u> Totalt antall lærlinger i teknisk sektor: - i Kristiansand ingeniørvesen - i Kristiansand eiendom - i parkvesenet Ungdom i praksis og jobbtrening i teknisk sektor	 5 3 1 1 40-45	 11 6 3 2 50-55	 12 7 3 2 55-60

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Arbeidstreningsprosjekt i parkvesenet og arbeidstreningsplasser hos Kristiansand eiendom
- Sommerjobbprosjekt i parkvesenet i samarbeid med NAV
- Læringer hos ingeniørvesenet, parkvesenet og Kristiansand eiendom

Byen det er godt å leve i Retningsmål i kommuneplanen: • Kristiansands innbyggere har gode boforhold				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Styrke kommunens rolle som aktør i boligutviklingen <u>Indikator:</u> Ervervet* grunn i dekar innenfor bolig politisk ramme (bevilgning kr 200 mill.) Nye boenheter lagt ut i markedet	 0 95**	 + 25 80	 + 25 80

* Inkl. avtaler som gir rett til å utvikle og realisere arealer

** Markedsførte kommunale boenheter i Kvartal 49 og Kongensgt. skole. Antallet er anslått.

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Styring og markedsregulering via boligprogrammet

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: • Kristiansand har et klimavennlig transportsystem				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Veksten i persontransporten tas med miljøvennlig transport <u>Indikator:</u> Personbiltransport gjennom bomstasjonene pr år (% av antall passeringer i 2013 da det passerte 18,68 millioner personbiler) Nullvekst av almen tilgjengelige parkeringsplasser i sentrum (målt i forhold til 2015) Busspassasjerer, årlig prosentvis (målt i forhold til 2015) Antall km separert for syklende og gående Antall syklende pr dag, på Vesterveien og Lundsbroa Antall ladepunkter i kommunale parkeringsanlegg	 99,1 4 500 1,24 8 2 278 49	 100 4 500 4,00 10 økende 57	 100 4 500 5,00 15 økende 81

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Prioritere planlegging og saksbehandling i forbindelse med bymiljøavtalen
- Jobbe strategisk med nedtrappingsplan jf. temakart «Gatebruk» for Kvadraturplanen

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig bystruktur				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Boligbygging skjer ved fortetting og transformasjon i eksisterende byområder samt nye boligområder med klimavennlig beliggenhet. <u>Indikator:</u> Antall innbyggere pr tettstedsareal	2 311	økende	økende

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Oppfølging/gjennomføring av boligprogrammet – koordinere prioritering i enhetenes arbeidsplaner
- Tilrettelegging og utvikling av store arbeidsplasser sentralt: områderegulering for Eg sykehus og Marvikssletta og utvikling av universitetsbyen
- Gjennomføre utskifting av vann- og avløpsnett i sentrum
- Gjennomføre tiltak iht ros-analysen for ras
- Kvalitetssikre kommuneplanens føringer (havnivå og blågrønnfaktor)
- Forberedelse og forhandling om en bymiljøavtale

Klimabyen Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggerne og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Energibruk i kommunens formålsbygg er redusert. <u>Indikator:</u> Fase 1 bygg, oppstart 2007, eks radon (% endring i forbruk pr kvadratmeter mot nivå før prosjektstart) Fase 2 bygg, oppstart etter 2011 (% endring i forbruk pr kvadratmeter mot nivå før prosjektstart) Total årlig reduksjon i kroner målt mot referanseåret (mill. kr) Total akkumulert reduksjon i kroner fra oppstart (mill. kr)	33,0 34,6 16,6 80,5	34,0 35,0 17,0 114,0	35,0 35,0 18,0 168,0
2	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd. <u>Indikator:</u> Andel av innkjøpte produkter som er miljømerkede	20	25	30

Sektorens prioriterte oppgaver som bidrar til å nå målene:

- Fremtidens bydel prioriteres i investering og saksbehandling
- Videreføre energiprogrammet
- Fortsette satsingen på energivennlige bygg
- Være pådriver og tilrettelegger for økt bruk av fornybar energi
- Legge til rette for næringsutvikling som bidrar til måloppnåelse av periodemålet
- Oppfølging av ny anskaffelsesstrategi 2015-19

5.7 Betalingssatser

Byggesak

I regulativ for byggesaker er det kun foretatt mindre endringer. De minste byggesakene er holdt uendret, mens det er gitt et lite tillegg for boliger. Satsen for større næringsbygg er noe redusert.

Oppstartsmøte plansak - nytt gebyr

Oppstartsmøte holdes i alle plansaker der noen vil starte en formell reguleringsplanprosess. Kommunen bruker mye tid i forkant av et slikt møte for å samle informasjon og forberede plansaken. Mange av kommunens enheter deltar i forberedelsene. Målet er å skape en forutsigbar prosess for private som vil utarbeide en reguleringsplan. Regularter kan fortsatt, uten gebyr, få veiledning og vurderinger fra kommunen før et oppstartsmøte. Det nye gebyret vil dekke lovpålagt saksbehandling etter plan- og bygningsloven der kommunen bruker mye tid og ressurser, slik at denne kostnaden ikke blir belastet øvrige plansaker.

Matrikkellovsaker (delingssaker, grensejusteringer mm.)

Gebyrene etter matrikkelloven er i snitt økt med 4 til 5 %. Dette er en tilnærming til selvkost og gebyrnivået i sammenlignbare kommuner.

Meglerpakken

Satsen er økt med 5 %. Den ble ikke regulert for 2016. Er overført til organisasjonssektoren 1.1.2017.

Spredte avløp - årlig tilsynsgebyr – nytt gebyr

Boliger og fritidsboliger som ikke er tilknyttet det kommunale avløpsnettet men som har innlagt vann må ha en godkjent renseløsning og utslippstillatelse fra kommunen. Kommunen som forurensningsmyndighet skal føre tilsyn. Kommunen har hittil ikke ført systematisk tilsyn på grunn av manglende ressurser. Det er fra 2017 innført et årlig tilsynsgebyr på kr 500 pr. anlegg for bolig og fritidsboliger.

Gravearbeider i kommunal vei

Gebyret for gravearbeider i kommunal vei er økt fra kr 2000,- til kr 2 500,-. Gebyret økes utover ordinær prisstigning for å få dekket kostnader til økt kontroll og oppfølging, samt forbedret systemløsning.

Parkering

Det er foretatt en forenkling av avgiftsstrukturen for gateparkeringen, i det det foreslås kun to nivåer i stedet for tre nivåer (høy, middels, lav). Dette har liten betydning for publikum da dagens laveste, som fjernes, benyttes i liten grad. I tillegg er avgiftsstrukturen for 38 parkometre tilpasset ordningen for betalingsautomater så langt det er mulig.

Bosone

Som følge av høy kapasitetsutnyttelse for bosoneparkeringen i Kvadraturen (gj.sn.78 % - Posebyen 94 %) økes månedsavgiften fra kr 195,- til kr 350,- (for beboere) og fra kr 405,- til kr 725,- for næringsdrivende, en økning på ca. 80 %. Dette er for å begrense etterspørselen og få flere over i parkeringsanlegg utenom gate. Tilsvarende for andre ordninger i bosoneparkeringen i Kvadraturen. Samtidig innføres månedlig betaling når det inngås avtale om automatisk betaling uten at det sendes ut papirfaktura, ellers er det betaling en gang pr. år. Det har inntil nå vært praktisert et selvkostregime i forhold til bosonene. Dette forslaget innebærer et brudd på denne linja.

Odderøya - avgiftsparkering

Fra kommunens side er det ønskelig å begrense trafikken på Odderøya. Parkeringsavgiften er derfor økt med 15-36 % slik at parkeringshuset Kilden fremstår som et rimeligere tilbud. Det er døgnparkeringen som øker mest. Timesatsen øker med 15 % (fra kr 13 til kr 15 pr. time).

Lading - elbiler

For brukere med fast plass øker avgift for lading av elbiler med 16,7 % fra kr 300 til kr 350 pr. måned for å dekke inn kostnader til strøm, ladepunkter, samt kabling og fremføring.

Vann, avløp og renovasjon

For tjenestene vann, avløp og husholdningsrenovasjon er årsgebyrene beregnet slik at de sammen med andre inntekter og bruk av fond dekker drifts – og kapitalkostnadene 100 %. Beregningen er foretatt i henhold til gjeldende retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester.

Vann

Årsgebyret for vann er for fastleddet på 125 kr uendret, mens prisen pr. m³ økes til kr 8,61. For en bolig på 120 m² øker gebyret totalt med kr 40,- (+ 2,45 %).

Avløp

Årsgebyret for avløp er for fastleddet på 125 kr uendret, mens prisen pr. m³ økes til kr 18,22. For en bolig på 120 m² vil gebyret totalt øke med kr 149,- (+ 4,58 %).

Renovasjon

Det er ingen endringer i de ordinære satsene i 2017. Rabatt for borettslag og sameier reduseres fra 20 til 10 %, noe som for disse abonnentene medfører en økning i fastgebyr på 175 kr, inkl. mva. (12,5 %).

Figur 14 Betalingssatser

Årsgebyr vann, avløp og renovasjon							
År		2016	Endring i kr. til 2017	2017 -priser			
				2017	2018	2019	2020
Vann	Handlingsprogram, 120m ² bolig			1 675	1 857	1 924	1 974
	Foregående handlingsprogram	1 635	40	1 829	1 919	2 022	0
Avløp	Handlingsprogram, 120m ² bolig			3 404	3 814	3 935	3 994
	Foregående handlingsprogram	3 255	149	3 790	4 038	4 167	0
Renovasjon	Handlingsprogram, 3x120l. dunker			3 925	3 984	4 044	4 104
	Foregående handlingsprogram	3 925	0	4 062	4 205	4 352	0
Sum årsgeby Handlingsprogram				9 004	9 655	9 903	10 072
Foregående handlingsprogram		8 815	189	9 681	10 162	10 541	0
Gebyrendring fra 2016 til 2017 (inkl. 2,5% prisstigning fra 2016 til 2017). Endring i påfølgende år i 2017 priser.				2017	2018	2019	2020
Vann				2,45 %	10,87 %	3,61 %	2,60 %
Avløp				4,58 %	12,04 %	3,17 %	1,50 %
Renovasjon				0,00 %	1,50 %	1,50 %	1,50 %
Sum - prisendring i alt				2,14 %	7,23 %	2,57 %	1,71 %
Endring i kr				189	651	248	170

5.8 Brukerundersøkelser

Teknisk sektor måler brukertilfredshet og i noen tilfeller bruksfrekvens for et utvalg tjenester. Undersøkelsene gjennomføres hvert annet år, og gir over tid et godt bilde av brukertilfredshet og eventuelle endringer i dette bildet. Målingene ligger til grunn for prioriteringer av tiltak i de ulike enhetene.

Nr.	Skala 0-100, høyest er best	Status 2013	Status 2014	Status 2015	Status 2016	Mål 2017–20
Sektor 5.1 Ingeniørvesenet						
1	Vintervedlikehold på bolig- og samleveier - tilfredsheten opprettholdes.	55		59		59
2	Veilysanlegg langs kommunale veier - tilfredsheten opprettholdes.	64		67		67
3	Renhold i bysentrum - tilfredsheten forbedres.	60		64		67
4	Dekkestandarden for kommunale veier - tilfredsheten opprettholdes.	38		47		47
5	Offentlige toaletter – tilfredsheten forbedres noe.	49		53		55
Sektor 5.1 Parkvesenet						
6	Anlegg for rekreasjon og friluftsliv - tilfredsheten opprettholdes.					
	• Turløyper	83		85		85
	• Badeplasser	73		75		75
	• Parker	75		78		80
	• Lekeområder	54		57		60
	• Total tilfredshet	73		75		75
Sektor 5.2 Kristiansand eiendom						
7	Gjennomføring av investeringsprosjekter, fra oppstart til overlevering – tilfredsheten opprettholdes.					
	• Forprosjekt		90			90
	• Ferdigprosjekt		90		90	90
8	Kommunens formålsbygg - tilfredsheten forbedres.		64		82	85
9	Kommunens vaktmestertjenester - tilfredsheten forbedres.		73		83	85
10	Kommunens renholdstjenester - tilfredsheten forbedres.	86			82	85
11	Kommunens sentrale driftsanlegg for styring av temperatur - tilfredsheten opprettholdes		85		85	85
12	Kommunens småbåthavner - tilfredsheten forbedres.	69	69	68	68	85
Sektor 5.3 Ingeniørvesenet						
13	Vann- og avløpstjenestene til kommunens innbyggere - tilfredsheten opprettholdes.	76		77		77
14	Informasjon til kommunens innbygger om vannforsyning - tilfredsheten forbedres.	52		51		57

Sektor 5.1 Ingeniørvesenet

Offentlige toaletter:

Brukertilfredsheten er økt noe fra 49 til 53, men innbyggerne er fortsatt misfornøyd med byens offentlige toaletter. 3 av 4 oppgir at de aldri bruker de offentlige toalettene. Det legges opp til en forsiktig økning i perioden, da det forventes at ombygging av Rutebilstasjonen vil bedre standard på tilbudet og dermed brukertilfredsheten.

Generelt:

Brukertilfredsheten har generelt økt noe siden 2013, og spesielt på dekkestandard (asfalt) er det forbedringer (fra 38 til 47), mens det for vintervedlikehold (brøyting) er økt fra 53 til 57. Med dagens budsjett er det ikke lagt opp til ytterligere forbedringer på standarden utover at renhold i sentrum må prioriteres. Målsetting i perioden ellers er at brukertilfredsheten opprettholdes på 2015-nivå.

Sektor 5.1 Parkvesenet

Anlegg for rekreasjon og friluftsliv:

Parkvesenet måler både bruksfrekvens og brukertilfredshet i denne undersøkelsen. Kommunen skårer svært høyt på brukertilfredshet for turveier, parker og badeplasser. Lekeområder får middels skår, og parkvesenet har fokus på å øke denne. Det jobbes dels gjennom nye kommuneplanbestemmelser for lekearealer, der større og mer innholdsrike lekeplasser etableres i nye utbygginger. Dels gjennom et system for oppgradering av lekearealer gjennom fortettinger og bruksendringer. Det jobbes også med kvalitetsforbedring gjennom løpende anleggsforvaltning, med tilskuddsordninger og spleiselag med velforeninger for å oppgradere arealene.

Sektor 5.2 Kristiansand Eiendom

Kristiansand Eiendom har siden 2003 gjennomført brukerundersøkelser innenfor de fleste av sine tjenesteområder. Undersøkelsene gjennomføres stort sett hvert annet år med unntak av småbåthavnene, som har vært gjennomført årlig. Resultatene for 2016 viser stor grad av tilfredshet med våre interne tjenester sammenlignet med de måltall som er fastsatt både i forrige og denne handlingsprogramperioden.

Sektor 5.3 Ingeniørvesenet

Vann- og avløpstjenestene:

Totalt sett oppnår vann og avløpstjenestene er score på 77 av 100 poeng (forbedring på 1 poeng siden forrige 2013). Resultatet ligger noe over gjennomsnittet dersom en sammenlikner med tilsvarende undersøkelser andre steder. Resultatene indikerer stor grad av fornøyde brukere. Det er fortsatt smaken på drikkevannet som har størst betydning for brukernes tilfredshet.

Informasjon om vannforsyning:

Brukerne er relativt misfornøyd med informasjonen de får fra vannverket (fra 52 poeng i 2013 til 51 poeng i 2015). I perioden videre skal det jobbes med å forbedre informasjonen, redusere vannlekkasjer og opprettholde tilfredsheten med smak og farge på vannet.

5.9 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste teknisk tjenester 5.1

5.9.1 Total netto driftsramme

NETTO DRIFTSRAMME FORDELT PÅ TJENESTE/ENHET

I 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Teknisk direktør - stab	10 250	14 673	17 345	16 280	16 261	16 242
By- og miljøutvalget	3 641	3 854	3 969	3 969	3 969	3 969
Brann- og feiertjenesten (KBR)	52 023	58 646	60 331	60 207	60 207	60 207
Forurensningsvern	324	344	344	344	344	344
Feier - selvkost	0	0	0	0	0	0
Vei	64 491	67 826	75 137	68 673	68 876	68 977
Offentlige toaletter	1 971	1 542	1 580	1 280	1 280	1 280
Felles bil- og maskinpark	-4	-5 695	-5 852	-5 852	-5 852	-5 852
Næringsvirksomhet ingeniørvesenet	619	-2 488	525	525	525	525
Tilsyn dammer	887	686	1 103	1 103	1 103	1 103
Felles adm/merkantile tjenester	1308	7 721	7 868	7 827	7 788	7 748
Kristiansand Parkering	0	0	-10 690	-10 063	-11 738	-11 738
Plan, bygg og oppmålingsetaten	10 331	11 678	12 906	12 647	12 601	12 555
Servicetorget - team teknisk	1 750	2 635	0	0	0	0
Samfunn - overordnet planlegging	14 376	16 865	17 090	16 951	15 994	15 959
Næring - tilrettelegging	7 127	6 230	6 159	6 139	6 118	6 098
Miljø inkl. byantikvar og ATP	14 192	15 143	15 430	15 389	15 348	15 307
Parkvesenet	33 186	35 305	36 856	36 882	36 802	36 826
Sum ramme	216 472	234 965	240 101	232 301	229 626	229 550

Netto driftsramme er økt med 0,45 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til kompensasjon for lønn- og prisvekst på 4,69 mill. kr. Økningen i totalrammen er liten på tross av betydelig økte bevilgninger til blant annet asfaltering. Dette skyldes at Kristiansand parkering er blitt en del av sektoren. Enheten har større inntekter enn utgifter og reduserer derfor sektorens netto ramme. Øvrige endringer utover lønns- og prisvekst beskrives under den enkelte tjeneste/enhet.

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	386 186	339 066	404 710	397 222	397 286	397 256
Inntekter	-169 715	-104 101	-164 612	-164 921	-167 660	-167 706
Netto	216 471	234 965	240 101	232 301	229 626	229 550

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering hvert år i perioden i forhold til 2016:

REELLE ENDRINGER I RAMMEN I FORHOLD TIL 2016

Tall i 1000 kr	I 2016-kroner			
Tiltak	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Midler 3 årig prosjekt HS tilbakeført teknisk	300	300	300	300
Drift Voie kirkegård	150	150	150	150
Innsparingstiltak	-975	-1 450	-1 725	-2 000
Rassikring	-400	-800	-800	-800
Asfaltering	1 000	1 000	1 000	1 000
Eiendomsskatt 0,5 stilling midlertidig	-400	-400	-400	-400
Kommunedelplan Kongsgård/Vige	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Boligprogram kommunal andel		-750	-750	-750
Arkitektkonkurranse Nicolai Tangen kunstmuseum	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Strandkantdeponi - inntekt	3 000	3 000	3 000	3 000
Merking og utbedring av gang- og sykkelveier	500	-500	-500	-500
Kartsamarbeid Knutepunktet - overført fra Organisasjonssektoren 1. tertial	211	211	211	211
Bruk av kart overføres fra KE	38	38	38	38
Eiendomsskatt og skråfoto	150	150	150	150
Ny klageordning	410	410	410	410
Behandlingsgebyr Statens vegvesen	150	150	150	150
Billettløs parkering	179	179	179	179
Ny parkeringsforskrift, økte satser for overtredelse)	-1 400	-1 400	-1 400	-1 400
Netto ramme parkering	-8 054	-7 443	-9 077	-9 077
Bestillingsrute til Randøyane	250			
Rammetrekk PC avgift	-667	-667	-667	-667
Overordnet beredskap	300	300	300	300
Økt driftsramme (200 er lagt inn på KE alle årene)		200	400	600
Økt driftsramme Dammer	400	400	400	400
Rutebilen besparelse ingeniørvesenet		-300	-300	-300
Revisjon av kommuneplanen	1 000	900		
Statsbudsjettet 2017 - KBR andel andre kommuner etterutdanning deltidsansatte	124			
KBR økt tilskudd	95	95	95	95
Organisering av Servicetorget - netto overført til organisasjonssektoren	-86	-86	-86	-86
Drift av friområdet Jegersberg/Skråstadheia (bystyrebehandling)	200	100	100	100
Mer nyttevekster i parker og bed (bystyrebehandling)	500	500	500	500
Reasfaltering boligveier	5 000			
Gang og sykkelveier - merking, utbedring, asfaltering m.m.	1 000	1 000	1 000	1 000
Diverse tekniske justeringer	-30	-80	-80	-80
Sum reelle endringer i forhold til 2016	445	-7 293	-9 902	-9 977

5.9.2 Felles ledelse – teknisk direktør stab

Tjenesten omfatter overordnet administrasjon og ledelse av sektoren, samtidig som direktøren med stab skal fungere som en del av rådmannens samlede lederfunksjon. Oppgaven omfatter økonomisk styring og samordning, arbeidsgiverpolitikk, prosjektledelse, overordnet planlegging, beredskap, boligprogram samt oppfølging av resultatene. Sektorens operative funksjon utøves primært gjennom resultatene, og tverrfaglige faste samarbeidsgrupper.

RESSURSBRUK (teknisk direktørs stab inkl. sektorens kostnader til afp)

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	27 858	14 873	17 545	16 480	16 461	16 442
Inntekter	-17 608	-200	-200	-200	-200	-200
Netto	10 250	14 673	17 345	16 280	16 261	16 242

Sektorens totale AFP kostnader føres her

Endringene i nettorammen fra 2016 til 2017 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Beredskap er styrket med 0,3 mill. kr hvert år i perioden
- Bestillingsruiter Randøyane er lagt inn med 0,25 mill. kr i 2017
- Afp kostnadene til Kristiansand parkering 1,6 mill. kr er flyttet til teknisk direktør, slik at det er lik behandling av afp kostnader for hele sektor 5.1
- 1,2 mill. kr er flyttet fra Servicetorget team teknisk til teknisk direktør i forbindelse med endelig organisering av servicetorget i organisasjonssektoren.

5.9.3 Politisk styring og kontroll – by- og miljøutvalget

Tjenesten omfatter drift av sektorens hovedutvalg – by- og miljøutvalget.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	3 657	3 854	4 019	4 019	4 019	4 019
Inntekter	-16	0	-50	-50	-50	-50
Netto	3 641	3 854	3 969	3 969	3 969	3 969

Ingen endring i netto rammen utover lønns og prisvekst.

5.9.4 Branntjenesten

Brann- og feiertjenestene er en del av regional brann- og redningstjeneste organisert som et interkommunalt selskap (IKS). Selskapet, Kristiansandsregionen brann og redning (KBR), er dimensjonert med utgangspunkt i lovpålagt bemanning og gjennomført ROS-analyse.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Netto	52 023	58 646	60 331	60 207	60 207	60 207

* Tilskudd siste termin redusert med ca. 5,59 mill. kr grunnet likviditetsreserver i selskapet.

Tilskuddet som er lagt inn i fra 2017 til 2020 er i henhold til forslag behandlet i styret i KBR.

5.9.5 Feiertjenesten

Feiertjenesten leveres av KBR, og er en 100 % selvkostfinansiert tjeneste som dekkes av feiegebyret.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	8 537	7 370	7 456	7 456	7 456	7 456
Inntekter	-8 537	-7 370	-7 456	-7 456	-7 456	-7 456
Netto	0	0	0	0	0	0

Beløpet som er lagt inn i fra 2017 til 2020 er i henhold til forslag behandlet i styret i KBR.

5.9.6 Forurensingsvern – IUA

Kommunene Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle, Birkenes og Lillesand har ihht kommunelovens bestemmelser opprettet et samarbeid for tilfeller med akutt forurensing. Navnet er Midt Agder interkommunale utvalg mot akutt forurensing (Midt Agder IUA). Kommunens forpliktelser etter forurensingsloven § 43 er delegert til Midt Agder IUA.

Delegasjonen innebærer at den enkelte kommune ved sitt lokale brannvesen vil håndtere ulykker med forurensing av petroleumsprodukter/kjemikalier. Ved forurensingstilfeller som er større enn det en med rimelighet kan forvente at den enkelte kommune evt. det enkelte brannvesen kan håndtere, overtar Midt- Agder IUA det operative ansvaret for en aksjon.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Netto	324	344	344	344	344	344

Ingen endring i nettorammen.

5.9.7 Ingeniørvesenets tjenester – Vei

Tjenesten omfatter drift og vedlikehold av kommunale veier inklusive fortau, gang-/sykkelveier og veilys.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Reasfaltering økes fra ca. 2 km pr. år til ca. 5 km pr. år. (med dagens bevilgning er ca. 3 km pr. år)	2,0	5,5	5,0
2	Årlig montering av veilys med LED-armatur økes fra ca. 150 i 2016 til ca. 500 etter 2017	600	1 000	2 000

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	74 597	63 749	71 121	64 657	64 860	64 961
Inntekter	-10 106	-4 077	-4 016	-4 016	-4 016	-4 016
Netto	64 491	67 826	75 137	68 673	68 876	68 977

Veivedlikeholdet er presset pga. krav om innsparinger over flere år, vekst i veinettet, i tillegg til mangelfull kompensasjon for reell prisstigning (fram til år 2013). Det har i de siste årene vært økende behov for større sikringsarbeider mot ras på grunn av mer ekstremvær og bedre kartlegging av rasutsatte steder. Budsjettforslaget legger opp til fortsatt innsats med rassikring langs kommunale veier, i friområder og ved skoler og andre virksomheter. Dette vil bedre situasjonen vesentlig ved utgangen av perioden. Det er begrensede midler til andre viktige vedlikeholds- og driftsoppgaver, som reasfaltering, renhold, kantklipping, etc. Derfor holdes disse oppgavene på et tilnærmet minimumsnivå.

Vedtatt strategiplan for veilysstyring angir en betydelig økning av investeringsbudsjett for veilys til utskifting til LED-lys med nattsinking. Dette vil på sikt gi besparelser på driftsbudsjett for veilys. Handlingsprogram for utskifting av veilys ble vedtatt av by- og miljøutvalget 22.9.16, men det vil gå flere år før utskiftingen er kommet så langt at det vil gi vesentlig virkning på driftsbudsjettet.

Endringene i nettorammen mellom 2016 til 2020 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Rammen er redusert med 0,99 mill. kr i HP perioden på grunn av lavere prisvekst på asfaltering.
- Rammen er redusert med 0,086 mill. kr da PC avgift overføres til Kristiansand IKT.
- Det er bevilget 0,2 mill. kr fra 2019 for å dekke volumvekst knyttet til økte veilengder. Bevilgningen øker til 0,3 mill. kr i 2020
- I HP 16-2019 ble det bevilget 0,5 mill. kr i 2016 som gjaldt merking og utbedring av gang/sykkelvei. Bevilgningen øker til 1 mill. kr i 2017, men tas ut i 2018
- Innsparing på verksted tas ut ved å redusere rammen til vei. Kravet øker fra 0,4 mill. kr i 2016 til 0,8 mill. kr i 2017
- I HP 15-2018 ble det bevilget midler til rassikring med bakgrunn i ROS. Den totale bevilgningen ligger hos ingeniørvesenet, men disponeres også av parkvesenet og Kristiansand eiendom. Bevilgningen på 2,8 mill. kr i 2016 reduseres med 0,4 mill. kr i 2017 og ytterligere 0,4 mill. kr i 2018
- I HP 15-2018 ble det omprioritert 1 mill. kr fra asfalt til rassikring i 2015 og 2016 disse er tilbakeført til asfalt i 2017.
- Rammen er økt med 5 mill. kr i 2017 til asfaltering i boligveier.
- Drift av gang og sykkelveier er styrket med 1 mill. kr pr år i perioden

5.9.8 Ingeniørvesenets tjenester – Andre

Offentlige toaletter

Tjenesten omfatter drift av 4 toaletter i sentrum (Wergelandsparken, Tresse, Rutebilstasjonen og nytt anlegg på Tangen). I tillegg omfatter tjenesten drift av mottaksanlegg for septik fra båt- og bobiler.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	2 437	1 542	1 580	1 280	1 280	1 280
Inntekter	-466					
Netto	1 971	1 542	1 580	1 280	1 280	1 280

Driftsutgiftene består i hovedsak av innleid renhold og leie av lokaler.

Endringer i nettorammen mellom 2016 og 2020 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Redusert ramme med 0,3 mill. kr fra 2018 da toalettet i Rutebilstasjonen forsvinner

Felles bil-/maskinpark og arbeidsstokken

Tjenesten omfatter drift av ingeniørvesenets bil-/maskinpark, dekning av kapitalkostnader til innkjøp av biler, maskiner og utstyr, og utgifter knyttet til ingeniørvesenets arbeidsstokk.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	36 294	30 412	30 990	30 990	30 990	30 990
Inntekter	-36 298	-36 107	-36 842	-36 842	-36 842	-36 842
Netto	-4	-5 695	-5 852	-5 852	-5 852	-5 852

Økningen i nettorammen mellom 2016 og 2020 skyldes i hovedsak lønns- og prisvekst.

Næringsvirksomhet

Tjenesten omfatter fettmottak, slamottak og kommunens industrideponier. Finansieringen av industrideponier er ikke innenfor selvkostregimet for avfall og vil fortsatt ligge hos ingeniørvesenet i stedet for hos Avfall Sør AS, som har ansvaret for husholdningsrenovasjonen.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	2 357	3 313	3 396	3 396	3 396	3 396
Inntekter	-1 738	-5 801	-2 871	-2 871	-2 871	-2 871
Netto	619	-2 488	525	525	525	525

Driftsutgiftene til grunnfinansiering av kommunens fyllplasser/deponier har økt.

Endringer i nettorammen mellom 2016 og 2020 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Redusert rammen med 3 mill. kr da inntektskravet på strandkantdeponiet faller bort

Dammer

Tjenesten omfatter tilsyn og vedlikehold av kommunens dammer.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	1 053	686	1 103	1 103	1 103	1 103
Inntekter	-166					
Netto	887	686	1 103	1 103	1 103	1 103

Endringer i nettorammen mellom 2016 og 2020 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Økning i rammen for HP perioden med 0,4 mill. kr for å ha tilstrekkelig med midler til utredninger, pålagte oppgaver og krav fra NVE samt tilsyn

Fellesadministrasjon/merkantile tjenester

Tjenestene omfatter kostnader til fellesadministrasjon for ingeniørvesenet, herunder: stab (40 % av kostnadene fordeles til det bykasse finansierte). Kostnadene for fellesadministrasjon/ driftsseksjon for produksjonsavdelingen budsjetteres med balanse mellom inntekter og kostnader. Ved årets slutt fordeles disse kostnadene i regnskapet, men det foretas ingen fordeling i budsjettet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	9 504	9 132	9 129	9 088	9 049	9 009
Inntekter	-8 197	-1 411	-1 261	-1 261	-1 261	-1 261
Netto	1 307	7 721	7 868	7 827	7 788	7 748

Økningen i nettorammen i mellom 2016 og 2020 skyldes i hovedsak lønns- og prisvekst.

5.9.9 Kristiansand parkering

Enheten håndhever parkeringsbestemmelsene og annen trafikkhåndheving, samt drift av avgiftsbelagt parkering. Oppgaven består også av drift og vedlikehold av parkeringsanlegg. I tillegg utføres klagebehandling og parkeringstillatelser for bevegelseshemmede.

Det er 25,9 stillinger i virksomheten med ansvar for parkeringshåndhevingen langs 350 km veier og driften av i overkant av 4200 parkeringsplasser, fordelt på gateparkering, parkeringstomter og 6 parkeringshus.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Mer kundevennlige betalingsløsninger- satsning på billettløs parkering. <u>Indikator:</u> Billettløs parkering i % av samlet korttidsparkering	17	20	35
2	Effektivisere driften av avgiftsparkeringen. <u>Indikator:</u> Antall betalingsautomater	157	138	110

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto			54 451	55 328	56 346	56 346
Inntekter			-65 141	-65 391	-68 084	-68 084
Netto			-10 690	-10 063	-11 738	-11 738

Etter omorganiseringen pr. 1. mai 2016 er parkeringsvirksomheten nå en resultatenhet i teknisk sektor. Driftsbudsjettet for 2016 var delt mellom foretaket (Kristiansand parkeringsselskap KF) og teknisk sektor forholdsmessig, dvs. periodisert budsjett for perioden mai og ut året henføres til teknisk sektor i bykassa og resten forblir i foretaket. Dette kommer ikke frem i tabellen over da kolonnen budsjett 2016 viser opprinnelig budsjett slik det ble godkjent av bystyret.

Endring i netto rammen fra 2016 til 2017 utover lønns- og prisvekst skyldes i all hovedsak:

- Lavere inntekter for avgiftsparkering
- Lavere driftsutgifter pga. omfordeling av utgifter i forbindelse med overgangen til teknisk sektor
- Rammeendringer som følge av nye krav i forbindelse med nytt parkeringsregelverk

Endringer fra 2017-2020:

- Generell prisjustering for avgiftsparkeringen i 2019

5.9.10 Plan-, bygg- og oppmålingsetaten

Enheten har ansvaret for oppgaver som former det fysiske miljøet, og som betyr mye for folks hverdag. Fra idé via plan til ferdig oppsatt bygg, fra små planer med få hus til store planer med tusenvis av boliger, fra leegger og enkle tilbygg til ombygging av hele kvartaler. Spennvidden er stor.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i byggesaker, i dager	45	41	41
2	Oppfylle alle tidsfrister i byggesaker, i %	98	100	100
3	Gjennomføre alle oppmålingsforretninger innen lovpålagt tidsfrist, i %	98	100	100

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	52 146	49 426	51 014	50 814	50 814	50 814
Inntekter	-41 815	-37 748	-38 108	-38 167	-38 213	-38 259
Netto	10 331	11 678	12 906	12 647	12 601	12 555

Endringene fra 2016 til 2017 utover pris og lønnsvekst skyldes i hovedsak:

- Innsparingskrav 0,3 mill. kr i 2017 som øker til 0,5 mill. kr i 2018 tilsvarende 1 årsverk knyttet til matrikkelføring.
- Midler til kartsamarbeid i Knutepunktet er overført fra organisasjonssektoren - 0,21 mill. kr.
- Midler for bruk av kart er overført fra andre enheter i sektoren - 0,18 mill. kr.
- Økt bevilgning skråfoto til bruk for eiendomsskatt 0,15 mill. kr i hele perioden.
- Rammen er redusert med 0,22 mill. kr tilsvarende pc-avgiften som er overført til KR-IKT.
- 1,41 mill. kr er flyttet fra Servicetorget team teknisk til plan-, bygg- og oppmålingsetaten i forbindelse med endelig organisering av Servicetorget i organisasjonssektoren

Endringer fra 2017 til 2020:

- Økt innsparingskrav matrikkel 0,2 mill. kr pr år fra 2018

5.9.11 Servicetorget, team teknisk

Servicetorget team teknisk er ikke lenger en del av teknisk sektor. Tre årsverk knyttet til byggesak beholdes i sektoren og flyttes til plan, bygg og oppmålingsetaten (2 årsverk) og til teknisk direktørs stab (1 årsverk). Øvrige 4,2 årsverk vil fra 01.01 2017 være organisert i organisasjonssektoren som en del av Servicetorget

5.9.12 By- og samfunnsenheten

Enheten har ansvar for kommunal planstrategi og kommuneplanlegging, overordnet areal- og transportplanlegging. Sekretariatet for areal- og transportplanarbeidet i Kristiansandsregionen er tillagt enheten samt oppfølging av planprosesser som grunnlag for kommende store infrastrukturinvesteringer som belønningsavtale, bymiljøpakke mv. Enheten koordinerer kommunens kriminalitetsforebyggende arbeid, den tverrsektorielle oppfølgingen av folkehelselov og fagområdet likestilling, inkludering og mangfold.

I samarbeid med sektorene følger enheten opp vedtatt strategi for kommunens internasjonale engasjement, koordinerer oppfølging av universitetsbymelding og fremtidens byer. Enheten har også ansvar for statistikk og analyse av arealutvikling, næring, kulturminnevern, klima, miljø og forurensing.

Samfunn (inkl. overordnet plan, kriminalitetsforebyggende, folkehelse og likestilling)

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	19 331	17 444	17 704	17 568	16 611	16 576
Inntekter	-4 955	-579	-617	-617	-617	-617
Netto	14 376	16 865	17 090	16 951	15 994	15 959

Kriminalitetsforebyggende plan har satt fokus på nye innsatsområder. Dette vil ses i enhetens satsing i årene fremover. Et fokusområde er radikaliserings, noe som blant annet ses ved byens medlemskap i Strong Cities.

Endring i nettorammen mellom 2016 og 2017 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Reduksjon med 1,5 mill. kr - engangsbevilgning kommunedelplan Kongsgård/Vige.
- Økning 1 mill. kr i 2017 til revisjon av kommuneplanen.
- 0,3 mill. kr som i tre år har vært disponert av HS er tilbakeført til enheten til bruk innen kriminalitetsforebyggende arbeid.
- Midler er omprioritert fra næring for å dekke økte lønnsmidler til planlegging - 0,14 mill. kr.

Endringer fra 2017 til 2020:

- Bevilgning til revisjon av kommuneplanen reduseres med 0,1 mill. kr i 2018 og faller helt bort fra 2019.

Næring

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	9 272	6 380	6 309	6 289	6 268	6 248
Inntekter	-2 145	-150	-150	-150	-150	-150
Netto	7 127	6 230	6 159	6 139	6 118	6 098

Endring i netto driftsramme fra 2016 til 2017 utover lønn- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Intern overføring av 0,17 mill. kr til samfunn for å dekke økte lønnskostnader knyttet til planlegging.

Miljø (inkl. ATP og byantikvar)

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	29 683	16 339	15 885	15 844	15 803	15 762
Inntekter	-15 491	-1 196	-455	-455	-455	-455
Netto	14 192	15 143	15 430	15 389	15 348	15 307

Enheten har en bevilgning til klimanøytral kommune på 0,75 mill. kr pr år. Bevilgningen brukes til å kjøpe klimakvoter. Prisen på disse har de senere år vært lavere og det forventes at det vil være en rest på 0,4 mill. kr, som foreslås omprioritert til spredt avløp. Midlene vil sammen med foreslått gebyr for tilsyn på spredt avløp knyttes til en prosjekstilling over 2 år som skal jobbe med kartlegging, oppfølging og tilsyn av separate avløpsanlegg (spredt avløp).

Ingen endring i nettoramme fra 2016 til 2017 utover lønns- og prisvekst skyldes.

5.9.13 Parktjenestene

Tjenesten omfatter friområder, parker, lek, miljøbyprosjekter, kirkegårdsdrift, naturforvaltning, landbruk, skogbruk og administrasjon.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	De to viktigste friluftsområdene (Bystranda og Hamresanden) for turisme er miljøsertifisert gjennom Blått Flagg.			
	Indikator: Antall "Blått Flagg" – badestrender	2	2	2

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	51 346	49 653	52 333	52 359	52 279	52 303
Inntekter	-18 160	-14 348	-15 477	-15 477	-15 477	-15 477
Netto	33 186	35 305	36 856	36 882	36 802	36 826

Her føres parkvesenets ordinære driftsutgifter på friområder, parker, lek, miljøbyprosjekter, kirkegårdsdrift, naturforvaltning, landbruk, skogbruk og administrasjon.

Innenfor rammen ligger samarbeidet mot handelsstanden i sentrum, vedlikehold av kirkeparker, rabattvedlikehold for ingeniørvesenet, vedlikehold av uteområder ved formålsbygg. I tillegg har enheten samarbeidet med NAV om arbeidstreningsprosjektet. Videreformidling av tilskudd til veterinærberedskap er nytt og er overført fra Staten.

Endring i nettorammen mellom 2016 og 2017 utover lønns- og prisvekst skyldes i hovedsak:

- Det er lagt inn midler til mer nyttevekster i parker og bed med 0,5 mill. kr pr år i perioden.
- Driftsmidler til friområdet Jegersberg/Skråstadheia er lagt inn med 0,2 mill. kr i 2017 som reduseres til 0,1 mill. kr pr år i resten av perioden.

Endringer fra 2017 til 2020:

- Fra 2018 er det lagt inn en kompensasjon for volumvekst på 0,2 mill. kr pr år som øker til 0,3 mill. kr i 2020.

5.9.14 Investeringsbudsjett for tekniske tjenester

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		2017	2018	2019	2020
		Sum	Tilskudd				
Teknisk direktør							
Boligprogram kommunal andel	6 850	5 550		3 250	2 300		
Ingeniørvesenet							
Felles bil- og maskinpark	Løpende	47 400		11 400	11 700	12 000	12 300
Ladestasjoner bil- og maskinpark		1 000		1 000			
Arb.pl/aksjon skoleveier og gang/sykkelveier	Løpende	16 000		4 000	4 000	4 000	4 000
Tilskudd større veibredder	Løpende	1 000		250	250	250	250
Utskifting av bruer - Haus	16 000	8 500					8 500
Vei- og gatebelysning	Løpende	8 000		2 000	2 000	2 000	2 000
Dammer utbedring	24 000	24 000		4 000	4 000	8 000	8 000
Kvalitetsheving dekke - Nedre Torv	3 125	3 125		3 125			
Reserve trekkør Øvre torv	150	150		150			
Domkirkeparken/Gyldenløvesgate/ Kirkegata	10 000	10 000		5 000	5 000		
Oppfølging av gatebruksplanen bilfrie soner	5 000	5 000			5 000		
Kristiansand parkering							
Nyanlegg		1 500		300	400	400	400
Betalingsautomater	Løpende	1 600		400	400	400	400
Lade el-biler *	Løpende	4 000		1 000	1 000	1 000	1 000
Justeringsrett**		0	1 472				
Håndhevingsteknologi	1 200	1 200		500	300	200	200
Parkeringsadministrativt system	1 000	1 000		500	500		
Billettløs parkering i bomanlegg	1 200	1 200		1 000	200		
Ny parkeringsforskrift	400	400		400			
Brannrør i p-hus Slottet	300	300		150	150		
Enøk tiltak	600	600				600	
Kameraovervåking	300	300					300
Ladestasjoner kommunale biler	1 000	1 000		1 000			
Plan, bygg og oppmålingsetaten							
Kartajourhold og utstyr	Løpende	2 000		500	500	500	500
By og samfunnseneheten							
Miljøbyprosjekter	Løpende	2 000		500	500	500	500

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		2017	2018	2019	2020
		Sum	Tilskudd				
Parkvesenet							
Friluftslivtiltak	Løpende	1 000		250	250	250	250
Nærmiljøtiltak	Løpende	2 800		700	700	700	700
nærmiljøpark ved skolene	Løpende	800		200	200	200	200
Små stygge steder	Løpende	400		100	100	100	100
Isbane og varmekabler ***	4 000	2 000	1 800	2 000			
Fontene - Otterdalsparken	900	900		900			
Utvikling Wergelandsparken	1 000	1 000					1 000
Strømforsyning - Nedre Torv	2 200	2 200		2 200			
Lysløyper utskifting av armatur	2 505	2 505	950	1 555			
Totalt		160 430	4 222	50 347	41 468	33 119	42 620

* Lovpålagt ordning fra 2017.

**Justeringsrett mva kr 505.000 pr. år - siste år 2019 kr 471.000.

*** Tilskudd fra Spareskillingsbanken og LOS

BOLIGPROGRAM

Prosjekt 5000002 Boligprogram kommunal andel

Boligprogrammet foreslår prioritering av utbyggingsområder. Bakgrunn for prioriteringen er inngått utbyggingsavtale. Er det ikke inngått utbyggingsavtale er det foreslått å prioritere områder ut fra disse kriteriene: Reguleringsstatus, boligbehov i bydelen, bidrag fra utbyggingen, størrelse på infrastrukturbehov, ATP, nærhet til senterområde. Det er viktig å gi et lite handlingsrom for å imøtekomme de utbygginger som det er inngått utbyggingsavtale for. For å sikre tilstrekkelig utbud av tomter/boliger er det viktig at boligbygging innenfor noen av de kommende utbyggingsområdene sikres. I tråd med foregående handlingsprogram er det bevilget 3,25 mill. kr i 2017, og 2,3 mill. kr i 2018.

INTERNE HJELPETJENESTER

Prosjekt 5380001 Felles bil- og maskinpark

Bevilgningen skal dekke utskifting/fornyning av bil-, maskin- og utstyrsparken på Dalane sentralanlegg. Ved utleie av enhetene tas tilsvarende beløp (avskrivninger) inn over driften, og tilbakeføres bykassa. Bevilgningen til nyanskaffelser er i tråd med foregående handlingsprogram 11,4 mill. kr i 2017, 11,7 mill. kr i 2018 og 12,3 mill. kr i 2019. Bevilgning i 2020er økt til 12,3 mill. kr for å kompensere for prisstigning.

Prosjekt 5383001 Ladestasjoner Dalane

Bystyret har vedtatt at kommunen skal gå over til elbiler, og at det skal svært gode grunner til for å bestille bensin- og dieslbiler. Det bevilges 1 mill. kr 2017 til ladestasjoner for biler tilhørende bil- og maskinparken på Dalane.

VEITJENESTER

Prosjekt 5330000 – Arbeidsplan, aksjon skoleveier og gang- og sykkelveier

Ingeniørvesenets arbeidsplan for vei skal gå til mindre veiprosjekter som gang/sykkelveier, fortau, kryssutbedringer, busslommer, overvannsanlegg, leskur, av- og påstigningsplasser ved skoler, støyskjermingstiltak og fartsdempende tiltak. Bevilgningen skal også dekke egenandeler til prosjekter der det gis tilskudd fra andre (ATP-midler, Samferdselspakke, BRA-midler m.m.). Det er aktuelt å prioritere veiopprustingstiltak innenfor de områdene som er valgt ut til levekårsprosjekter. Bevilgningen er på 4 mill. kr hvert år i perioden

Prosjekt 5200008 Tilskudd større veibredder

Prosjektet må sees i sammenheng med kommunens utbyggingsprogram. Etter vedtatte retningslinjer skal kommunen dekke kostnader med veier ut over 6 m bredde i boligområdene. I tråd med foregående HP er det lagt inn 0,25 mill. kr pr år.

Prosjekt 5340000 Vei- og gatebelysning

Arbeidsplan veilys skal benyttes til anlegg langs veier og gang-/sykkelveier som mangler belysning, fortetting av lyspunkter på veier med mangelfull belysning, utskifting av nedslitte belysningsanlegg og sanering av luftstrekk. Bevilgningen er på 2 mill. kr pr. år

Prosjekt 5333021 – Utskifting av gangbruer over Otra ved Hagen og Haus

Spesialinspeksjon av gangbruene har avdekket at disse er i svært dårlig forfatning. Beboere, skole og velforening er informert om at de vil bli stengt uten forvarsel ved sterkt snøfall og/eller sterk vind. Begge bruene er viktige skoleveier. Ingeniørvesenet har konkludert med at de må rives og settes opp på nytt eller totalrenoveres. Det ble bevilget midler til gangbru på Hagen i 2016. Det er lagt inn bevilget 8,5 mill. kr i 2020 til ny gangbru på Haus.

Prosjekt 5393023 Dammer utbedring

Kristiansand kommune har 20 dammer underlagt NVE-tilsyn, samt en del dammer som vil komme under NVE-tilsyn ved nærmere gjennomgang. De fleste av dammene tilfredsstiller ikke dagens krav, og flere av dammene har betydelige lekkasjer. NVE krever jevnlig tilsyn med dammene, samt oppgraderinger i henhold til gjeldende krav. For noen av dammene, er det kun behov for mindre tiltak, eventuelt mulig med nedklassifisering slik at NVE ikke lengre stiller krav til dammene. For andre dammer, så må det beregnes betydelige kostnader i forhold til forskriftsmessig stand. Utbedringskostnadene er grovt estimert til 5 - 25 mill. kr pr. dam. Det kan skje endring i prioritering av dammene på bakgrunn av tilstand/risiko og godkjenninger/tillatelser. Det er bevilget 4 mill. kr i 2017 og 2018 som øker til 8 mill. kr i 2019 og 2020.

Prosjekt 5333026 Kvalitetsheving dekke Nedre Torv

Torvparkering skal tilbakeføre Nedre torv med samme overflatebelegg som tidligere. Dagens topp-dekke er utdatert. I henhold til kommunens normaler er granittprodukter den standarden alle plasser og fortau i kvadraturen skal bygges opp med. Kvalitetshevingen vil også være et ledd i å bedre arrangementsforholdene og tilrettelegge torvet bedre som møteplass, i tråd med kommunens ambisjoner om å satse på sine byrom nedfelt i kommuneplan -kommunedelplan. Endringen vil sikre at Nedre torv får samme standard som bysenteret ellers med Markens og Øvre torv. Utbygger av kvartal 32 deltar med et økonomisk bidrag. Kommunens andel er 3,125 mill. kr. inkl. mva. Hele bevilgningen er lagt inn i 2017.

Prosjekt 5333029 Reserve trekkør Øvre Torv

Det er bevilget 0,15 mill. kr til reserve trekkør som legges på Øvre Torv for unngå graving i fremtiden.

Prosjekt 5333027 Domkirkeparken/Gyldenløvesgate/ Kirkegata

Felles prosjekt (Parkvesenet og Ingeniørvesenet) for opprusting av Gyldenløves gt. og Kirkegt. ved Domkirken og Domkirkeparken med park, lek og belysning. Det er bevilget 5 mill. kr i 2017 og 5 mill. kr i 2019

Prosjekt 5333028 Oppfølging av temakartet «gatebruk» i kommunedelplanen for kvadraturen - bilfrie soner

Det er bevilget 5 mill. kr i 2018 til gjennomføring av tiltak. Temakartet skal behandles i bystyret i februar 2017

PARKERINGSTJENESTEN

Prosjekt 5410002 Nyanlegg reserve

Ny parkeringslovgivning krever at parkeringsanleggene er godt tilrettelagt for forflytningshemmede, herunder størrelse, beliggenhet og at det er avsatt et tilstrekkelig antall plasser. Denne budsjettposten skal bl.a. ivareta dette hensynet. Det er bevilget 0,3 i 2017 og 0,4 mill. kr pr. år resten av perioden.

Prosjekt 5410005 Betalingsautomater

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at betalingsløsningene skal være universelt utformet, hvilket innebærer at det settes krav til betjeningshøyde, adkomstareal, paneler mv. Ombygging og

tilpasninger kreves. Det er overgangsbestemmelser for eksisterende utstyr frem til 2021, men tilpasninger må gjøres før dette tidspunktet, for at nye løsninger skal være innarbeidet operative innen siste frist. Er bevilget 0,4 mill. kr pr. år.

Prosjekt 5410010 Lade el-biler

Ny parkeringslovgivning har bestemmelser om at det på parkeringsområdet skal tilbys lademulighet for ladbar motorvogn på et tilstrekkelig antall plasser, dog ikke flere enn 6 % av det totale antall plasser. Det legges opp til en gradvis utbygging i takt med behovet, og en betalingsordning for å regulere etterspørselen og finansiere tilbudet, dvs. drift og investering. Et godkjent ladepunkt koster om lag kr 17.000 eks. mva. inkl. betalingsordning. Anleggskostnader for strømtilførsel, tavleskap og eventuelt graving kommer i tillegg, da dette er avhengig av infrastrukturen i det enkelte område. Ett ladepunkt kan derfor koste kr 40-50.000 eller mer i enkelte tilfeller. I forhold til kommunens samlede parkeringstilbud utgjør tilrettelegging av 6 % til ladbare motorkjøretøy om lag 240 ladeplasser, dvs. 10-12 mill kr. Imidlertid anses behovet å være lavere, men antall el-biler er stigende så dette kan endre seg. I dag er det etablert 49 ladepunkter i kommunens parkeringshus. Det er bevilget 1 mill. kr pr år i perioden.

Prosjekt 5410014 Parkering -håndhevingsteknologi

Fremtidige kontroll- og håndhevingsrutiner går i retning av billettløse ordninger via skanning av registreringsnummer slik at betaling og øvrige vilkår er koblet sammen via registreringsnummeret til det enkelte kjøretøy. Det parkeringstekniske utstyret må tilpasses dette. Kontroll og håndheving via skanning av registreringsnummer vil etter hvert effektivisere kontrollen av vilkårspareringen (avgiftsparkering og maksimaltid) når ordningen får større utbredelse. En rekke byer i Norge arbeider med å innføre denne teknologien. I forslag til investeringer legges det opp til en gradvis utbredelse av denne løsningen. Det er bevilget 0,5 mill. kr i 2017, 0,3 mill. kr i 2018 og 0,2 mill. kr i 2019 og 2020.

Prosjekt 5410015 Parkering - parkeringsadministrative systemer

Det er ønskelig å forenkle de administrative rutiner parallelt med at det i større grad enn i dagens løsninger, tilrettelegges for selvbetjente løsninger for publikum. Dette gjelder fagsystemene for kontroll- og håndheving, leieplasser og bosone. Dagens systemer er om lag 8 år gamle og må enten oppgraderes eller skiftes ut for å møte fremtidens krav fra publikum og parkeringstekniske løsninger, samt håndhevingsteknologi. Det er bevilget 1 mill. kr i perioden fordelt på 0,5 mill. kr i hhv. 2017 og 2018.

Prosjekt 5410011 Parkering - billettløs i bomanlegg

I forbindelse med nye nasjonale parkeringsbestemmelser skal det tilbys billettløse betalingsløsninger i parkeringsanlegg med bomanlegg, basert på at publikum ikke trenger manuell betjening av kortleser, betalingsautomat eller liknende. Ordningen innføres for de to parkeringshusene med bomanlegg, dvs. Gyldengården og Slottet og anses å være svært kundevennlig. Det foreslås en bevilgning på 1,2 mill. kr i perioden, fordelt på 1 mill. kr i 2017 og 0,2 mill. kr 2018.

Prosjekt 5410016 Parkering - ny parkeringsforskrift

Forskriften har detaljerte bestemmelser om skilting av parkeringsområder. En del omskilting må påregnes både hva angår parkeringsregulerende skilt og informasjonsskilt. Nye skiltplaner må utarbeides og oversendes Statens vegvesen. Det er bevilget 0,4 mill. kr i 2017.

Prosjekt 5410013 Parkering branndører i parkeringshus Slottet

Parkeringshuset er fra 1990 og branndørene bærer preg av slitasje. For å opprettholde sikkerheten anbefales det å skifte ut de mest utsatte dørene. Det er bevilget kr 0,3 mill. kr fordelt på årene 2017 og 2018.

Prosjekt 5410017 Parkering - enøk tiltak

Parkeringshusene Elvegata og Børsen har i hovedsak svært gamle lysarmaturer uten lys-styring. Begge parkeringshus bør oppgraderes med LED armaturer med automatisk lys-styring av hensyn til EL sikkerhet og lavere energiforbruk. Det lagt inn 0,6 mill. kr i 2019 til dette formålet.

Prosjekt 5410018 Parkering - kameraovervåking

Dagens løsning er foreldet og må utskiftes de nærmeste årene. Overvåkningsanlegg med bildeoverføring til eget driftssenter, har vist seg å ha en preventiv virkning i forbindelse med uønskede hendelser som hæverk og tyveri. Ved hjelp av bilde og video dokumentasjon er saker oppklart. Systemene forebygger og øker sikkerhet for brukere. Det lagt inn 0,3 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5410019 Ladestasjoner kommunale biler

Bystyret har vedtatt at kommunen skal gå over til elbiler, og at det skal svært gode grunner til for å bestille bensin- og dieslbiler. Det er bevilget 1 mill. kr til ladestasjoner for kommunale biler i 2017.

OPPMÅLINGSTJENESTER

Prosjekt 5614518 Kartajourhold og teknisk utstyr

Dette gjelder løpende oppgradering av digitalt kartverk, samt systematisk utskifting av teknisk utstyr. Det skjer en utvikling når det gjelder standarder, teknisk utstyr programvare til drift og vedlikehold av digitale kartbaser. Derfor må både utstyr og programvarer fornyes ved jevne mellomrom. I tråd med vedtatt HP er det lagt inn 0,5 mill. pr år i perioden.

MILJØVERNTJENESTER

Prosjekt 5841300 Miljøbyprosjekter

I samsvar med gjeldene handlingsprogram er det satt av 0,5 mill. kr pr år i perioden. Midlene brukes bl.a. til kommunale egenandeler i forbindelse med miljøtiltak der det gis statstilskudd, andre tilskudd og/eller betydelig egeninnsats.

PARKTJENESTENE

Prosjekt 5936* Friluftstiltak:

Prosjektet inngår som en av arbeidsplanene til parkvesenet. Bevilgningen er på 0,25 mill. kr pr år i perioden. Tiltak spesifiseres i årlig investeringsprogram, og omfatter både rehabilitering og nye anlegg. For 2017 vil midlene gå til utskifting av PCB -og kvikksølvholdige lysarmaturer i lysløypene.

Prosjekt 5930* Nærmiljøtiltak:

Prosjektet inngår som en del av arbeidsplanen til parkvesenet. Bevilgningen er på 0,7 mill. kr pr år i perioden. Parkvesenet vil bruke beløpet på rehabilitering av lekeplasser, grønnsstruktur, nærmiljøparker og parker. I tillegg vil investeringsmidlene inngå som en del av egenandelen i forbindelse med søknader om spillemidler til nærmiljøanlegg.

Prosjekt 59308* Nærmiljøpark ved skolene:

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med skole og som en del av arbeidsplanen til parkvesenet. Det er bevilget 0,2 mill. kr pr. år i perioden. Prioriteringer skjer i samarbeid med skoleetaten og følger "kommunedelplan for Idrett og friluftsliv". Den kommunale rammen kan brukes som egenandel når det søkes om tilskudd fra staten.

Prosjekt 5900003 Små stygge steder

Aktivere skolene ved å la skoleklasser ha som prosjektarbeid å registrere/ ruste opp/ utbedre "små stygge steder" langs skoleveien, i boligområder og langs kommunale veier. Arbeidet bygger på tidligere års erfaringer med liknende prosjekter, og skjer i nært samarbeid med skolene selv, skolekontoret, pedagogisk senter, ingeniørvesenet, parkvesen, miljøenhet og krimforebyggende enhet (skolenes årshjul/ "den kulturelle skolesekken"). Det er bevilget 0,1 mill. kr pr. år i perioden.

Prosjekt 5930060 Isbane - Torvet

Isbanene er 26x46 meter. På grunn av tekniske forhold (belegg og p-hus) vil det kun være aktuelt med et flyttbart anlegg. Kjøleanlegget (ca. 1,1 mill. kr) forutsettes montert i flyttbar containerløsning. Investeringskostnaden inkl. mva. vil beløpe seg til 4 mill. kr hvorav Spareskillingsbanken dekker 1 mill. kr og LOS dekker 1 mill. kr som blir fordelt på årlige utbetalinger.

Prosjekt 5930036 Otterdalsparken (Nupen-anlegget) - fonteneanlegg

Fonteneanlegget har store driftsproblemer på grunn av alder og slitasje. Anlegget har de siste årene stadig hatt driftsstans, spesielt de to siste årene. Fontenes tekniske innretninger er utslitt. Det trengs en større rehabilitering av pumper og elektriske styringssystemer. Anlegget kan ikke startes opp neste sesong, før disse utbedringene er utført. Det er bevilget 0,9 mill. kr i 2017.

Prosjekt 5930067 utvikling Wergelandsparken

Parallelt med arbeidet med torvene jobbes det med prosjektet Domkirkeparken, Gyldenløvesgate og Wergelandsparken. I dette ligger en oppfølging av vedtak om å styrke lekefunksjonene i sentrum, tydeliggjøre sentrumsområdet som det kulturelle tyngdepunkt. Målet med den helhetlige planen er å styrke kvadraturen som møteplass og øke aktivitetsnivået i byrommene for alle brukere. Vi ønsker å ta utgangspunkt i det unike særpreget Kristiansand har rundt Torget. Dette blir mulig ved en helhetlig opprustning av Wergelandsparken, Domkirkeparken, Gyldenløvesgate og Museumskvartalet. Opprustningen vil bidra til et samspill mellom aktiviteter som vil øke bruken og attraksjonen. Tilrettelegging for lek vil være en naturlig del av denne opprustningen gjennom plassutforming, bruk av byromselementer og kunstneriske uttrykk. Det er bevilget 1 mill. kr i 2020 til utvikling av Wergelandsparken.

Prosjekt 5930068 Strømforsyning Nedre Torv

Strømforsyning til torvhandlere og arrangementer bør forbedres og økes. Det er bevilget 2,2 mill. kr. i 2017.

Prosjekt 5936206 Lysløyper utskifting av armatur

Kristiansand har kvikksølvarmaturer i 6 lysløyper, med til sammen 606 lyspunkt. Kvikksølvarmaturer er forbudt å selge og det er over flere år satt av midler til utskifting. I Voie løypa er både armaturer og stolper skiftet i løpet av høst 2016/våren 2017. Resten av armaturskiftet er nå bevilget, med henholdsvis 0,95 mill. kr i 2017 og 1,55 mill. kr i 2018. Dette er etter at spillemidler og årlig investeringsprogram på 0,25 mill. er lagt inn i regnestykket.

5.10 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.2 Kristiansand eiendom

Kristiansand Eiendom har i hovedsak en sunn og god drift. Driftsresultatene, justert for vedlikehold, har de siste årene vært stabile, men det er likevel utfordringer innen både drift og investering.

5.10.1 Total netto driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Adm. / sivilforsvar	120 701	141 058	139 266	139 574	141 210	144 241
Vaktmester/ Renhold	2 225	3 546	3 279	3 062	2 853	2 643
Småbåthavn	0	0	0	0	0	0
Sum	122 926	144 604	142 545	142 636	144 063	146 884

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	367 245	364 101	398 156	368 420	369 915	372 805
Inntekter	-244 319	-219 497	-255 611	-225 783	-225 852	-225 921
Netto	122 926	144 604	142 545	142 636	144 063	146 884

Driftsbudsjett er redusert med ca. 5,9 mill. kr fra 2016 til 2017. Det er kompensert 3,9 mill. kr i lønns- og prisjustering. Enheten er tilført 29,557 mill. kr på utgifts – og inntektssiden i statlige tiltaksmidler for 2017.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering hvert år i perioden i forhold til 2016:

Tall i 1000 kr	I 2016-kroner			
Tiltak	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Enrgiprogrammet trinn 3	-2 563	-4 971	-5 725	-5 725
FDV justeringer Skoler	462	2 452	2 925	4 529
Vedlikeholdsplan Vågsbygd samfunnshus inkl. basseng	658	658	658	658
Inntektskompensasjon fast Aquarama leie	944	1 416	1 970	2 538
Justering energibudsjettet	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Avtaler renhold overført fra HS	9 941	9 941	9 941	9 941
Leieinntekter bygg rutebilstasjonen (utsatt riving)	-200			
Driftsutgifter bygg rutebilstasjonen (utsatt riving)	105			
Innsparingstiltak redusert priskompensasjon	-400	-800	-1 200	-1 600
Fordeling av besparelse innsamling av næringsavfall	-75	-75	-75	-75
Konsekvenser kjøp Fergefjellet bhg. Leieinntekt	-100	-100	-100	-100
Konsekvenser kjøp fergefjellet bhg, økte driftsutgifter	80	80	80	80
Rutebilen økt leie		-200	-200	-200
Rammetrekk PC avgift	-342	-342	-342	-342
Overføring av ansvar for vedlikehold Hellemyrhallen	333	333	333	333
Økt driftsramme utleieboliger	200	200	200	200
Korrigerte leieinntekter Aquarama	-460	-460	-460	-460
FDV justering nødboliger Rodeneset	-347	-347	-347	-347
FDV justering Sukkevann idrettshall (energi og renhold)		449	449	449
FDV justering sonekontor og dagsenter				980
FDV Samsen			1 252	1 252
Drift Justvik skole		-217	-217	-217
Sentralisering drift skole	500	750	1 000	1 000
Klargjøring konkurranseutsatte bygg	-400	-400	-400	-400
Akutt vedlikehold brannstasjonen	-1 300	-1 300	-1 300	-1 300
Leieinntekter bygg rutebilstasjonen	220	220	220	220
Driftsutgifter bygg rutebilstasjonen	-100	-100	-100	-100
Tveit idrettshall strømutfgifter	342	342	342	342
Statsbudsjettet 2017 - vedlikeholdsmidler	29 557	-29 557	-29 557	-29 557
Statsbudsjettet 2017 – statstilskudd vedlikeholdsmidler	-29 557	29 557	29 557	29 557
Vedlikeholdspakke (statsbudsjettet 2016)	-8 471	-8 471	-8 471	-8 471
Tekniske justeringer	33	91	108	108
Sum reelle endringer i forhold til 2016	-5 940	-5 851	-4 459	-1 707

5.10.2 Administrasjon/Sivilforsvarstjenesten

I tjenestens brutto omsetning ligger det kostnader knyttet til: Forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling av kommunens eiendommer herunder alle investeringsprosjekter i fast eiendom, all omsetning av fast eiendom inkludert kommunens inn- og utleie av lokaler. Tjenesten inneholder også kostnader knyttet til gjennomføring av kommunale byggeprosjekter, i hovedsak prosjekter i forbindelse med formålsbygg som barnehager, skoler og sykehjem.

I tillegg omfattes Sivilforsvarstjenesten med ansvar for å bygge, utstyre og innrede offentlige tilfluktsrom overensstemmende med planer som er godkjent av departementet samt vedlikehold og holde disse i forsvarlig stand for bruk i krig. Kommunen skal lagre og vedlikeholde Sivilforsvarets materiell. Kostnader til lagring og vedlikehold dekkes av kommunen.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Tilstandsgrader kommunale formålsbygg Kristiansand kommune har et høyt investeringsnivå innen både rehabilitering og nybygg, noe som har resultert i en høy kvalitet på mange bygg. Manglende vedlikehold virker derimot som en korrigerende faktor på den samlede bygningstilstanden. Oversikt over den kommunale bygningsmassen sine endringer innenfor tilstandsgradene, basert på både innsats innen oppgraderinger, samt konsekvens av manglende vedlikehold. Kvaliteten på bygg kan måles i tilstandsgrader etter følgende kategorisering:			
	Tilstandsgrad (TG) 0: ingen symptomer/meget bra	23	25	24
	Tilstandsgrad (TG) 1: svake symptomer / bra	64	64	66
	Tilstandsgrad (TG) 2: middels kraftige /tvilsom	29	27	25
	Tilstandsgrad (TG) 3: kraftige symptomer/uakseptabel	0	0	0

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	213 068	212 331	241 618	211 696	212 764	215 213
Inntekter	-92 367	-71 273	-102 352	-72 122	-71 554	-70 972
Netto	120 701	141 058	139 266	139 574	141 210	144 241

5.10.3 Vaktmester / renholdstjenesten

Tjenesten omhandler alle utgifter og inntekter relatert til enhetens produksjonsavdeling.

Sykefravær

Sykefraværet i Kristiansand Eiendom har de siste årene vært en stor utfordring og arbeidet med å redusere dette fortsetter. Det har vært en nedgang i det totale fraværet i Kristiansand Eiendom som nå ligger på ca. 8-9 %. Det er fortsatt renhold som har høyest fraværprosent (synkende).

Opplevd lederstøtte er avgjørende for virkningen av ulike HR-tiltak. I tillegg er det avgjørende at alle HR-tiltak bygger på samme forutsetninger slik at de gjensidig forsterker hverandre. Kristiansand Eiendom jobber aktivt med HR-strategien som er knyttet til kommunens arbeidsgiverpolitikk og denne forankres i alle ledd i enheten.

Blant tiltakene satses det mye på tett oppfølging av sykemeldte ansatte, men også på ansatte som står i fare for å bli sykemeldt. Dette gjøres gjennom tiltak som videre er adoptert til andre sektorer i kommunen. Det er spesielt fokus på opplæring og utvikling av medarbeiderne, blant annet med egne opplæringsdager, kurs og faglig støtte i alle avdelinger. Gode rutiner for rekruttering av nye ansatte er

et stort fokusområde hvor det vektlegges personlighet og målbare kompetanser, i tillegg til ferdigheter og utvikling av kultur.

Sentralisering av kommunens behov for vaktmestertjenester, renhold og indre vedlikehold

Vaktmestertjenester, renholdstjenester, og indre vedlikehold (på linje med ytre vedlikehold), er avgjørende oppgaver for å hindre forfall og bevare en god standard og et godt fysisk miljø på kommunens formålsbygg. En sentralisering av bestilling av disse tjenestene til Kristiansand Eiendom (KE) vil gi mulighet til å avlaste dagens bestilleres arbeidssituasjon, øke kvalitetene på bestillingen, sikre en mer formålstjenlig leveranse på det enkelte anlegg og gi grunnlag for mer effektiv gjennomføring av tjenestene.

Det er gjennomført en prosess der KE, oppvekst- og HS-sektoren med utgangspunkt i dagens totalramme sammen har vurdert behovet for vaktmestertjenester til eiendomsfaglige oppgaver på hvert enkelt bygg. Behovet er større enn det er økonomiske midler til i dag. Det legges opp til en gradvis økning av disse tjenestene i perioden, i første omgang for skolebyggene.

Det økonomiske ansvaret for bestilling av renholdstjenester til kommunale formålsbygg for oppvekstsektoren er overført til KE. En gjennomgang av byggene for HS-sektoren og diverse kulturbygg er nå også gjennomført og rammene er justert fra 2017.

Når det gjelder indre vedlikehold opprettholdes ordningen som den har vært med unntak av bygg som er kategorisert som prioriterte bygg.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	129 769	125 498	131 677	131 242	131 033	130 823
Inntekter	-127 544	-121 952	-128 398	-128 180	-128 180	-128 180
Netto	2 225	3 546	3 279	3 062	2 853	2 643

Endringene fra 2016 til 2017 skyldes:

5.10.4 Småbåthavnene

Kristiansand Eiendom har et overordnet ansvar for investeringer, regnskap, budsjett, videre utvikling, strategiske veivalg, forvaltning og ansvar for drift som utfører av de kommunale småbåthavnene.

Småbåthavnutvalget er underlagt Kommunalutvalget. Småbåthavnutvalget består av 5 medlemmer med stemmerett. Av disse er 3 politikere og 2 er representanter fra båtforeningene (ABF, KMK og CSF). Bystyret har videre bestemt at Småbåthavnene skal drives etter et selvkostprinsipp. Budsjettet er derfor satt opp selvfinansierende, med en forutsetning om at eventuelt overskudd tilbakeføres småbåthavnene i form av investeringer eller oppbygging av fond til nye investeringer/ driftsreguleringsfond. En slik modell har vært praktisert siden investeringstilskuddet fra Kristiansand kommune opphørte i 1987.

Betalingssatsene for 2017 er justert med 1,5 % for båtplasser, avfall og vakt.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Antall havner med kameraovervåking	5	7	8
2	Havner med automatisert betalingsløsning for strøm	3	4	6

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	24 408	26 272	24 861	25 481	26 117	26 769
Inntekter	-24 408	-26 272	-24 861	-25 481	-26 117	-26 769
Netto	0	0	0	0	0	0

5.10.5 Investeringsbudsjett for Kristiansand Eiendom

Tall i 1000 kr

Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		I løpende kroner			
		Sum	Inntekt	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Boligpolitiske prosjekter	Løpende	94 825	-99 325	14 734	51 181	24 973	3 937
Utbyggingsområdene	Løpende	96 202	-181 391	39 931	44 256	6 729	5 286
Øvrige:							
Sikring av friområder	Løpende	12 000	-6 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Kjøp av grunn gang/sykkelveier	Løpende	3 200		800	800	800	800
Radontiltak 15 bygg	7 200	2 650		2 650			
Energiprojektet trinn 3-alternativ 1	25 000	5 000		5 000			
Energiprojektet-trinn 3-utvidelse	33 500	14 500		14 500			
ENØK-mulighetsstudie	1 500	1 500		1 500			
Kjevik – ny gjestebrygge	1 300	1 300	-650	1 300			
Punktkjøp / generelt salg – (note 1)	Løpende	4 000	-76 200	1 000	1 000	1 000	1 000
Varme i gangbaner Øvre Torv	1 100	1 100		1 100			
Vestre Strandgate 33- Rutebilstasjonen riving/nybygg	22 700	22 700	-15 000	20 600	2 100		
Biblioteket – lokk over rampe	4 225	2 300		2 300			
P-hus under Torvet-adkomst bibliotek/Rådhuskvartal	16 800	14 800		14 800			
Utvendig heis biblioteket	2 684	2 184		2 184			
Brannstasjonen-renovering	9 000	9 000		9 000			
Sonestasjon	5 600	4 100		4 100			
Kirketorvet(Bakgård Kunstmuseet)	3 585	3 585				3 585	
Småbåthavner(4 prosjekter)	Løpende	19 000		5 000	5 000	5 000	4 000
SUM Kristiansand Eiendom		313 946	-378 566	143 499	107 337	45 087	18 023

Note 1: Tabellen viser brutto investeringer pr. år. Salgsinntektene i perioden er fordelt slik:
 2017: 25,2 mill. kr 2018: 51 mill. kr 2019: 0 mill. kr 2020: 0 mill. kr

Småbåthavner, investeringsprosjekt

Småbåthavner	Ferdigstillelse
Ny brygge Auglandsbukta-40 plasser	2017
Lindebø brygge- småbåthavn	2019
Avsetning fremtidige prosjekter	Løpende
Oppgradering av bryggeplasser	Løpende

Prosjekt 5250* Boligpolitiske prosjekter

Budsjettet for de boligpolitiske prosjektene utarbeides i tråd med gjeldende retningslinjer/strategi. Investeringsprosjekter innenfor boligpolitisk ramme er prosjekter med et langsiktig perspektiv og skal løse samfunnsmessige boligpolitiske målsetninger i henhold til utbyggingspolitikken av 25.04.07 fremfor økonomisk avkastning. Delprosjektene har likevel en minimumsmålsetning om å bli selvfinansierende. I den grad boligpolitiske målsetninger gjør at prosjektene ikke blir selvfinansierende, refinansieres disse gjennom politisk vedtak på lik linje med ordinære investeringsprosjekter. Budsjettet har en øvre ramme på kr 200 mill. kr. Salg av Trekanten i Vågsbygd gir grunnlag for å forvente de første boenhetene i markedet ca. 2016/2017. Investeringene er langsiktige, men det er budsjettert inn realiseringsgevinster i perioden.

Prosjekt 8* - Utbyggingsområder

Budsjett for utbyggingsområdene utarbeides i tråd med gjeldende retningslinjer. Utbyggingen skjer i henhold til gjeldende eiendoms- og boligpolitikk. Byggegrunn omsettes til markedspris. Utbyggingsprosjekter som ikke er selvfinansierende skal ikke igangsettes uten forutgående politiske vedtak. Enheter omfattet av Kristiansandsmodellen håndteres særskilt. Utbyggingstakten vil kunne påvirkes av utenforliggende elementer, som rekkefølgekrav, markedssituasjon, planavklaringer og grunnverv. Boligtomter på Bråvann og Hellemyr er markedsført, mens andre boligfelt er under planlegging og klargjøring i perioden.

Prosjekt 5200005 Sikring av friområder

Kristiansand kommune var frem til 2012 med i et storbysamarbeid om sikring av friområder. Årlige bevilgninger var på 5 mill. kr med 50/ 50 % på stat og kommune. Mange viktige eiendommer ble kjøpt i perioden. Fortsatt har kommunen et samarbeid med Miljødirektoratet, men søknadene fra kommunen gjelder nå også tilrettelegging og opparbeidelse av friområder. Stier og parkeringsplasser bygges og skiltes. Dette samsvarer godt med politiske signaler fra kommunalutvalg og by- og miljøutvalget.

Fremover vil det bli en blanding av kjøp og opparbeidelse av friområder. Miljødirektoratet er villig til å sikre forutsigbare rammer gjennom et langsiktig samarbeid. Det foreslås avsatt 3 mill.kr pr. år i perioden forutsatt 50 % tilskudd fra staten.

Prosjekt 5200007 Kjøp av grunn gang/sykkelveier

Enheter har ansvar for å sikre grunn for anlegg av planlagte /regulerte gang og sykkelveier. Dette prosjekt må sees i sammenheng med de anlegg som ingeniørvesenet har med i sitt handlingsprogram, og KE får årlig en liste fra ingeniørvesenet over de grunnverv som må gjennomføres. For tiden arbeides det med å forbedre sikt i veikryss og det inngås avtaler med grunneiere om flytting av mur og hager. Kommunen har regulert inn sykkelekspress opp til toppen av Slettheia og det er innledet forhandlinger med samtlige grunneiere. Prosjektet avsluttes i 2017. Det foreslås avsatt 0,8 mill. kr pr. år i perioden.

Prosjekt 5200039 Radontiltak 15 bygg

Tiltak for å oppnå tilfredsstillende radonnivå i skoler og barnehager skal etter forskriftene fortrinnsvis være årsakspesifikke ved at vi løser problemet ved bygningsmessige tiltak. Radonmålinger vinteren 2010-2011 viste behov for radontiltak i vel 30 av kommunens bygg. I første omgang er problemet løst ved økt ventilasjonstid. Dette er imidlertid ikke en tilfredsstillende løsning, både fordi det ikke er årsakspesifikke tiltak og fordi det er meget energikrevende. Kristiansand Eiendom har ut fra supplerende målinger identifisert 15 bygninger som ut fra en kost-/nyttevurdering bør prioriteres med tanke på bygningsmessige tiltak. Det er tidligere bevilget 4,55 mill. kr og det er nå bevilget 2,65 i 2017 til slutføring av prosjektet.

Prosjekt 5200042 Energiprojektet trinn 3

Prosjektet involverer Kristiansand Eiendom i hovedsak, men også parkvesenets gartneri og Vågsbygd Samfunnshus. Prosjektet startet opp i 2014 og en investering på 25 mill. kr vil gi en årlig besparelse kalkulert til 5 mill. kr fra og med 2018. Det er avsatt 5 mill. kr i 2017. Ifølge den nye beregningsmetoden for tilskudd hos ENOVA, kan det ikke forventes tilskudd til prosjektet. Dette er nærmere omtalt i 2.tertialrapport 2016.

Prosjekt 5200045 Energiprojektet trinn 3-utvidelse

Kristiansand Eiendom ser ytterligere lønnsomme og miljørettede energiltak i bygg og anlegg. Prosjektet bidrar til bedre kommuneøkonomi og som bidrag for å redusere utslipp. Prosjektet involverer Kristiansand Eiendoms formålsbygg innenfor skole, idrett og helsebygg, og omfatter etablering av varmepumper i flere utvalgte bygg med olje, el -og fjernvarme, luft /luft varmepumper i haller, aulaer, kantiner, forsamlingsrom mv. samt oppgradering av varmegjenvinnere i ventilasjonsanlegg i formålsbygg. Det er tidligere bevilget 19 mill. og det er nå bevilget 14,5 mill. kr i 2017.

Prosjekt 5200051 ENØK-mulighetsstudie

Kristiansand Eiendom har gjennom mange år stadig forbedret energieffektiviteten i sine bygg. Drift og optimale tekniske løsninger har vært prioritert til denne tid. Det er fortsatt lønnsomme tiltak innenfor det byggetekniske som isolering av bygningskropp, isolering mot loft og vindusbytte, vindtetting m.m. Det er ønskelig å gjennomføre en nærmere utredning /forprosjekt rundt dette temaet med tanke på å fremme et konkret forslag til prosjekt. Det er bevilget 1,5 mill.kr. til dette studiet.

Prosjekt 5200052 Kjevik – ny gjestebrygge

Gjestebrygge tilknyttet Kjevik Lufthavn er vedtatt gjennomført som et offentlig- privat samarbeid. Gjestebryggen skal være helt åpen for allmennheten, og vil inneholde ca. 20 korttidsbåtplasser. Den private andelen av finansieringen skal minimum utgjøre halvparten av prosjektkostnaden som totalt er beregnet til 1,3 mill. kr. Det er gitt en bevilgning til kommunens andel på 0,65 mill.kr.

Prosjekt 7000000 Punktkjøp/generelt salg

Prosjektet består av både en kjøps-bevilgning og en salgs -bevilgning:

Kjøp: I utviklingsprosjekter er det av stor betydning for gjennomføring av planene at kommunen har tilstrekkelig handlekraft til å erverve eiendommer/rettigheter for å sikre gjennomføring av ønsket utvikling. Investeringsbeløpet på 1 mill. kr pr år er ikke knyttet til noe bestemt kjøp. En del av beløpet brukes også for oppmåling og avklaring av grenser for en del kommunale eiendommer.

Salg: Kristiansand Eiendom sin primære oppgave knyttet til salg av eiendom er å optimalisere eiendomsverdiene ved realisering av objekter som kommunen ikke ser som formålstjenlig å ha i sin portefølje. I perioden er det lagt inn forventede salgsinntekter fra tomtesalg i Kongsgård, barnehagetomt Silokaia, Trekanten og Kobberveien.

Prosjekt 9001083 Varme i gangbaner Øvre Torv

I forbindelse med sak til bystyret 29.4.15 om Torvet parkeringsanlegg, ga bystyret kommunalutvalget fullmakt til å tiltre kvalitetsforbedrende opsjoner (eksempel heisanlegg, kjøle/varme-anlegg på torvet). Det er foreslått og godkjent i forbindelse med 1.tertialrapport 2016 at det legges varme i gangbaner på Øvre Torv. Bevilgningen på 1,1 mill. kr er innarbeidet i 2017.

Prosjekt 9006020 Vestre Strandgate 33- Rutebilstasjonen rivning/nybygg

Kommunen har kjøpt dagens rutebilstasjon med påstående bygning fra Havnevesenet og skal også overta eiendommen der drosjeholdeplassen står. Dagens rutebilstasjon er kondemnabel og i svært dårlig stand. Nytt bygg forutsettes å ha en størrelse på 600 m2 fordelt over en etasje. I tillegg til nytt bygg, er det også et behov for en generell opprustning av trafikkarealet. Det er bevilget 20,6 mill.kr i 2017 og 2,1 mill.kr i 2018, herav forventes tilskudd på 5 mill.kr fra Vest-Agder fylkeskommune og 10 mill.kr i belønningsmidler fra staten.

Prosjekt 9431040 Biblioteket-lokk over rampe

Som en del av en større plan for å gi området rundt Domkirken et estetisk løft, skal eksisterende nedkjøringsrampe i Gyldenløvesgate v/ biblioteket fjernes. Dagens murer fjernes og det etableres et lokk over rampen i gateplan. Det må tilrettelegges slik at Agder Energi har tilgang til sitt

transformatorrom i bibliotekets underetasje og eksisterende luftavkast fra ventilasjonsanlegget må flyttes til terrengnivå. Deler av bevilgningen er gjort i 2016, og det er bevilget 2,3 mill.kr. i 2017.

Prosjekt 9431050 P-Hus under Torvet-adkomst biblioteket og Rådhuskvartalet

I prosjektet inngår gangadkomster til biblioteket og Rådhuskvartalet. I Rådhuskvartalet foreslås en endret og enklere løsning enn det som er regulert for å redusere arealkonsekvensene inne i Rådhuskvartalet. Det er bevilget et tilskudd på 16,8 mill. kr fra kommunen til disse adkomstene. Deler av beløpet utbetales i 2016 og restbeløpet – 14,8 mill.kr - ved ferdigstilling i 2017.

Prosjekt 9431060 Utvendig heis biblioteket

Prosjektet har sammenheng med parkeringshuset under torvet og omfatter heis til 4. etasje, rehabilitering fasade og inngangsparti samt varme i areal langs fasaden. Kommunen har mottatt en løsning som avviker vesentlig fra føringer i vedtatt reguleringsplan. Løsningen er avvist, og det er mottatt et nytt forslag, som er akseptert av reguleringsmyndigheten. Det er bevilget 0,5 mill. kr i 2016 og resterende 2,184 mill. kr er bevilget i 2017.

Prosjekt 9604020 Brannstasjonen-renovering

Tilstandsanalysen for bygget fra 2015, viser at det er et stort vedlikeholdsetterslep samt feil i den opprinnelige konstruksjonen. Dette gjelder bl.a. fasader og tak. Totalbehovet er 10,8 mill.kr. og det er gitt ekstra bevilgninger i 2016 for å ta noe av etterslepet på vedlikeholdet. I tillegg kan noe av nødvendig vedlikehold utføres av KBR. Resterende beløp på 9 mill.kr er bevilget i 2017.

Prosjekt 9979010 Sonestasjon

Hamreheia, hvor Byggservice drift de senere år har hatt lager, oppmøtested og snekkerverksted, er blitt stengt på grunn av mulig helsefarlig oppblomstring av sopp. Det er også gjennom de siste års handlingsprogram blitt signalisert behov for ny sonestasjon for å kunne samlokalisere og utnytte tjenester bedre. Lokalene i Østerveien 90, som drifts- og renholdspersonalet benytter, er midlertidige og delvis uegnede. Eiendommen eies av Knas, er falleferdig og må flyttes ut av når Knas har behov for det. Idrettsetaten holder på å samle sine sonestasjoner til en felles stasjon som skal ligge på gamle Kristiansand stadion. Her er det ytterligere kapasitet til også å samle Byggservice. Prosjektet omfatter flytting av funksjoner i Hamreheia og Østerveien til et fellesanlegg her. En felles sonestasjon vil gi positive synergieffekter for bedre utnyttelse av utstyr og tjenesteleveranser for både idrett og Kristiansand Eiendom. Det er bevilget 4,1 mill.kr i 2017.

Prosjekt Kirketorget (Bakgård kunstmuseet)

Bakgården til kunstmuseet er en del av det helhetlige prosjektet: «Kirkeparken, Gyldenløvesgate, museumskvartal/kunstpassasje». Prosjektet er en direkte oppfølging av politisk prinsippdiskusjon for utvikling av kvartalet og for opprustning av byens sentrale uterom i vedtatt kommunedelplan. Ønsket utvikling for prosjektet er siden bekreftet blant annet gjennom reguleringsplan. Utvikling av området er tenkt gjennomført i to faser hvor fase en omhandler bl.a. midlertidig tilrettelegging og bruk av plassen for opphold og aktiviteter som servering og utstillinger og konserter. Dette innebærer utvikling av områdets bruk til parkering. Det er bevilget 3,585 mill.kr i 2019 til prosjektet.

SMÅBÅTHAVNENE

Prosjekt 4119424 Avsetning fremtidig prosjekt

For perioden 2017-20 legges det inn avsetning til investeringsprosjekt i småbåthavnene. Fokuset er i all hovedsak på oppgradering av bryggeanleggene, da det ikke vil bli bygd ut helt nye havner i perioden bortsett fra ca. 50 plasser i Lindebø mot slutten av perioden. For 2017 er det bevilget 1,5 mill.kr. For hvert av årene 2018 og 2019 legges det inn 5 mill.kr og 4 mill.kr i 2020.

Prosjekt 4119482 Oppgradering av bryggeplasser

Oppgradering av bryggeplasser i småbåthavnene pågår kontinuerlig. Dette prosjektet omfatter i hovedsak utskifting av wirestrekk med utriggere. Det er bevilget 0,9 mill. kr i 2017.

Prosjekt 4119492 Lindebø brygge-småbåthavn

Lindebø Brygge-småbåthavn inngår som en del av reguleringsplanen for Lindebø Brygge. Det er regulert inn ca. 50 båtplasser ved det gamle fergeleiet, i tillegg til Marina og aktivitetsbrygge. I bakkant er det regulert inn boliger. Småbåthavnen vil være et viktig bidrag til å forbedre tilbudet på vestsiden av byen. Det er avsatt 2,0 mill. kr i 2017.

Prosjekt 4119499 Ny brygge(utskifting) Auglandsbukta-40 plasser

Prosjektet omfatter utskifting av brygge med 40 plasser. Det er avsatt 0,6 mill.kr i 2017.

5.11 Satsingsområder og ressursbruk pr tjeneste 5.3 Vann, avløp og renovasjon

5.11.1 Total netto- og brutto driftsramme (gebyrfinansiert)

I 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Vann	-25 092	-37 194	-37 964	-43 871	-47 883	-51 537
Avløp	-36 356	-60 826	-66 514	-78 480	-82 949	-88 229
Felles adm/merkantile tjenester	0	20 395	21 757	21 758	21 757	21 757
Sum ramme	-61 448	-77 625	-82 721	-100 593	-109 075	-118 009

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	158 247	136 595	142 250	124 378	115 896	106 962
Inntekter	-219 695	-214 221	-224 971	-224 971	-224 971	-224 971
Netto	-61 448	-77 625	-82 721	-100 593	-109 075	-118 009

Alle endringer i nettorammen for vann og avløp skyldes endringer i kapitalkostnader. Endringen fra 2016 til 2017 er 5,1 mill. kr. Dette skyldes at tjenestene er 100 % gebyrfinansiert. Endringer i driftsnivå kommenteres kort under den enkelte tjeneste.

VANN OG AVLØP

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Levetid på gamle rør er inntil 100 år før de skiftes ut. Utskiftingstakten bør derfor alltid være mindre enn 100 år eller mer enn 1 % pr år:			
	Vannledninger:	123 år 0,81 % 4,4 km	111 år 0,9 % 4,8 km	100 år 1,0 % 5,4 km
	Avløpsledninger:	103 år 0,97 % 5,1 km	100 år 1 % 5,3 km	100 år 1 % 5,3 km

5.11.2 Ingeniørvesenets tjenester - Vann

Tjenesten omfatter produksjon og distribusjon av vann til alle abonnenter. Dette gjelder både forvaltning, drift og vedlikehold.

Nr.	Driftsmål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Lekkasjetap fra vannledningsnettet skal reduseres (lekkasjeandel oppgitt i %).	35,2 *	35	33

* Hagevanning registreres som lekkasjetap.

Nær samtlige innbyggere drikker vann fra springen daglig. Brukerne er meget godt fornøyde med både smaken og fargen på drikkevannet. Om lag 3 av 10 vurderer springvann som bedre enn "flaskevann" og ca. halvparten av brukerne mener fortsatt at "flaskevann" og springvann er like bra. Brukerne er relativt misfornøyde med informasjonen de får fra vannverket. I perioden videre skal det jobbes med å forbedre informasjonen, redusere vannlekkasjer og opprettholde tilfredsheten med smak og farge på vannet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	48 116	38 886	40 259	34 352	30 340	26 686
Inntekter	-73 208	-76 080	-78 223	-78 223	-78 223	-78 223
Netto	-25 092	-37 194	-37 964	-43 871	-47 883	-51 537

I 2016 beregnes årsgebyrene ut fra et fast beløp på kr 125 + 8,39 kr pr. m³ (beløpene er inkl. mva). I budsjettet for 2017 foreslås det at m³-prisen økes til 8,61 kr (+ 2,45 %).

Det legges opp til mindre bruk av oppsparte fondsmidler og lavere rente i 2017 sammenlignet med 2016. Fra 2018 og utover i HP perioden økes gebyret som følge av at de oppsparte fondsmidlene er brukt opp, og økte investeringer på ledningsnettet. Kapitalrenten er forventet svært lav i 2017, og utover i perioden.

Endringer i drift fra 2016 til 2020:

- Bevilget 0,5 mill. kr pr år i HP perioden 2017-20 til driftsseksjon vann for å løse fremtidige utfordringer

5.11.3 Ingeniørvesenets tjenester - Avløp

Tjenesten omfatter innsamling av avløpsvann via avløpsledninger, innsamling av septikslam, rensing og slambehandling. Dette gjelder både forvaltning, drift og vedlikehold.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	84 548	68 528	71 530	59 564	55 095	49 815
Inntekter	-120 904	-129 354	-138 044	-138 044	-138 044	-138 044
Netto	-36 356	-60 826	-66 514	-78 480	-82 949	-88 229

Årsgebyret for avløp i 2016 ble beregnet ut fra et fast beløp på kr 125 og en m³-pris på kr 17,39 (inkl. mva.). I budsjettet for 2017 øker prisen pr. m³ til 18,22 (+ 4,58 %).

Det legges opp til stort sett samme bruk av oppsparte fondsmidler og lavere rente i 2017 sammenlignet med 2016. Fra 2018 og utover i HP perioden økes gebyret. Dette skyldes at de oppsparte fondsmidlene er brukt opp, samt økte kapitalkostnader i forbindelse med utbygging av Odderøya renseanlegg. Utbyggingen og fremdriften er forsinket, noe som medfører at

kapitalkostnadene for dette prosjektet blir forskjøvet. Det er også bevilget mer investeringer på ledningsnettet. Kapitalrenten er forventet svært lav i 2017, og utover i perioden.

Endringer i drift mellom 2016 og 2020:

- Bevilget 0,5 mill. kr pr år i HP perioden til driftsseksjon avløp for å løse fremtidige utfordringer

5.11.4 Ingeniørvesenets tjenester – Merkantile tjenester

Tjenestene omfatter kostnader til fellesadministrasjon for ingeniørvesenet, herunder: stab (60 % av kostnadene fordeles til gebyrfinansiert virksomhet), plan og prosjekt (VA), marked og myndighet (VA) og kvalitet (VA). Fellesadministrasjon/ driftsseksjon for produksjonsavdelingen budsjetteres med balanse mellom kostnader og inntekter. Ved årets slutt fordeles disse kostnadene i regnskapet, men det foretas ingen fordeling i budsjettet.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	25 583	29 182	30 461	30 463	30 461	30 461
Inntekter	-25 583	-8 787	-8 704	-8 704	-8 704	-8 704
Netto	0	20 395	21 757	21 759	21 757	21 757

Endringer i drift mellom 2016 og 2020:

- Ny stilling til Ledningskartverket. Bevilget 0,6 mill. kr pr år i HP perioden. Fordeles 50 % på gebyrområdet vann og 50 % på gebyrområdet avløp

5.11.5 Ingeniørvesenets tjenester - renovasjon

Tjenesten leveres i sin helhet av Avfall Sør.

Fra 2015 er fastgebyret for avfall beregnet pr boenhet i stedet for antall og størrelse på avfallsbeholdere. Dette har medført økning i gebyr de siste årene for sameier, borettslag og abonnenter med en eller flere hybler. Disse abonnenter (med felles avfallsløsninger) har tidligere betalt en urimelig lav andel av felleskostnadene til drift av gjenvinningsstasjoner, returpunkter, administrasjon, mv, som er gratis å bruke for alle innbyggere og er i tillegg med på å begrense videre utvikling f.eks. av nedgravde fellesløsninger

Endringen, som ble innført i 2015, medførte at fastgebyret for eneboliger, rekkehus mv. med egne beholdere ble redusert. For borettslag og sameier med felles avfallsbeholdere ble det gitt rabatt på fastgebyret (beregnet etter antall boenheter og ikke antall dunker) på 30 % i 2015 og denne rabatten er planlagt redusert gradvis til null i 2018. I 2017 er rabatten derfor satt til 10 %. Fastgebyr for utleide hybler i boenheter der abonnenten betaler fullt fastgebyr gis 50 % rabatt, som i 2016.

I 2017 foreslås det ingen prisjustering i tømme- eller fastgebyrene. Rabatt for borettslag og sameier reduseres fra 20 til 10 %, noe som for disse abonnentene medfører en økning i fastgebyr på kr 175,- inkl. mva. (12,5 %).

5.11.6 Investeringsbudsjett for vann og avløp

Tall i 1000 kr			I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020	2017	2018	2019	2020
		Sum				
Vann						
Arbeidsplanen vann	Løpende	133 024	34 024	33 000	33 000	33 000
Reservevannfors. Øst for Topdalsfjorden, samarbeid Lillesand	680 000	74 000	12 000	12 000		50 000
E18 - E39 Samarbeid Statens Veievesen	6 000	4 000	2 000	2 000		
Nytt basseng i Sørlandsparken	35 000	27 223	27 223			
Rehabilitering av vann nettet i Kvadraturen	200 000	25 000	6 000	6 000	6 000	7 000
Utskifting av pumper og rehabilitering av høydebassenger	10 000	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Vannledning Hånes PS - Strømme skole	18 000	18 000			18 000	
Marviksletta vann	8 000	8 000	4 000	4 000		
Vesvann til Grasåsen HB sammenkobling	70 000	35 000				35 000
Kapasitetsøkning Rosse vann	30 000	15 000				15 000
Hovedvannledning Korsvik - Fidjeåsen	20 000	16 968	16 968			
Rehabilitering av vannledninger Odderøya	7 000	7 000				7 000
Avløp		0				
Arbeidsplanen avløp	Løpende	180 000	45 000	45 000	45 000	45 000
Utskifting av pumper	Løpende	12 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Sekundærrensing, Odderøya	479 000*	149 643	149 643			
Reduksjon av utslipp Kvadraturen og Lund	330 000	41 000	10 000	10 000	10 000	11 000
Hånes PS - ny pumpestasjon	11 000	11 000			11 000	
Pumpeledning avløp Hånes PS - Strømme skole	13 000	13 000			13 000	
Marviksletta avløp	24 000	18 000	9 000	9 000		
E18 - E39 Samarbeid Statens Veievesen		6 000	3 000	3 000		
Rehabilitering av avløpsledninger Odderøya		6 000				6 000
Totalt		807 858	323 858	129 000	141 000	214 000

* Vennesla sin andel anslått til ca. 46 mill. kr

VANNTJENESTER

Prosjekt 5360000 - Arbeidsplanen vann

Ledningsnettet har i dag en utilfredsstillende standard, selv om utskiftingstakten har blitt bedre de siste årene. Arbeidsplanen skal dekke behovet for utskifting og rehabilitering av vannledningsnettet og behovet er stort. I 2015 var utskiftingstakten på 123 år, mens i 2014 var den på 100 år (anbefalt nasjonalt nivå). Målsetting er å holde utskiftingstakten på maks. 100 år. Det er overført restmidler på 1,025 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til bevilgning på 33 mill. kr pr år i hele perioden.

Prosjekt 5363032 – Reservevannforsyning Øst for Topdalsfjorden, samarbeid Lillesand

Det brukes mellom 5 og 6 mill. kr, til planlegging og gjennomføring av en meget vanskelig del (veiskråning og brokonstruksjon, ca. 500 m til sammen). Fremføring til Fjeldal er felles prosjekt i samarbeid med Lillesand kommune. Fra Fjeldal til Fjelldalstrand vil det videre arbeid med fremføring

av ledningsanlegget foregå kun i regi av Kristiansand kommune og kostnaden for dette strekket er beregnet til 12 mill. kr. Det er bevilget 12 mill. kr i 2017 og 12 mill. kr i 2018 for fremføring av ledningsanlegg til Fjeldalsstrand. Det bør være kontinuitet i dette arbeidet slik at ledningen kan tas i bruk omkring år 2025. Det er bevilget 50 mill. kr i 2020 for en videre fremføring av ledningsanlegget mot Kristiansand.

Prosjekt 5363043 E18-E39 samarbeidsprosjekter med Statens Vegvesen (SVV)

I forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av SVV, er Ingeniørvesenet nødt til å flytte/legge om eksisterende ledninger. Det er flere aktuelle prosjekter; E39 ved Glencore, E18 Håneskrysset med flere. Kalkylene er foreløpig ikke eksakte. Enheten bør ha avsatt en sum til disposisjon for å kunne følge SVV på disse prosjektene. Det er bevilget 2 mill. kr på vann i 2017 og i 2018

Prosjekt 5363024 Nytt basseng i Sørlandsparken (Grasåsen)

Det er planlagt 2 stk. bassenger på Grasåsen som skal fungere som overførings- /høydebasseng for fremtidig forsyning fra Grimevann (Lillesand). Bassengkapasiteten i Sørlandsparken er i dag for liten i forhold til vannbehovet. Bassengene var planlagt med en størrelse på 5000 m3 pr. basseng, men nye vurderinger viser at det er behov for å øke størrelsen til 8000 m3 pr. basseng og tilhørende økte kostnader. Det overføres 12,223 mill. kr fra 2016 til 2017 på grunn av forsinket fremdrift i tillegg ny bevilgning på 15 mill. kr i 2017 for å finansiere større basseng.

Prosjekt 5363035 - Rehabilitering av vannnettet i Kvadraturen

Avløpsnettet i Kvadraturen skal rehabiliteres ved å separere overvann og kloakk/spillvann. Samtidig med at avløpsnettet separeres, skiftes også vannledningen i samme trase. Rehabilitering av hele ledningsnettet i Kvadraturen har en antatt kostnad på ca. 500 mill. kr over en periode på 25 til 30 år. Det er bevilget 6 mill. kr pr år for utskifting av vannledninger i Kvadraturen som øker til 7 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5363038 - Utskifting av pumper og rehabilitering av høydebassenger

Ingeniørvesenet har p.t. 47 vannpumpestasjoner og antall øker. Pumpene har en gjennomsnittlig levetid på ca. 10 år før de må fornyes. I tillegg medfører byutvikling til nødvendig ombygging/utskifting av pumper for å øke kapasiteten i stasjonene. Kommunen har også 21 høydebassenger som krever oppgradering for å tilfredsstille krav til tetthet og sikkerhet. Det er lagt opp til å rehabilitere ett basseng per år. Det er bevilget 2,0 mill. kr pr år i perioden til rehabilitering av pumpestasjoner og basseng for vann.

Prosjekt 5363041 - Vannledning Hånes PS – Strømme skole

Det er bevilget midler til å dublere strekket fra Liankrysset og helt frem til Håneskrysset på nordsiden av E18. Tiltaket må gjennomføres i de neste 5 til 10 år senest, ellers vil videre utbygging på østsiden måtte begrenses. Prosjektet samkjøres med nødvendig utskifting av avløpsledningen på samme strekningen. Det er bevilget 18 mill. kr i 2019 til vannledningsdel av prosjektet.

Prosjekt 5363042 – Marviksletta vann

I forbindelse med områdeplan Marviksletta og den påfølgende planlagte utbyggingen av området, må vann- og avløpsledninger legges om. Arbeidet må gjennomføres før byggestarten på de planlagte kvartalene. Det er nødvendig at kommunen utfører arbeidet og utbyggerne betaler inn bidrag, som del av felles prosjekt, på et senere tidspunkt. Tiltakene er beregnet til å koste 26 mill. kr, hvor av 8 mill. kr for vannledninger. Det er bevilget 4 mill. kr i 2017 og 4 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5363047 Vesvann til Grasåsen HB sammenkobling

Ny vannledning ønskes etablert fra det nye bassenget på Grasåsen til Vesvann Vannverk, for å koble sammen nettet i Sørlandsparken og via Vesvann med Tveit/Kjevik. Dette vil også være den fremtidige hovedledning som skal koble sammen det fremtidige vannverket i Grimevann (Lillesand) og hovedledningsnettet i Kristiansand kommune. Ved å etablere denne ledningen nå i forbindelse med bygging av Grasåsen HB, som har ett betydelig reservevolum, kan man unngå eller utsette oppstart av krisevannverket Vesvann ved f.eks ledningsbrudd ved Hamresanden. Ledningsanlegget er kostnadsberegnet til 70 mill. kr. Det er bevilget 35 mill. kr i 2020 for å etablere vannledning fra Grasåsen HB til Vesvann vannverk.

Prosjekt 5363048 Kapasitetsøkning Rosse vann

Rosse vannanlegget har per i dag maks kapasitet på ca. 372 l/s. Etter store omlegginger på ledningsnettet gjennom Vågsbygd de siste 12-13 år, har man klart å øke kapasiteten på overføringssystemet. Alle asbestledninger i 400 mm er erstattet med 600 mm duktile rør. Dette sammen med oppdragering av noen pumpestasjoner har gitt en kapasitetsøkning på ca. 100 l/s. Økt kapasitet er spesielt verdifull for Ingeniørvesenet sett i en beredskapssammenheng f.eks. ved bortfall av Trondstad Interkommunale vannverk (TIV). For å få utnyttet denne kapasiteten må også kapasiteten på Rosse vann vannverk økes. Prosjektutredning for dette er igangsatt, men en grov kalkyle tilsier et behov for 30 mill. kr for å gjennomføre oppgraderingen. Det er bevilget 15 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5363049 Rehabilitering av vannledninger på Odderøya

Ingeniørvesenet har overtatt en stor del av det eksisterende VA-anlegget på Odderøya. Ledningsnettet er i dårlig forfatning og har ikke den standarden som er nødvendig. For å få opp standarden på vannledningsnettet til dagens krav vil det være nødvendig med investeringer på ca. 7 mill. kr. Det er bevilget 7 mill. kr i 2017 til oppgradering av vannledningsnettet på Odderøya.

AVLØPSTJENESTER

Prosjekt 5373000 - Arbeidsplanen avløp

Arbeidsplanen skal dekke behovet for utskifting og rehabilitering av avløps- og overvannsnettet. Utskiftingstakten for avløpsledningene har vært svært lav. Utskiftingstakten i år 2015 var 103 år, omtrent likt i 2014. Målsetting er å holde utskiftingstakten på maks. 100 år (anbefalt nasjonalt nivå). Det vesentligste av investeringene under arbeidsplanen er forutsatt brukt til rehabilitering av gamle ledninger. Det er bevilget 45 mill. kr pr år i perioden.

Prosjekt 5373001 - Utskifting av pumper

Kommunen har p.t. 130 avløpspumpestasjoner (ca. 300 pumper). Antallet øker nå med 3-5 stasjoner hvert år. Pumpene har en gjennomsnittlig levetid på ca. 10 år. Avløpspumpestasjonene har en relativ høy alder og trenger fornyelse. Det er bevilget 3,0 mill. kr pr år i perioden.

Prosjekt 5373014 - Sekundærrensing, Odderøya

Kristiansand ligger i følsomt resipientområde hvor det stilles krav til rensing av organisk stoff, det såkalte sekundærrensekravet. Eksisterende renseanlegg i Kristiansand, Odderøya og Bredalsholmen, er bygget for fosforfjerning. Ombygging av Odderøya renseanlegg pågår og som en del av utvidelsen skal Bredalsholmen renseanlegg legges ned og avløpsvannet herfra vil bli pumpet via sjøledning til Odderøya. Vennesla kommune leverer også avløp til Odderøya RA, og dekker 10 % av investeringskostnaden til nytt anlegg. Ombyggingen startet i 2014 og etter fremdriftsplanen skal det være normal drift i det nye anlegget fra oktober 2017. Det er totalt bevilget 446 mill. kr. Siste oppdaterte prognose for økonomien i prosjektet viser at forventet sluttkostnad for utbyggingen av Odderøya Renseanlegg blir 33 mill. kr. over budsjett. Dette skyldes i hovedsak for lave kalkyler på noen av entreprisene. Bevilgningen er i 2017 fra økt fra 43 mill. kr til 76. mill. kr. I tillegg overføres 73,643 mill. kr i ubrukt bevilgning fra 2016 til 2017.

Prosjekt 5373015 - Reduksjon av utslipp Kvadraturen og Lund

Avløpsnettet i Kvadraturen skal rehabiliteres ved å separere overvann og kloakk/spillvann. Samtidig med at avløpsnettet separeres, skiftes også vannledningen. Rehabilitering av hele ledningsnettet i Kvadraturen har en antatt kostnad på ca. 500 mill. kr over en periode på 25 til 30 år. Det er bevilget 10 mill. kr pr år for utskifting av avløpsledninger i Kvadraturen som øker til 11 mill. kr i 2020.

Prosjekt 5373042 – Hånes PS – ny pumpestasjon

Planlagte utbygging i området medfører at pumpestasjonen må bygges ut og fremdrift er tilpasset utbyggingsavtaler i området. Det er bevilget 11 mill. kr i 2019 til ny pumpestasjon.

Prosjekt 5373043 – Pumpeledning avløp Hånes PS – Strømme skole

Det er nødvendig å skifte ut den eksisterende og utslitte pumpeledningen på strekket fra Hånes PS og helt frem til overgang til gravitasjonsledningen ved Strømme skole. Dagens ledning er både for liten og tåler ikke høyere pumpetrykk. Tiltaket må gjennomføres i de neste 5 til 10 år, helst så fort det lar seg gjøre, ellers vil videre utbygging på østsiden måtte begrenses. Prosjektet samkjøres med forsterkning av vannledning på samme strekningen. Det er bevilget til 13 mill. kr i 2019 til avløpsandelen av prosjektet.

Prosjekt 5373044 – Marviksletta avløp

I forbindelse med områdeplan Marviksletta og den påfølgende planlagte utbyggingen av området, må vann- og avløpsledninger legges om. Arbeidet må gjennomføres før byggestarten på de planlagte kvartalene. Det er nødvendig at kommunen utfører arbeidet og utbyggerne betaler inn bidrag, som del av felles prosjekt, på et senere tidspunkt. Tiltakene er beregnet til å koste 26 mill. kr, hvorav 18 mill. kr på avløpsledninger. Det er foreslått bevilget 9 mill. kr i 2017 og 9 mill. kr i 2018.

Prosjekt 5373045 E18 - E39 samarbeidsprosjekter med Statens Vegvesen (SVV)

I forbindelse med utbygging av E18 og E39 i regi av SVV, er Ingeniørvesenet nødt til å flytte/legge om eksisterende ledninger. Det er flere aktuelle prosjekter; E39 ved Glencore, E18 Håneskrysset med flere. Det er bevilget 3 mill. kr i 2017 og i 2018.

Prosjekt 5373049 Rehabilitering avløpsledninger på Odderøya

Ingeniørvesenet har overtatt en stor del av det eksisterende VA-anlegget på Odderøya. Ledningsnettet er i dårlig forfatning og har ikke den standarden som er nødvendig. Det er bevilget 6 mill. kr i 2020 til oppgradering av avløpsnettet på Odderøya.

5.12 En organisasjon i utvikling

5.12.1 Arbeidsgivervirksomheten

Alle HR-tiltakene i sektoren gjennomføres for å oppnå kommunens mål for arbeidsgiverpolitikk. I teknisk sektor er det generelt sett lavt sykefravær, men i enkelte avdelinger er særlig forebygging og reduksjon av sykefravær den største utfordringen. I tillegg er avdelinger i sektoren pålagt kraftige effektiviseringsmål.

Virkemidler det jobbes med:

- Inspirasjon og motivasjon. Ledere skal få ansatte til å være effektive fordi de opplever jobben sin som viktig
- Gode relasjoner mellom ansatte og ledere skal gi bedre prestasjoner
- Klimaet og kulturen skal være slik at ansatte setter oppgaven og brukeren først
- Ansatte skal få tillit, myndighet og høy grad av jobbauførelse
- Ansatte som er drevet av indre motivasjon, (genuint opptatt av å gjøre en god jobb), presterer bedre enn de som er drevet av ytre motivasjon (gulrot eller pisk)

Konkrete tiltak i teknisk sektor er satsing på opplæring og utvikling, involvering av medarbeidere, støttende ledelse og selektiv rekruttering, som vektlegger personlighet og holdninger i tillegg til kunnskaper og ferdigheter, utvikling av kultur og klare mål.

Medarbeiderundersøkelsen (MU) har vært gjennomført annethvert år fra og med 2007 og er utarbeidet av KS. Kristiansand kommune har deltatt i arbeidet med å utvikle en ny undersøkelse (10-faktor) sammen med KS og storbynettverket. 10-faktor som kartleggings- og utviklingsverktøy vil være i bruk fra og med 2017.

En organisasjon i utvikling				
Nr.	Periodemål	Status 2015	Mål 2017	Mål 2018–20
1	Rekruttere og beholde medarbeidere Ha gode strategier for å beholde og rekruttere dyktige arbeidstakere og bidra til at medarbeidere i alle livsfaser kan finne seg til rette i organisasjonen. <u>Rekruttere</u> Antall presentasjoner på aktuelle utdanningsinstitusjoner <u>Beholde</u> Turnover ansatte under 62 år (andel) Andel ansatte, 62-67 år på hel eller delvis AFP*	 2 2,9 % 37 %	 3 < 4,0 % < 25 %	 3 < 4,0 % < 25 %
2	Likestilling, inkludering og mangfold Jobbe strukturert og systematisk for å oppnå høyere grad av likestilling, inkludering og mangfold <u>Indikator:</u> Balansert kjønnsfordeling blant ansatte. - Kvinner Balansert kjønnsfordeling i enhetslederstillinger. - Kvinner	 36 % 40 %	 > 40 % > 40 %	 > 40 % > 40 %
3	Leder- og kompetanseutvikling Lederne har kompetanse gjennom relevante lederopplæringsprogrammer. Kommunenes medarbeidere har kompetanse til å møte aktuelle utfordringer <u>Indikator:</u> Andel enheter som har utarbeidet kompetanseplaner, som fokuserer på enhetens samlede kompetansebehov.	 0	 8	 8
4	Helsefremmende arbeidsmiljø Medarbeidere gis rom for frihet, initiativ og medbestemmelse i eget arbeid. Ha et helsefremmende arbeidsmiljø og jobbe aktivt for å få ned sykefraværet. <u>Indikator:</u> Sykefravær totalt i sektoren Kvinner Menn	 6,6 % 9,0 % 5,4 %	 6,0 % 7,0 % 5,0 %	 6,0 % 7,0 % 5,0 %

Rekruttere og beholde ansatte

Omdømmebygging har vært et viktig satsingsområde for teknisk sektor. Selv om det fortsatt kan være en utfordring å rekruttere helt spesiell fagkompetanse, har det generelt sett det siste året vært flere søkere til utlyste stillinger. Sektoren merker økt søkermasse på alle typer stillinger.

Siden det er ressurskrevende å rekruttere er det desto viktigere for sektoren å beholde dyktige medarbeidere i alle livsfaser. Det satses mye på at god seniorpolitikk (personalpolitikk) skal bidra til at færre arbeidstakere tar ut AFP.

Antall ansatte mellom 62 og 66 år som tar ut hel eller delvis AFP har gått ned de siste årene.

Likestilling og mangfold

Sektoren består av grupper av ansatte med ulik sammensetning når det gjelder kjønn og etnisitet. Renhold skiller seg ut med mange ansatte med minoritetsbakgrunn i forhold til resten av sektoren. Sektoren har sjelden søkere med nedsatt funksjonsevne til ledige stillinger.

Å øke antall heltidsstillinger er et viktig mål for kommunen. Teknisk har ikke kvantifiserte mål om å øke antall ansatte til heltidsstillinger. De fleste deltidsstillingene i teknisk sektor er innenfor renhold. Renhold har vært gjennom en effektivisering med innsparing på 10 millioner over 2 år (2014 og 2015). Videre fortsetter arbeidet med omstilling og effektivisering. En eventuell målsetning om økte heltidsstillinger innenfor renhold, vil medføre endringer i arbeids- og bemanningsplanen og vil være en fordyrende omstilling. Det blir derfor vanskelig å skulle øke antall heltidsstillinger, samtidig som man skal effektivisere med innsparinger.

Ledelse og kompetanseutvikling

Dyktige ledere med faglig innsikt og gode relasjonelle ferdigheter er en viktig faktor for å få ansatte til å trives, være på jobb og utføre arbeidet effektivt. Teknisk sektor støtter ansatte som vil ta videre-utdanning innenfor fag eller ledelse. Alle nye ledere deltar i kommunens lederopplæringsprogram.

Helsefremmende arbeidsmiljø

Det er stor forskjell i sykefraværet mellom de ulike enhetene og avdelingene i sektoren. Det er også forskjell i sykefraværet mellom kvinner og menn. Størst er utfordringen innenfor renhold. De viktigste tiltakene for å få ned sykefraværet blant renholderne er kompetanseutvikling for lederne og tett oppfølging av ansatte. Det gjennomføres jevnlig IA-dager for ansatte som er sykemeldte eller står i fare for å bli det.

Sykefraværstatistikk:

	Teknisk sektor 2015	Kommunal sektor 2014**	Privat sektor og off. foretak 2014**
Ingeniørvesenet drift	6,3 %		
Parkvesenet drift	7,4 %		
Kristiansand eiendom drift (uten renhold)	6,3 %		
Total drift	6,7 %	8,3 %	6,1 %
Renhold	11,4 %	*11,8 %	8,1 %
Administrasjon	3,8 %		4,9 %

* Kommuner i ASSS samarbeidet, Fredrikstad, Bærum, Stavanger, Trondheim, Tromsø).

(Kilde: HRM og NAV, Arbeid og velferd).

** Tall fra Kommunal sektor samt Privat sektor og off. foretak, er tall hentet fra 2014. Verken SSB eller NAV kan produsere statistikk som viser hvor stort sykefraværet var i prosent for 2015. Etter at A-ordningen ble innført i 2015 har SSB hatt problemer med å hente ut tall for avtalte dagsverk i Norge. Uten disse kan verken NAV eller SSB beregne sykefraværsprosenten slik de tidligere har gjort. NAV jobber med å finne en løsning.

5.12.2 En fremtidsrettet og inkluderende sektor

Arbeidstreningssprosjektet i parkvesenet

Formålet med prosjektet er å kunne tilby avklaring, praksis og kompetanse til personer med liten eller ingen arbeidserfaring. På denne måten kan de få en ny start til å søke seg inn i arbeidslivet. Prosjektet er delt inn i tre faser. Fase en er avklaringsgruppe, 4-12 uker. Fase to er en praksisperiode på 3-12 mnd. for å komme inn i arbeidsrutiner og være en del av et arbeidsmiljø, der det stilles krav og forventninger til den enkelte deltager. I fase tre blir deltakeren utplassert i parksonene for en periode. De blir en del av «gjengen» og må yte slik det kan forventes av en arbeidstaker.

I 2016 ble det lagt inn en økning i bevilgningen. Parkvesenet ser for seg at man også kan tilby ansatte i kommunen en plass hvor de kan få arbeidstrening, for eksempel etter en lengre sykemeldingsperiode.

Vurdering av drifts- og vedlikeholdstjenester på tvers av sektorene

I saken om vurdering av konkurranseutsetting som ble behandlet av bystyret 18.02.15 ble følgende vedtatt: «Det igangsettes et arbeid som vurderer drifts- og vedlikeholdstjenester på tvers av sektorene». Prosjektet har hatt en styringsgruppe som har tatt de overordnede beslutningene i prosjektet. Agenda Kaupang har vært i prosjektledelsen sammen med prosjektkoordinator fra Kristiansand kommune. Det ble etablert en prosjektgruppe med deltakere fra de berørte enhetene samt tre arbeidsgrupper med deltakere som har jobbet med utvikling av foreslåtte tiltak. Organiseringen av prosjektet har medført positive effekter i seg selv ved at de ulike driftsenhetene har snakket om felles problemstillinger, utvekslet erfaringer og det er identifisert flere områder for samordning. Styringsgruppen skal ta stilling til anbefalingene i rapporten fra Kaupang høsten 2016.

Digitalisering:

Innbyggere og næringsliv forventer at kommunene legger til rette for en utvikling som sikrer en optimalisering av tjenester, som kan effektivisere plan- og byggesaksbehandlingen. Kristiansand kommune bruker en rekke fagsystem for å løse lovpålagte oppgaver innen disse fagområdene. Geografisk informasjon vil være en fellesnevner for elektronisk byggesaksbehandling. Innbyggerne kan da søke, få behandlet og følge saksforløpet på kommunens kartløsninger. Flere av fagsystemene i dag, er ikke i stand til å utveksle data med andre fagsystem og sakarkivsystem. Det er et langsiktig arbeid før vi har et planarkiv med dynamiske data, noe som vil være nødvendig for å kunne gjennomføre fulldigitaliserte byggesaksbehandlinger. Kristiansand er sammen med Arendal kommune piloter for å få et på plass et sak- og arkivsystem hvor man tar i bruk ny teknologi for behandling av plan- og byggesaker.

5.13 Oppfølging av vedtatte verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Bystyret ber om en sak hvor det utredes kostnadsoverslag for å bygge tak over den åpne markedsplassen som brukes av rom-folk i byen Carbonești i Romania, med tanke på å gi de noe mer verdige forhold.	Kristiansand Eiendom	Egen sak i forbindelse med 1. tertial 2017
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Det er mye biltrafikk på Odderøya, spesielt i helgene. Ved å tilby gratis parkering i Kilden p-hus på søndager vil behovet for p-plasser bli redusert. Kristiansand Parkering bes i løpet av våren 2017 legge frem en plan for redusert parkering på Odderøya.	Parkering Ingeniørvesenet	BMU og formannskap - våren 2017
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Kommunen skal arbeide for en så miljøeffektiv drift som mulig. For å definere status skal det i den årlige klima- og miljømeldingen fremkomme miljø- og klimaregnskap for den enkelte virksomhet. Det utvikles relevante miljøeffektivitetsindikatorer for den enkelte virksomhet.	By- og samfunnsnetten	Prosess avklares i løpet av 1. kvartal 2017 i BMU
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Det vurderes en tilskuddsordning for å motivere til mer nyttevekster i andelslandbruk, parsell dyrking og felles pallekassedyrking der innbyggere i Kristiansand kan delta.	Parkvesenet	I løpet av våren 2017
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Kast mindre mat – byen vår skal bli best i Norge på ikke å kaste mat. Bystyret ber om en sak på dette.	By- og samfunnsnetten (Avfall Sør)	Sak til BMU i løpet av 1. halvår 2017 deretter bystyret
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Flere Statsråder har løftet opp Inn på tunet gårder som viktige arenaer for mestring, utvikling og trivsel. Disse tilbudene gjelder bl.a. skoleelever, rusomsorg, demente og flyktninger. Det skal sammen med brukere og representanter fra tilbydere gjøres en vurdering av hvilke muligheter det er for mer av slike tiltak i Kristiansand.	Parkvesenet	Sak til BMU i løpet av våren 2017 og deretter sak til bystyret

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Kristiansand skal fortsatt være en pådriver for å få styrke og utvikle eksisterende tilbud om lokaltog mellom Vennesla – Kristiansand – Marnardal.	By- og samfunnsenheten	Sak til BMU i løpet av våren 2017 og deretter sak til bystyret
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Det vurderes i samarbeid med Kvadraturforeningen en prøveordning der nullutslipp/ladbare biler gis prioritet/fordeler ved varelevering.	Ingeniørvesenet	Sak til BMU i løpet av våren 2017 og deretter sak til bystyret
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Det vurderes mulighetsstudie Justvik torg. Det forutsettes at velforeninger, kirken og andre frivillige organisasjoner tas med i det videre arbeid	Parkvesenet	Sak til BMU i løpet av 2017 og deretter sak til bystyret
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Det er mye god folkehelse i å bruke naturen. Kristiansand har turterreng som er lett tilgjengelig i alle bydeler. Det er likevel behov for å få laget en overordnet plan som inneholder en oversikt over opprusting og utvidelse av turløypene. Bystyre ber administrasjonen fremme en plan for utvidelse og opprusting av turløypenettet i Kristiansand. Planen skal beskrive hvordan dette kan gjøres i samarbeid med frivillige organisasjoner, idrettslag og arbeidstiltak i offentlig regi. Tilgjengelighet og informasjon om tilbudet er avgjørende for at innbyggerne skal benytte seg av tilbudet. Planen må derfor inneholde en beskrivelse av skilting, bruk av teknologiske hjelpemidler som kart og apper, eks UT.no.	Parkvesenet	Sak til BMU og bystyret før budsjettbehandling for 2018
Verbalvedtak fellespakken H/KRF/FRP/V/PP/SP	Det vurderes i sektor 3: Strømaggregat ved alle sykehjem i perioden 2017-2018.	Kristiansand Eiendom	Muntlig orientering i kommunal-utvalget i mars 2017
Verbalvedtak fra AP/SV/Rødt/MDG	Bystyret ber om en plan for utarbeidelse av grønne lunger og parker i kommunen. Planen skal legge særlig vekt på de mest folketette bydelene og Kvadraturen, og inngå som en del av Grøntstrukturplanen for Krs.sand.	Parkvesenet	Parkvesenet orienterer om fremdrift i BMU og bystyret i løpet av våren 2017

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fra AP/SV/Rødt/MDG	Bystyret ber administrasjonen legge fram en handlingsplan mot plastforsøpling av skjærgården. Handlingsplanen skal drøfte innføring av bruk av blant annet ny teknologi for oppsamling av søppel i sjø.	By- og samfunnsenheten / Parkvesenet	Sak til BMU i løpet av høsten 2017 og deretter bystyret
Verbalvedtak fra AP/SV/Rødt/MDG	Etter to års forsøk med parsellhage i Vågsbygd må erfaringene evalueres samt å vurdere etablering av tilsvarende tilbud i andre bydeler.	Parkvesenet	Sak til BMU og Bystyret i løpet av 2017
SV	Det legges frem sak om etablering av rådgivnings/veiledningstjeneste om solceller til kursing av privatpersoner og håndverkere/entreprenører/utbyggere.	By- og samfunnsenheten	Sak til BMU og Bystyret i løpet av våren 2017

Velg digital postkasse! Da får du...

- raskere svar og informasjon fra det offentlige
- spart miljøet og redusert offentlige utgifter
- tilgang til all post fra det offentlige der du er og når du vil
- varsel på SMS eller e-post når du får viktige brev

Du skaffer deg digital postkasse på norge.no

Fremdrift i utviklingen av en digital kommune i dialog med innbyggerne er en hovedsatsing.

FOTO: SVEIN TYBAKKEN

6.6 ORGANISASJONSSEKTOREN

6.1 Hovedutfordringer

Sektoren har ansvaret for interne støttetjenester til hele kommunen og publikumsrettede oppgaver i Servicetorget, samt interkommunalt ansvar for KR-IKT (Kristiansandsregionens kommunale IKT-tjeneste). Sektoren har ansvar for gjennomføring av kommune-, fylkesting- og stortingsvalg, samt felles løsninger innenfor IT, kommunikasjon, dokumentforvaltning og personalområdet.

Kristiansand kommune har en ambisjon om å være en regional drivkraft innenfor digitalisering og IKT. Sektoren har hovedansvaret for Digitaliseringsprogrammet, som består av flere prosjekter som blant annet skal bidra til digitalt førstevalg for kommunens innbyggere. Det er en viktig og stor utfordring å få alle kommunens innbyggere til å ta i bruk digital postkasse, der kommunenes infrastruktur legger til rette for sikker og fleksibel digital samhandling med innbyggere og næringsliv.

Organisasjonssektoren består av følgende enheter:

- Politisk og administrativt sekretariat
- Servicetorget
- Personal inkl. bedriftshelsetjeneste (BHT) og lærlingekontor
- KR-IKT, Kristiansandsregionens interkommunale IKT-samarbeid, for Lillesand, Songdalen, Iveland, Birkenes og Kristiansand
- Kommuneadvokaten
- Kommunikasjon
- Dokumentsenter

Per september 2016 hadde Organisasjonssektoren 142,5 årsverk fordelt på 149 ansatte, herav 83 kvinner og 66 menn.

Politisk og administrativt sekretariat

Enheten har en sentral rolle i å utvikle gode rutiner og yte gode tjenester til politisk og administrativ ledelse, samt sektorstabene i Rådhuskvartalet.

Enheten er i stadig endring. Ett av funnene i gevinstrealiseringsprosessen var at avdelingen har noe ledig kapasitet, derfor er rammen blitt nedjustert med ett årsverk. I tillegg yter enheten tjenester til stadig flere avdelinger i Rådhuskvartalet, som også omfatter sekretariat for eksempelvis Frivillighetsprisen, TV-aksjonen, arbeidsmiljøutvalg og husråd.

Det er en utfordring å organisere og gjennomføre kommune-, fylke- og stortingsvalg. Dette er en krevende og viktig oppgave for kommunen, der elektronisk manntallsavkryssing på valgdagen nå gjøres tilgjengelig for alle kommuner. Kristiansand kommune er ivrige etter å ta i bruk ny teknologi og effektivisere manuelle prosesser. Etter kommunevalget har enheten også ansvar for konstituering og sammensetning av politiske råd og utvalg, med tilhørende sekretariatsfunksjon i valgperioden.

Enheten har høyt fokus på arbeidsmiljø og servicegrad, og har en målsetting om å bistå politikere, innbyggere og ansatte på den aller beste måte.

Servicetorget, inkl. skjenkesaker, 17. mai, arrangement og turistinformasjon

Det er et overordnet mål for Servicetorget å være; «Landets beste Servicetorg i Landets mest publikumsvennlige bygg på de til enhver tid gjeldende tjenester mot publikum».

Det er en utfordring å få alle sektorer og ansatte til å samhandle, utnytte lokalene i Rådhuskvartalet, ta i bruk ny teknologi, slik at interne- og eksterne tjenester blir effektive og brukervennlige. Servicetorget skal bidra til digitaliseringsprosjektene, som vil gi økt brukervennlighet og effektivitet. Det gjelder alle tjenester som utføres fra Servicetorget, som vil si innenfor byggesak, kultur, barnehage, småbåthavn, skjenkekontroll, flerkulturell rådgivning, arrangement, regnskap/lønn, kemner og Turistinformasjon, samt arrangementene 17. mai og Kulturatta.

På så mange tjenester som mulig er det fokus på effektiviseringmuligheter som følge av digitalisering. Servicetorget er opptatt av å digitalisere elektroniske søkeprosesser for blant annet bevilgninger,

nabolister, ledsagerbevis, søknad om småbåtplasser og foreldre redusert betaling. Tjenester i Servicetorget er inne i en evalueringsprosess i 2016 og ser på tjenester, organisering og kompetanse i enheten. Det er en utfordring å utrede og vurdere om enheten leverer riktige tjenester, i de rette kanalene og med rett kompetanse. Eventuelle endringer skal iverksettes januar 2017.

Det legges opp til å videreutvikle arrangementsteamet i Servicetorget slik at det samsvarer med kommunens satsing. Nettverksbygging og samhandling er en forutsetning for å få større nasjonale og internasjonale arrangementer til byen. En satsing vil få konsekvenser for enhetens budsjett og organisering.

Det foreslås å øke satsingen og samarbeidet med de flerkulturelle organisasjonene slik at de flerkulturelle miljøene ivaretas på en god måte av kommunen.

Servicetorget skal ha fokus på vertsrollen og sørge for videreutvikling av turistinformasjonen mot brukervennlige digitale løsninger som f.eks. gode WiFi-løsninger for turistene. Servicetorget vil videreutvikle samarbeidet med havna og bidra i prosessen rundt fasiliteter med ny cruisehavn.

Personal inkl. Bedriftshelsetjeneste (BHT) og Lærlingeavdeling

Personal bistår kommunens sektorer og enheter på flere utfordringsområder, der lavere sykefravær, lavere andel deltidsansatte, inkluderende arbeidsliv og interne omstillingsprosesser er sentrale.

En viktig oppgave fremover vil være å bidra til digitalisering blant annet ved å ta i bruk «KS læring - læringsplattform» i løpet av høsten 2016, hvor man vil kunne tilby kurs og opplæring digitalt. I tillegg arbeides det med nye moduler for fravær og oppfølgingsvarsler til ledere i Visma HRM (personalsystem), som vil effektivisere arbeidsprosesser i kommunen.

Enheten har gjennomført en gevinstrealiseringsprosess i 2016. Arbeid fremover vil være å følge opp tiltakene som kom frem der. Et av tiltakene har vært å flytte en stilling som HMS-rådgiver (helse-miljø og sikkerhet) fra BHT til Organisasjonsdirektøren som en overordnet rådgiver. Dette er gjennomført høsten 2016. For den nye rådgiveren vil en viktig oppgave være å få på plass et nytt HMS/kvalitetssystem, samt bedre rutiner for samhandling mellom kommunen som arbeidsgiver og BHT.

BHT med 6 ansatte har vært igjennom en stor endring. Flere ansatte sluttet våren 2016 og det har vært gjennomført en vurdering i en ad-hoc-gruppe om tjenesten skal konkurranseutsettes. Uavhengig av dette blir det viktig for BHT å sikre gode avtaler med kommunen på sin leveranse i samarbeid med ny HMS-rådgiver, samt etablere god rapportering på bruk og behov.

Rådgivere i Personalenheten bistår enheter med langvarig fravær. Samtidig har enheten ansvar for IA-utvalget som består av representanter fra alle sektorene, og som jevnlig vurderer hvilke tiltak som virker og bør implementeres i flere enheter eller sektorer. Kommunens erfaringer med egenmelding er også invitert inn av Arbeids- og sosialdepartementet til å sitte i en referansegruppe som skal bestå av kommuner som har hatt egne ordninger for å redusere sykefraværet – hos oss er det 50 egenmeldingsdager.

Lærlingeavdelingen i Personalenheten har til enhver tid mellom 110 og 120 løpende læringlekontrakter. Det er ulike tilskudd fra fylkeskommunen avhengig av hvilke type læringer som kommunen tar inn. Dette gir noen utfordringer i forhold til økonomiske budsjettforutsetninger. Kommunen har ledelsen i prosjektet «Menn i Helse» som gir ekstra utfordringer med å finansiere flere læringleplasser. Målet er å øke til 130 læringer i 2017. Videre er det en utfordring for læringleavdelingen å utvide fagområdet for læreplasser. Hovedvekten av læringleplasser i dag er i oppvekst og i helse- og sosial, og det er ikke behov fra de videregående skoler å utvide disse.

KR-IKT

KR-IKT, Kristiansandsregionens kommunale IKT-tjeneste, skal ivareta deltakerkommunenes oppgaver knyttet til drift, service og utvikling av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. KR-IKT skal bidra til å fremme utvikling av tjenesteproduksjon, publikumsservice og administrative tjenester i deltakerkommunene. KR-IKT består av kommunene Kristiansand, Birkenes, Lillesand, Songdalen og Iveland. Kristiansand kommune har et hovedansvar for samarbeidet, ettersom Kristiansand har ledelse- og arbeidsgiveransvar for ansatte i KR-IKT, samt driften. KR-IKT ble formelt etablert 1. mai

2014, men for handlingsprogramperioden vil det fortsatt være mye fokus på videre etableringsaktiviteter. Dette må skje i tråd med den pågående politiske prosessen med å utrede ny kommunestruktur, og de betingelsene dette gir for den videre etablering av samarbeidet.

KR-IKT har utfordringer knyttet til følgende områder:

Opprettholde tilstrekkelig fremdrift i videre digitalisering av tjenestene for Kristiansand kommune: Digitalisering handler om å bruke teknologi til å fornye, forenkle og forbedre kommunens tjenester, dialogen med innbyggerne og kommunens egne administrative prosesser. Kristiansand kommune har etablert et tverrsektorielt digitaliseringsprogram, som skal sikre en helhetlig satsning og utvikling av digitale løsninger. Digitaliseringsprogrammet vil inneholde prosjekter som skal støtte opp om økt digital dialog med innbyggere og næringsliv, og utvikling av digitale verktøy til støtte i selve tjenesteytingen. Det har vært utfordrende for KR-IKT å kunne levere tilstrekkelig framdrift inn i arbeidet med digitalisering i Kristiansand kommune, gitt den vedvarende parallell driftssituasjonen. I tillegg har etableringen av programmet vært utfordrende med tanke på tilstrekkelig organisering og styring/rapportering av arbeidet. Det har også vært komplekst å få til en tilstrekkelig bestillerfunksjon inn mot KR-IKT, koordinert med henholdsvis hver enkelt sektor og sektorer/kommuner på tvers. Det er derfor under utarbeidelse et politisk og administrativt styringsdokument som kan bidra til å beskrive nåsituasjon både i forhold til organisering og tjenester. Styringsdokumentet skal også komme med konkrete anbefalte fokusområder pr år, for den gjeldende handlingsprogramperioden, herunder oversikt over konkrete prosjekter for eksempel anbefalt tjenestetrapp for kommende handlingsprogramperiode.

Parallell drift av tre driftsmiljøer, med felles driftsmiljø for Kristiansand og Songdalen, i tillegg egne lokale dataparker for hhv. Lillesand og Birkenes: Siden den formelle etableringen av KR-IKT i mai 2014, har det vært prosjektert og forberedt fysisk flytting av dataparkene fra Lillesand og Birkenes inn til sentralt datarom i Kristiansand, samt migrering av dataparkene/overgang til felles domene, som er den driftssituasjonen Songdalen befinner seg i. I påvente av K5 samarbeidet besluttet styret for KR-IKT å forlenge parallell driftsperiode med ytterligere ett år i juni 2015. Formålet da var å ikke påføre kommunene i samarbeidet ytterligere utgifter i arbeid, hardware og løsninger, som senere ville måtte reverseres. Men de lokale dataparkene er nå tydelig preget av manglende reinvesteringer over flere år, på både hardware og løsninger/systemer. Dette gjør parallell drift ytterligere ressurskrevende, da det stadig oppstår feil som krever at ressurser i KR-IKT arbeider med feilsøking, tiltak, testing og feilretting. Nødvendige investeringer må finansieres av de berørte kommunene. En konsekvens av dette er at ressursinnsatsen særlig til avdeling for infrastruktur ikke kan bidra i tilstrekkelig grad inn i den etterspurte tjenesteutviklingen. Prosjekter stopper opp, og klarer ikke å levere i tråd med oppsatt prosjektportefølje. Dette betyr også at de lokale driftsmiljøene lokalt setter begrensninger i den videre tjenesteutviklingen for Lillesand og Birkenes, da den tekniske infrastrukturen ikke legger til rette for utvidelser og nye løsninger/fagsystemer.

Samordning av samarbeidets tjenesteutviklingsbehov, og etablering og forvaltning av en felles IKT-prosjektportefølje: Det er utarbeidet en felles ikt-prosjektportefølje for både Kristiansand kommune (største eier), og for samarbeidet KR-IKT. Det er utfordrende å få etablert en porteføljeprosess og et årshjul for forvaltning av de prioriterte prosjektene, slik at man får en dynamikk, styring og rapportering av hvilke prosjekter som er ønsket, under planlegging og hvilke som er under gjennomføring. Det kreves et apparat i KR-IKT for å forvalte ikt-prosjektporteføljen og drive den årlige prosessen. I tillegg må KR-IKT jobbe aktivt mot sektorene og kommunene for å få oversikt over alle behovene, avdekke samordningsmuligheter og begrensninger/avhengigheter, samt bidra ved utarbeidelse av prosjektdirektiver, beskrivelse av arbeidsprosesser (brukerreise for innbyggerrelaterte tjenester) og bistå i utforming av løsningsforslag. I tillegg krever porteføljeprosessen at både sektorene i Kristiansand og samarbeidskommunene samordner og prioriterer behovene sine og sitter med en bestiller inn mot KR-IKT. Dette er en omstrukturering og spissing av samarbeidsrelasjonen mellom sektorene/kommunene og KR-IKT som det tar tid å etablere.

Kommunikasjon

Ny portal for Kristiansand kommune gir god tilgjengelighet fra mobiltelefoner, nettbrett og PC, bedre presentasjon av tjenestene og en langt bedre søkefunksjonalitet. Det er et kontinuerlig mål å heve kvalitet og tilgjengelighet på informasjon for publikum. Eksterne evalueringer, egne analyser, tilbakemelding fra brukere og samarbeid med alle sektorene er viktig i dette arbeidet. Det arbeides blant annet også med å øke andelen elektroniske skjema på nett i samarbeid med andre enheter, og å tilpasse skjema til å kunne brukes på mobil.

Det prioriteres også en oppgradering av intranett med en forbedring av publiseringsløsning og søkefunksjon, slik at informasjonsflyten blir best mulig for kommunens ledere og ansatte. Oppgradering av intranett kan gi færre sider, mer effektivt og målrettet innhold. Økt funksjonalitet med enkel, ekstern tilgang vil også bety at intranett blir enda mer verdifullt for ledelsen og kommunen kommer nærmere målene i kommunikasjonsstrategien for internkommunikasjon.

I handlingsprogramperioden vurderes det om kommunen skal fortsette å drive et eget trykkeri når nåværende husleieavtale utgår, eller om trykkeritjenester bør kjøpes med bestiller kompetanse i enheten.

Kommunikasjon arbeider for å bedre utnytte de mulighetene som sosiale medier gir for å kommunisere eksternt. Dette gjelder både for nyhetsstoff og for markedsføring av kommunen som arbeidsgiver og ledige stillinger i samarbeid med personalenheten.

Kommuneadvokaten

Kommuneadvokatens kontor har omtrent halvparten av oppdragene knyttet til bistand til sosialsektoren/barnevern, i tillegg til ulike juridiske tjenester i kommuneorganisasjonen. Oppdragsmengden er økt betydelig etter etableringen av felles Knutepunkt-barnevern.

Kommuneadvokatkontoret har et inntektskrav på 0,5 mill. kr for bistand til kommunens egne investeringsprosjekter, kommunale selskaper/foretak og nærliggende kommuner, som kan bli utfordrende med lavere investeringsnivå.

Dokumentsenter

Dokumentsenteret har ansvar for drift og utvikling av sak/arkivsystemet Public 360 og å bidra til flere integrasjoner med ulike fagsystemer i sektorene, som også sikrer godkjent elektronisk lagring i godkjent arkivkjerne. Dokumentsenteret har også ansvar for å påse at kommunens papirarkiver sikres.

Sentralisering av alle kommunens arkivtjenester: De sektorbaserte arkivtjenestene ble sentralisert i 2007 og kommunen gikk over til fullelektronisk sak/arkivsystem. Klientsystemene i Helse og sosialsektoren og Oppvekstsektoren blir nå suksessivt fullelektroniske og den planlagte sentraliseringen av også disse tjenestene kan iverksettes. Denne sentraliseringen vil gi gevinster i form av økt profesjonalisering, mer robust tjeneste, bedre utnyttelse av lisenser/maskinpark og tilrettelegging for standardiserte digitale løsninger.

Når digital meldingsboks og elektronisk samhandling med borgere for kommunene er på plass, kan Organisasjonssektoren ta ut gevinster i samarbeid mellom Dokumentsenter, KR-IKT og Kommunikasjonstjenesten. Public 360 er tilrettelagt for elektronisk dokumentutveksling via meldingsboks. Tidsbruken antas å være størst ved opplæring av saksbehandlere og til informasjon overfor publikum. Gevinsten vil i hovedsak være kortere saksbehandlingstid og lavere portokostnader.

Flere kommunale fjernarkiver ordnes og katalogiseres i lokaler hos IKAVA - interkommunalt arkiv Vest-Agder (IKS) som avtalt i handlingsprogramperioden.

Dokumentsenteret leverer fortsatt arkivtjenester til flere kommunale og interkommunale selskaper. Alle selskapene drar nytte av kommunens digitale utvikling slik at også deres saksfelt tilrettelegges for elektronisk samhandling.

Oppdragsmengden er økt betydelig etter etableringen av felles Knutepunkt-barnevern.

6.2 Hovedprioriteringer

Organiseringen og tilretteleggingen for styring av digitaliseringsarbeidet er en viktig rolle for kommunens ledelse. Organisasjonssektoren har et hovedansvar for digitaliseringsprogrammet. Nåsituasjonen for digitalisering i kommunen er kartlagt, som første del av et forprosjekt til Kristiansands kommunes satsing på digitale tjenester. Det videre arbeidet vil være å ta tak i problemstillingene som er trukket frem i denne nå-analysen og finne gode løsninger for hvordan Kristiansand kommune skal jobbe med digitalisering. Det inkluderer:

- Etablere et målbilde for digitalisering i Kristiansand kommune som besvarer hvor kommunen skal
- Etablere overordnede føringer for prioritering og styring av digitaliseringsarbeidet, herunder finansiering

Parallelt med dette arbeidet jobbes det kontinuerlig med å få på plass nye selvbetjeningsløsninger ved bruk av blant annet kommuneportal og bedre tilgjengelighet til kommunens arkiver. Dette skal gi innbyggerne raskere svar og bedre mulighet til å hjelpe seg selv. Det er også en målsetting å få alle kommunens innbyggere til å ta i bruk digital postkasse, der kommunens SvarUT-løsninger skal erstatte vanlig postutsendelse til innbyggerne og andre adressater.

Antall lærlinger og lære kandidater foreslås økt til 130 i regi av kommunens lærlingeavdeling, og det tas sikte på utvide virksomheten på fagområder innenfor Teknisk sektor, som fylkeskommunen etterspør på vegne av næringsliv og lære kandidater.

Kommunikasjonstjenesten skal prioritere videreutvikling av kommuneportalen og legger opp til en oppgradering av intranett, i samarbeid med KR-IKT. Formålet er å gi bedre informasjon for innbyggere og ansatte, og gi mulighet for bedre samhandling eksternt og internt i kommunen.

Organisasjonssektoren vil bidra i det videre arbeide med effektivisering gjennom bruk av interne team/gevinstrealisering i flere enheter/tjenester i Rådhuskvartalet. Personalenheten har også et ansvar for å bidra til sektorenes oppfølgingsbehov på personalområdet, og spesielt sektorenes utfordringer med sykefravær, deltidsproblematikk, organisasjons- og ledelsesutvikling.

6.3 Innsparingstiltak

Det er vedtatt følgende innsparingstiltak i perioden:

Tiltak	I 2017-kroner			
	2017	2018	2019	2020
Personal – naturlige avganger	-550	-1 300	-1 300	-1 300
Personal - gevinstrealisering		-800	-800	-800
Redusert priskompensasjon	-190	-370	-560	-740
Sum	-740	-2 470	-2 660	-2 840

Personal

Det er i vedtatt HP 2016-2019 forutsatt besparelser fra 2017 som følge av lavere bemanning etter naturlig avgang kombinert med reduksjon av 1 årsverk som følge av gevinstrealiseringsprosjekt i enheten. Samtidig må det tas høyde for finansiering av økte AFP-kostnader i 2017, som er beregnet til 0,437 mill. kr utover sektorens AFP-budsjett i 2016 på 1,581 mill. kr. Dette gjelder i hovedsak AFP-uttak for tidligere ansatte i Personalenheten.

Foreløpige utredninger kan indikere besparelser ved fremtidig valg av organisering av kommunens bedriftshelsetjeneste, men dette må avklares nærmere. Det synes ikke tilrådelig å redusere enheten ytterligere.

Redusert priskompensasjon

Det er vedtatt et nytt innsparingskrav der organisasjonssektorens andel er 740 000 kr i 2020 i forhold til 2016. Økningen utgjør 190 000 kr fra 2016 til 2017. Organisasjonssektoren vil løse dette med å redusere ordinær drift.

6.4 Satsingsområder og ressursbruk pr. tjeneste

6.4.1 Sektorens totale netto driftsramme

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Pol. virksomhet	18 127	14 679	19 346	17 055	21 881	18 628
Felles led./adm.	115 664	117 055	142 467	139 856	136 745	134 996
Sum	133 791	131 734	161 813	156 911	158 626	153 624

BRUTTO OG NETTO

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Brutto	182 170	187 686	224 289	220 949	224 265	220 904
Inntekter	-48 379	-55 952	-62 476	-64 038	-65 639	-67 280
Netto	133 791	131 734	161 813	156 911	158 626	153 624

Sektorens driftsbudsjett er økt med 26,5 mill. kr fra 2016 til 2017 i tillegg til kompensasjon for pris- og lønnsstigning på 3,5 mill. kr. Årsaken til de årlige svingninger i rammen er nærmere omtalt under hver tjeneste.

Nedenfor en oversikt over reelle rammendringer uten prisjustering i 2017 i forhold til 2016:

Tiltak – tall i 1 000 kr	HP 2017
Stortingsvalg	3 000
Jubilantfesten	500
ISS kantinedrift	1 067
Tilskudd til Arendalsuka	100
Flerkulturell rådgiver 40% (integreringstilskudd)	350
Prosjekt kunstsilo	500
Omlegging pc-avgift, Microsoftavtale mm. KR-IKT	22 809
Rammeendr., fagapplikasjoner, linjeleie KR-IKT	-2 086
Disposisjonspost Ordfører	300
Organisering Servicetorget-team teknisk	86
Tilskudd vannprosjekt Rajshahi	100
Div. tekniske justeringer	-167
Sum reelle endringer i forhold til 2016	26,56

6.4.2 Politisk virksomhet

Tjenesten omfatter kommunestyre- og fylkestingsvalget, samt Stortings- og sametingsvalget, annethvert år. Drift av politisk sekretariat inngår også i denne tjenesten. Budsjettet betjener forhåndsstemmemottak samt ordinær valgavvikling for nærmere 60.000 manntallsførte velgere. I denne planperioden avvikles det stortingsvalg i 2017 og kommunevalg i 2019.

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr

Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	I 2017-kroner			
			HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Politisk virksomhet	18 127	14 679	19 346	17 055	21 881	18 628
Sum	18 127	14 679	19 346	17 055	21 881	18 628

Endringene fra 2016 til 2017 og fra 2018 til 2019 skyldes i hovedsak innarbeidelse av midler til valg i de ulike valgårene.

6.4.3 Administrasjon

Tjenesten omfatter administrasjon og overordnet ledelse, servicetjenester inkl. bevilingskontor, lærlingetjenesten, tillitsvalgtordninger, bedriftshelsetjenesten, it-tjenester, trykkeri, dokumentarkiv, advokattjenester, informasjon og kommunikasjon.

OPPGØLGING AV KOMMUNEPLANENS SATSINGSOMRÅDER - PERIODEMÅL

Byen det er godt å leve i				
Retningsmål i kommuneplanen:				
- Innbyggerne har god helse og opplever god livskvalitet - Innbyggerne har utdanning, ferdigheter og kunnskaper som utvikler evner og talenter. - Innbyggerne er i arbeid og aktivitet				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Resultat 2015/16	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Færre ungdom faller utenfor utdanning og arbeidsliv (18 -24 år) <u>Indikator:</u> Antall lærlingeplasser er økt.	116	130	130

* Yrkesfag er normert til 4 år, mens studiespesialiserende er 3 år. Tallene som rapporteres tar foreløpig ikke hensyn til dette.

Klimabyen				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand har en klimavennlig drift og forvaltning, og legger til rette for at innbyggerne og næringsliv også skal ha det				
Nr.	Periodemål for hele perioden – beskrivelse av indikator	Resultat 2015	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Kommunens drift og forvaltning er klimanøytral og kommunen legger til rette for klimavennlig adferd <u>Indikator:</u> Andelen nullutslipps- eller ladbare biler i KR-IKT (6 biler)	0	100 %	100 %

DRIFTSMÅL

Nr.	Driftsmål	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv er økt <u>Indikator:</u> Andel digitale skjema på nett som er integrert med fagsystem og bruker ID-porten	5	10	25
2	Kvaliteten på kommunens nettsider skal forbedres. <u>Indikator:</u> Antall stjerner tildelt i ekstern evaluering. Evalueringen er basert på gjeldende kriteriesett for kvalitet på offentlige digitale tjenester og nettsteder som er laget av Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI) Skala 1-6 der 6 er best <u>Indikator:</u> Score tildelt kommuneportalen ved ekstern evaluering levert av Farmand. Skala 0-100, der 100 er best. <u>Indikator:</u> Øke andel elektroniske skjema som ligger på nett (i prosent) Flere skal benytte kommuneportalen til å finne den informasjon de trenger <u>Indikator:</u> Antall besøk på kommuneportalen (i tusen)	4 71 55 663	4 75 60 1 025	5 75 75 1 050
3	Gode selvbetjeningsløsninger for innsyn i kommunens saksfelt <u>Indikatorer:</u> Innsyn via handlekurv i offentlig journal - antall fagsystemer med integrasjon til kommunens sak/arkivsystem Innsyn i fulltekstdokumenter - antall innsynsløsninger der publikum kan hente ut saker eller dokumenter i fulltekst	2 2	3 3	5 3

RESSURSBRUK

Tall i 1000 kr			I 2017-kroner			
Tjeneste	Regnskap 2015	Budsjett 2016	HP 2017	HP 2018	HP 2019	HP 2020
Felles led./adm.	115 664	117 055	142 467	139 856	136 745	134 996
Sum	115 664	117 055	142 467	139 856	136 745	134 996

Endringene på totalt 25,412 mill. kr fra 2016 til 2017 skyldes i hovedsak pris- og lønnsendringer, kompensasjoner/tilskudd til jubilantfest, ISS-kantinedrift, Arendalsuka, flerkulturell rådgiver, prosjekt-kunstsilo og Microsoftavtale.

PC-avgiften på totalt 19,5 mill. kr har over mange år vært internfakturert fra KR-IKT til kommunens sektorer. Avgiften foreslås lagt inn i rammen til KR-IKT med tilsvarende trekk i øvrige sektorrammer. Endringen vil medføre mindre tid til arbeid med internfakturering, og vil være et effektiviseringsiltak.

6.5 Investeringsbudsjett

Tall i 1000 kr				I løpende kroner			
Investeringsprosjekter	Prosjekt kostnad	2017-2020		2017	2018	2019	2020
		Sum	Inntekt				
IT kapasitet og sikkerhet	Løpende	8 000		2 000	2 000	2 000	2 000
Digitalisering	12 000	10 000		3 000	3 000	2 000	2 000
IKT-Dokumentsenteret-oppgradering	1 200	1 200		300	300	300	300
KRK-IKT oppgradering/utvikling	12 350	12 350		2 700	4 000	2 850	2 800
Sum		31 550		8 000	9 300	7 150	7 100

IT kapasitet og sikkerhet

Prosjektet er en samling av tidligere investeringsprosjekter til sikkerhetsforbedring og kapasitetsforbedring på sentral infrastruktur i KR-IKT. Kartlegging har vist et behov for å bytte ut blant annet hovedbrannmur, hovedrutere, diverse servere og utvidelse av backup.

Digitalisering

Programmet skal bidra til økt selvbetjening på nett for innbyggere og næringsliv, og økt satsing på digitale skjema på nett som er integrert med fagsystem og tilgjengelig via ID-porten. Programmet krever bruk av personalressurser, ekstern bistand og ny programvare/utstyr. Programmet finansierer delprosjekter med tilknytning til hovedmålsetting for digitaliseringsprogrammet. Dette gjelder blant annet følgende prosjekter:

- USP/tilgangsportal - som skal modernisere brukeridentitetsprosesser og innføring av en tilgangsportal.
- MinSide – som skal etablere en felles autentiseringsløsning for kommunens digitale tjenester mot innbyggerne, DIFI's ID-porten og MinSide. Prosjektet omfatter også utvikling av MinSide, der innbyggeren kan få presentert sine pågående saker og lenker til ulike tjenester som tilbys via ID-porten.
- SvarUT – er en elektronisk postbehandling som er tatt i bruk for alle saksbehandlere som bruker Public 360, og som skal innføres videre for ulike fagsystemer i sektorene.
- Arkitektur – skal etablere ramme-/metodeverk for arkitektur- og løsningskonsept for Kristiansand kommune.

IKT-Dokumentsenteret-oppgradering

Det er nødvendig med årlig oppgradering av sak/arkivsystemet for å følge med i utviklingen, og fordi leverandøren tilfører nye moduler med eksempelvis automatisering av arbeidsprosesser som krever nyeste versjoner.

KRK-IKT oppgradering/utvikling

Prosjektet omfatter ulike oppgraderings-/reinvesteringstiltak som blant annet skal gi bedre styring av trafikken mot serverne til Helse og sosialsektorens nettverk og reinvestering i dagens back-up løsning. Bevilgningen skal dekke reinvestering i dagens Sharepoint-løsning som passerer 5 års levetid i 2017, og må oppgraderes til nye versjoner. Dette har betydning for funksjonalitet i Sharepoint, Exchange og Office. I tillegg vil investeringsprosjektet bidra til en nødvendig oppgradering i kommunens datarom.

Aktuelle tiltak i perioden på sektornivå:

- Legge til rette for økt bruk av heltidsstillinger. Skape en heltidskultur i organisasjonen.
- Øke kompetansen i organisasjonen på rekruttering.
- Vurdere å etablere ordning for å kunne ansatte flere med nedsatt funksjonsevne jfr. IA-avtalen delmål 2.

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Likestilling, inkludering og mangfold Kommunen har oppnådd en mest mulig balansert sammensetning når det gjelder kjønn, etnisitet, alder og funksjonsevne blant personalet på hver arbeidsplass. <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling blant ansatte. • Kvinner • Menn <u>Indikator:</u> Kjønnsfordeling i lederstillinger (enhetsledere). • Kvinner • Menn	58 % 42 %	50 % 50 %	50 % 50 %
		6 1	5 2	4 3

Kilde: Corporater 2. tertialrapport, Visma HRM

Aktuelle tiltak i perioden på sektornivå:

- Sektorene utarbeider tiltak i henhold til vedtatt strategiplan for likestilling, inkludering og mangfold
- Sektorene skal som hovedregel tilby heltidsstillinger ved nyansettelser

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Leder- og kompetanseutvikling Lederne og kommunens medarbeidere har kompetanse til å møte aktuelle utfordringer <u>Indikator:</u> Andel enheter som har utarbeidet kompetanseplaner.	6	7	7

Kilde: Årsrapport 2015, neste status i årsrapport 2016

Aktuelle tiltak i perioden:

- Videreutvikle lederopplæringsprogram i tråd med samfunnsutviklingen og et mer mangfoldig personale
- Utarbeide kompetanseplaner som avklarer kompetansebehovet

Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Helsefremmende arbeidsmiljø Arbeidsmiljøet er helsefremmende og det jobbes aktivt for å få ned sykefraværet. <u>Indikator:</u> Sykefravær (i % av årsverk). - Kvinner - Menn	6,1 % 7,0 % 5,1 %	5 %	4 %

Kilde: Corporater 2. tertialrapport.

Aktuelle tiltak i perioden:

- Utarbeide samlet tiltaksplan innen IA, HMS og 10-faktor (KS sin nye medarbeiderundersøkelse)
- Ta i bruk Visma HRM sin ferie- og fraværsmul for å sikre bedre oppfølging av sykefravær (unntatt notusbrukere)
- Sikre tettere oppfølging av sykmeldte og ansatte i fare for å bli sykmeldt
- Utarbeide bedre analyse av fraværstall for å kunne iverksette målrettede tiltak

6.6.2 Effektive og brukervennlige tjenester

Organisasjonssektoren vil ha fokus på utvikling, innføring og vedlikehold av effektive administrative rutiner for aktuelle fag og tjenester. Sektoren skal også arbeide for å etablere gode nettløsninger for kommunens innbyggere, og sikre gode elektroniske verktøy til bruk i den daglige virksomhet.

Gode nettløsninger bidrar til godt omdømme for kommunen, og til at innbyggerne får dekket sine behov så rasjonelt som mulig. Internt gir gode elektroniske løsninger mulighet for forenklinger og kvalitetsforbedringer. Dessuten bidrar de til styrket internkontroll på risikoutsatte områder.

En organisasjon i utvikling				
Retningsmål i kommuneplanen:				
Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Kommunen tar i bruk kommunikasjonsløsninger som gjør kontakt med innbyggerne enklere. <u>Indikator:</u> Andel enheter som har tatt i bruk SvarUT.	7	7	7
2	Det er utviklet og tatt i bruk nye måter å arbeide på som effektiviserer og hever kvaliteten på tjenestene. Og ansatte er involvert i nytenking og utvikling av tjenestene. <u>Indikator:</u> Antall enheter som har gjennomgått gevinstrealiserings-prosess.	2	3	5

Kilde: Corporater 2. tertialrapport.

Aktuelle tiltak i perioden:

- Ta i bruk «SvarUT» for hele kommunen.
- Initiere og delta i forskningsprosjekter for bedre kvalitet på tjenester.
- Inngå formelt samarbeid med ulike utdanningsinstitusjoner og/eller offentlige instanser.
- Gjennomføre gevinstrealiseringsprosess på enhetsnivå.

En organisasjon i utvikling Retningsmål i kommuneplanen: Kristiansand er regional drivkraft i utvikling av effektive og brukervennlige tjenester.				
Nr.	Periodemål – beskrivelse av indikator	Status 2016	Mål 2017	Mål 2018-20
1	Etikk og likestilte tjenester Kommunens tjenester er like tilgjengelige, har lik kvalitet og gir like godt resultat uavhengig av brukernes kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne, seksuelle orientering.			
	<u>Indikator (eksempler):</u> Antall enheter som har vurdert tjenestene med henblikk på likestilling, inkludering og mangfold.*	-	3	7
	Antall klager fra brukere på tjenestene i forhold til likestilling, inkludering og mangfold.*	-	0	0
2	Redelighet, ærlighet og åpenhet kjennetegner kommunens virksomhet. Kristiansand kommune legger stor vekt på å opptre skikkelig i all sin virksomhet. <u>Indikator:</u> Antall enheter som har gjennomgått etiske retningslinjer.**	7	7	7

*Årsrapport 2016

**Årsrapport 2015, neste status i årsrapport 2016

Aktuelle tiltak i perioden:

- Gjennomgå tjenestene for å vurdere om man behandler brukerne likt, er inkluderende og tar hensyn til brukernes mangfoldige bakgrunn
- Legge inn spørsmål i brukerundersøkelsene som sikrer at brukernes ulike bakgrunn og situasjon blir ivaretatt
- Gjennomføre undersøkelser for å avdekke eventuelle kvalitetsforskjeller på tjenestene i forhold til perspektivene innenfor likestilling, inkludering og mangfold
- Enheter gjennomgår etiske retningslinjer med de ansatte

6.7 Oppfølging av vedtatte verbalforslag

Kilde	Vedtak	Følges opp	Frist
Verbalvedtak fellespakken (H/KRF/FRP/V/PP/SP)	Bystyret mener at det på kommunale arbeidsplasser skal legges til rette for at en forholdsmessig andel av minoritetsspråklig er ansatte eller i arbeidspraksis med oppfølging. Bystyret ber om at det utarbeides en sak på dette.	Sak fremmes for behandling i bystyret.	Høst 2017
Verbalvedtak fellespakken (H/KRF/FRP/V/PP/SP)	Bystyre ber om at det legges frem en evaluering av de tiltakene som stillingsbanken satte i gang i 2015. Evalueringen skal gi en oversikt over hvordan ordningen har fungert i praksis, med de oppnådde resultatene som omløpstid i stillingsbanken, hvor mange som har gått over i ny stilling beskrevet for hver enkelt sektor og kostnadene med ordningen.	Sak/evaluering fremmes for behandling i bystyret.	Vår 2017
Verbalvedtak (forslag fra SV)	Bystyret ber administrasjonen vurdere hvorvidt drift av kommunens egne kantiner kan innlemmes i helårsprogrammet som en del av kommunens vedtatte satsing på praksisplasser for flyktninger.	Sak fremmes for behandling i bystyret.	Høst 2017
Verbalvedtak fellespakken (H/KRF/FRP/V/PP/SP) Overført fra sektor 3	Det skal utarbeides en veteranplan for Kristiansand kommune i samsvar med St.m. 34 (2008 - 2009).	Sak/plan fremmes for behandling i bystyret.	Høst 2017

7. UTENOMSEKTORIELLE FORHOLD SEKTOR 9

7.1 Skatt på formue og inntekt

Brutto skatteinngang for kommunen påvirkes av skatteregler, lønnsnivå, næringssammensetning og sysselsetting.

Den kommunale skattøren for personlig skattytere er uendret 11,8 pst. i 2017.

Skatteanslag for neste år er basert på 2 hovedforutsetninger:

1. Forventet skatteinngang i 2016.
2. Forventet vekst fra 2016 til 2017.

Forventet skatteinngang 2016

I Revidert nasjonalbudsjett 2016 (Meld. St. 2 (2015–2016)) ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2016 anslått til 8,3 mrd. kroner, hvorav 3,4 mrd. kroner var frie inntekter. Veksten ble regnet i forhold til regnskapstall for 2015. Anslaget for kommunesektorens skatteinntekter var oppjustert med 0,7 mrd. kroner. Ny informasjon om skatteinngangen tyder på at kommunesektorens skatteinntekter i 2016 blir 3,8 mrd. kroner høyere enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2016. Bakgrunnen er ekstraordinært store uttak av utbytter til personlig skattytere for inntektsåret 2015, som trolig skyldes tilpasninger i forkant av skattereformen fra 2016. Det ble lagt til grunn en skatteøkning for Kristiansand kommune på 4,5 % fra 2015 til 2016 i opprinnelig forslag til 2. tertialrapport.

Skatteanslaget hos oss er i 2016 betydelig lavere enn anslaget på landsbasis som er en vekst på 8,7 %. Dette betyr at vi har lagt til grunn et betydelig lavere nivå i frie inntekter enn departementets beregninger for 2016 i forbindelse med statsbudsjettforslaget for 2017. Ved utgangen av august er skatteøkningen på 6,3 % i Kristiansand kommune og på landsbasis en økning på 8,2 %. Pr innbygger er vår vekst 2,1 %-poeng lavere enn landet pr august. Det knytter seg usikkerhet til skatteavregningen for 2015, men en foreløpig vurdering tilsier at oppgjøret vil bli gunstig for kommunen.

I forutsetningene for skatteanslaget for 2016, legges det til grunn at kommunen får en nominell vekst på 6,8 % i 2016 slik det ble forutsatt i tilleggssforslag til 2. tertialrapport. Det forutsettes at vår skattevekst for hele 2016 prosentvis blir liggende like langt etter landssnittet som vi lå pr august. Erfaringene fra de senere år tilsier at skatteanslaget bør settes noe lavere enn landsgjennomsnittet pr innbygger.

Forventet vekst fra 2016 til 2017

I statsbudsjettet forutsettes at kommunene får en skattevekst på 2,3 % i 2017 fra det forhøyede anslaget på 8,7 % for 2016. Det legges til grunn lik skattevekst pr innbygger som statens anslag for vekst fra 2016 til 2017. For årene 2017 – 2019 legges til grunn en årlig realvekst i frie inntekter på 0,9 % på landsbasis, men at Kristiansand kommune skal oppnå noe høyere vekst som følge av demografiforhold. Det er lagt til grunn nye befolkningsprognoser i beregningene.

Hele 1000 kr fast pris	2016*	2017	2018	2019	2020
Inntekts- og formuesskatt	*2 311 024	2 367 105	2 394 770	2 419 778	2 445 532

*Anslag for 2016 i 2016 -pris.

7.2 Eiendomsskatt

Bystyret har i forbindelse med de senere handlingsprogrammene vedtatt en gradvis nedtrapping av inntektene fra eiendomsskatt ved å redusere promillesatsen. Det ligger foreløpig an til at kommunen om lag når det budsjetterte beløpet for 2016.

For å følge opp vedtatt handlingsprogram, er promillesatsen redusert fra 6,2 i 2016 med årlig 0,1 poeng. Promillesatsen i 2020 blir da 5,8. Det anslås om lag 1,5 % volumvekst årlig på grunn av generell byggevirkksomhet. Dette tilsvarer 4 mill. kr i årlig vekst.

Reelle inntekter reduseres betydelig, da tilveksten på 1,5 % er lavere enn forutsatt prisvekst på 2,5 %. Reduksjonen i realverdi ventes å være 21 mill. kr fra 2017 til 2020 forutsatt ovennevnte årlige volumvekst og redusert promillesats.

Av samlet eiendomsskatt kommer ca. 75 % fra boliger og fritidseiendommer.

Hele 1000 kr	2016	2017	2018	2019	2020
Eiendomsskatt vedtatt forrige HP 2016-19 løpende pris	276 400	276 000	275 600	275 000	
Eiendomsskatt løpende pris HP 2017-20 (forslag)		275 100	274 700	274 100	273 500
I faste 2017- priser		275 100	268 000	260 892	253 972

Promillesatsen fastsettes til 6,1 i 2017, 6,0 i 2018, 5,9 i 2019 og 5,8 i 2020. Reduksjonen i realverdi ventes å være 21 mill. kr fra 2017 til 2020.

7.3 Statlig rammetilskudd

Konsekvenser av revidert inntektssystem utgjør om lag 30 mill. kr i økte frie inntekter fra 2016 til 2017. I 2017 vil det som tidligere år gjøres en rekke korrigeringer i rammetilskuddet for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivå, regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd med videre. I rammetilskuddet for 2017 er følgende elementer/endringer lagt inn eller trukket ut.

Korreksjoner i rammetilskuddet - landet	Hele 1000 kr
Endringer i finansiering, herunder innlemminger i rammetilskuddet	
Boligsosialt kompetansetilskudd	5 700
Tilskudd til boligsosialt arbeid	10 000
Tilskudd til frivilligsentraler	131 000
Omdisponering fra rammetilskuddet til Groruddalssatsingen	-10 000
Korreksjoner	
IKT-modernisering i Husbanken (SIKT)	11 500
Valgdirektoratet	12 800
Ny naturfagstime, helårseffekt	114 400
Gratis kjernetid i barnehage, helårseffekt	28 700
Forsøk med ny ansvarsdeling i barnevernet, helårseffekt	18 200
Forsøk med statlig finansiering av eldreomsorgen, helårseffekt	-518 400
Øyeblikkelig hjelp rus og psykiatri	86 500
Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere	60 000
Avvikling av diagnoselisten for fysioterapi	-175 000
Økte kommunale barnehageutgifter som følge av botidskrav for kontantstøtte	2 000
Momskompensasjon borettslag og eierseksjonssameier	-35 000
Statlige og private skoler, økning i elevtall	-111 000
Sum innlemminger og korreksjoner	-368 600

Under følger en kort omtale av noen av de mest sentrale endringene. Kommentarene er sitert fra forslaget til statsbudsjett.

Innlemming av boligsosialt kompetansetilskudd

Det foreslås å innlemme i rammetilskuddet til kommunene 5,7 mill. kroner i 2017 fra kap. 581, post 78 Tilskudd til boligsosiale tiltak. Dette tilsvarer den andelen av tilskuddet som er gitt kommuner og som ikke er bundet opp i tilsagn. Det tas sikte på å innlemme ytterligere midler i 2018 og 2019 etter hvert som gitte tilsagn til kommunene løper ut

Innlemming av tilskudd til boligsosialt arbeid

Det foreslås å innlemme 10 mill. kroner i 2017 i rammetilskuddet til kommunene knyttet til boligsosiale tiltak fra kap. 621, post 63 Sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte over Arbeids- og sosialdepartementets budsjett. Det videreføres midler i ordningen til utviklingsarbeid og til pågående forsøk i kommunene. Det legges opp til å innlemme ytterligere midler etter hvert som pågående forsøk slutføres.

Innlemming av tilskudd til frivilligsentraler

Det foreslås å innlemme i rammetilskuddet til kommunene 131 mill. kroner i 2017 fra kap. 315, post 71 Tilskudd til frivilligsentraler over Kulturdepartementets budsjett. I tillegg til beløpet som innlemmes vil ytterligere 20 mill. kroner – totalt 151 mill. kroner – bli fordelt særskilt (tabell C) til kommuner med utgangspunkt i fordelingen i 2016.

Ny naturfagstime – helårseffekt av endring i 2016

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2016 ble det vedtatt å øke timetallet i naturfag med én time per uke på 5.–7. trinn fra høsten 2016. Kommune ble kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 77,6 mill. kroner. Det foreslås en økning i rammetilskuddet på 114,4 mill. kroner i 2017 som kompensasjon for helårseffekten.

Gratis kjernetid i barnehage for treåringer – helårseffekt av endring i 2016

Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2016 å øke rammetilskuddet med 24 mill. kroner til gratis kjernetid i barnehage for treåringer fra familier med lav inntekt. Det foreslås å øke rammetilskuddet med 28,7 mill. kroner i 2017 som kompensasjon for helårseffekten.

Forsøk med ny ansvarsdeling mellom kommunalt og statlig barnevern – helårseffekt av endring i 2016

I saldert budsjett for 2016 ble rammetilskuddet økt for å kompensere kommunene som skulle delta i forsøket med ny oppgave- og ansvarsdeling mellom kommunalt og statlig barnevern. Da den endelige utvelgelsen av forsøkskommuner ga et mindre bevilgningsbehov enn lagt til grunn, ble rammetilskuddet så redusert ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2016. Forsøket får helårseffekt i 2017, og rammetilskuddet foreslås derfor økt med 18,2 mill. kroner.

Forsøk med statlig finansiering av eldreomsorgen – helårseffekt av endring i 2016

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2016 ble rammetilskuddet til kommunene redusert med 873,9 mill. kroner som følge av forsøket med statlig finansiering av eldreomsorgen. Det foreslås en ytterligere reduksjon i rammetilskuddet på 518,4 mill. kroner i 2017 knyttet til helårseffekten. Midlene er omdisponert til kap. 761, post 65 Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Kommunal øyeblikkelig hjelp døgnplikt for personer med psykisk helse- og/eller rusproblemer

Den kommunale plikten til øyeblikkelig hjelp døgnopphold utvides fra 2017 til også å omfatte brukere med psykisk helse- og rusproblematikk. Kommunesektoren foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 86,5 mill. kroner.

Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere

Det tas sikte på å innføre en plikt til å stille vilkår om aktivitet for sosialhjelpsmottakere under 30 år fra 2017. Kommunesektoren foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 60 mill. kroner.

Avvikling av diagnoselisten for fysioterapi

Avviklingen av diagnoselisten for fysioterapi gir kommunene høyere inntekter fra egenbetaling fra brukerne. For å korrigere for dette foreslås det at rammetilskuddet reduseres med 175 mill. kroner i 2017.

Økte kommunale barnehageutgifter som følge av botidskrav for kontantstøtte

Som varslet i Meld. St. 30 (2015–2016) Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk vil Regjeringen innføre et botidskrav på fem år for rett til kontantstøtte. Forslag om dette er sendt på høring som ledd i gjennomgangen av trygdeordningene i lys av økt asyltilstrømning. Høringsfristen er 1. november 2016. Et slikt botidskrav for rett til kontantstøtte vil kunne øke etterspørselen etter barnehageplass, og det foreslås at kommunene kompenseres for dette gjennom en økning i rammetilskuddet på 2 mill. kroner i 2017.

Momskompensasjon for borettslag og eierseksjonssameier

Regjeringen ønsker å legge til rette for likebehandling av ulike private aktører og økt fleksibilitet i valg av samarbeidsløsninger mellom kommuner og private aktører. Det foreslås derfor i statsbudsjettet for 2017 å endre merverdiavgiftskompensasjonsloven, slik at borettslag og eierseksjonssameier omfattes av merverdiavgiftskompensasjonsordningen når det gjelder drift og oppføring av boliger med helseformål eller sosiale formål. Det foreslås at rammetilskuddet til kommunene reduseres med 35 mill. kroner i tilknytning til utvidelsen av ordningen. Se nærmere omtale i Prop. 1 LS (2016–2017).

Økt antall elever i statlige og private skoler

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler foreslås det å redusere rammetilskuddet til kommunene med 111 mill. kroner i 2017. Se Grønt hefte for nærmere omtale av korreksjonsordningen for statlige og private skoler.

Hele 1000 kr

Tekst	2016 oppr	2017	Differanse	Prosent
Fast del	1 916 720	2 023 985	107 265	5,6
Skjønn	9 600	9 050	-550	-5,7
Inntektsutjevning	66 031	94 845	28 814	43,6
Sum rammetilskudd	1 992 351	2 127 880	135 529	6,8

Basert på statsbudsjettets forutsetninger og egne vurderinger for skattevekst får Kristiansand kommune et rammetilskudd på 2.127,9 mill. kr i 2017.

Korrigert for oppgaveendringer er tilskuddet i 2017 reelt ubetydelig lavere enn angitt i tabellen ovenfor.

Fast del

Den faste delen av inntektssystemet øker med 5,6 %. Utgiftsutjevningen (trekket) reduseres med 40,9 mill. kr fra 2016 til 2017 som følge av at utgiftsbehovet er beregnet til 98,59 % av landsgjennomsnittet mot 97,58 % for 2016.

For Kristiansand kommune er det ingen store enkeltendringer fra 2016 når det gjelder korreksjoner i rammetilskuddet.

Ordinære skjønnsmidler

Skjønnsmidlene til Kristiansand er redusert fra 9,6 mill. kr i 2016 til 9,050 mill. kr i 2017. Her er prosjektmidlene holdt utenfor. Det forutsettes at samme beløp videreføres i hele perioden.

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder har holdt igjen en del av skjønnsmidlene til fordeling i løpet av budsjettåret. Embetet har for 2017 fått en felles tildeling til kommunene i begge fylkene. Summen som er holdt tilbake utgjør 13,6 mill. kr. Nytt for 2017 er at KMD pålegger fylkesmannen å holde tilbake 5 pst til uforutsett. Dersom det ikke oppstår ekstraordinære hendelser vil disse midlene fordeles med et likt kronebeløp pr innbygger til de kommunene som mottar skjønn. Av beløpet på 13,6 mill. kr utgjør uforutsett 2,9 mill. kr, prosjektskjønn utgjør 9 mill. kr og tilbakeholdt til ROBEK kommuner utgjør 1,7 mill. kr. Det legges som tidligere år til grunn at Kristiansand kommune/Knutepunkt Sørlandet får en stor del av tilbakeholdt beløp, men vil først innarbeide tilskuddet i forbindelse med første tertialrapport.

Inntektsutjevning

Kristiansand kommune forventet opprinnelig å få en positiv netto inntektsutjevning på 66,0 mill. kr i 2016. Etter betydelige korreksjoner i løpet av året, ventes inntektsutjevningen å bli 92,6 mill. kr. I perioden ventes inntektsutjevningen å øke fra 94,8 mill. kr i 2017 til 98,0 mill. kr i 2020.

Tilskudd til kommuner med høy befolkningsvekst

For 2017 blir tilskuddet gitt til kommuner som har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1,5 % eller mer de siste 3 årene (skatteinntektsprosent under 140 % av landsgjennomsnittet siste 3 år). 422,4 mill. kr foreslås fordelt gjennom dette tilskuddet i 2017 (441 mill. kr i 2016).

Satsen for 2017 er 57 191 kr per nye innbygger utover vekstgrensen (56 485 kr i 2016).

Med de befolkningsprognosene rådmannen har lagt til grunn, vil kommunen få et veksttilskudd på 7,3 mill. kr i 2017. Tilskuddet faller bort fra 2018 da befolkningsveksten ikke har vært tilstrekkelig høy de siste tre årene.

Forutsetninger – befolkningsvekst og endringer i utgiftsutjevningen

Det er innarbeidet befolkningsprognoser for kommunen og for landet. Siden Kristiansand kommune forventer en vekst i befolkningen som er noe over landsgjennomsnittet fra 2017, vil kommunen få en økning i innbyggertilskuddet som er høyere enn for landet for øvrig fra 2017. Forskjellen mellom landet og Kristiansand er imidlertid liten.

Kostnadsindeksen:

Tekst	2016	2017	2018	2019	2020
Kostnadsindeks	0,9758	0,9859	0,9844	0,9849	0,9866

Befolkningsprognoser:

Tekst	2016	2017	2018	2019	2020
Kristiansand	88 447	89 413	90 799	91 967	93 072
Endring i % gj.snitt pr år Kr.sand (siste 3 år)	1,65 %	1,54 %	1,31 %	1,26 %	1,31 %
Landet	5 213 985	5 264 762	5 328 095	5 384 453	5 435 413
Årlig vekst landet	0,93 %	0,97 %	1,20 %	1,06 %	0,95 %

Befolkningsprognosene er imidlertid usikre, selv om de bygger på rimelig ferske prognoser utarbeidet av SSB i 2016. Befolkningsstatistikken pr 1. halvår 2016 viser lavere veksttall hos oss, og denne trenden kan ytterligere forsterkes som følge av nedgangen innen oljenæringen. Svakere utvikling i befolkningsveksten kan slå ut i lavere frie inntekter enn det som er lagt til grunn i rådmannens forslag.

Kristiansand kommune får høyere andel av landets rammetilskudd fordi kommunen relativt sett blir noe dyrere å drifte enn landsnittet i løpet av perioden. Kostnadsindeksen går imidlertid noe ned i 2018 isolert. De største endringene fra 2016 til 2020 gjelder økt utgiftsbehov fordi elevtallet øker, antall eldre over 90 år øker og antall flyktninger uten integreringstilskudd øker.

Korrigert økning i frie inntekter fra 2016 til 2017 utgjør i statsbudsjettet 3,8 % for Kristiansand kommune. Basert på lønns- og prisvekst på 2,5 % blir reell vekst 1,2 %.

Forventet vekst i frie inntekter 2017 til 2020

Det er lagt til grunn en realvekst i frie inntekter på ca. 0,9 % på landsnivå hvert år fra og med 2018. Den er beløpsmessig fordelt likt på skatt og rammetilskuddet. Dette vekstanslaget er noe lavere enn vi tidligere har lagt til grunn og er bevisst lagt forsiktig som følge av usikkerhet omkring befolkningsveksten.

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal sikre at ingen kommuner har en beregnet vekst i rammetilskuddet fra ett år til det neste som er lavere enn 300 kroner per innbygger under beregnet vekst på landsbasis, før finansiering av selve ordningen. Ordningen blir finansiert ved et likt trekk per innbygger med 101 kr. fra alle landets kommuner. I rådmannens forslag er det lagt inn trekk med 9,0 mill. kr i 2017, 8,1 mill. kr i 2018, 7,3 mill. kr i 2019 og 6,5 mill. kr i 2020.

For Kristiansand kommune medfører forslaget samlet en vekst i frie inntekter på 1,1 % i 2018, 1,3 % i 2019 og 1,4 % i 2020.

Oppsummering – rammetilskuddet

Hele 1000 kr

Tekst	2017	2018	2019	2020
Fast del	2 023 985	2 044 470	2 077 885	2 114 893
Skjønn	9 050	9 050	9 050	9 050
Inntektsutjevning	94 845	95 954	96 956	97 988
Sum rammetilskudd	2 127 880	2 149 474	2 183 891	2 221 931

7.4 Momskompensasjon

Momskompensasjonsordningen ble utvidet fra og med 2004. Kommunesektoren fikk et trekk i rammetilskuddet tilsvarende forventet økning i momskompensasjonen. Momskompensasjon for driftsutgiftene er innarbeidet i sektorenes driftsrammer. Samlet sett var dette i 2015 på 111,6 mill. kr. Fra 2014 føres all merverdiavgiftskompensasjon fra investeringer direkte til finansiering av investeringer. Ordningen er derfor nærmere omtalt i kapittel 7.13.

7.5 Tilskudd til renter og avdrag

Regjeringen har gjennom statsbudsjettet satt av midler gjennom Husbanken til rentekompensasjon til kommunale investeringer i helse omsorgsboliger, renovering av skole og kirkebygg. Ordningen går ut på at kommunene etter søknad presenterer prosjekter som godkjennes og danner grunnlag for kompensasjon. Rentekompensasjonen tilsvarende renteutgifter på et serielån med løpetid mellom 20 og 30 år, avhengig av type bygg, med en rente tilsvarende basisrenten i Husbanken til enhver tid. Denne renten blir i november 2016 ca. 1,5 %. Rådmannen har beregnet tilskuddsbeløp basert på en rentesats fra 1,6 % i 2017 stigende til 1,9 % i 2020. Selve låneopptaket knyttet til investeringsprosjekter som omfattes av tilskuddsordningene, forutsettes imidlertid å skje etter ordinær maksimal nedbetalingstid.

Reform 97

For 2016 ble det lagt til grunn en rente på 1,34 %, mens renten for 2017 vil være 0,97 %. Dette er det siste året med tilskudd på denne ordningen.

Skolesatsing Opprustning av skole- og svømmeanlegg

Det ble i 2002 etablert en statlig finansieringsordning for opprustning av skoleanlegg.

Kristiansand kommune har dokumentert utgifter knyttet til prosjekter som kommer inn under ordningen for hele vår tildelte andel på 186,4 mill. kr. Ordningen gjelder for Ve, Oddemarka og Karuss. Samlet grunnlag for rentekompensasjon i 2017 er 72,3 mill. kr for disse tre skolene.

Rentetilskudd beregnes over 20 år beregnet med avdragsfrihet i 5 år.

Stortinget har fra 2009 vedtatt en ny finansieringsordning som omfatter skoler og svømmeanlegg. Investeringsrammen var i 2009 3 mrd. kr for landet, og denne skal trappes opp til 15 mrd. kr over 8 år. Omfanget på den nye ordningen er dermed den samme som for ordningen fra 2002, og betingelsene er i hovedsak de samme. Hele investeringsrammen på 15 mrd. kr ble faset inn i budsjettet for 2016.

Kommunen har fått godkjenning i forhold til rentekompensasjonsordningen for 2009 på Havlimyra, Solholmen og Sjøstrand skoler. Samlet grunnlag for rentekompensasjon i 2017 er 158,9 mill. kr for disse tre skolene.

Kirkebygg – opprustning

Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2005 en ekstraordinær innsats for å sette i stand kirkebygg. Midlene skal gå til sikring og bevaring av kirkebygg, kirkens utsmykning og inventar. I statsbudsjettet foreslås bevilget 33,4 mill. kr som vil gå til å dekke renteutgifter for investeringsrammene det er gitt

tilsagn om i perioden 2005–2016. I forslaget til statsbudsjett er det ikke foreslått ny investeringsramme for 2017.

Kristiansand kommune har tidligere fått godkjent prosjekter tilsvarende 5,8 mill. kr knyttet til opprustning av Domkirken, Grim kirke, Hånes kirke og Hellemyr kirke. I 2011 er ytterligere to prosjekter vedr Kristiansand domkirke godkjent med til sammen 1,035 mill. kr og Hånes kirke med 2,289 mill. kr. I 2012 er Torridal kirke godkjent med 8,3 mill. kr. Her har menigheten selv finansiert 20,3 % av investeringen, slik at tilsvarende andel av rentekompensasjonen skal overføres til menigheten. I 2014 er Domkirken godkjent med ytterligere 15 mill. kr.

Kompensasjonstilskudd - sykehjemsplasser og omsorgsboliger

Rest investeringsgrunnlag pr 31.12.16 for tilskuddsberegningen i 2017 vil være 136,0 mill. kr. Denne ordningen ble i 2008 erstattet av ordningen med investeringstilskudd, se nedenfor. Det kommer derfor ikke lenger inn nye plasser i grunnlaget for beregning av tilskudd.

Investeringstilskudd for sykehjem og omsorgsboliger

Investeringstilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser ble innført i 2008. Formålet med tilskuddsordningen er å fornye og øke tilbudet av sykehjemsplasser og omsorgsboliger for personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester, uavhengig av alder, diagnose og funksjonshemming. Tilskuddet kan gis til oppføring, kjøp, ombygging, utbedring, leie eller annen fremskaffelse av sykehjemsplasser og omsorgsboliger, samt fellesarealer som er nødvendig for å oppnå heldøgns tjenester i eksisterende omsorgsboliger. Tilskuddet kan også gis til bygging av korttidsplasser i sykehjem. I perioden 2008 til utgangen av 2015 har Husbanken mottatt søknader om investeringstilskudd til totalt 12 501 heldøgns omsorgsplasser, innvilget tilskudd til totalt 12 292 heldøgns omsorgsplasser og utbetalt tilskudd til totalt 7 694 ferdigstilte heldøgns omsorgsplasser.

Av det totale antallet plasser som har fått utbetalt tilskudd i perioden 2008 til og med utgangen av 2015, har nesten 1/3 gitt netto tilvekst av heldøgns omsorgsplasser, målt i antall plasser i institusjon og antall beboere i bolig med heldøgns bemanning. Det har vært en vekst i tallet på plasser i sykehjem og omsorgsboliger, mens det først og fremst er tallet på aldershjemsplasser som er redusert. Regjeringen foreslår å endre investeringstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser, slik at det kun gis støtte til prosjekter som øker det totale antallet plasser fra og med 2021. Det foreslås en gradvis innfasing av den nye ordningen i 2017, 2018, 2019 og 2020.

Regjeringen foreslår at det i 2017 skal kunne gis tilsagn om investeringstilskudd til ytterligere 1.800 enheter.

Regjeringen foreslår videre at den maksimale anleggskostnaden i ordningen økes med 96 000 kr til 3,596 mill. kr. De maksimale tilskuddssatsene er 1 620 000 kr for omsorgsboliger og 1 980 000 kr for sykehjemsplasser. Disse satsene gjelder for pressområdekommunene herunder Kristiansand kommune.

Oppsummering

Hele 1000 kr	2016	2017	2018	2019
Tilskudd til renter og avdrag, reform 97	-2 319	0	0	0
Tilskudd til renter og avdrag, skoleutbygging	-3 698	-3 559	-3 377	-3 151
Tilskudd til renter og avdrag, omsorg	-10 924	-10 912	-10 881	-10 834
Tilskudd til renter og avdrag, kirke	-430	-434	-435	-433
Sum	-17 371	-14 905	-14 693	-14 418

7.6 Integreringstilskuddet

Kommunen får i en 5 års periode en fast sum for hver flyktning og person med oppholdstillatelse på humanitært grunnlag (HG-status) som bosetter seg i kommunen. Integreringstilskuddet skal medvirke til rask og god bosetting, og målet er at de bosatte etter hvert skal komme seg i jobb og greie seg selv. Alle kommuner som tar imot flyktninger får tilskudd etter samme satsstruktur og nivå.

Bosettinger	Satser for 1.1.2016 (kr)	Satser for 1.1.2017 (kr)	Endring i kr	Endring i %
År 1 (enslige voksne)	234 000	235 000	1 000	0,4 %
År 1 (andre voksne)	184 000	185 000	1 000	0,5 %
År 1 (enslige mindreårige)	184 000	185 000	1 000	0,5 %
År 1 (barn)	184 000	185 000	1 000	0,5 %
År 2	220 000	230 000	10 000	4,8 %
År 3	160 000	167 000	7 000	4,5 %
År 4	83 400	84 000	600	0,7 %
År 5	70 000	70 500	500	0,7 %
Sum voksne enslige	767 400	786 500	19 100	2,5 %
Sum voksne	717 400	736 500	19 100	2,7 %
Sum enslige mindreårige	717 400	736 500	19 100	2,7 %
Sum barn	717 400	736 500	19 100	2,7 %

Satsene er i perioden økt med 19 100 kr over fem år både for voksne og for barn.

Voksensatsen (ekskl. enslige) og barnesatsen er i 2017 økt med 2,5 % i forhold til satsen pr.1.1.2016. Med en deflator på 2,5 % gir dette en realøkning på 0,2 % poeng på tilskuddet til barn. Satsen for enslige voksne har økt tilsvarende deflatoren på 2,5%.

Det legges til grunn at Kristiansand kommune mottar 190 personer hvert år i perioden i tillegg til 20 enslig mindreårige. Totalt 210 personer. I tillegg til dette kommer eventuelle familiegjenforeninger. Det er i 2017 budsjettet med 50 familiegjenforeninger.

Med grunnlag i de tilskuddssatser som er foreslått i statsbudsjettet, samt ovennevnte forutsetning om mottak, vil kommunens tilskudd utvikle seg som følger de neste fire årene (minus= inntekt):

I mill. kr (2017 kr)	2017	2018	2019	2020
Statstilskudd - integrering	-217 111	-204 975	-184 305	-171 870

Tilskuddet er fordelt slik mellom sektorene:

I mill. kr (2017 kr)	2017	2018	2019	2020
Statstilskudd - integrering	-217 111	-204 975	-184 305	-171 870
Vedtatt nivå HP 2016-2019	-181 298	-173 877	-166 775	-166 775
Til fordeling økt kostnadsnivå sektorene	-35 813	- 31 098	-17 530	-5 095
Helse- og sosialsektoren (63,7 %)	22 813	19 809	11 166	3 246
Oppvekst skole (10,9 %)	3 904	3 390	1 911	555
Oppvekst barn- og familietjenesten (14,2 %)	5 085	4 416	2 489	723
Oppvekst barnehage (2,9 %)	1 039	902	508	148
Rest i bykassa (8,3 %)	2 972	2 581	1 455	423

7.7 Diverse fellesordninger

Kalkulerte utgifter

Det er beregnet en overføring på 9,8 mill. kr fra sektor 5.1 – Teknisk sektor til sektor 9. Beløpet skal dekke kapitalutgifter for investeringer i utstyr innen maskinforvaltningen.

Det er beregnet overføring fra småbåthavnregnskapet på 9,7 mill. kr i 2017 fallende til 9,5 mill. kr i slutten av perioden i faste 2017-kroner. Beløpet skal dekke renter og avdrag blant annet etter at innskuddene ble tilbakebetalt i 2006, og erstattet av låneopptak i bykassa.

Premieavvik inkl. amortisering og pensjonspremie

Premieavviket er differansen mellom den betalbare pensjonspremien og en regnskapsmessig beregnet pensjonskostnad. Fra 2006 beregnes pensjonskostnader etter en fremoverskuende modell. Modellen baserer seg på faglige vurderinger av hva som realistisk kan forventes i fremtiden. Beregningsforutsetningene skal fastsettes forut for budsjettåret.

Budsjettforslaget for 2017 baserer seg på prognoser fra aktuarene for de tre pensjonskassene Kristiansand kommunale pensjonskasse (KKP), Kommunal landspensjonskasse (KLP) og Statens pensjonskasse (SPK).

For årene fra 2012 - 2014 amortiseres premieavviket som opparbeides fra og med 2011, over 10 år i stedet for 15 år slik reglene var tidligere. Fra 2015 amortiseres premieavviket som opparbeides fra og med 2014, over 7 år.

I handlingsprogramperioden er det forutsatt at netto premieavvik minus amortisering, styrker driftsresultatet med 143,9 mill. kr. For likviditeten er det isolert sett negativt at premieavviket øker og at amortiseringen er lavere enn positivt premieavvik i hele perioden. Ideelt sett burde alt tidligere netto premieavvik blitt avsatt til disposisjonsfond for å unngå at likviditeten ble tappet. Med den anstrengte budsjettsituasjonen kommunen har hatt de senere årene, har dette bare delvis vært mulig å få til.

Forslaget innebærer at akkumulert premieavvik i handlingsprogramperioden øker med 143,9 mill. kr fra 2016 til 623,8 mill. kr ved utgangen av 2020. For å demme opp mot tapping av likviditeten foreslår rådmannen at hele avviket mellom premieavviket og amortiseringen, salderes mot det egne amortiseringsfondet. Fondet vil ha en saldo på 380,3 mill. kr ved utgangen av 2020 det vil si at netto belastning på likviditeten vil være 243,5 mill. kr. Dette er i tråd med nivået som ble omtalt i forbindelse med de økonomiske handlingsreglene i bystyresak 183/2011. Etterslepet fra tidligere år i forhold til målet, skal inndeckes i 2016.

(i 1000 kr)	2016*	2017	2018	2019	2020
Premieavvik	-77 773	-146 791	-133 522	-152 733	-144 393
Amortisert tidligere premieavvik	70 537	81 648	100 009	116 638	135 231
Netto i året	-7 236	-65 143	-33 513	-36 095	-9 162
Akkumulert premieavvik	479 881	545 024	578 536	614 632	623 794
Fond til dekning av amortisering premieavvik	236 382	301 525	335 038	371 133	380 295
Akkumulert premieavvik minus fond	243 500	243 500	243 500	243 500	243 500

*Estimat etter 2. tertialrapport

I tillegg er avsatt årlig 1,3 mill. kr i forbindelse med overføringsavtalen og pensjonskontorkostnader.

Premievarsel fra KKP for 2017 innebærer en samlet premie (ordinær premie + estimert reguleringspremie) fra arbeidsgiver på ca. 15,0 % av pensjonsgrunnlaget. Medlemspremien på 2 % og AFP-kostnader med ca. 1,9 % kommer i tillegg. Det endelige premienivået avhenger av lønns- og pensjonsoppgjøret i 2017. Det er lite som skal til av endringer målt mot foreliggende anslag på årslønnsvekst og forventet G-regulering, begge deler estimert med en vekst på 2,7 %, før dette får konsekvenser for det samlede premienivået som skal innbetales til pensjonskassen.

Estimert premie for 2017 ligger om lag 1,7 prosentpoeng over det som ser ut til å bli premienivået for 2016. Dette forklares ved et betydelig anslag på overhenget inn i 2017- oppgjøret, noe som resulterer i en estimert datolønnsvekst (også kalt nivålønnsvekst) på like i overkant av 4,0 % i mellomoppgjørsåret 2017.

Kommunen vil i 2017 finansiere premie ut over 15 % fra opparbeidet premiefond med ca. 35 mill. kr. Fondet var på 199,1 mill. kr ved årets inngang. En fortsatt betydelig rentenedgang det siste året endrer tidligere forutsetning om at det normalt sett vil kunne avleires ytterligere midler til premiefond fra positiv avkastning i pensjonskassen. Samtidig er det kjent at Finanstilsyn og Finansdepartementet har foreslått ytterligere skjerpede soliditetskrav overfor landets pensjonskasser, noe som også påvirker pensjonskassens evne til å tilbakeføre resultatdisposisjoner til premiefond.

Det er derfor usikkert hvor mye premiefondet tåler å belastes for å finansiere premie i perioden. Rådmannen har lagt inn noe økt premie fra 2018 med 10 mill. kr i økning, 20 mill. kr i 2019 og 30 mill. kr i 2020. Denne økningen kan være for beskjeden.

I foreliggende forslag er det budsjettert med premie på 15 % til KLP i 2017 på sektorbudsjettene i hovedsak på helse- og sosialsektoren. Premie utover 15 % er lagt inn i 2017 med 13,5 mill. kr, i 2018 med 3,5 mill. kr, i 2019 med 19,9 mill. kr og i 2020 med 13,3 mill. kr. Det antas at også KLP i årene fremover får et overskudd som kan benyttes til delvis dekning av premien. Dette vil kunne gi lavere premie, men da også lavere premieavvik.

Premien til SPK er fastsatt til 10,25 % i 2017 mot 11,15 % i 2016. Rammene for oppvekstsektoren er korrigert for reduksjonen i premie.

Det er avsatt 15,7 mill. kr i egenkapitaltilskudd til KKP i investeringsdelen i 2017. Dette beløpet er påfølgende år prisjustert med 2,5 % årlig. Det er også foreslått årlige egenkapitaltilskudd til KLP på 2,5 mill. kr i 2017, økende til 3,45 mill. kr i 2020. Dette er nærmere omtalt i punkt 7.13.

Engangsutgifter

Avsetninger til engangsutgifter er tilpasset det nye nivået på utbytte fra aksjeselskaper. Alt utbytte utover 21,2 mill. kr fra Agder Energi forutsettes å bli avsatt til engangsutgifter som ikke bidrar til å heve permanent utgiftsnivå. Eksempler på slike engangsutgifter kan være ekstra vedlikehold, eller at det kan overføres fra drift til finansiering av investeringer. I 2017 vil avsetningen bli 24,3 mill. kr, i 2018 25,8 mill. kr og i hvert av årene 2019 og 2020 17,3 mill. kr.

Tilskudd til tros- og livssynssamfunn

Det er innarbeidet bevilgning på 18,38 mill. kr i 2017 økende til 21,38 mill. kr i 2018 til dette formålet. I 2019 bevilges 17,38 mill. kr og i 2020 13,23 mill. kr. Tilskuddet er basert på kommunens drifts- og investeringstilskudd til Den Norske Kirke.

Øvrige forhold sektor 9

Til dekning av stilling ved utløp av åremål er avsatt 1,5 mill. kr fra 2018.

Som tidligere år er det lagt inn en teknisk korreksjon i sektor 9 som følge av at kapitalgrunnlaget for kommunale avgifter ikke prisjusteres. Dette utgjør 2,3 mill. kr i 2018, 4,9 mill. kr i 2019 og 8,0 mill. kr i 2020.

Internleie biler er lagt inn med 5,0 mill. kr årlig i faste priser.

7.8 Pris og lønnsvekst

I sektorenes rammer for 2017 er det lagt til grunn en samlet pris og lønnsvekst på 2,5 %. I forslaget til statsbudsjett er økningen anslått til 2,5 %. Dette innebærer at det ikke trenger å settes av en sentral pott til senere fordeling på sektorene i 2017. Det er likevel avsatt årlig 5 mill. kr i reserve til økt lønns og prisvekst fra 2017.

	Oppr. 2016	2017	Vekt
Lønnsvekst	2,7	2,7	2/3
Varer/tjenester	2,7	2,1	1/3
Deflator	2,7	2,5	

7.9 Kommunale Foretak

Kristiansand Boligselskap KF

Foretaket fremmer egen sak for bystyret og det henvises til denne saken for en mer utfyllende fremstilling.

Boligselskapet er i handlingsprogramperioden involvert i følgende prosjekter:

i 1000 kr

Løpende priser	Prosjektkostnad	Ferdigstilles
40 omsorgsboliger for eldre	160 000	2019
Kjøp av 24 større familieboliger (6 boliger hvert år i perioden)	120 000	2017-2020
6 boliger i bofellesskap for utviklingshemmede	25 000	2018
Storebølgen – utvidelse med 3 plasser	12 000	2018
Kjøp av 10 små leiligheter til vanskeligstilte	25 000	2017
Kjøp og oppgradering av oppvekstsenter for 15 enslig mindreårige flyktninger	22 000	2017
Stort hus for enslige mindreårige med 5 soverom eller flere	5 500	2017
Tollbodgt. 73 A og B – renovering	4 000	2017
Strømmetunet omsorgsboliger – brannsikring/ombygging/radon	8 000	2017
Sprikling av omsorgsboliger og fellesareal i Sømsveien 18	1 200	2017
Sprinkling av høyblokka i kvartal 6	8 000	2017
Sum	390 700	

Bruttorammen for pågående og planlagte prosjekter utgjør 391 mill. kroner. Det er i perioden budsjettert med salg av eiendom for til sammen 53 mill. kroner. Videre er investeringene planlagt finansiert med 32 mill. kroner i momskompensasjon, 122 mill. kroner i statstilskudd og 184 mill. kroner i nye låneopptak.

Kristiansand Boligselskaps gjeld er på 1 000 mill. kroner. Nye låneopptak i perioden på 184 mill. kroner og planlagte avdrag på lån på til sammen 131 mill. kroner utgjør en netto økning av lånegjelden på 53 mill. kroner, til 1 053 mill. kroner ved utgangen av planperioden.

Boligselskapet har gjennom leiekontrakter med Kristiansand Boligstiftelse og Kristiansand kommunes stiftelse for utleieboliger ansvar for stiftelsenes gjeld. Dette som følge av at leiebeløpet blant annet skal dekke stiftelsenes rentekostnader. Ved inngangen til 2016 var stiftelsenes samlede gjeld 266 mill. kroner.

I oppvekstsektorens og helse- og sosialsektorens budsjett er det innarbeidet driftsmidler (tjenesteyting) til boligene. Boligselskapet har inntekter knyttet til boligene, FDV-kostnader og kapitalkostnader. Det er lite økonomisk handlingsrom til å bygge/erhverve ytterligere boliger til vanskeligstilte, og omsorgsboliger til PU, psykiatri og eldre.

Boligselskapet vil fra 2017 legge om fra god regnskapsskikk til god kommunal regnskapsskikk. Avdrag erstatter avskrivninger i forhold til resultateffekt. Omleggingen synliggjør at selskapet de siste år og i handlingsprogramperioden ikke har tilstrekkelig resultat til å håndtere løpende avdrag via driftsresultatet, dvs. at deler av driften er lånefinansiert.

Daglig leder har gitt beskjed om at det pågående budsjettarbeidet per dags dato viser at Boligselskapet har et estimert underskudd i årene som kommer på mellom 4 til 10 millioner basert på investeringer gitt i overnevnte handlingsplan, tilpasning av boligmassen, samme vedlikeholds nivå som i dag, dagens leienivå og andre forutsetninger gitt fra dagens drift. Budsjettert underskudd i 2017, kan finansieres ved disposisjonsfond. I 2017 må det arbeides med langsiktige løsninger for å rette opp ubalansen mellom utgifter og inntekter. I løpet av første halvår 2017 vil rådmannen fremme en sak for bystyre der gjengs leie vil bli vurdert.

Det foreligger per i dag ikke et budsjettforslag fra daglig leder i boligselskapet. Styret i selskapet behandler handlingsprogrammet 2017-20 i møtet 15. november.

Rådmannen har lagt til grunn den foreløpige investeringsoversikten til boligselskapet.

Kristiansand Havn KF

Foretaket fremmer egen sak for bystyret og det henvises til denne saken i sin helhet.

7.10 Netto renter, avdrag, lånegjeld og utbytte drift

Renter og avdrag

Styringsrenten er pr 01.10.2016 på 0,5 %. Finansmarkedene hjemme og ute har fra 2008 frem til nå vært preget av sterk uro. Rentenivået er om lag på samme nivå som da forrige handlingsprogram ble framlagt.

Det er av avgjørende betydning for kommunens økonomiske handlefrihet at nye låneopptak tilpasses innenfor det vedtatte lånetaket på netto 5,4 milliarder kroner. Lånegjelden vil på tross av et svært lavt rentenivå, fortsatt presse bykassens drift i mange år fremover. Netto renter, utbytte og avdragsutgifter i driften, stiger med 23,8 mill. kr fra 2017 til 2020 (i løpende priser). Renter viser reduksjon, mens avdrag øker i perioden, som følge av fortsatt betydelige låneopptak. Kommunens årlige nedbetaling av lån knyttes til gjenværende levetid av anleggsmidlene (bygninger, anlegg inventar & utstyr m.v.).

I handlingsprogrammet er nedbetalingen av lånegjelden tilpasset disse rammebetingelsene. På nye lån er lagt inn 25 års nedbetaling i hele handlingsprogramperioden, selv om vektet levetid på nye anlegg er over 30 år i perioden.

Hovedmålsettingen for gjeldsforvaltningen er å oppnå stabile og lavest mulig finansieringsutgifter innenfor en akseptabel risiko. Kommunens evne til å håndtere høyere renteutgifter enn budsjettet er begrenset, hvilket innebærer at stabilitet i form av rentebinding bør benyttes i den del av porteføljen som ikke har avlastningsmuligheter ved renteendringer. Ikke minst gjelder dette i en situasjon hvor lånegjelden øker. Gjennomsnittlig rente er i 2017 budsjettet med ca. 2,7 %. Gjennomsnittlig rentesats er forutsatt å synke i hele perioden til tross for at det er lagt inn en forsiktig renteoppgang. Dette fordi tidligere rentebindinger utgår, og nye og rimeligere rentebindinger erstatter disse. Rente på nye lån er budsjettet med 1,8 % i 2017, 1,9 % i 2018, 2,0 % i 2019 og 2,1 % i 2020. For eksisterende lånegjeld er kjente vilkår pr i dag i utgangspunktet benyttet. Det er i tillegg lagt inn forventet effekt av rentebytteavtaler utover i perioden.

Netto finans

(hele 1000 kr uten sosiale utlån)	2016*	2017	2018	2019	2020
Renteutgifter	193 128	185 617	180 966	171 509	167 181
Avdrag i drift	241 950	256 868	275 315	281 487	296 807
Sum renter og avdrag	435 078	442 485	456 281	452 996	463 988
Renteinntekter og utbytte	-122 260	-116 808	-119 122	-112 629	-114 518
Netto finans løpende priser	312 819	325 677	337 159	340 367	349 470
Netto finans faste 2016-priser	312 819	325 677	328 936	323 966	324 518

*Estimat i 2016.

Av netto finansutgifter i 2017 dekkes ca. 17,4 mill. kr av statlige tilskuddsordninger.

Lånegjeld

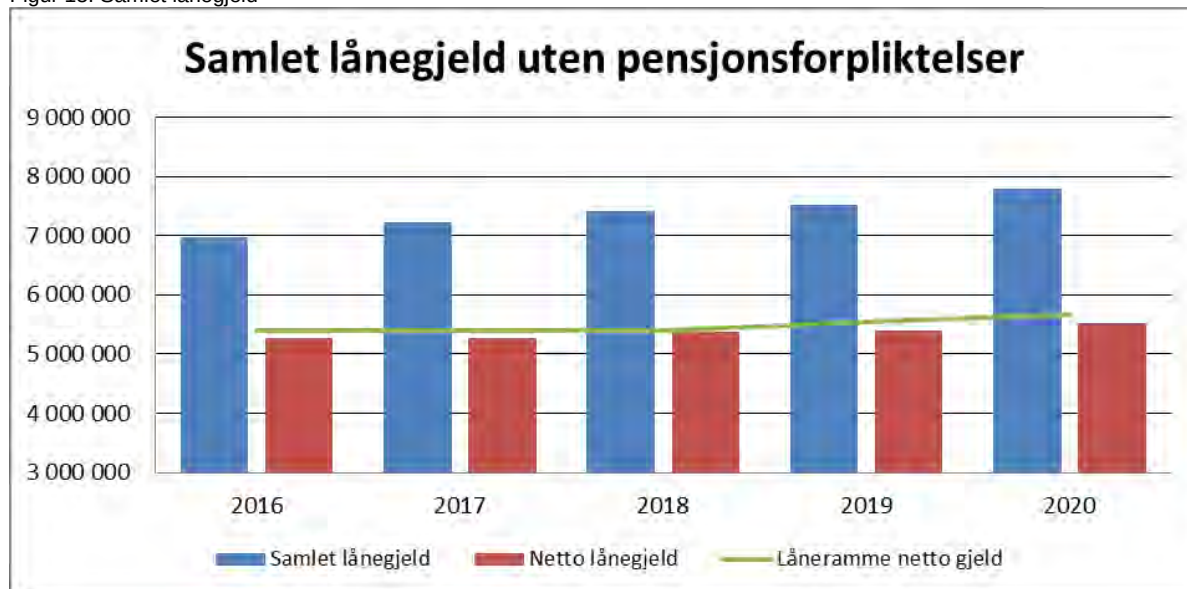
(hele 1000 kr)	2016*	2017	2018	2019	2020
Samlet lånegjeld u/pensjonsforpl.	6 967 241	7 221 391	7 423 378	7 527 340	7 786 440
Lånegjeld knyttet til utlån	409 246	409 246	409 246	409 246	409 246
Beregningsgrunnlag VAR	1 280 415	1 542 188	1 639 507	1 715 330	1 859 990
Ubrukte lånemidler					
Netto lånegjeld	5 277 580	5 269 957	5 374 625	5 402 765	5 517 205
Lånetak	5 400 000	5 400 000	5 400 000	5 535 000	5 670 000

*Estimat i 2016.

Det er viktig å skille mellom lån til selvfinansiert virksomhet (vann, avløp, renovasjon, utlån m.v) og lån til ordinære kommunale formål. Av bykassens totale lånegjeld, er andelen som ikke er selvfinansierende, ca. 75 % i begynnelsen av handlingsprogramperioden, men synkende til ca. 71 % mot slutten. Denne utviklingen tilsier at andel rentebinding bør revurderes tidlig i handlingsprogramperioden. Vedtatt maksimalt tak på netto lånegjeld er 5,4 mrd. kr. Det vises til bystyresak 118/2016. Rådmannens forslag til handlingsprogram, gir netto lånegjeld som vist i tabellen over.

Lånegjeld i 1000 kr

Figur 15: Samlet lånegjeld

Av netto lånegjeld i 2017 vil statlige tilskuddsordninger til renter og avdrag bidra til å finansiere lån tilsvarende ca. 300 mill. kr forutsatt 25 års nedbetaling og 1,6 % rente. Brutto lånegjeld har steget betydelig i en årrekke. Denne utviklingen fortsetter også i handlingsprogrammet 2017-2020, hvor gjelden øker med 819 mill. kr fra anslått 6.967 mill. kr ved utgangen av 2016, til 7.786 mill. kr i 2020. Det aller meste av økningen i brutto lånegjeld i perioden, gjelder imidlertid låneopptak til investeringer innen selvkostområdene vann og avløp. Etterslep i låneopptak ligger permanent i hele perioden med ca. 130 mill.kr. Reell lånegjeld vil derfor være høyere dersom dette etterslepet innhentes.

Den høye lånegjelden innebærer en betydelig finansiell risiko for bykassa som håndteres i en samlet finansstrategi, hvor evnen til å motstå svingninger i renter, avkastning og verdivurderinger, inngår. Bykassens finansstrategi og finansreglement forutsetter at langsiktige lån fordeles med 40 % flytende rente og 60 % fastrente. Fastrenteandelen fordeles likt på 1-5 år og 5-10 år. Det tillates avvik på +7,5 % for hver kategori. Dette gir en gjennomsnittlig løpetid til rentefornyning (durasjon) på 1,5-4,5 år med en normalposisjon på 3 år. Tidsperiodene utover ett år er forholdsvis store og gir dermed mye fleksibilitet med hensyn til å ta taktiske avvik fra idealporteføljen, for å tilpasse seg gjeldende markedsforhold.

Bykassens lånegjeld utgjør 6.746,6 mill. kr pr 31.08.2016. Dette er en reduksjon på 37,3 mill. kr i forhold til 31.12.2015. Lån til investeringer i 2016 er imidlertid ikke tatt opp pr 2. tertial. Låneporteføljen består i

hovedsak av lån fra långivere som spesielt betjener kommunesektoren (Kommunalbanken/ KLP Kommunekreditt), fra Husbanken og fra finansmarkedet i form av sertifikat- og obligasjonslån. Det benyttes både faste og flytende renter. Lånegjelden er rentesikret med 3.469 mill. kr gjennom rentebytteavtaler med ulike løpetid. Rentebytteavtaler og lån med fast rente, sørger til sammen for at porteføljens durasjon, dvs. effektiv løpetid til rentefornyning, er 2,0 år. Tabellen nedenfor viser blant annet fordelingen på ulike kategorier av bindingstid. 49,8 % av gjeldsporteføljen har lang rentebinding (binding utover ett år).

Porteføljens durasjon, det vil si effektiv løpetid til rentefornyning, er godt innenfor sin avviksramme, ettersom så å si alle kategoriene av bindingstid er innenfor.

Egen sak om justering av kommunens finansreglement blir fremmet i løpet av høsten 2016. Omtalen i dette kapitlet viser til dagens gjeldende reglement.

Gjeldsporteføljen			
Beløp i mill. kr	31.08.2016	31.12.2015	Endring
Samlet lånegjeld *	6 732,2	6 769,2	-37,0
Intervall for rentebinding	Portefølje	Rammer	Avvik **
0-1 år	50,2 %	40 % +/- 7,5%	2,7 %
1-5 år	33,0 %	30 % +/- 7,5%	-
over 5 år	16,8 %	30 % +/- 7,5%	-5,7 %
Sum	100,0 %		
	Portefølje	Rammer	Avvik **
Durasjon ***	2,0	1,5 - 4,5 år	-

*Ikke medregnet lån knyttet til justeringsavtaler (14,7 mill kr pr 31.08.).

**Avvik utover tillatt avviksramme.

***Mål for porteføljens effektive løpetid til rentefornyning.

7.11 Aksjeselskaper

Kommunen eier en rekke aksjeselskaper, helt eller delvis. Rådmannen har de siste årene hatt fokus på eierrollen i de ulike selskapene. I 2008 ble del 1 av eierskapsmeldingen vedtatt i bystyret. Den ga en oversikt over kommunens eierposisjoner og rammebetingelser for ulike eierformer, og foreslo kommunens overordnede strategi i forhold til sine eierposisjoner.

Rådmannen har siden eierskapsmelding del 1 fremmet egne saker for bystyret knyttet til enkelte selskap. Disse sakene utgjør del 2 av eierskapsmeldingen. Sakene omhandler spørsmål om hvorvidt riktig selskapsform er valgt, om kommunen bør kjøpe eller selge noen av sine eierposisjoner, om virksomhet eller verdier bør flyttes mellom selskaper og andre eierstrategiske spørsmål.

Arbeidet med en ny overordnet gjennomgang og revidering av kommunens eierskapsmelding startet opp i 2015 og er i avslutningsfasen nå.

I dette kapitlet er det kun fokus på selskaper som det forventes utbytte fra i handlingsprogramperioden. For en fullstendig oversikt over kommunens eierinteresser vises til kommunens nettside for kommunalt eierskap (<https://www.kristiansand.kommune.no/eierskap>)

Agder Energi AS

Kristiansand kommunes eierandel utgjør 5,3 %. Det er besluttet at aksjene skal tilhøre Energiverksfondet. I årene 2015 og 2016 har selskapet betalt ut utbytte i driftsregnskapet som for Kristiansand kommunes andel utgjorde hhv. 37,1 mill. kr i 2015 og 35 mill. kr i 2016.

Eiermøtet i Agder Energi AS vedtok i mai 2015 ny utbyttepolitikk. Kommunenes nye utbyttepolitikk har et «gulv» på 400 mill. kr, pluss 60 prosent av overskuddet ut over dette. I tillegg ble det vedtatt å bruke regnskapet 2 år før utbytteåret som grunnlag, dvs. bruke regnskap 2015 som grunnlag for utbytte i 2017. Det gir større grad av forutsigbarhet for eierne. Rådmannen legger til grunn at utbyttepolitikken videreføres i hele perioden.

Prisene er forventet å være lave fremover og en stor andel av de siste års resultater i selskapet har kommet som følge av inngåtte prissikringskontrakter på salg av strøm for levering frem i tid som har gitt verdi i et fallende marked. Spotprisene ligger på et historisk bunnivå siste 15 år og det forventes ingen stor økning i prisen de nærmeste år. Resultatene fremover forventes derfor å bli en god del lavere enn historisk oppnådde resultater. Resultatet for 2015 som gir grunnlag for utbytte i 2017 er allerede kjent. Resultat 2016 er forutsatt til 800 mill. kr, mens det allerede fra 2017 av er forventet er vesentlig lavere resultatnivå som først får effekt på utbytte i 2019 og 2020. I rådmannens budsjettforslag er det derfor lagt til grunn et utbytte på 25 mill. kr for årene 2019 og 2020. Kommunens andel av de 400 mill. kr disponeres direkte i driften, mens øvrig forventet utbytte avsettes til engangsutgifter i driften som først disponeres etter at vedtak om utbytte er kjent. Det betyr at kommunens ordinære drift kun er avhengig av at Agder Energi AS når et resultat som gir grunnlag for et utbytte på 400 mill. kr.

i 1 000 kr

Løpende priser	2017	2018	2019	2020
Forventet utbyttegrunnlag (resultat året før)	746 000	800 000	520 000	520 000
Andel utbytte	607 600	640 000	472 000	472 000
Andel Kristiansand kommune i driften	32 000	33 500	25 000	25 000

Kristiansand Næringsselskap AS (KNAS)

Bystyret vedtok i mars 2012 del 3 i eierskapsmeldingen for selskapet med vekt på fastsetting av avkastningskrav og utbyttemodell.

Bystyret vedtok blant annet:

- Det foreslåtte avkastningsmålet på 6 % av verdijustert totalkapital implementeres.
- Den foreslåtte utbyttemodellen med et mål for utbytte på minimum 50 % av konsernets resultat implementeres. Selskapet bør sørge for tilgjengeliggjøring av utbyttet i morselskapet.

Oversikt over utbytte fra KNAS i perioden 2013-2016 som i sin helhet er disponert i driften:

I 1 000 kr

Løpende priser	2013	2014	2015	2016	Sum
Konsernresultat (to år før utbetaling)	33 138	-9 078	8 530	-607	31 983
Utbytte	16 500	10 000	4 300	5 000	35 800
Utbytte i prosent av resultat	50 %	-110 %	50 %	-823 %	111 %

Etter ny eierskapsmelding ble vedtatt i 2012 er det betalt ut utbytte (basert to års tidligere regnskap) med 111 % av konsernets resultat etter skatt som utbytte fra morselskapet i 4-årsperioden.

I eiendomsselskaper vil resultatet svinge fra år til år. Rådmannen har likevel lagt inn fast beløp i perioden. Det er selvsagt det enkelte års resultat sammenholdt med vedtatt utbyttemodell som styrer nivået på utbytte. For å gjøre finansieringen av driften i kommunen mer forutsigbar, har man valgt å legge utbytterne fra KNAS utenom ordinær drift hvor midlene kan brukes til ekstraordinært vedlikehold og til egenkapital for investeringer.

Den vedtatte utbyttepolitikken fanger ikke tilstrekkelig opp de nevnte forholdene som påvirker likviditeten og soliditeten i selskapet. Rådmannen vil før generalforsamlingen i 2017 legge frem en sak for bystyret der

KNAS økonomiske situasjon og utbytteevne vurderes på nytt bl.a. på basis av verdivurderinger av eiendommene i selskapet.

I 1 000 kr

Løpende priser	2017	2018	2019	2020
Utbytte	10 000	10 000	10 000	10 000

Avfall Sør AS

Kristiansand kommune eier 73,3 % av selskapet. Selskapet har for årene 2012 og 2013 levert utbytter – hovedsakelig gjennom resultater oppnådd i datterselskapet Avfall Sør Bedrift AS.

Oversikt over utbytte fra Avfall Sør AS i perioden 2012-2016:

I 1 000 kr

Løpende priser	2012	2013	2014	2015	2016
Investering	3 800	4 400	0	0	0
Drift	600		0	0	0
Sum utbytte	4 400	4 400	0	0	0

Franzefoss Gjenvinning AS overtok fra 15. desember 2014, alle aksjer i Avfall Sør Bedrift AS. Salget ga Avfall Sør en netto gevinst på ca. 58 mill. kr. Det er nå et begrenset omfang av aktiviteter igjen i konsernet som kan gi grunnlag for fremtidige utbytter utenom den egenkapital som er akkumulert i selskapet sammen med salgssum oppnådd ved salget av Avfall Sør Bedrift. Pr. 31.12.2014 utgjorde egenkapitalen i morselskapet 121,3 mill. kr.

Med bakgrunn i de økonomiske usikkerheter rundt Returkraft AS – og eventuelle forpliktelser/behov for tilførsel av kapital i den forbindelse er det ikke betalt ut utbytte fra morselskapet de siste 3 år. I eierskapsmelding del 2 (vedtatt av alle eierkommunene i mai 2014) ble det lagt opp til at «det gjennomføres en ekstern vurdering av selskapets økonomi etter at saken om mulig endring i selvkostregelverket er avklart. Vurderingen gjennomføres for å se på ytterligere muligheter for utbytteuttak fra selskapet utfra hensyn til vurdering av forsvarlig egenkapital, risiko og likviditet i selskapet».

Den finansielle gjennomgangen er ferdig innen kort tid, men i påvente av styrebehandling og eventuell utbytteutbetaling har rådmannen valgt å legge et forsiktighetsprinsipp til grunn (også med hensyn til nærmere avklaring rundt kapital- og refinansieringsbehov i Returkraft), og ikke lagt til grunn noe utbytte i forslag til HP 2017-2020, men vil heller komme tilbake til denne saken i 1. tertialrapport 2017.

Kristiansand Kino Holding AS

Oversikt over utbytte fra Kristiansand Kino Holding AS i perioden 2013-2016:

I 1 000 kr

Løpende priser	2013	2014	2015	2016
Investering	1 700			
Drift	1 500	22 500	1 500	4 500
Sum utbytte	3 200	22 500	1 500	4 500

I 2014 ble det utbetalt 1,5 mill.kr i ordinært utbytte av et resultat på 3,0 mill. kr i 2013. I tillegg ble det betalt ut ekstraordinært utbytte med 21 mill. kr i desember 2014 i forbindelse med salg av aksjer i KinoSør (Bystyret vedtok å selge 49 % av Kino Sør AS til Nordisk Film AS 29.10.14). Selv om 49 % av KinoSør AS er solgt, mener rådmannen det er grunnlag for et årlig utbytte som er høyere enn forutsatt i tidligere vedtatte handlingsprogram (1,5 mill. kr). Erfaringen med Nordisk Film AS som medeier er gode og KinoSør AS drar nytte av stordriftsfordeler både driftsmessig og i forhold til innkjøpsavtaler som gir grunnlag høyere resultatforventninger.

Bystyret utsatte tidligere fremmet sak om ny eierskapsmelding 3 for kinoen til etter sak om evt. salg var avklart. Ny eierskapsmelding for kinoen forventes sluttført før jul 2016 der tema som utbyttemodell og finansieringsstruktur sammen med fremtidig organisering av Barnefilmfestivalen vil være sentrale tema.

I 1 000 kr

Løpende priser	2017	2018	2019	2020
Utbytte*	3 500	3 500	3 500	3 500

Bystyret vedtok i forbindelse med behandling av HP 2016-2019 en økning i utbytte på 1 mill. kr i hele perioden utover rådmannens forslag som var årlig utbytte på 2,5 mill. kr.

7.12 Oversikt over fondsmidler

Alle tall i tabellene under for år 2016 er anslag.

Kristiansand kommunes energiverksfond

I tabellen nedenfor angis status for fondet og planlagt tilførsel til og bruk av fondet.

Energiverksfondet	2016	2017	2018	2019	2020
Til disp. 1. jan	702,4	717,2	732,3	747,6	763,3
Utbytte Agder Energi A/S	34,8	32,0	33,5	25,0	25,0
Avkastning	37,2	28,7	29,3	29,9	30,5
Tilført driftsregnskapet	-72,0	-60,7	-62,8	-54,9	-55,5
Prisjustering av fondet (fra drift)	14,8	15,1	15,4	15,7	16,0
Saldo pr. 31.12	717,2	732,3	747,6	763,3	779,4

I handlingsprogrammet er det lagt opp til at verdien av energiverksfondet opprettholdes ved at den årlige prisstigningen tillegges kapitalen ved årlige driftsinntekter. Det gjøres oppmerksom på at prisjustering av energiverksfondet skjer med i underkant av 2,1 % i hele perioden. I handlingsprogram-perioden tilføres driften avkastningen av fondet med 4 % årlig. Dette utgjør 29 - 30 mill. kr årlig. Tidligere målsetning om 5,3 % avkastning antas å være for høyt, med det lave rentenivået vi har i dag og som sannsynligvis vil vare flere år frem i tid. Forslag til ny langsiktig målsetning vil bli fremmet i egen sak om justering av kommunens finansreglement. Fondsmidlene i energiverksfondet vil utgjøre ca. 779,4 mill. kr ved utgangen av 2020. Eget bufferfond som skal håndtere svingninger i finansavkastningen er pr 1.1.2016 på 30,4 mill. kr.

Kapitalfondet

Kapitalfondet vil være i størrelsesorden ca. 79 mill. kr ved utgangen av 2015 forutsatt at all budsjettert bruk av fondet til prosjekter blir gjennomført i løpet av året. For å opprettholde en viss handlefrihet i forbindelse med finansiering av investeringer, ble det i forrige handlingsprogram forutsatt at betydelige deler av salgsinntekter skulle avsettes fondet fremfor å gå til direkte finansiering av investeringene de enkelte år. Det legges samlet opp til en sterkere oppbygging av kapitalfondet fram til 2018 enn vedtatt i forrige handlingsprogram. Oppbyggingen er usikker da den i hovedsak kommer fra salgsinntekter som er vanskelige å estimere både beløpsmessig og tidsmessig.

Investeringsfond - kapitalfondet	2016	2017	2018	2019	2020
Til disp. 1. jan	67,4	96,7	128,1	196,1	221,9
Bruk i året	-32,7	-19,6	-18,8	-20,0	-20,5
Avsetning i året	62,1	51,0	86,8	45,8	59,5
Avkastning	1,2	1,7	2,2	3,6	4,4
Overført driftsregnskapet	-1,2	-1,7	-2,2	-3,6	-4,4
Saldo pr. 31.12	96,7	128,1	196,1	221,9	260,9

Oversikt over disposisjonsfond

Ved utgangen av 2015 var det avsatt 33,6 mill. kr på sentralt disposisjonsfond. Prognosen pr 31.12.2016 er 171,5 mill. kr.

Disposisjonsfond - generelt	2016	2017	2018	2019	2020
Til disp. 1. jan	33,6	171,5	162,7	172,0	174,0
Disp.1. Tertialrapport	72,5				
Disp 2. Tertialrapport	58,5				
Saldering i HP	6,8	-8,8	9,3	2,0	17,8
Avkastning	0,6	3,0	2,8	3,2	3,5
Overført driftsregnskapet	-0,6	-3,0	-2,8	-3,2	-3,5
Saldo pr. 31.12	171,5	162,7	172,0	174,0	191,8

Det avsettes netto 20,3 mill. kr til fondet i handlingsprogramperioden.

I tillegg til det sentrale disposisjonsfondet har sektorene egne frie disposisjonsfond. Pr 01.01.2016 var disse på 170,0 mill. kr. I forbindelse med 1. tertialrapport 2016 ble tilsammen 67,9 mill. kr overført fra sektorfondene til sentralt disposisjonsfond og egne vedlikeholdsfond.

Det ventes pr 31.12.2016 avsatt 236,4 mill. kr til fondet til dekning av deler av amortisering av premieavvik. Fondet er opprettet for å motvirke at likviditeten tappes når akkumulert premieavvik øker. Avsetningene i perioden er avpasset slik at ordningen med føring av premieavvik ikke fører til ytterligere tapping av likviditeten sett over 5-årsperioden fra 2016- 2020. Det vises til nærmere omtale av premieavvik i kapittel 7.7.

Fond til amortisering av premieavvik	2016	2017	2018	2019	2020
Til disp. 1. jan	217,2	236,4	301,5	335,0	371,1
Netto endring i året	19,2	65,1	33,5	36,1	9,2
Avkastning	3,8	4,1	5,3	6,2	7,4
Overført driftsregnskapet	-3,8	-4,1	-5,3	-6,2	-7,4
Saldo pr. 31.12	236,4	301,5	335,0	371,1	380,3

7.13 Investeringsbudsjettet

Hovedoversikt – investering og finansiering

Beløp i 1000 kr	2017	2018	2019	2020
Investeringer i anleggsmidler	716 124	622 517	552 626	783 491
Utlån og forskutteringer	50 000	50 000	50 000	50 000
Kjøp av aksjer og andeler	18 174	18 641	19 817	20 329
Avdrag på lån	50 000	50 000	50 000	50 000
Dekning av tidligere års udekket				
Avsetninger	50 952	86 843	45 816	59 479
Årets finansierungsbehov	885 250	828 001	718 259	963 299
Finansiert slik:				
Bruk av lånemidler	561 018	525 862	435 445	606 000
Inntekter fra salg av anleggsmidler	84 920	135 719	60 651	75 626
Tilskudd til investeringer	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	51 726	36 340	63 589	104 863
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	98 025	76 239	88 557	91 280
Andre inntekter	0	0	0	0
Sum eksternt finansiering	795 689	774 160	648 242	877 769
Overført fra driftsbudsjettet	20 000	35 000	50 000	65 000
Bruk av tidligere års udisponert				
Bruk av avsetninger	69 561	18 841	20 017	20 529
Sum finansiering	885 250	828 001	718 259	963 299
Udekket/udisponert	0	0	0	0

Investeringsnivået er meget høyt og finansieres i all hovedsak av lån, investeringsfond og salg av fast eiendom. Fra 2015 har det vært mulig å bruke deler av netto driftsresultat til å finansiere deler av investeringene. I handlingsprogramperioden forutsettes totalt overført 170 mill. kr fra drift til finansiering av investeringer. Bruk av lån er den viktigste finansieringskilden for investeringene, hvilket innebærer økt press på driften i form av økte rente og avdragsutgifter. Imidlertid er ikke effekten på driften så dramatisk som investeringsnivået skulle tilsi, fordi staten yter tilskudd til renter og avdrag for en del av investeringene (sykehjem, omsorgsboliger, skoler). I handlingsprogrammet reduseres disse tilskuddene imidlertid fra 17,4 mill. kr i 2017 til 14,4 mill. kr i 2020. Jf. kapittel 7.5 der denne ordningen er kommentert.

Overskudd på utbyggingsområdene i handlingsprogramperioden avsettes delvis til kapitalfond og resten benyttes til saldering av investeringsbudsjettene de enkelte år. Øvrige inntekter ved salg av eiendom tilfører netto 72,2 mill. kr.

Bystyret har i tillegg vedtatt en egen ramme på 200 mill. kr i forbindelse med utvikling av boligområder. Pr 1.1.2016 er det belastet 74,2 mill. kr av denne lånerammen. Renteutgifter forutsettes belastet disse områdene. I perioden 2017-2020 planlegges investeringene i disse områdene å være 4,5 mill. kr lavere enn salgsinntektene. Lånebelastningen vil da reduseres tilsvarende.

Salgsinntekter vil alltid være vanskelig å estimere. Da disse inntektene er budsjettet med hele 356,9 mill. kr i perioden, foreslår rådmannen at kapitalfondet styrkes med 243,1 mill. kr i hovedsak fra disse inntektene, men også fordi det i perioden overføres betydelige midler fra driftsbudsjettet. Dette for å ha en bufferkapital i tilfelle inntektssvikt. Kapitalfondet kan da også benyttes til å saldere investeringsbudsjettet for å holde seg innenfor vedtatt låneramme. I perioden brukes 78,9 mill. kr av kapitalfondet.

OPS-prosjekt

OPS-prosjekter er å anse som finansielle leasingavtaler og skal i henhold til de kommunale bestemmelsene budsjetteres i kommunens investeringsbudsjett det året byggeprosjektet ferdigstilles. I 2018 er OPS-prosjekt for Justvik skole lagt inn med bruttobeløp. Foreløpig er momskompensasjon lagt inn over 10 år med oppstart fra 2018.

Momskompensasjon

Det er forventet følgende momskompensasjon for investeringsutgifter i handlingsprogramperioden:

Hele 1000 kr	2017	2018	2019	2020
Momskompensasjon i investeringsbudsjettet	51 726	36 340	63 589	104 863

KNAS – nedbetaling på ansvarlig lån

Det budsjetteres avdragsfrihet for selskapet fram til 2019. Fra 2019 forutsettes avdrag årlig betalt med 20 mill. kr.

Øvrige avdrag til fond

Diverse utlån medfører årlige avdrag på 2,98 mill. kr med unntak av år 2017 da avdrag fra Sørlandshallen Eiendom AS knyttet til Sør Arena vil utgå med 2,16 mill. kr. Disse avdragene avsettes til kapitalfondet.

Egenkapitaltilskudd KKP

Pensjonskassens økte forvaltningskapital fra ett år til det neste, tilsier isolert sett en styrking av egenkapitalbasen for å opprettholde en stabil risikoprofil for kapitalforvaltningen. Noe av dette ivaretas av egenkapitalens egen avkastning, men dette er ikke tilstrekkelig. Kommunen har derfor i denne forbindelse avsatt 15,7 mill. kr i slik tilførsel i investeringsdelen i 2017. Dette beløpet er de påfølgende årene prisjustert med 2,5 % årlig opp til 16,9 mill. kr i 2020. Det kan bli behov for ytterligere innkalling av egenkapital. I 2014 ble det innbetalt 14,6 mill. kr, i 2015 38,5 mill. kr og i 2016 43,7 mill. kr.

Egenkapitaltilskudd KLP

Det er lagt inn 2,5 mill. kr i bevilgninger til egenkapitaltilskudd for KLP i 2017. Dette beløpet er de påfølgende årene justert med 3 % årlig opp til 3,45 mill. kr i 2020. Det forutsettes at eventuelle endringer i behov for tilskudd blir behandlet i tertialrapportene.

Avdrag på formidlingslån

Avdrag på Startlån og tidligere etableringslån varierer fra år til år avhengig av hvor mye ekstraordinære innfrielser som finner sted. Det forutsettes at avdrag i 2017 blir 50 mill. kr, og at disse innbetalingene fra kundene går til nedbetaling på innlånene. Avdrag videre i perioden budsjetteres på samme nivå som i 2016.

Årlige innlån fra Husbanken lå fram til 2013 på ca. 80 mill. kr. I 2013 og 2014 har innlånene blitt betydelig redusert. Samlede Startlån viste for første gang nedgang i 2013, og denne nedgangen fortsatte i 2014, da reduksjonen var 19,3 mill. kr. Nedgangen i skyldes i hovedsak at flere søknader enn tidligere blir avslått, da ordningen er blitt mer målrettet mot personer med langvarige boligfinansieringsproblemer. I 2016 ble det tatt opp Startlån med 35 mill. kr. Startlånordningen er blitt mer tydelig, og vil i større grad enn tidligere være forbeholdt husstandene som er vanskeligst stilt på boligmarkedet, og som samtidig har økonomisk evne til å betjene et lån. Endringen i ordningen medfører at søkere som har mulighet til å opparbeide nok egenkapital til å kunne skaffe boligfinansiering i en ordinær kredittinstitusjon i løpet av rimelig tid ikke vil bli innvilget startlån.

Det tilrås at kommunen i denne handlingsprogramperioden årlig tar opp 50 mill. kr. Dette volumet vurderes som akseptabelt i forhold til risikoen som tross alt disse lånene representerer. Risikoen må vurderes opp mot de positive virkningene låneordningen for øvrig har.

8. PROGRAM FOR OPPFØLGING AV VEDTATT PLANSTRATEGI FOR KRISTIANSAND 2016 - 2019

Kommunal planstrategi for Kristiansand ble vedtatt av Bystyret 21.9.2016. Vedtatt planstrategi innebærer at kommuneplanen for Kristiansand 2011-2022 skal revideres i to faser:

- Samfunnsdelen med overordnet arealstrategi revideres innen sommeren 2017
- Arealdelen revideres deretter i tråd med samfunnsdelen

Programmet nedenfor viser prioritering av oppgavene og ansvarlig sektor for oppfølging av planstrategien og bystyrets vedtak av handlingsprogram for 2017-2020.

nr	Navn på plan eller melding	Kommentar	Prioritert Oppstart = o Vedtak = v				Ansvarlig sektor
			17	18	19	20	
	Revisjon av kommuneplanen 2011-2022						
	Revisjon av kommuneplanen i to trinn:		v				Teknisk
	1. Kommuneplanens samfunnsdel						
	2. Kommuneplanens arealdel		o	v			Teknisk
	Øvrig planarbeid		17	18	19	20	
1	Helse – og omsorgsplan	I gang. inkludert delplan demens	v				Helse- og sosial
2	Plan for tjenester til mennesker med kognitiv funksjonsnedsettelse	I gang.	v				Helse- og sosial
3	Rusmiddelpolitisk handlingsplan - rullering	Forberedes	v				Helse- og sosial
4	Plan for psykisk helsearbeid – rullering	inkludert satsing og tiltak for selvmordsforebyggende arbeid.	v				Helse- og sosial
5	Plan for strategisk innsats innen flyktning- og integreringsfeltet	Tverrsektoriell plan, koordineres med flyktningsarbeidet	v				Helse- og sosial
6	Melding om kommunens behov for innovasjon og strategiske utviklingsområder	Tverrsektoriell. Vurdering av planbehov inngår	o	v			Helse- og sosial
7	Plan for helsestasjons- og skolehelsetjenester	Ny oppdatert plan ihht til bl.a. ny veileder og økte statlige ressurser	v				Oppvekst
8	Handlingsplan mot uønsket svangerskap og aborter	Handlingsplanen lages i samarbeid mellom Oppvekst og HS - sektoren.	o/ v				Oppvekst
9	Frivillighetsmelding for Kristiansand 2010 - rullering	oppdatering ift. nye utfordringer	v				Kultur
10	Kommunedelplan idrett og friluft 2015 - 2018 - rullering	Gjeldende prolongeres til 2019 og 2020		o		v	Kultur
11	Bibliotekplan for Kristiansand folkebibliotek 2013 -2017 - rullering	Skal rulleres hvert 4. år.	o	v			Kultur
12	Handlingsplan for Universitetsmeldingen 2012 – 2015 - revisjon	Felles planarbeid med UiA	o	v			Teknisk
13	Melding Internasjonal strategi 2014-2014 - rullering	Behov for oppdatering	o	v			Teknisk

nr	Navn på plan eller melding	Kommentar	Prioritert Oppstart = o Vedtak = v				Ansvarlig sektor
			17	18	19	20	
14	Klima- og miljømelding 2016 - rullering	Innføres som årlig melding.	v	v	v	v	Teknisk
15	Handlingsplan for oppfølging av Strategisk næringsplan 2015-2018 - rullering				o/ v		Teknisk
16	Kommunedelplan Kongsgård -Vige	Startet opp 2016	v				Teknisk
17	Kommunedelplan Kvadraturen og Vestre Havn del 2	Endrede føringer i planprogrammet, oppstart 2016	v				Teknisk
18	Hovedplan for vann og for avløp -rullering	kommunedelplan er for vann og avløp, erstattes med hovedplaner	o	v			Teknisk
19	Styringsdokument for satsning på digitale tjenester i Kristiansand kommune	Strategi for hele organisasjonen	v				Organisasjon
20	Veteranplan for Kristiansand	hvordan Kristiansand kan hedre, ivareta og nyttiggjøre seg soldater som har vært i operativ utenlandstjeneste.	o/ v				Organisasjon
Planarbeid i samarbeid med andre			17	18	19	20	Ansvar
1	Klimaplan for Knutepunktet-revisjon	I gang. Kristiansand er prosjektleder	v				Knutepunkt Sørlandet /
2	Avfallsplan for Avfall Sør 2017-2020	I gang. Vedtas i årsskiftet 2016/17	v				Avfall Sør

Handlingsprogram 2017-2020

9. TILSKUDD OG TILSKUDDSORDNINGER M.M.

1. ÅRLIG TILSKUDD FRA EGEN POST TIL INSTITUSJONER, ORGANISASJONER OG FORENINGER

Enkelte sentrale aktører mottar et årlig driftstilskudd fra kommunen over egen post i budsjettet. Formålet er å støtte viktige, eksterne medspillere som bidrar til å realisere kommunens overordnede målsettinger for utviklingen av byen. Ved å gi årlig driftsstøtte over egen post signaliserer kommunen ønske om et langsiktig samarbeid som gir mottakerne nødvendig forutsigbarhet for egen drift. Mottakere av tilskudd fra egen post skal normalt ikke kunne søke om tilskudd fra kommunens øvrige tilskuddsordninger.

Søknadsfristen for 2017-budsjettet var 15. mai 2016. Fristen ble annonsert i media og omtalt på kommunens nettportal. Tidligere mottakere ble tilskrevet i forkant av fristen. Det skilles mellom avtaler om kjøp av tjenester og ordinære tilskudd (jf. formannskapssak 30/13). Tjenestekjøp er underlagt regelverket i lov om offentlige anskaffelser og omtales i handlingsprogrammets sektorkapitler. I Rådmannens forslag til tilskudd for handlingsprogramperioden er det foretatt prioriteringer innenfor en samlet og forsvarlig budsjettramme. I vurderingen av den enkelte søknad er det lagt vekt på mottakernes medvirkning i realiseringen av strategier og målsettinger i kommunens vedtatte styringsdokumenter, for kommunens som helhet og i de respektive fagsektorene.

Bystyret fattet følgende verbalvedtak ved budsjettbehandlingen i desember 2015: «Det fremmes en sak om rapporteringsrutiner og evaluering av tilskudd til frivillige organisasjoner, foreninger og lag. På basis av dette gjøres en enkel gjennomgang av hver enkelt organisasjon som får tilskudd fra kommunen. Denne legges til grunn for en vurdering av fremtidige tildelinger med virkning fra 2019.» Rådmannen vil fremme en egen sak til formannskapet om forståelsen og avgrensingen av dette vedtaket. Intensjonen er derfor ikke hensyntatt ved denne rulleringen av tilskuddslisten for fireårsperioden fram til 2020. Alle tilsagnsbrev til mottakerne skal presisere at det foretas en årlig rullering av budsjettet og vedtakene om driftstilskudd.

Sektor 3: Helse- og sosialsektoren

Alle tall i tusen kroner

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Shalam	580	675	592	592	592	592	
Kirkens SOS	369	380	376	376	376	376	
Filadelfia omsorgssenter	2 037	2 326	2 078	2 078	2 078	2 078	
Filadelfia omsorgssenter ettervernsprosjekt	252		257	257	257	257	
Servicekontakten Filadelfia	197	300	201	201	201	201	
Selvhjelpskontoret for innvandrere	197	401	150	150	150	150	
Røde Kors – Flyktningsguide	169	350	121	121	121	121	
Kristiansand avholdslag, God helgestart	54	100	55	55	55	55	
Stiftelsen KLAR, Gatemagasinet KLAR	387	500	343	343	343	343	
Kirkens Bymisjon	490	750	500	500	500	500	

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Kirkens bymisjon: Gatejuristen	259	450	264	264	264	264	
"Sammen om nøden" SON -senteret	254	259	259	259	259	259	
ADHD- foreningen	31	30	32	32	32	32	
Landsforeningen for pårørende til personer med psykiske lidelser (LPP)	165	200	168	168	168	168	
Mental helse – Ungdom	105	500	107	107	107	107	
Mental helse	165		168	168	168	168	
Aktivitetsenter for nervøse	92	92	94	94	94	94	
Verdens psykiatri dag	37	39	38	38	38	38	
Blå Kors, Posebyen Frivilligsentral	197	197	201	201	201	201	
Bragdøya kystlag	245	245	250	250	250	250	
Rio ReStart	71	900	0	0	0	0	
A-larm	71	600	72	72	72	0	Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Venstre, PP og SP.
Wayback Kristiansand	71	100	72	0	0	0	Foreslås videreført med 72 000 i 2017 til tilbud som supplerer lovpålagte oppgaver.
Atrop Støtte og Ettervernssenter	71	300	72	72	72	0	Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Venstre, PP og SP.
Kirkens bymisjon: Enter jobb og fritid	0	250	0	0	0	0	
Hopeful	0	500	72	72	72	0	Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Venstre, PP og SP.
Refugee Alliance	0	1 233	400	400	400	0	Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Venstre, PP og SP.
Sum Helse- og sosialsektoren	6 566	11 677	6942	6870	6870	6254	

Sektor 4: Kultursektoren

Alle tall i tusen kroner

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Interkommunale selskaper							
Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet	27 252	29 027	27 713	27 713	27 713	27 713	Avtale med stat og fylke
Kilden kulturdrift	7 811	8 000	7 865	7 865	7 865	7 865	
Vest-Agder-museet	4 396	5 238	5 338	5 338	5 338	5 338	Inkl. komp. for husleie
Agder naturmuseum og botaniske hage	3 107	3 185	3 485	3 485	3 485	3 485	Inkl. prosj. universitetsmus.
Deleide aksjeselskaper							
Sørnorsk filmsenter	630	677	643	643	643	643	
Stiftelser							
Sørlandets Kunstmuseum	3 094	3 193	3 147	3 147	3 147	3 147	Avtale med fylkene
Fullriggeren "Sørlandet"	1 561	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	
Bredalsholmen dokk og fartøyvernseater	656	670	670	670	670	670	
Stiftelsen Arkivet – kulturaktiviteter	441	600	450	450	450	450	
Sound of Happiness kompetansesenter	513	513	513	513	513	513	
Sørnorsk Jazzsenter	26	50	27	27	27	27	
Aksjeselskaper							
Vision Skatepark	420	500	420	420	420	420	
Foreninger							
Bragdøya Kystlag	851	868	868	868	868	868	Også tilskudd fra HS-sektor

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Foreninger (forts.)							
Kristiansand Idrettsråd	820	850	830	830	830	830	
Kristiansand Kunsthall (Kunstforeningen)	800	1 150	820	820	820	820	Jf. bystyrevedtak 120/16
Kristent Interkulturelt Arbeid	636	700	636	636	636	636	
SØRF – kompetansesenter for musikk	574	700	585	585	585	585	Inkl. regionalt nettverk
Rosegården Teaterhus	512	759	522	522	522	522	
Agder Kunstsenter	436	486	456	456	456	456	
Kristiansand Digitale Cinematek	317	360	323	323	323	323	
Ungdom sammen for byen	200	200	200	200	200	200	
Forum for tro og livssyn	150	500	150	150	150	150	Overført fra Org. sektoren
Tømmerstø grendehus	123	125	123	123	123	123	
Norsk Forfattersentrum Sørlandet	109	350	112	112	112	112	
AKKS Kristiansand	77	150	79	79	79	79	
Myren grafikk	61	64	62	62	62	62	
Minibyggerne	55	55	55	55	55	55	
Bentsens hus – lokalhistorisk senter	43	43	43	43	43	43	
Barne- og ungdomsteateret	41	70	42	42	42	42	
Tveit bygdemuseum	35	35	35	35	35	35	
Idrettsanlegg							
Tveit IL – skibakke	46	47	47	47	47	47	
Vågsbygd karateklubb – kampsportarena	31	42	31	31	31	31	
Oddersjaa – Klappane hoppbakke	20	21	21	21	21	21	
Vågsbygd turnforening – leie av lokaler	-	200	100	100	100	100	Flyttet fra ordning i idrett

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Nye søkere 2016							
Terrengkarusellen	-	100	50	50	50	50	
Agder Parkour	-	400	0	0	0	0	Henvises til tilskuddsordning
Sukkevann frisbeeklubb	-	?	0	0	0	0	Henvises til tilskuddsordning
Scenekunst Sør	-	600	0	350	450	600	
Sum Kultursektoren	55 844	62 128	58 061	58 411	58 511	58 661	

Sektor 5: Teknisk sektor

Alle tall i tusen kroner

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Bymisjonenes sykkelprosjekt	150	150	150	150	150	150	Bymisjonen mottar også tilskudd fra HS-sektoren
Redningsselskapet (havneleie hos KNAS)	90		90	90	90	90	Uten prisjustering
EVA-senteret	500		500	500	500	500	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
Sørlandets Europakontor AS	652		690	690	690	690	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
Innoventus + Inkubator	700	-	736	736	736	736	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Klyngeutvikling (NODE, EYDE, Digin)	300	-	280	280	280	280	Andel av samfinansiering med andre. Egen prosess ifm søknad/tildeling av midler.
Agder kollektivtrafikk	3 962	-	4 162	4 162	4 162	4 162	Prijusteres (ca 2,5%)
Sum Teknisk sektor	6354	150	6 608	6 608	6 608	6 608	

Sektor 6: Organisasjonssektoren

Alle tall i tusen kroner

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Arendalsuka	100	-	100	100	100	100	
Velferdstiltak for ansatte							
Kommunens bedriftsrettsslag	173	-	177	177	177	177	
Bedriftskunstforeningen	110	-	113	113	113	113	
Sum Organisasjonssektoren	383		390	390	390	390	

Sektor 7: Oppvekstsektoren

Alle tall i tusen kroner

Mottaker	Tilskudd 2016	Søknad	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Kirkens ungdomsprosjekt	1 874	1 874	1 874	1 874	1 874	1 874	
Barnas stasjon Blå kors	719	719	719	719	719	719	
«Snakk om mobbing» Blå Kors	200	205	200	200	200	200	Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, PP, SP
Frelsesarmeen Home start	426	467	426	426	426	426	
Amathea	102		102	102	102	102	Søknad uten beløp
Etter skoletid – SFO, menigheten Salem	205	200	205	205	205	205	
Menigheten Salem – samlivskurs	76	75	76	76	76	76	
Solkollen Familieskole, Filadelfia	213	213	213	213	213	213	
Samlivskurs Randesund Misjonskirke	0	70	0	0	0	0	2 års bevilgning (-14,-15)
Nye søkere 2016							
LUNAR	-	1 400	200	200	200		Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventre, PP og SP (evalueres)
Ressurssenteret Unik	-	500	400	400	400		Vedtatt i fellesbudsjett fra Høyre, KrF, FRP, Ventre, PP og SP (evalueres)
City Changers	-	800					
Sum Oppvekstsektoren	3 815	6 523	4 415	4 415	4 415	3 815	

2. TILSKUDDSORDNINGER

Forvaltningen av tilskuddsordninger skal baseres på åpenhet og likebehandling, alle potensielle søkere skal ha en reell mulighet til å konkurrere på lik linje med andre søkere. Retningslinjer for den enkelte ordning med vurderingskriterier, saksbehandlingsregler og tildelingsfullmakter skal vedtas politisk og være lett tilgjengelige for offentligheten. Søknadsfrister skal annonseres, og søknad bør primært leveres elektroniske via skjemaer på kommunens nettportal. Hovedformålet med tilskuddsordningene er å gi eksterne aktører som *ikke* mottar tilskudd fra egen post, muligheten til å motta økonomisk støtte fra kommunen til prosjekter og tiltak på ulike samfunnsområder.

Tilskuddsordninger	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Økonomisektoren:						
Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	11 000	16 000	21 000	17 000	12 000	Lovpålagt
Helse- og sosialsektoren:						
Samlestatet for tilskudd til organisasjoner	949	968	968	968	968	
Tilskudd til frivilligsentraler		1 460	1 460	1 460	1 460	Overført fra staten. Omtales i handlingsprogramdokumentet.
Kultursektoren:						
Driftstilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner	1 210	1 210	1 210	1 210	1 210	
Satsing på rytmisk musikk	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	Administreres av Sørf
Tilskuddsordning til kunst- og kulturformål	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	
Tilskudd til festivaler	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600	
Tilskudd til skolekorps	870	870	870	870	870	
Aktivitetsmidler idrett – kommunal andel storbymidler	400	400	400	400	400	Administreres av Idrettsrådet
Tilskudd til orienteringskart	213	213	213	213	213	
Arrangementer i nærmiljøet	162	162	162	162	162	
Tilskudd funksjonshemmede barn og unge	120	120	120	120	120	
Tilskudd til private grendehus	75	75	75	75	75	

Tilskuddsordninger	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Tilskudd til ungdomstiltak i Samsen kulturhus	50	50	50	50	50	
Teknisk sektor:						
Nærmiljømidler til utendørs møteplasser	590	590	590	590	590	Etter at en forsikringsordning for velforeningene er trukket ifra
Løyperydning	41	42	42	42	42	
Tilskudd til veterinærvaktordningen	-	786	786	786	786	Overført fra Staten
Tilskudd vedlikehold privat vei	490	502	502	502	502	

3. PRISER, STIPENDER, AKSJONER

Alle tall i tusen kroner

	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Sektor
Kunstnerstipend	200	200	200	200	200	Kultursektoren
Kulturprisen	25	25	25	25	25	Kultursektoren
Kommunens miljøpris	25	25	25	25	25	Teknisk sektor
Frivillighetsprisen	50	50	50	50	50	Organisasjonssektoren
Arbeidsmiljøprisen	50	50	50	50	50	Organisasjonssektoren
TV-aksjonen	130	130	130	130	130	Organisasjonssektoren
Rasjahi-aksjonen (kr 2 pr innb. hvert tredje år)	-	-	174	-	-	Oppvekstsektoren

4. MEDLEMSKONTINGENTER, SAMARBEIDSAVtaler

Alle tall i tusen kroner

	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Kultursektoren:						
Sandripheia interkommunale fritidspark	853	875	875	875	875	8/12 av driftsutgiftene
Regionale filmfondet FUZZ	250	255	255	255	255	Avtale med fylkene
Teknisk sektor:						
Midt-Agder friluftsråd	1 470	1 500	1 500	1 500	1 500	Kontingent pr. innbygger
Midt-Agder friluftsråd - folkehelse	195	200	200	200	200	Partnerskap
Grønt senter	1 130	1 130	1 130	1 130	1 130	
Organisasjonssektoren:						
Knutepunkt Sørlandet	2 810	2 664	2 664	2 664	2 664	Andel kontingent pr. innbygger. Andel GIS-utvalg overført til Teknisk sektor
Økonomissektoren:						
KS	6 930	7 605	7 605	7 605	7 605	

5. TILLEGGSBEVILGNINGSKONTOER

Alle tall i tusen kroner

	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019	Budsjett 2020	Merknad
Formannskapet tilleggsbevilgningskonto	108	108	108	108	108	
Kommunalutvalgets tilleggsbevilgningskonto	132	132	132	132	132	
Kulturstyrets tilleggsbevilgningskonto	400	400	400	400	400	
Helse- og sosialstyrets tilleggsbevilgningskonto	67	68	68	68	68	Generelt
Helse- og sosialstyrets tilleggsbevilgningskonto		663	663	663	663	Tiltak for lavinntekts familier. Familiekoordinatortstilling i prosjekt «Nye mønstre – trygg oppvekst»
	1 000	357	357	357	357	Samarbeid med frivillig sektor om tiltak for lavinntekts familier. Tilleggsbevilgningen forvaltes av en tverrsektoriell koordineringsgruppe.
Helse- og sosialstyrets tilleggsbevilgningskonto	1 000	1 020	1 020	1 020	1 020	Aquarama - gratis adgang lavinntektsfamilier. Ordningen forvaltes av NAV.
Oppvekststyrets tilleggsbevilgningskonto	458	458	458	458	458	Midler til tiltak private og kommunale barnehager / skoler kan søke på.
Oppvekststyret: Aquarama – svømmekurs 3. klasse	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	Bevilgning, ikke søknad